

T 735330

ILARIE VORONCA
SRIERI I

Ilustrația copertei de: *Francisc Kalab*

ILARIE VORONCA

ZODIAC

POEZII

Ediție îngrijită, studiu introductiv,
note și comentarii de

ION POP

EDITURA MINERVA

București 1992

C. Inv. 1604612

I 75330

PREFAȚĂ

ILARIE VORONCA — UN POET AL METAMORFOZELOR

Cu toate că Ilarie Voronca (n. 31 decembrie 1903, la Brăila — m. 5 aprilie 1946 la Paris) este ca și unanim considerat drept cel mai important dintre poeții și teoreticienii mișcării românești de avangardă, opera sa — cuprinzând zece volume de versuri, două culegeri de eseuri și poeme în proză, precum și alte numeroase pagini de publicistică — n-a fost reeditată pînă acum decît fragmentar. Studiile ce i s-au consacrat sînt, de asemenea, în majoritatea lor, parțiale și rămase — cu cîteva excepții — la nivelul evaluărilor propuse de critica deceniilor al treilea și al patrulea, cînd perspectiva temporală mai largă lipsea, iar rolul avangardei literare în înnoirea limbajului liric românesc era încă departe de a fi clarificat și estimat la dreapta lui valoare. Autor, pe de altă parte, a tot altele cărți redactate, după 1933, în limba franceză, poetul — care a continuat totuși să fie prezent sporadic și în publicațiile din țară — a ieșit oarecum din raza interesului imediat al criticii, iar acest fapt a contribuit nu puțin la o anume marginalizare a sa. Abia în ultimele două decenii, o dată cu inițiativele de „reconsiderare” a momentului literar avangardist, numele lui Ilarie Voronca a reîntors — nu suficient de ferm, totuși — în circuitul lecturii critice: o viziune cuprinzătoare, cu caracter monografic, asupra operei sale se lasă încă așteptată.

Or, parcurgerea acestei opere în ansamblul ei ne pune față în față cu o prezență creatoare dintre cele mai reprezentative pentru spațiul literar românesc din deceniul al treilea și începutul celui următor; perioadă, cum se știe, de mare efervescență spirituală, de tensionate confruntări între orientările de factură tradiționalistă cristălizate doctrinar în pragul veacului nostru, și inițiativele novatoare manifestate paralel, prin afirmarea simbolismului, apoi — deja la începutul deceniului doi — prin cele dintîi luări de poziție moderniste, care-și vor găsi expresia extremă în demersurile avangardei. La cristalizarea acestora din urmă, aportul foarte în-

ISBN 973-21-0250-6

ISBN 973-21-0251-9

nărului poet a fost esențial — și se poate spune că nimeni n-a pus mai multă pasiune în promovarea stării de spirit avangardiste decât el, că dăruirea sa idealurilor novatoare a fost totală și necondiționată, exprimându-se într-o particulară frenezie a participării. Aparținând primei generații a „modernismului extremist”, Voronca a fost prezent în paginile principalelor publicații de avangardă ale momentului, deopotrivă ca poet și autor de texte-manifest, asumându-și entuziast rolul unui purtător de cuvânt, lansând întrebări curajoase, căutând soluții îndrăznețe în sensul sincronizării limbajului liric cu „pulsul epocii”, reflectând, într-o eseistică soră cu poemul, asupra posibilităților formale și a implicațiilor existențiale ale poeziei. Cine vrea să se edifice cu privire la ceea ce a însemnat experiența avangardistă în istoria literaturii românești din veacul nostru nu va putea ocoli opera acestui scriitor care sintetizează toate aspectele ei mai importante, de la cele ilustrate, într-un prim moment, de „constructivismul” promovat, cu începere din 1924, de revista *Contemporanul* a lui Ion Vinea și Marcel Iancu — cu „filialele” sale 75 H.P. (octombrie 1924), *Punct* (noiembrie 1924—martie 1925) și *Integral* (martie 1925—aprilie 1928) — până la suprarealismul incipient și relativ moderat al grupării unu (1928—1932), fără a fi rămas insensibil, pe acest parcurs, nici față de ecourile futurismului sau dadaismului. Pe de altă parte, destinul creator al lui Voronca se aliniază, semnificativ, și unei evoluții care a fost a avangardei europene în ansamblul ei, în sensul treptatei desprinderi de atitudinile „extremiste” inițiale, pentru a ajunge la formula mai echilibrată a unei poezii mai directe, de generos patos umanitarist. Aceasta se vă generalizează în creația de limbă franceză a poetului, spre care trei dintre volumele de versuri tipărite în țară (*Ulise* — 1928, *Petre Schlemihl* — 1932 și *Patmos* — 1933) aruncă, prin traduceri prezentate ca primă „carte de vizită”, o semnificativă punte, pregătind terenul unei recunoașteri care-l va situa și printre vocile lirice cele mai autentice exprimate în Franța acelor ani.

Dincolo de diversitatea unor atari formule însușite și promovate cu o singulară frenezie, considerarea operei poetului în întregul ei e de natură să-i reveleze totuși unitatea de adâncime, ca semn al unei personalități distincte. Căci Voronca e departe de a fi fost doar „cureaua de transmisie” a unor idei și practici creatoare afirmate aiurea, pentru a le încetățeni pur și simplu în spațiul liric național — și de altfel, cum se recunoaște tot mai clar în ultima vreme, unele dintre aceste experiențe novatoare pe plan european au pornit dinspre spațiul românesc, pentru a se impune ca agenți catalizatori ai metamorfozelor poeziei moderne. Foar-

te strins legat de spiritul avangardei, — într-atît încît o definiție a liniilor de forță ale acesteia s-ar putea contura aproape exclusiv pe baza scrisului său — Ilarie Voronca l-a ilustrat și dezvoltat într-o direcție ce depășește statutul de simplu purtător de cuvânt, coagulîndu-l într-o operă puternic individualizată, fructificînd într-un mod personal sugestiile primite și imprimîndu-le o pecete inconfundabilă.

Pentru o cit mai exactă situație în context a scrisului său, e necesar, desigur, să ținem seama de jocul complex al mecanismelor socio-culturale care-l condiționează, impunîndu-i constrîngeri și limitări ce nu pot fi trecute cu vederea, repercutate în grade diferite în aria propriei experiențe creatoare; aceeași punere în relație va putea măsura însă și originalitatea acesteia, valoarea ei nu numai ca element de impulsie a procesului novator, ci — dincolo de orice cadru strîmt-doctrinar — ca realitate estetică în stare să vorbească „peste mode și timp”. Dacă Ilarie Voronca nu poate fi, desigur, așezat la înălțimea aceluiași „raft” din biblioteca de poezie românească, cu pe drept numiți „clasici ai modernismului”, Argezi, Blaga, Barbu sau Bacovia, cîteva dintre cărțile sale pot fi primite în vecinătatea unor poeți ca Ion Vinea, Adrian Maniu sau B. Fundoianu. În orice caz, opera sa îndreptățește o apreciere mai generoasă decât au propus-o multe dintre lecturile critice care i-au fost pînă acum consacrate. O cer în egală măsură gîdul său de implicare în dezbaterile și reflecția — cu numeroase aporturi de „pionier” — asupra limbajului poetic modern, ca și realizările sale de substanță din creația lirică.

Putine elemente lasau totuși, să se întrevadă, în primele poeme ale lui Voronca, avangardismul sub semnul căruia poetul avea să se impună în peisajul literar românesc. Versurile adunate în 1923 în volumul *Restruși* ilustrau încă, în linii mari, formula simbolistă, pe care spirite mai „moderne” ca Ion Vinea, Tristan Tzara, Adrian Maniu începuseră s-o depășească deja în urmă cu un deceniu. Erau poezii mult îndatorate ambianței bacoviene, și critica — de la E. Lovinescu la G. Călinescu — a putut identifica în ele, în afara ecourilor masive din autorul *Plumb-ului*, și urme din *Vernisajele* lui Camil Baltazar ori din Demostene Botez, poeți ce înțrețineau, printre alții, atmosfera bacoviană. Amintindu-și de anii debutului, Voronca va nota printre operele care „aveau să-(i) fie treptele pentru încercarea sintaxei de mai tirziu”¹, pe cele ale lui

1. V. *Radiografie*, în *unu*, 1930, nr. 25.

Fundoianu, Bacovia, Argezi, Minulescu, Adrian Maniu și Ion Pillat, neuitându-l nici pe Perpessicius. Modelul major, care convenea în cea mai mare măsură sensibilității sale, rămâne însă, cum o atestă *Restriștii-le*, G. Bacovia. Poemul de debut cu care E. Lovinescu (al cărui cenaclu îl atrăsese deja pe liccanul Eduard Marcus) îl publică în *Sburătorul literar* din octombrie 1922, e intitulat *Tristeți de toamnă*, și majoritatea pieselor din sumarul cărții — apărute mai întâi în *Flacăra*, *Năzuința* și *Contimpotanul* — trimit la universul de sensibilitate bacovian: *Tristeți*, *Neliniști*, *Sfârșiri*, *Primăvară tristă*, *Preumblări bolnave*, *Amurguri*, *Destruzări*, *Parcuri vechi* etc. Dacă prima poezie publicată (nereluată în volum) înregistra „bacovianismul” prin intermediul lui Fundoianu („Ferestrele cernite și streșinile roase / prin care curge brună tăcerea nopții joase / (ca un tavan sub care privirea ti-o aplecă) / și ulitele strimbe ca niște brațe rupte”), celalalte se desfășoară într-un registru mai acut sentimental, de romanță elegiacă, transcriere, într-un fel, a „schemelor” trubaduresce minulesciene în nota lui Bacovia, ale cărui nevroze și deliruri apar atenuate prin filtrul langorii caracteristice „poeziei spitalelor” și tinjitoarei invocări a evaziunii spre „aerul proaspăt din munții curăți”, prezentă la un Camil Baltazar.

Foarte tinărul Voronca realizează astfel, într-o poezie în fond epigonică, un fel de sinteză a finalului de etapă simbolistă, acomodată sensibilității proprii, care e a unui adolescent purtând masca palidului „cley singuratic” al lui Bacovia, rătăcind tinguitor în decorul sumbru al ținutului provincial — „orașul întunecat”, „dez-nădăjduit”, „de întuneric”, „mîhmit”, „orașul cu balcoane și dispărări”, cu „tristetea zidurilor de internat”, „orașul cu viziuni stinse, cu sfârșiri”, cu „tristetea panoramelor de pe cheiul mohorit și apăsător”, din care nu lipsesc nici parcurile unde „bânci și lumini în toamnă putrezesc” etc. Bacoviene sînt și „preumblările bolnave”, „rătăcirile”, nesfîrșitul periplu în căutarea unei intimități ocrotitoare, în contrast cu frigul și pustietatea interioarelor cunoscute: „E pustiu și e frig în odăi stinse, / Toată viața o regăsești ca pe un ceasornic oprit. / Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze, / pe-sul tău prin amintire sîngerat și rănit” (*Despărțiri*). Tiparul romanței estompează la Voronca nota dramatică, tensionată a „rătăcirilor” lui Bacovia, menținînd-o în regimul în genere minor al Trismului cu o gesticulație teatral-trubadurescă („Lasă-mă numai, spre balconul vechi, să-nalț, iedera tristă, brațele amîndouă”) și accente retorice trimițînd spre poezia de album adolescentin: „Pînă cînd va fîri sufletul mantaua mîhnirilor sfîșiate? / ... / Păsările tristeții mă ciugulesc ca pe-o bucată de pîine / și-mi vād, sub roțile de-

șertăciunii, nădejțile zdrobite, toate, toate” (*Neliniști*). Foarte frecvente, „restriștile”, „mîhnirile”, „sfîșierile” etc. califică oarecum din exterior confesiunea, alături de un bun număr de clișee simboliste, precum: „notele de pian în singurătate”, „screnada plopilor”, „sonata tăcerii”, „romanța apei”, „clavirul cernit și stîns” etc., care atestă instalarea într-o convenție poetică stabilizată. În cîteva momente, conștiința acestei convenții se lasă totuși întrevăzută, fără ca poetul să apeleze, ca semn al distanțării, la ironie, precum un Adrian Maniu, căci culoarea sentimentală a discursului se menține: „Era, în toate acestea, tristețea unei poezii vechi”, „Toate acestea... — știi? — sunt ca într-un vechi album”...

Marcată de tipare imaginare dominante este și structurarea viziunii la nivelul ansamblului, în funcție de opoziția dintre spațiul închis, cenușiu și apăsător al „orașului întunecat” și orizontul unui *dîncolo* eliberător, într-o ecuație caracteristică *evaziunii*, simboliste: „Case mici și albe voiau din orașul întunecat să fugă”, „Vreau să rătăcesc dîncolo de mîhniri”, „O! Lumina care vine acolo de pe cîmp luminoasă!”. Acest univers compensator e pentru tinărul poet lumea vitalității elementare, amintind într-o oarecare măsură de senzorialitatea frustă a lui Fundoianu, și particulărizată între coordonatele ținutului copilăriei, evocat în termeni evasi-idilici:

Vino, vom merge la Soveja în munți.
Acolo, trecutul meu ca într-un cufăr vechi o haină albă.
Ziua e cu brazi și pe sinul munților oile — salbă.
Peste privești, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeași carte două frunți.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întîlnim ciobani.
Sprinteni și cu soare în trup vom alerga prin pădure.
Aerul ne va deschide pieptul, ca o seacă
și viața o să treacă simplu, ca un riu peste bolovani.

(*Gînduri pentru Soveja*)

Cu asemenea date, prima carte a lui Voronca — aflat încă la o vîrstă a căutărilor — atestă mai degrabă gradul său de subordonare în raport cu convenția lirică a momentului, cu toposurile-i specifice, pe care o înviează într-o anumită măsură doar „sinceritatea” tonului, acea lamentație naiv-adolescentină, de romanță extenuată, și — în ultimul ciclu al volumului — întîmpinarea frustă a „priveștiștilor” unei naturi evocate drept contrapondere a „restriștilor” citadine.

Cartea din 1923 anunță însă cel puțin două deschideri spre ceea ce va fi opera poetului, dincolo de marile deosebiri de limbaj ce se vor impune în etapa avangardistă, cea cu adevărat semnificativă, a scrisului său. Cea dintâi privește „obsesia modelatoare” a universului imaginar, pe care am putea-o aproxima în opoziția tensională dintre un spațiu al constringerii și oprămirii sensibilității, pentru configurarea căuia poetul preia deocamdată modelul bacovian al orașului provincial cu decorul de derivație simbolistă — și acel *dincolo* mereu invocată, al unei lumi degajate de „restricțiile”, „mihnirile” și „sfișierile” „orașului întunecat”, orizont modelat după motivul, iarăși simbolist, al *evaziunii*. E o opoziție pe care o vom regăsi în confruntarea acută dintre limitările *convenției* (sociale, literare) și libertățile *imaginației* creatoare, ale „invenției” și „revelației” de mai târziu. Tiparul avangardist va ridica astfel pe un plan cu semnificații mai generale o primă obsesie, impunându-se ca variantă a unei *forma mentis* schițată încă de la debut. Extrapolate, datele acesteia vor putea fi identificate, în esență, deopotrivă în *negația* și *revolta* pasionată a autorului de manifeste constructivist-integraliste sau apropiate de suprarealism, ca și în nu mai puțin frenetăca afirmare a *inovației* eliberatoare.

În al doilea rând, *Restricții*-le atrag atenția asupra unei tehnici discursive întemeiate de pe acum pe extinderea neobișnuită a cimpului asociativ-metaforic, care va duce la *imagismul* cu profuziuni simili-baroce al fazei avangardiste a operei sale. Comentând aceste versuri de debut, E. Lovinescu remarcă deja „o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima în comparații și imagini” care — adăuga criticul — „se anulează tocmai prin acumulare”¹. Retorica lamentației sentimentale, despre care am vorbit, apare în felul acesta oarecum atenuată, prin deplasarea atenției către performanța asociativă *in sine*, fapt care duce la o relativă pulverizare a discursului, expresia direct-confesivă fiind adesea ca și obligată la o „dedublare” metaforică — de unde și impresia „anulării prin acumulare” a imaginilor ce sparg fluxul continuu al rostirii, pentru a se impune ca realități relativ independente, expresive prin insolitul ecuațiilor propuse. E. Lovinescu a putut cita astfel o strofă precum următoarea, unde tentația asociierilor e prezentă în fiecare vers :

Așa: vino să-mi ridici sufletul ca pe o coajă de copac
și să-mi citești durerile înghise — cuiburi de păsări triste,

1. *Istoria literaturii române contemporane*, III, Ed. „Ancora”, 1927, p. 446.

acolo. Mîinile tale să-mi fie deznădejzii mătăsoase batiste,
și ochii tăi, pentru copilul tristeților mele, odihnitor hamac.

(*Tristeții*)

Se poate obiecta, desigur, unui asemenea text (și altora) un anume manierism de timpuriu anunțat în mecanica analogiei, încît elementul-surpriză apare oarecum sabotat tocmai de excesul său. Poemele lui Voronca abuzează deja de catachreze, într-un joc al abstractului cu concretul încă insuficient controlat și vizînd frecvent personificarea. Metafore *in praesentia*, precum „manta mihnirilor sfișiate”, „roțile desertăciunii”, „vata mihnirilor”, „păsările tristeții” etc. etc. denotă o procedură destul de facilă. Altele însă aparțin unui poet cu adevărat îndrăzneț, a cărui neobișnuită fantazie asociativă îl poate alătura experiențelor moderniste ale momentului, ce profită de posibilitățile sinesteziei simboliste, dezvoltîndu-le în sensul — accentuat apoi de avangardă — al apropierii unor elemente adesea foarte îndepărtate între ele: „clopotele depărțîndu-se ca albe cirezi”, „foșnetul verii de hîrtie”, „în mine chipul tău ca într-un pahar o floare albă”, „drumul ca o melodie se pierde”, „tristețea ca un prundiș în apă” — sînt imagini ce nu stau la îndemîna unui poet oarecare.

La o vîrstă încă foarte tină — poetul nu împlinise douăzeci de ani — Voronca îlustrează prin *Restricții* o etapă a căutărilor, insuficient individualizată, îndatorată mult ambianței literare în care se formează. Dar dacă inabilitățile sale sînt ușor de remarcat, rămîie totuși în aceste versuri destule semne ale talentului adevărat. Depășită și chiar contrazisă în multe privințe de evoluția sa ulterioară, această carte de debut nu poate fi însă ruptă cu totul de ansamblul viziunii sale: filonul neliniștit-elegiac al lirismului său, ca și fervoarea imaginativă de mai târziu, se află înscrise deja în paginile ei.

Momentul decisiv în formarea și afirmarea personalității lui Ilarie Voronca l-a constituit totuși descoperirea celor dintîi manifestări, în spațiul românesc, ale mișcării de avangardă. Cîteva dintre poemele *Restricții*-lor fuseseră publicate de *Contimpotantul*, și poetul a urmărit fără îndoială îndeaproape evoluția revistei, care, începînd mai ales din 1923, devenise foarte atentă la tendințele novatoare din arta și literatura europeană, înregistrînd texte programatice, apariții de cărți și reviste emantate din aria expresionismului, futurismului, constructivismului (german, rus sau olandez), pentru ca, o dată cu lansarea, în mai 1924, a *Manifestu-*

lui activist către tinere, să opteze decis pentru ideologia artistică constructivistă, pe care o va propaga constant, îndeosebi prin Marcel Iancu și Ion Vinea. Cit de important a fost pentru tânărul poet impactul avangardist o atastă rapidă și entuziasta sa adeziune la programul *Contemporanului*, concretizată în editarea, în octombrie 1924, împreună cu poetul Ștefan Roll și pictorul Victor Brauner, a revistei 75 H.P., apoi — după ce aceasta nu reușise să treacă de primul număr — în participarea, ca redactor, la revista *Punct*, în care va fi prezent nu numai cu poeme, dar și cu articole-manifest, dintre cele mai semnificative pentru încercarea de a cristaliza o poetică de tip constructivist. În aceeași arie de preocupări se va înscrie, în continuare, colaborarea la *Integral* (revistă de „sinteză modernă”, condusă de pictorul M. H. Maxy). Voronca va fi și aici unul din militanții cei mai pasionați pentru înnoirea limbajului artistic românesc, în sincronizare cu cel european. Calea va fi deschisă pentru noi pași înainte, în deplină solidaritate cu evoluția, la noi, a mișcării de avangardă, încât numele poetului va fi prezent, cu o nu mai mică frecvență, în coloanele revistei unu, marcând, alături de Ștefan Roll, Sasa Pană, Geo Bogza, o vădită apropiere de doctrina suprarealistă.

În comparație cu universalul de sensibilitate pe care păru-se a și-l fi însușit în volumul de debut, schimbarea de atitudine a putut surprinde — și E. Lovinescu își exprimă în modul cel mai direct nedumerirea, atunci când, în volumul al doilea al *Memoriilor* sale, schițează portretul lui Voronca în acești termeni: „Substanța adevărată a psihologiei poetului se poate descifra în *Restriși*: un suflet timid, nostalgic, sentimental, răvășit, descompus, suflet legat de țară, de pământ, inactual, inutil, cu voinți dizolvate în veleități, cu entuziasmuri puerile, gingaș și prețios, concepând de altfel și meschinăria, dar inapt în a o realiza sau dindu-i, fără să vrea, o candoare ce o face inocuă; suflet moldovenesc, adică slăv, risipit în vînt ca o scamă de pădădie, suflet de toamnă și de învins, incapabil de acțiune și inițiativă, suflet de Mărculescu și nu de Marcus, rîvnind să devină funcționar român, cu ore de serviciu fixe, comod, ierarhic, tremurînd la deschiderea ușei, și cu aspirația ascunsă de a fi înscris la bătrînete în cartea de aur a pensionarilor români... Latura paradoxală a acestei psihologii e că prin intervenția rasei, sau prin cine știe ce fatalități ale destinului, acest iepure vrea să necheze și să muște, vrea să mugă și să sfișie ca lei, acest contemplativ visător vrea să fie revoluționar. Voronca este, anume, unul din șefii integralismului, adică al unei arte complexe, energetice, cu imagini de 75 H.P. de care nu te poți apropia fără a fi electrocutat pe loc, cu pocnet de mitraliere și cu

descărcări de artilerie grea... Voronca al nostru, pădădia-risipită la vînt, funigelul călător la cea mai mică adiere, iepurele de casă ascuns sub foaia de varză, prefăcut într-un războinic cu pistoale la brîu, cu chivără și cu paloșe în mîini și în dinți. Minunată putere bovarică de a te proiecta altfel decît cum ești!”¹

Expresivul portret lovinescian — concordant, de altminteri, în liniile sale mari, cu alte evocări ale celor care l-au cunoscut — nu exclude, în ciuda aparențelor, posibilitatea unei evoluții de tipul celei urmate de Voronca în ambianța avangardei. „Sentimentalul” și „contemplativul” este, în fond, un neliniștit, și labilitatea psihică remarcată de Lovinescu permite și chiar justifică reacțiile extreme: poetul deceniului următor nu va fi mai puțin anxios, mai puțin timid sau nostalgic decît fusese înainte, dar tiparul avangardist îi va îngădui să-și afirme și alte aspecte ale sensibilității, tinînd de „entuziasmuri”-le cele mai fervente, de o frenezie „idealistă” a adeziunii, de o energie afișată compensator, deopotrivă în negație și în afirmare. Convergingînd în „poem” — cum vom avea ocazia să observăm — toate aceste linii de forță ale personalității sale își vor găsi astfel spațiul suprem de manifestare. „Minunata putere bovarică” va putea fi interpretată atunci ca fiind de fapt expresia unei autentice nevoi de comunicare/comuniune, de solidaritate reparatoare, cu un grup uman animat de idealuri în care ființa solitară și nesigură își caută soluțiile de relativă echilibrare. *Neliniștea existențială* va rămîne însă o permanență a acestei sensibilități și ea va răzbate la suprafață chiar și în miezul celor mai arzătoare și „energice” luări de poziție. Departe de a contrazice așadar, datele de bază, notate cu pătrundere psihologică de E. Lovinescu, „activismul” poetului, de nu se reduce la energia răsturnătoare de idoli ori la afirmarea sigură a unor noi valori, ci se definește mai degrabă ca *tensiune* a spiritului și implicare interogativă a conștiinței în orice demers creator — constituie tocmai expresia unor căutări, a unor experiențe meru reluate, atrăgînd atenția asupra necesarei mobilități spirituale a unei *disponibilități* ce se refuză comodei instalări într-o formulă definitivă. Labilitatea sensibilității lui Voronca devine, în felul acesta, prin excelență aptă — fapt paradoxal — definirii sale ca „revoluționar”, iar modul cum poetul va interpreta ideile definitorii pentru starca de spirit avangardistă certifică o relație cu mult mai profundă între el și autentic și „ideile primite” dinspre programele novatoare lansate în epocă, ce nu poate fi taxată ca simplă iluzionare „bova-

1. E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, Ed. „Scrisul românesc”, 1932, pp. 178—179.

rică". Între „restricțiile” modelate de toposurile simboliste și noul univers imaginar structurat de reperiile avangardei, se poate descoperi astfel o anumită subterană comunicare, dincolo de marcatele diferențe de limbaj. Mai mult, abia exigențele implicării existențiale a poeziei, afirmate în mediul avangardist, vor permite manifestarea plenară a personalității poetului.

Impactul celor dintii programe avangardiste asupra tinărului Voronca a fost, în orice caz, imediat și cu urmări decisive pentru întreaga sa evoluție ulterioară. Poetul își însușește într-un răstimp extrem de scurt ideile-fortă ale noii ideologii literare, astfel încât, la numai câteva luni după publicarea *Manifestului activist către tinerime* al lui Ion Vinea, el se va afirma, în articolele tipărite în *75 H.P.* — care sînt și primele sale manifestări în domeniul jurnalistic — printre promotorii cei mai pasionați ai sloganurilor avangardiste, pe care și le asumă fără rezerve, cu o nonșalanță de perfect cunoscător și într-un limbaj în care retorica specifică manifestelor avangardei se recunoaște imediat. Este, în acest moment, limbajul orientărilor constructiviste, al căror port-drapel se făcuse la noi gruparea de la *Contemporanul*, ce saluta intrarea în „marea fază activistă industrială” respingînd vehement „Arta” care „s-a prostituat”, ca expresie a „clîșeilor șterse ale vieții burgheze” și cerînd, între altele, eliberarea de naturalism a plasticii și literaturii, în profitul unei viziuni supra-individuale, antimimetice, mizînd pe „minunea cuvîntului nou și plin în sine” și pe „expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse”: o „artă integrală”, de maximă concentrare intelectuală, ce se voia deplin sincronizată cu ritmurile epocii mașiniste, cu dinamismul și energia virilă a vremurilor noi. Redactîndu-și propriile manifeste, „directorul” de la *75 H.P.* are, fără îndoială, drept reper programul *Contemporanului*, îmbogățit și nuanțat în luările de poziție ale pictorului și arhitectului Marcel Iancu (participant, alături de Tzara, la „insurecția” dadaistă din 1916 de la Zürich, apoi trecut prin școala constructivismului german) și ale altor colaboratori ai revistei-model, recrutați printre reprezentanții de frunte ai avangardei europene. Energetismul futuristilor îndrumați de F. T. Marinetti și echilibrul cerut de disciplina viziunii sintetice constructiviste se vor întîlni și în aceste articole din *75 H.P.*, ce nu rămîn străine nici de spiritul dadaist, ale cărui întîrziate ecouri le prelungesc. Pentru Voronca, momentul *75 H.P.* poate fi astfel definit ca unul de „reca-pitulare” a principalelor atitudini exprimate în perimetrul avangardei europene la data respectivă: toate elementele definitorii

pentru starea de spirit avangardistă pot fi identificate în scrișul său, devenit, de la început, emblematic pentru aspirațiile de înnoire a limbajului artistic, ilustrate de amintirile orientări.

În stilul telegrafic, de „aparat Morse” propus de *Contemporanul*, primul manifest semnat de Voronca în *75 H.P.* — *Aviogramă* — debutează cu o propoziție tipică pentru antitraditionalismul avangardei: „Cetitor, deparazitează-ți creierul”, — imperativ al eliberării de convențiile moștenite, pe care îl preciau, în continuare, alte rînduri ale articolului-program, în fugitive cristalizări ivite în curgerea rapidă a „cuvintelor în libertate”: „Artistul nu imită artistul creează / Linia cuvîntului culoarea pe care n-o găsești în dicționar”; sau: „Inventează inventează / Arta surpriza / Gramatica logica sentimentalismul ca agățatoașe de rufe”; și încă: Stenografie astrală să vie / singerarea cuvîntului metalic lepădarea formulelor purgative și cînd / formulă va deveni ceea ce / facem ne vom lepăda și de / noi în aerul anesteziat”.

Respingerea culturii convenționalizate, a „gramaticii” și „logicii” ca expresii ale unui limbaj codificat de reguli sfîrșite și conducînd, ca alare, la ironizatele „formule purgative”, se împletește, cum se vede, cu dezideratul inovației radicale: încetînd a mai fi subordonată *mimesis*-ului, arta devine creație autonomă, univers paralel cu cel dat, rezultat al spiritului inventiv, mereu surprinzător, propunînd o realitate alta, proaspătă, salvată din stereotipiile convenției. Confortului intelectual și mulțumirii de sine a artistului i se contrapune, pe de altă parte, exigența *absolutei disponibilități a spiritului*, o dinamică interioară capabilă să reziste eficient pericolului stagnării, — de aici, acea „lepădare” de sine, promisă ca semn al sacrificiului necesar: asceză simbolică, sugerînd menținerea sensibilității într-o permanentă stare de alertă, deplasare semnificativă a accentului de pe „produsul finit”, deplin realizat, care — în termeni tradiționali — trebuia să fie „opera”, pe planul *trăirii*, al experienței vitale mereu înnoite a subiectului creator. Iar această suită de imperative își găsește justificarea în însăși dinamica vieții moderne, în acel „puls al epocii”, care va fi de acum înainte mereu invocat ca temei al creației: „Vibrează diapazon secolul” — scrie autorul manifestului, oferînd o imagine panoramic-spectaculară a peisajului citadin: „Pe frînghii cheamă împărăția așelilor luminoase /.../ Telegraful a țesut curcubeie de sîrmă /.../ cablograme cîntă diastola stelelor /.../ veștile se ciocnesc ca la biliard avioane / PARIS T S F LONDRA NEW YORK BERLIN / coboară ca barometre arde colierul de faruri / Europa...”

Alte articole, tipărite în aceeași revistă, vor reîlua, cu neînsemnate variații, același program, vizînd repudierea oricăror forme

de „academism” și definiția artistului ca „inventator”: „Artistul însă e înainte de toate inventator. [...] Mai presus de limite sau de școală, creația lui e inedită, fulgerătoare [...]. Perfecțiunea, tiparul vor fi așadar refugiu mediocrității. Artistul e neîncreștat plămuitorilor unor noi înălțări de sunet, cuvânt, culoare. Era desăvârșirilor e sfârșită”¹. Aportul innoitor e evaluat, tot aici, pe linia exigențelor constructive care fuseseră și ale *Contemporanului*: „abstracția”, „lepădarea de sentimentalism și de logică”. Văzută sub semnul „triumfului cerebralității” și al „inteligenței” inventive, imaginea epocii e a unui triș spectacol cu deschideri calcidoscopice, în perpetuă transformare, sub impulsul unei puternice vitalități controlate de intelect: „In avioane călători cu sensibilități tari joacă poker sau stepcăză în mâini. Și ascuțișul senzației nu se mai oprește sterp pe retină, ci sparge dum-dum fecund pe meninge. [...] Rupte toate cortinele, să ne lăsăm invadați de stradă, de cetăți, de noi. Lumea trebuie reinventată. Mereu inedit”². Nu lipsește nici dezideratul unei sinteze a artelor, — și Voronca, împreună cu Victor Brauner, va propune drept exemplu „Pictopoezia”, un fel de colaj plastic-literar, ca proprie ilustrare a unei asemenea interferențe („Pictopoezia nu e pictură / Pictopoezia nu e poezie / Pictopoezia e pictopoezie”).

Se poate vedea, chiar numai din aceste sumare exemplificări, cât de implicat era poetul, încă din primul său moment avangardist, în afirmarea stării de spirit întreținute de ambianța constructivistă. Limitându-se deocamdată la considerații de ordin general, luările sale de poziție sînt ale unui spirit ce descoperă cu juvenilă incintă posibilitatea totalei eliberări a imaginației creatoare: e o stare de reală euforie, pe care i-o dă conștiința degajării de orice obstacol, revelația unor înfățișări inedite ale universului, participarea la un demers colectiv de innoire. De aici și nota ludică ce transpare sub gravitatea propozițiilor de program. Pentru Voronca (dar și pentru alți colaboratori de la *75 H.P.*, ca Ștefan Roll, F. Brunea, Victor Brauner), spațiul citadin e o mare scenă promițătoare de spectacole întotdeauna surprinzătoare, cu actori și „saltimbanci”, cu dansatori-acrobați, într-un decor de feerie modernă („orașul” său e modelat ca metropolă invadată de „afișele luminoase”, participînd la un „concert al secolului”, deschisă spre o perspectivă planetară etc.), iar artistul nou e el însuși un astfel de actor și acrobat de performanță sau un orator *sui generis*, ce-și

1. Ilarie Voronca, *Victor Brauner*, în *75 H.P.*, octombrie 1924.

2. 1924, în *75 H.P.* (articol semnat cu pseudonimul *Alex. Cernat*).

rosteste adeseori sloganurile simili-publicitare cu umor și ironie. Culoarea ludic-spectaculară e încă mai evidentă în câteva texte nesemnate din *75 H.P.*, ce parodiază stilul reclamelor comerciale, amintind de „conferințele” bufe ale dadaistilor parizieni de prin 1920).

Mostrele poetice oferite de Ilarie Voronca în *75 H.P.* într-o insolită paginație, se situează mai degrabă în linia unor asemenea atitudini ludice de factură dadaistă: sînt, în fond, niște anti-poe-me, ce păstrează doar un aproximativ tipar strofic și ritmic, adică elementele cele mai exterioare ale versificației tradiționale, aplicate unui text de o calculată banalitate, introducînd ironic aluzia mitică în contexte prozaice, ca în cele două *Strofe*, dintre care a doua nu e decît reluarea în ordine răsturnată a versurilor celei dintîi, care sună astfel:

Monsieur l'archange est un bon chef comptable
Euridice : să-ți prind ochii cu ace de siguranță
te rog pînă aici fără aluzii matematice
Euridice mă duc să mă culc.

Ca în „fabula” urmuziană *Cronicari*, se sugerează polemic dărîmarea convențiilor poetice și vidul „mesajului”. Citite pe dos, versurile „strofei” evidențiază redundanța discursului prizonier al propriilor stereotipuri. Un alt text, intitulat *Hidrofili*, relativizează în și mai mare măsură convenția poetică, recurgînd la destructurarea „gramaticii” și „logicii” discursive, într-un mod ce trimite direct la „cuvintele în libertate” futuriste și, nu mai puțin, la rețeta propusă de Tristan Tzara pentru „facerea” poemului prin alăturarea hazardată a vocabulelor: „Vîntul e pătrat invers 50 lei util gazometru / interstițial cheamă hornar pentru esofag / ein-zwei pentru sept huiț dieci / temperament scafandrier în porte-feuille”... Sensul nu e totuși absent, căci în învîlmășcala fortuită a vocabularului tehnic (singura notă „constructivistă”) se insinuează aluzii de program novator, în sensul purificării și improspătării vocii lirice, al dinamizării viziunii, deschise spre universul calcidoscopic al orașului modernist: „cheamă hornar pentru esofag”, „temperament scafandrier”, „sistem nervos apoteoză”, „îmi e foame îmi e întuneric îmi e dicționar telefonul”, „almanah strada”...

Esențială este însă în aceste experiențe latura negativă, de ruptură, a frondei avangardiste. Texte precum cele citate insceneză, în mic, o comedie a literaturii, haotizează codurile stabilite, atrăgînd totodată atenția — la nivel metapoetic — asupra faptului că (vezi Mallarmé) poezia se face cu cuvinte, nu cu idei și, ca atare, că dincolo de comoditățile *mimesis*-ului se cuvine impușă

noua realitate a *verbului*, manipulat conform unui ritm interior ce aproximează în chip specific dinamica unor stări de spirit concordante cu „pulsul epocii”, din „noua fază activistă industrială”. În fond, semnificația lor nu e a unor realizări estetice independente, ci se reliefează prin raportare la „obiectul” negat, ca reflecție *sui generis* asupra unui mod considerat depășit de a face poezie. *Anti-poeme*, astfel de producții sînt și niște *meta-poeme*, care-și conțin propriul program.

Prezența tinărului Voronca în spațiul primelor manifestări avangardiste nu se limitează însă la această fază de acomodare și la expresia unui entuziasm al descoperirilor de posibilități inedite ale creației. Etapa, pe care am putea-o numi pur „exclamativă” a avangardismului său, e repede depășită în chiar perimetrul constructivist, spre o reflecție mai substanțială asupra limbajului poetic, pe care, cu foarte puține excepții¹, critica n-a apreciat-o la adevărata ei valoare. În numeroasele articole publicate în *Punct* și *Integral*, poetul întîmpinărilor febrile ale noilor inițiative creatoare va surprinde prin acuitatea unor intuiții privind modernizarea în profunzime a poeziei românești, într-o direcție — care nu e desigur unica — confirmată în mare măsură de evoluția ei ulterioară și care, avînd în vedere momentul cînd scrie, îl situează de drept printre pionierii acestei innoiri, precedîndu-i în acest sens pe un Argezei sau Ion Barbu. Șocante în expresie, luările sale de atitudine, de certă profunzime, au putut trece pentru mulți drept simple curiozități în subordinea frondei mereu spectaculare a „extremiștilor”. Și e foarte adevărat că retorica specifică manifestelor avangardei marchează cu putere, în continuare, toate aceste reflecții fundamentate, în mare, pe ideile constructivismului, după cum o vom putea regăsi și mai tirziu, cînd poetul se va apropia de doctrina suprarealistă. Încît sugestiile novatoare care vor fi, în parte, și ale „modernismului moderat”, apar orchestrate într-o instrumentație cu foarte multe alături și capătă acele accente radicale ce particularizează toate inițiativele „insurgenților” lirici.

Regimul sloganului pur — precumpănitor în texte ca *Aviograma* de la 75 H. P. — va fi însă depășit treptat de Voronca, spre unul reflexiv și explicativ. O idee scumpă tuturor militanților avangardiști, precum aceea a corespondenței dintre dinamica creației și „ritmul vremii”, nu va mai apărea atunci ca simplu deziderat indi-

1. V. de exemplu, Marin Mincu, în studiul introductiv la antologia *Avangarda literară românească*, București, Minerva, 1983.

vidual și subiectiv, ci ca necesitate dictată de „o lege a determinantelor istorice, acționînd simultan, în artă ca și în toate celelalte manifestări [...] deosebi în cele sociale”¹. „Sufletul fiecărei epoci — continuă Voronca în același articol — își cere desăvîrșirea lui [...]. Și întru această realizare, sensibilitatea vremii își făurea ea însăși purtătorii ei de cuvînt”. În paginile *Integral*-ului, aceeași „lege” va fi reformulată în termeni asemănători: „Mai presus de pulsul individual — se poate citi sub titlul *Suprarealism și integralism*² — stăruie pulsul epocii. Există un fond social care secundă stilul artistului în stilul vremii. Realizările de artă se proiectează pe un perete de contemporaneitate”. Nu sîntem departe, aici, de „sincronismul” Iovinescian (anunțat, în spațiul simbolist, de un Ovid Densusianu), iar cînd poetul scrie că: „tăria însăși a curentului actual consistă în integralul tuturor eforturilor de pretutîndeni; filon unitar, nerv vibrînd același în plastică, literatură, muzică, arhitectură, teatru”, adăugînd că: „Există, neîndoielnic o intensă analogie mai presus de trăsăturile innăscut organice [...], o analogie de corpuri geometrice”³ — ne putem gîndi și la un Lucian Blaga (din *Filosofia stilului*, 1924) ce manifesta, paralel, un interes particular față de o anume unitate stilistică, la mai multe niveluri ale creației culturale. Voronca va fi fost desigur mai sensibil, vorbind despre aceste probleme, la formularea lor avangardistă, venind dinspre *Contemporanul* și, prin el, dinspre constructivismul german (Walter Gropius și gruparea *Bauhaus*). În orice caz, există la el o febrilitate a adeziunii la dinamica momentului artistic, o obsesie a „vitezei” transformărilor, o grabă a descoperirii „ultimului strigăt” în materie de innoire, o energie a îmbrățișării celor mai recente experimente artistice, care-l deosebesc substanțial de calmul relativ al celorlalți moderniști. „Sinteza modernă” identificată de el în *Integralism* va fi afirmată astfel cu un evident *pari-pris* pentru constructivism ca depășire calitativă a avangardelor anterioare (expressionism, futurism, cubism, dadaism, suprarealism), confirmîndu-se astfel și prin el acea „vocație a avangardei” de a nega avangardele anterioare, despre care vorbește Adrian Marino⁴. Din perspectiva idealului constructivist, un curent precum suprarealismul — care abia începuse totuși să se afirme — îi apare „tardiv” și inferior ce-

1. Ilarie Voronca, Marcel Iancu, în *Punct*, 1924, nr. 5, p. 1.

2. *Integral*, 1925, nr. 1, p. 4.

3. Ilarie Voronca, *Cicatrizări. (Poezia nouă)*, în *Integral*, 1925, nr. 4, p. 2.

4. A. Marino, *Dicționar de idei literare*, I. București, Ed. Eminescu, 1973, p. 209.

lorlalte: „suprarealismul nu răspunde ritmului vremii“¹; vom vedea mai încolo care sînt argumentele sale.

În strînsă relație cu obsesia imediației sincronizării a creației cu „ritmul vremii“, poetul continuă să exalte *noul*, în opoziție cu moștenirea *tradiției*, situată global sub semnul negativ al *convenției*. Se poate vorbi și la Voronca de o adevărată teroare a convenției, compensată de patosul înnoirii. Obsesia pămîntului virgîn, a unei *tabulă raso* necesare într-o *exchatologie* simbolică, promițătoare de noi geneze, e și a sa. O găsim în mai multe rînduri și în articolele din *Punct* și *Integral*. „Creatorul adevărat și nou sfărimă cu tirnăcopul temperamentului său legile cunoscute. Orice artist trebuie să fie aducătorul unor alte principii, scoborînd în concertul de fulgere de pe muntele Sinai cu tablele logice noi în miini“ — scrie el². Iar în altă parte: „Vizionarii de azi ne conduc fiecare cu un pas mai aproape de India sufletească actuală. Dintre premergătorii aceștia se va înălța mîine Columbul unei lumi cu existența virgînă“³. (Sîntem obligați să observăm însă o anumită nuanțare a acestei atitudini: poetul e totuși conștient de imposibilitatea *totalei* rupturi față de trecut; el amenință, de pildă, opinia după care „arta nouă e o artă de revoluție, lipsită de suportul *continuitate în timp*“, susținînd că momentele revoluționare sînt rezultatul unui „proces de dezagregare a unei stări de fapt și de cristalizare lentă a unei alteia următoare“, cu adaosul că: „De altfel, în artă, ca pretutindeni, în domeniul social de pildă, revoluția este exclusă“⁴. Intră în joc aici, fără îndoială, și intenția de a răspunde permanentei suspiciuni de ilegitimitate a fenomenului avangardist, venite din partea forțelor conservatoare).

În perspectiva radicalei înnoiri a limbajului artistic, a depășirii oricărei convenții prin renunțarea programatică la „desăvîrșirea“ estetică (dadaistul Tzara spunea și el că „perfecțiunea plictisește“!), se poate înțelege că și chestiunea *receptării* creației noi, a comunicării cu publicul, cunoaște o redimensionare. Ea e pusă și de constructivistul Voronca în termenii nonconformismului și revoltei anti-burgheze a avangardei, înțelegîndu-se prin „burghez“ nu atît o categorie limitat-socială, ci mai curînd spirituală, sinonimă cu opacitatea față de tot ceea ce iese din sfera „utilității“ imediate, cu suficiența intelectuală, cu inerția tuturor abdicărilor. De aici, neîncrederea și chiar ostilitatea față de „public“, considerat generic, prin

1. *Suprarealism și integralism*, loc. cit.

2. Ilarie Voronca, *Gramatică*, în *Punct*, 1924, nr. 6—7, p. 3.

3. Idem, *Suprarealism și integralism*, loc. cit.

4. Idem, *Cicatrizări. (Poezia nouă)*, loc. cit.

extrapolarea calificativului de „burghez“, și afișarea orgolioasă a dezinteresului pentru „gradul de comprehensibil al operei“; creația nouă violentează, prin însăși complexitatea și dificultatea ei, „confortul“ general: „Opera de artă devenită dintr-o dată pe placul spectatorului — scrie poetul în revista *Punct* — nu e cu nimic mai presus salatei provocînd spontan entuziasmul consumatorilor [...]. Gustul, ochiul, urechea spectatorului trebuie neîncetat violate. Opera de artă trăiește numai prin ignorarea tuturor regulilor cunoscute [...]. Opera de artă nu poate fi o ușă deschisă prin care ghetetele murdare ale publicului să tropăie insolent [...]. Cu chipul acesta, arta e salvată de platitudinea mercu amenințătoare“¹. (E o atitudine pe care o vom regăsi și mai tîrziu, în articolele din *unu* ale poetului, care nu va înceta să pună în legătură „căderea [...] de pe o platformă suspendată în azurul libertății“, cu „cămașa de forță a formulilor utilitare, a înțelegerii unanime“ — de unde și refuzul categoric al evaluării operei în funcție de gradul ei de accesibilitate sau, cum se exprimă el, de raportare „la numărul și înțelegerea turmei“². Șocantă la prima vedere, o atare opinie are, dincolo de excesul retoric, partea ei de adevăr, și e de înțeles, în orice caz, între reperele ideologiei artistice anyangardiste și ale unei psihologii specifice creatorului marginalizat, în conflict permanent cu societatea în care trăiește. Sînt atitudini caracteristice pentru ceea ce s-a numit „elitismul“ avangardei, explicabil în cadrele amintite³. O perfectă ilustrare o oferă, în același sens, și articolul omagial dedicat în revista *Integral* lui Tudor Arghezi, unde Voronca vorbește despre „o artă expresie pură, care nu ajunge pînă la creierul diluat al mulțimii“, dramatizînd condiția poetului în linia unei retorici neoromantice: „Creatori străbătînd singuratici, la intervale mari, coaja epocelor, călcînd în echilibru peste munți ca peste umeri, acrobați pe funia inteligenței subțiată, dărmători sau constructori de formule tîrziu devenite passe-partout tuturor“⁴. În etapa ultimă a avangardismului său și, mai apoi, depășindu-l, tot Voronca va fi acela care, cu o altă înțelegere a raporturilor dintre poezie și public, își va deschide scrisul „bucuriei“ unanime, comunicării generoase cu mulțimile în suferință.

1. Ilarie Voronca, *Glasuri*, în *Punct*, 1925, nr. 8, p. 2.

2. Idem, *A doua lumină*, în *unu*, 1929, nr. 16.

3. V. Renato Poggioli, *Teoria dell'arte d'avanguardia*, Bologna Il Mulino, 1972, p. 108.

4. Ilarie Voronca, *Tudor Arghezi. Ierarh al cuvîntului*, în *Integral*, 1925, nr. 3.

Într-un asemenea context de idei generale pe care poetul și le asumă, dezvoltându-le în perioada constructivist-integralistă a scrisului său, poate fi situată mai exact și reflecția sa vizînd înnoirea limbajului poetic, posibilitățile de constituire a unei alte „gramatici“ a poeziei. Căci toate demersurile sale într-un asemenea sens vor purta, în acest moment, marca programului constructivist și a specificei retorici a manifestelor care-l vehiculează. Modelată vizibil, pînă la stridentă, de acest program, viziunea lui Ilarie Voronca despre poezia modernă nu se limitează totuși la strictele poziții doctrinare, ci participă la o reflecție cu valoare mai generală, corespunzătoare — cum vom vedea — cu cel puțin una dintre direcțiile majore ale căutărilor poeticii secolului nostru. De altfel, cercetări de dată recentă ale orientărilor de avangardă recunosc dificultatea, dacă nu chiar imposibilitatea conturării unei asemenea poetici de obediență strict constructivistă¹: constructivismul sau abstracționismul a fost o mișcare aparținînd artelor plastice, iar transferul dinspre acest domeniu către poezie a întîmpinat, cum se poate lesne înțelege, numeroase dificultăți — și e semnificativ că în spațiul unor atari inițiative n-a putut fi citat, practic, decît numele „neoplasticianului“ olandez Theo Van Doesburg (publicat și de revistele constructiviste românești *Contemporanul* și *Punct*, între altele, cu importantul articol *Vers une construction collective*²). Intuiția poetului român se orientează însă foarte just, incurajată desigur și de sugestia din afară (venite, foarte probabil, chiar de la Van Doesburg), surprinzînd în „codul“ plasticii constructiviste indicații pe care le exploatează cu profit și înscriindu-se astfel printre precursorii români ai „revoluției limbajului poetic“.

Care sînt, de fapt, datele reținute de Voronca din programul artistic constructivist? — O definiție concentrată o găsim, bunăoară, în *Arhitectura*, articol tipărit în *Punct*, nr. 9 din 1925, și ea reține, în sensul unui anti-*mimesis* declarat, năzuința de abstracționizare (de abstragere din realul *dat*) a imaginii, negînd orice propensiune de factură naturalistă: „o armonie abstractă cu legi fixe, o creație pură, în care obiectul e cu raporturi de linie și culoare echilibrate“. Altădată, e vizată din nou „ordinea abstractă“, cînd integralismul e caracterizat — în opoziție cu „dezagregarea bolnavă, romantică, suprarealistă“ — drept „ordine sinteză constructivă, clasică, întegrală“³. (Manifestul revistei *Integral*, redac-

1. Stephen Bann, *Constructivism, in Les avant-gardes littéraires au XX-e siècle*, II, Budapest, Akademiai Könyvkiado, 1984, pp. 1010—1026.

2. v. *Punct*, 1925, nr. 8, p. 3.

3. I. Voronca, *Suprarealism și integralism*, loc. cit.

tat de Ion Călugăru, ccruse de asemenea „evadarea din pasișul etern natural“ spre o artă de sinteză autonomă, puternic intelectualizată, construind o realitate paralelă, marcată de dinamica evului citadin și industrial). *Linia și culoarea*, materia plastică la îndemina artistului omnipotent, erau chemate să asigure, într-o echilibrare a elementelor constitutive ale tabloului, acea imagine-sinteză contrazicînd datele realității externe (lăsate, cum citeam în *Manifestul activist...*, în seama „reporterilor iscușiți“ și a fotografiei ce făcea inutilă copia naturalistă a obiectului în artele plastice), dar nu și spiritul ei. „Considerarea obiectului-ca obiect în spațiu“ (cu punctul de plecare în Cézanne) arată că accentul s-a deplasat pe însăși substanța sa plastică, eliberată de imixțiunile afectului: „Îndepărtarea oricărui subiectivism, integrarea portretului, peisagiului, naturii moarte, nu ca expresie de suflet, ci ca existență materială, organică, iată în nucleu doctrina realizării contemporane [...]. Răsrîntă această atitudine în poezie, capătă o și mai adîncă semnificație“¹.

Cum se „răsrînge“ însă, după Voronca, această „atitudine“ în poezie? — Echivalentul realității exterioare, ce se propune remodelării, este în linii mari, *limba* supusă unor *reguli* ale *gramaticii* și *logicii* și condamnată, ca atare, la o comunicare convenționalizată, osificată în tipare prestabilite; și este în primul rînd limbajul *conceptual*, neutru din punct de vedere poetic, pe care îl coboară, în fapt, ceea ce poetul numește *logică și gramatică*. Încît întiul obiectiv al demersului său va fi de structurarea ordinii logic-gramaticale a discursului. „Faceți greșeli de gramatică!“ poate deveni astfel apelul concentrat, rostii pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, din finalul unui articol². Cît despre *logică*, ea este considerată, în sens similar, ca fiind „cu desăvîrșire indiferentă creației artistice“³, după ce fusese repudiată, în citata *Avio-gramă* din 75 H.P., printre „agățătoarele de rufe“, alături de „gramatică“ și de „sentimentalism“. Că Voronca are în vedere limbajul conceptual, nespecific poeziei, (dar și pe cel conventional-poetic) se vede, între alte numeroase cazuri, din același articol, *Gramatică*: „Fraza nu mai e o ficțiune amintînd discursul electoral sau declarația de dragoste sub lună a plăcîntarului devenit brusc poet“. Trimiterea la Mallarmé, citat în acest context („conștienta împotrivire față de fraza gramaticală și plată începe cu Mallarmé“), capătă astfel o semnificație majoră. Căci Voronca iden-

1. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.

2. *Gramatică*, loc. cit.

3. *Ibidem*.

tifică în poetul francez, căruia îi asociază și numele lui Rimbaud. un cap de serie într-o acțiune pe care întreaga poezie modernă o va dezvolta, pe măsură ce conștiința specificității limbajului liric se impune. Poetul „integralist” nu e desigur primul care o face, dar el exploatează, în orice caz, în gradul cel mai înalt sugestiile poeticii mallarméene în momentul istorico-literar respectiv (va fi urmat, nu peste multă vreme, de Ion Barbu). În spirit avangardist, el insistă, desigur, asupra necesarei dezagregări a discursului „gramatical”, profitând de sugestia futuristă a „distrugerii sintaxei”, pentru a se ajunge la „cuvintele în libertate”: „Nu licență, ci liberă însuțire a cuvintelor” — cere el în *Gramatică*. Dar e, aici, mai curînd expresia degajării de convențional, de „lege” și „formulă”, căci, dezvoltîndu-și ideile, Voronca se va dovedi extrem de atent la construcția discursului liric, în care plasticele „raporturi de linie și culoare echilibrate” și „existența materială obiectivă” își vor găsi corespondentul în cuvîntul chemat la o ordine nouă, în constituirea căreia el nu mai contează ca vehicul al „ideii”, ci se oferă ca materie antrenată într-un proces combinatoriu specific. E ceea ce ne spune „chimia cuvintelor” (variantă a rimbaldienei „alchimie du verbe”), în articolul consacrat lui Tudor Arghezi din *Integral*. În *Gramatică* — text esențial pentru definirea demersului său teoretic — interesul față de valoarea în sine a semnificanțului devine dominant, cuvîntul preluînd trăsăturile elementelor din plastica constructivistă, amintite mai sus: „Cuvintele au viața lor, pe care și-o cer și și-o creează. Cuvîntul dansator descătușat avea să sară dintre rînduri, să spargă fraza ca pe o nucă de cocos. Laptele scurs va dărui gustul unor ținuturi strănii, în care etimologia și sintaxa, mediocru utilitariste nu și-ar mai face loc”. Sau, tot aici, într-o semnificativă paralelă cu plastica: „Cuvîntul în literatură, ca și culoarea sau linia în pictură, are un rol abstract, mai presus de înțelesul gramatical sau logic. Există o chimie a cuvintelor, cu interesante rezultate ale acțiunilor dintre ele. Verbul întrebuintat pur, asemeni materialelor din construcțiile plastice, capătă o semnificație nelregistrată de dicționar [...]. Cuvîntul trăiește indiferent de sens, precum fierul, piatra sau plumbul rezidă deplin, înaintea formelor înregistrate în comerț. Anecdota cuvintelor sau a realizărilor plastice e comercializarea lor. [...] Artistul adevărat creează direct, fără simbol, în pămînt, lemn sau verb, organisme vii, mașini spintecînd drumuri, strigăte tresărînd violent ca în furtună acoperișuri. Cuvintele obțin astfel propriul lor sens, boxînd sau îmbrățișîndu-se între ele”. În sfîrșit: „Verbele descojite de simbol capătă adevărata vitalitate. În afară de asta, cuvintele sunt intraductibile. Există pentru noi o salvare

aproape senzuală a înlăntuirii, în ciuda sensului, a cuvintelor [...]. Pentru mulți, *drum, chemin, weg, cammino* înseamnă același lucru. Inexact”.

Avem aici un repertoriu cvasi-complet al opiniilor poetului ce reevaluează funcția semnificantului în poezie. (S-a vorbit, la acest nivel, pe drept cuvînt, despre o tendință *textualizantă*¹). Lecția mallarméeană privind „dispariția elocutorie a poetului” care „ce-dează inițiativa cuvintelor”, punerea în contrast a poeziei cu „universalul reportaj”, ca și afirmația cunoscută că poezia nu se face cu idei ci cu cuvinte, fructifică din plin în astfel de propoziții. Foarte importantă și insolită, în epocă, prin radicalismul ei, este mai ales eliminarea *simbolului*, acea „descojire de simbol” a verbului, care împinge la limita extremă ideea modernă că poezia nu e doar un simplu discurs conceptual ornat metaforic, ci devine semnificativă în toate straturile ei, într-o complexă țesătură, la care nivelul fonic, lexical, sintactic contribuie deopotrivă; nu doar pentru a exprima „idei” sau „sentimente” („sentimentalismul” e amendat drastic, cum am văzut), ci pentru a se exprima, fără a rămîne totuși străine de starea de spirit definitorie pentru timpul dinamic, în perpetuă metamorfoză, în care se constituie discursul. În fond, ceea ce se dorește înscris în însăși substanța verbală a poemului e tocmai frecvența participării la „ritmul vremii” — însă în afara efuziunilor tradiționale „romantice” și vizîndu-se chiar acel statut de „obiectivitate” al poeziei („poezia încetează de a mai fi subiect” — se scrie în *Cicatrizări...*) degajate, cum va spune Ion Barbu, de „expresia temperamentală”. La rîndul său, „chimia cuvintelor” și „acțiunea dintre ele” orientează atenția spre „sintaxa poemului (care-l va preocupa, iarăși, și pe Ion Barbu), fapt confirmat și de propoziții ca acestea: „Fraza devine luminoasă, cu o ordine proprie, uneori invenție-surpriză a poetului drumului de fier de azi” (s.n.); „Limbă nouă, senzație crudă, construcție clasică obiectivă (impusă de o ordine și constrîngere proprie — s.n.), poezia actuală umflă coaja solului...”². În fine: „Un poem nu trebuie alcătuit numai din cuvinte, ci și din goluri; prăpăstii în povîrnișul cătoro pasul alunecă și urmează îmbrățișarea fără sfîrșit”³.

În ciuda aparențelor, o astfel de viziune urmărește, mai mult decît oricînd, implicarea poetului în marele flux-transformator al epocii, încît Voronca poate vorbi, fără să se contrazică, despre „notația singerindă”, despre „senzația (care) prinsă stea în cleș-

1. Marin Mincu, *Op. cit.*, p. 38.

2. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.

3. *Note despre poem și antologie*, în *Integral*, 1927, nr. 13—14.

tele poemului actual, înviorează, nimește, pătrunde ca o injecție" 1. Și dacă se admite că „substanța poeziei noi a rămas aceeași”, deci că temele ei pot fi ale „poeziei dintotdeauna”, Voronca precizează faptul esențial că „schimbata cu desăvârșire e interpretarea lui” (a materialului poetic), că „observarea” substanței acestei poezii „e însă cu totul alta: științifică, nu ca precizie, ci ca sistem: organică, obiectivă” 2. Eliberată de efuziunile sentimentale, de excese „subiectului”, de *mimesis*-ul *sui generis* care-o prezida, de „catalogările” limitative („erotic, național, istoric”), poezia nouă poate fi definită în felul acesta ca „universal umană, poezia-poezie, poezia-ciment, poezia-planșă de inginer, crețier, organism viu, integrat simplu între fenomenele naturale” 3.

Voronca-militantul constructivist se situează astfel la o interesantă (și fructuoasă) confluență de idei: în căutarea unei „gramatici” constructiviste a poeziei, el dezvoltă în chip personal sugestii oferite în aria avangardistă (indeosebi de Theo Van Doesburg și manifestele grupării *De Stijl* a neoplasticienilor olandezi), care-l orientează spre poetul cel mai preocupat de noua sintaxă a liricii — Mallarmé — și care putea servi în mod ideal drept bază a unei posibile poetici constructiviste. Intră desigur în joc aici și propoziții ale *Bauhaus*-ului lui W. Gropius, atât de interesat de senzație, de calitatea materialului supus prelucrării, de sinteza artelor 4, și nu mai puțin energetismul futurist al îmbrățișării spectacolului modernității, dominat de cultul vitezei, al mașinismului, într-un soi de elan dionisiac nietzschean, transpus în ambianța dinamică a „orasului tentacular”. Năzuința programatică spre „ordinea esență constructivă, clasică, integrală” se conjugă astfel cu un avânt vitalist ce convine de minune temperamentului exaltat al lui Voronca: în ciuda proclamării echilibrului și „ordinii”, el rămâne în fond un neliniștit, o sensibilitate ardent-pasionată, un dezordonat și un ne-clasic, la care „mișcarea ce deplasează liniile” străbăte pînă în miezul celor mai voit-austere geometrii.

Modul cum pune, de pildă, problema imaginii poetice este grăitor în acest sens: în a sa „gramatică” a poeziei noi, imagismul va deține un rol fundamental, răspunzînd aceluia primat al vizualității, al senzației — „notație sîngerîndă” —, al materiei din estetica constructivistă, dar și gustului pentru spectacular, pen-

1. *Cicatrizări...*, loc. cit.

2. *Ibidem*.

3. *Ibidem*.

4. A se vedea, în acest sens, considerațiile lui G. C. Argan, în *Walter Gropius*, și *Bauhaus-ul*, București, Meridiane, 1976, p.p. 62—63.

tru dinamica metamorfozelor lumii. Poetul — spune Voronca în caracterizarea rimbaldiană a lui Argezi — este un „alchimist al imaginii”: „chimia cuvintelor” se întîlnește cu „alchimia imaginii”, și nu întîmplător. Căci în definiția pe care o dă imaginii, pe urmele lui Pierre Reverdy, el pune accentul pe acea „acțiune” (mai exact, *reacție*) dintre cuvinte, provocată de poetul însuși, abstras ordinii convenționalizate a realului, ale cărui elemente sînt puse în stare de tensiune: „De aici, plămădire abstractă, imaginea: raport pur, a două elemente cît mai depărtate (sau cît mai apropiate) între ele” 1. Imaginea, în conținutul ei, poate sparge astfel ordinea „gramaticală” și „logică” a discursului, mizînd pe concretul verbului, forțînd limitele similarității, deplasînd atenția de pe metafora propriu-zisă (amenințată să devină pură ilustrare și podoabă a „ideii”), pe contiguitatea metonimică. Priza asupra realității limbajului sporește, ca și prospețimea senzorială a „notației”, iar textului i se imprimă o energie pe care absoluta disponibilitate asociativă o menține mereu vie: „Poemul țipă, vibrează, dizolvă, cristalizează, umbrește, zgîrie, împăimîntă sau calmează. Imaginile se imbulzesc nu în comparații sterpe, ci în asociații-fulgere, trunziș în noaple. Orice vers e o sumă de noi posibilități, o altă soluție a ecuației „primare” 2 (s.n.).

Într-un scurt poem în proză, datat 1926, dar publicat în 1928 în revista *unu*, — *Ora 10 dimineața* — Voronca va exprima sub forma unei butade această opțiune pentru imagism: „Dar uite, eu, dintre toate NAȚIUNILE, „aleg imagi-NAȚIUNEA” 3. În acel moment, sensurile „imagi-națiunii” vor fi ușor schimbate, indicînd o trecere spre interpretarea ei în direcție suprarealistă. Cîtă vreme poetul se menține în cadrele mai mult sau mai puțin stricte ale constructivismului integralist, viziunea sa despre natura și funcția imaginii capătă această precisă coloratură indicată de programul la care adereasc. Cum am văzut însă, ea se situează, dincolo de limitele restrictiv-programatice, într-o suită de demersuri menite să producă mutații de structură în perspectiva asupra limbajului poetic — și Ilarie Voronca e, într-un astfel de spațiu, un deschizător de drumuri.

*

Producția lirică a lui Voronca din anii adeviziunilor constructivist-integraliste (mai stricte între 1924—1925) ilustrează în mare măsură „manifestele” la care ne-am referit mai sus. Strînsă abia

1. Tudor Argezi — *Ierarh al cuvîntului*, loc. cit.

2. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.

3. v. *unu*, 1928, nr. 6

în 1931 în placheta *Invitație la bal*, ea indică o importantă transformare și amplificare a universului imaginar, în raport cu anterioarele *Restriști*. Decorului posomorît al orașului provincial, modelat conform convențiilor simboliste cu amprente bacoviene, i se substituie acum viziunea caleidoscopică a metropolei moderne. „Geometria” orașului constructivist, „pe fire electrice soneria Europei tipînd fals”, „huruitul roților în beznă”, cinematograful și afișele luminoase, rotațiile tipografiilor, „serenada mașinilor de scris” în „concertul urban”, uzinele, sondele de petrol, compartimentele de transatlantic, „mările din sud” etc. intră firesc în ecuația imaginii. O înnoire substanțială a „lunii obiectelor” poeziei are loc astfel, autorul *Invitației la bal* participînd, alături de un Ion Vinea, dar în și mai mare măsură decît el, la o însemnată „mutație a semnelor” în lirică românească a momentului. Paralel cu alți constructiviști ca Ștefan Roll sau Mihail Cosma, poetul conturează un univers prin excelență *spectacular*, dominat de toposul *oșasului leeric*, cu surprizele și înșulitul evenimentelor cotidiene, oferind un eșantion semnificativ pentru ceea ce autorul de articole-manifest numea „cartea-fulger, cartea-miracol, cartea-afiș, cartea-hangar de avioane”¹. Senzația de prospețime și inedit e asigurată, bunăoară, de punerea în relație a unor elemente de peisaj natural cu date ale noii civilizații, într-un soi de travesti mecanic ce evidențiază nota ludic-spectaculară a „almanahului” alcătuit de poet: „Toate planetele au poposit în acest / Catalog de mașini agricole: Sena”, „zgomotele cresc ca prețul cerealelor”, „corect arborii stenografiază pe cer”, „strigătele urcă la cer ca apa în tevi”, „frunzele colecționează autografe, parfum”, „orice salcîm garderob”, „salcîmii: ce mașini de scris în culori”, „Orice pasăre un afiș ceresc”, „orasul s-a deschis ca un porte-cigarettes” etc. Într-o transcripție în același cod, „discursul amoros” poate fi deopotrivă grav și nu lipsit chiar de o anume exaltare —

Sunt ochii tăi cu terenuri sportive
Cu cîmpuri și sonde de petrol
Cu hipodromuri și hangare de avioane,
Ce tipografii ochii tăi
Și pupilele tale rotative imense,
Cum se desfășoară din privirile tale

1. Pe marginea unui festin, în *Integral*, 1927, nr. 10, p. 3.

Toată viața mea
Ca un jurnal cu ultimele știri —

și vag parodic (involuntar sau nu), atunci cînd se recurge la asociații ca acestea: „Te port în mine ca un registru copier”, „Afișe-dinții făi, miinile tale articole de toaletă”. Uneori, intenția ludică, de caricatură „mecanică” a retoricii sentimentale e vădită, precum în următorul fragment din poemul *Invitație la bal*, ce poate fi apropiat de unele producții ale confratelui Ștefan Roll:

Te invit, agricultor al măduvei și nervilor mei.
Ară-mă, treieră-mă, seamănă-mă, plouă-mă,
Deschide-mi supapă de siguranță aorta
Iată: noaptea intră în odaie cu toată stima.

Registrele lirismului interferează și, nu o dată, se situează la antipodi, încît, alături de poeme ale participării la „balul” feeric citadin, apar compoziții elegiace, ca *Profil tăiat într-o lacrimă*: „În ținutul amar ochean glasul tău / Și ca mărci poștale te privesc ferestrele, ușile /... Frunte ca inimă și ochii tăi sunt gări / O inoială, urcă în vine ca o tristețe / Ca o injecție / Vîntul-și-a tăiat coiful în cristal”.

Impresia de reportaj liric, de înregistrare rapidă și sincopată a evenimentului, se impune la prima vedere (G. Călinescu vorbește despre un „impresionism”, iar Perpessicius despre un „pointilism” poetic), însă notația propriu-zisă e, de fapt, de cele mai multe ori, deviată metaforic spre un spațiu asociativ înșolit, cu elemente imprumutate predilect din sfera modernității mașiniste, al cărei ritm specific se imprimă și frazei poetice ca succesiune de date trimițînd spre „expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse”, cerută din *Manifestul de la Contemporanul*, cu reducerea la minimum a elementelor de legătură dintre cuvînte și concentrarea „geometrică” a imaginilor.

În suburbie cinematograf și bordel. Iată
Geometria orașului: logaritm stelar vals
Pe fire electrice soneria Europei tipînd fals
Luntre și pasăre de azur, viziune descuiată.
(Cloroform)

Mai vechiul bacovianism al *Restriști*-lor își prelungește încă ecourile, însă cu eliminarea „sentimentalismului” — de unde afișarea unui stil oarecum constatativ, distant-obiectiv, prin care tensiunea lăuntrică se vrea transferată în întregime spectacolului exterior:

Spectacol de mahala. Zare se frînge.
Toamna a dansat, a dansat. Ceasul e deplin.
Și glasul pămîntului a răspuns cu pîne și vin.
Dinspre abator, noaptea se apropie cu sînge.

(Sfîrșit)

Există, adesea, în aceste poeme, o marcată atmosferă expresionistă, cu specifica tensiune deformatoare, un aer de „nebulie” („Huruitul roților în beznă / și nebunia ca un noroi pînă la glez-nă”, „Se-apropie noaptea: despletire albă, troică în nebunie”) ce se transmite și peisajului cu stridente calculate, semne ale angoasei subiectului: „corul-lătrat: sirene și ciği Ave Marie. / Abstract surusul. Vîntul prins de epileptic. / Intreg șahul-cer, în apă cu frunze răsturnat”, „... creierul lovește semne S.O.S. / Dezolat, dezolat / Un țipăt ca o pasăre sau stilou, / În obraz vîntul îți aruncă vitriol, / Ochiul tău fumegă ca un sat siberian” (*Invitație la bal*).

O analiză detaliată a multora dintre poeme ar evidenția, dincolo de trăsăturile imediat evidente, ținînd de plastica geometric-mecanică a imaginii ori de relativul eliptism al sintaxei, și interesul pentru „chimia cuvintelor”, în sensul armonizării sonore a frazei, al realizării acelei „unități fonice” despre care va vorbi Ion Barbu. Să spunem, în acest spațiu, doar că *Invitație la bal* se cuvine a fi „reabilitată” printre experiențele semnificative ale modernismului liric românesc, la care aportul lui Voronca e departe de a fi, încă de pe acum, neglijabil. Atributul de „ostenitoare lirică”, dat de G. Călinescu acestor versuri¹, e justificat totuși pe alocuri, cînd excesul imagistic, realizat la nivelul comparației, precum altădată în *Restriști*, duce la monotonie, ca în această strofă din *Concluziuni*:

Aici fresare vitrina ca un obraz
Vorbe deplasez ca figuri de șah,
Să-mi împliniți privirile ca brazi
Se leagănă sîngele nostru ca un hamac.

Însă adesea, în cadrul aceluiași poem — cum e cazul chiar al *Concluziuni*-lor — textul atinge, în alte momente, reliefuri remarcabile, atrăgînd atenția asupra substratului elegiac mascet de spectacolul imagistic:

1. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 783.

Dar ce mișnit e surusul funcționarului de la ghișeu
E o chitanță inima lui, două scrisori cifrate
Pupilele; cînd ne leagă buzele un curcubeu
Și viața te înnoptează cu un naufragiu, cu un frate.

Străzile duc spre suferința veche
•Vinele noastre sunt catarguri pînă unde exist
În ecou tresare lampa ca o ureche
Final ezită glasul tău ca un trapezist.

E, aici, ca și în alte numeroase poeme ale cărții, o ambiguitate specific modernă, un aliaj de euforie și angoasă ce se va permanentiza în creația lui Ilarie Voronca, debordînd limitele strict trasate ale programelor.

În plină afirmare a tezelor constructivismului, scrisul poetului indică, de altfel, conturarea unei tendințe ce merge mai degrabă în sensul unei „sinteze moderne”, proclamate și de autorul de manifeste, însă așezate sub un accent predominant constructivist. Momentul *Invitației la bal*, comparativ mai obedient față de propozițiile doctrinare, va fi substanțial depășit în cărțile imediat următoare — *Colomba* (1927) și *Ulise* (1928) — ce se înscriu totuși, calendaristic, în perioada colaborărilor la *Integral*. Ele deschid calea unei alte etape, care sugerează o anumită apropiere de suprarealismul pînă nu de mult negat în principiu, ca nerăspunzînd „ritmului vremii”, întrucît ar fi expresia unei „dezagregări bolnave, romantice”. Era, aceasta, cum am observat, o respingere caracteristică pentru dialectica fenomenului avangardist. Însă componenta „romantică” se manifestase ca dat esențial al sensibilității poetului, abia reprimat la nivel programatic și străbătînd totuși în exaltările și neliniștile, fie și surdinizate, din poemele *Invitației la bal*, ca să nu mai vorbim despre „sensibilitatea răvășită”, remarcată încă de E. Lovinescu în *Restriști*. Un poet cu o atît de mare libertate a fanteziei, mizînd tocmai pe dinamica imaginarului, pasional pînă la frenezie, chiar și în propozițiile de manifest constructivist, nu putea să nu „recupereze” într-un fel experiența suprarealistă, fie și în liniile ei cele mai generale; încît această „recuperare” are semnificația unui pas înainte pe calea mai aprofundatei cunoașteri de sine, cu importante repercurșiuni în practica creației. În chiar programul constructivist-integralist, presiunea unor curenți contrari deschidea supape surprinzătoare, lăsînd să răbufnească la suprafață alte energii, mai

puțin supuse „ordinii obiective, clasice, integrale“, geometriei trasate pe „plasa de inginer“ a poetului ce anunță „triumful cerebralității“. Niște *Note despre poem și antologie*, din unul dintre ultimele numere ale revistei *Integral* (13—14/1927), admiteau deja, alături de „efortul poetului contemporan de abstractizare a elementelor inconjurătoare“, și fraze ca acestea, unde „inspirația“ (romantică!) își face loc, lângă mai vechea exaltare a senzualității cuvintelor: „Caut; caut în ochii poetului neliniștea. / Poetul comunică cu Dumnezeu; glasul lui are răsfringeri de dincolo: de aceea, într-un poem nu se poate pătrunde cu înțelegerea, ci printr-o exaltare, ca injecția de morfină“. Și, imediat: „Asemeni loanei D'Arc, poetul aude voci“. Se vede limpede că nu e vorba aici doar de respingerea discursului „logic“, de structurat în profitul „senzației prime“ înscrise în materia cuvintului remodelat ca o altă lume, paralelă cu cea dată, ci — mai mult — de un „viraj“ spre stările subliminale ale cului, spre un *dincolo* misterios, ce se oferă intuiției numai în rare, privilegiate momente. Vom asista astfel la treptata întoarcere a *subiectului* alfadată negat, la individualizarea dramei creatorului, care se va exprima tot mai puțin în numele unor imperative doctrinare și-și va suma patetic condiția precară. Lumea va fi atunci nu atât spectacolul, privit cu impusă detașare, al metamorfozelor universale, cât o rețea complexă de tensiuni ale eului în confruntare cu exteriorul, într-o luptă nu întotdeauna sigură, cu înfringeri recunoscute, dar care angajează total puterile lăuntrice. „Pulsul epicii“, „ritmul vremii“, așa de frecvent invocate de constructivistul Voronca, nu va lipsi nici acum din reflecțiile sale, însă și mai adesea va conta ritmul *interior* al ființei precare, pentru care epoca nu mai oferă cadrul spectacular obligând la un optimism al întîmpinării, ci mai curînd imaginea *obstacolului*, a *constrîngerii* și *stagnării*. Dinamica subiectivă, pusă mereu sub semnul *neliniștii*, nu va mai marca o consonanță îngăduind adeviziunea necondiționată, ci va măsura un decalaj, o diferență de tensiune ce urmează a fi acoperită compensator, într-un efort dramatic, de către universul *imaginar*. E de altfel sensul (nou) acordat opțiunii exprimate în acel joc de cuvinte din citatul poem *Ora 10 dimineața*, scris în 1926 și publicat în 1928 în revista *unu* — „Dar uite, eu, dintre toate NAȚIUNILE, aleg imagi-NAȚIUNEA“. Itinerarul cotidian spre biroul unde lucrează personajul-poet, funcționar obligat să semneze zilnic în registrul de prezență, se cere prelungit într-un „dincolo“ în care e numit, pentru prima oară, „subconștientul“, pus pe același plan cu „imaginația“ — sub impulsul transfigurator al sentimentului erotic (numele femeii iu-

bite, ale cărui litere se află diseminate în text, sugerează accas-tă intimă comunicare). O astfel de „alegere“ ce reabilitează „subiectul“ și sentimentul, menținînd și chiar exacerbind cultul *imaginii* (căci *imaginațiunea* este și „imagi-NAȚIUNE“, societate *sui generis* a imaginilor, în care poetul se simte cu adevărat liber), arată că ne aflăm într-o fază de tranziție, în care Voronca își nuantează și chiar modifică unele opțiuni, înscriindu-le totuși între reperele relativ stabile ce defineau și pînă acum avangardismul său. Cu precizarea că opera sa poetică nu se subordonează în mod strict exigențelor programatice (de altminteri mai puțin exclusiviste, și ele, în acest moment), urmînd o direcție dacă nu mai moderată, în orice caz mai deschisă sintezei, orientărilor de avangardă, considerăm necesară, înainte de a o aborda, o cît de sumară trecere în revistă a noilor luări de poziție ale teoreticianului Voronca în perioada post-integralistă.

Ce a rămas și ce s-a schimbat, de fapt, în reflecția sa despre poezie? Frecvențele colaborări la revista *unu* (începînd din 1928), cu articole, eseuri, poeme în proză, dovedesc în primul rînd consecvența sa în asumarea și susținerea principalelor, atitudini avangardiste. Ceea ce am numit *teroața convenției* se exprimă acum într-un mod și mai accentuat, cu un plus de patetism al negației. Una din obsesiile fundamentale ale militantului avangardist rămîne *eliberarea de „formulă“*, un anticonvenționalism radical, vizînd obiectivul — după noi, cel mai definitoriu pentru avangardă — al realizării unei *absolute disponibilități a spiritului*, capabile să asigure în orice moment ineditul, noutatea creației, o prospectivă originară a verbului, neafectată de nici un „tipar“ prestabilit, răspunzînd într-o simultaneitate ideală dinamicii *lăuntrice*: „Arta [...] pretinde un material luat din neobicinuit, care să supere timpanul convenției, să-i calce în picioare rochiile de mătase, certificatele de studii, Toate raporturile și gusturile admise date de-a valma peste cap, în locul lor instituite altele (aș voi o perpetuă mișcare, neîntronarea nici unei alte formule, dar nu e cu putință) la început contrarii convenției, mai tirziu însăși hrana ea“¹. Iar mai departe: „Să fie cu neputință o dezbătărire definitivă de formulă, o plutire perpetuă deasupra raporturilor mai mult sau mai puțin admise, o respirație neîntreruptă într-o atmosferă alta decît aceea a principiilor și regulamentelor incontestabil arbitrare?“

Mai mult decît oricînd, se poate citi în aceste agitate întrebări ale lui Voronca implicarea existențială a creației, care pri-

1. Ilarie Voronca, *Între mine și mine*, în *unu*, 1929, nr. 19.

mează în raport cu „rezultatul” estetic. Ca pentru toți camarazii de grupare (Gheorghe Dinu — Ștefan Roll, Sașa Pană, dar mai ales Geo Bogza), contează pentru Voronca îndeosebi *tensiunea* spiritului, *neliniștea* eului, *autenticitatea* trăirii — și numai în plan secund *opera*, inevitabil amenințată de pericolul convenționalizării, întrucât intră într-un circuit de valori recunoscute, acceptate, „oficializate”, devenind obiect de „cult”, realitate înregistrabilă într-o „foaie matricolă”, într-un „catalog”, deci ierarhizată, codificată într-o „formulă”.

Între „Era desăvârșirilor e sifșită” — constatare din 75 H.P. — și exaltarea „eșecului”, a „debutului perpetuu”, a „nerealizării” și „nedesăvârșirii oricărui gest”¹, continuitatea e evidentă, dar și diferența de grad al implicării într-un demers, vizând dimensiunile existențiale ale scrisului și — trebuie adăugat imediat — statutul social al scriitorului de avangardă, ce se definește sub semnul *revoltei antiburgheze*. Opoziție, cum am observat mai sus, față de „burghez” ca și categorie în primul rînd spirituală, dar nu lipsită totuși de mai precise determinări sociale, sugerate, bunăoară, într-o propoziție ca aceasta: „Nu e voie să rizi sau să plîngi decît într-o gamă a solfegiului de mîonedă”² — sau în numeroasele apostrofe la adresa „cămătarilor mîrșavi” ori a „zgîrciților” care-și numără „în fiecare seară, înainte de culcare, puținele monede, scoase din uz, ale sufletului”, mulțumiți de „confortul egoist” și adormind „fără vise și fără poeme, ca în trezie”³. Violenta respingere a „publicului” de către constructivistul Voronca găsește acum argumente mai concrete, pe fundalul, desigur, al unei revolte cu semnificații mai generale, chiar de ordin metafizic, al unui relativism definitoriu pentru „spiritul epocii”, în care accentele dramatice de tip „existențialist” se fac tot mai des auzite. Mentalitatea mărginit pozitivistă, cu „logica” ei prozaică redusă la interesul pentru scopuri strict lucrative, absența necesarei „gratuități”, a unor idealuri superior-spirituale, sînt condamnate cu un patos particular, ce angajează însăși condiția creatorului, grav afectată de ambianta ostilă: „Un suris onctuos comercial se substituie rictusului de răzvrătire și scribă. În locul singurătății și al cătărării pe stîncă aridă a visului, pentru atingerea unui edelvais impalpabil: înclinarea sufletului de carne dinaintea prostimei bucroase de ridicarea totalului ei cu o uni-

1. *Lectură pe o băncișă*, în unu, 1930, nr. 26.

2. *Pădurile orchestre*, în vol. *Act de prezență*, „Cartea cu semne”, 1932, p. 72.

3. „*Poeme în aer liber*” de Ștefan Roll, în unu, 1929, nr. 13.

tate. Un meschin simț al confortabilului, al necesității pînii cotidiene, un sentiment de certitudine facilă; o închidere progresivă a ochiului dinaintea nevăzutelor, marilor taine. O paralizie crescîndă a mușchiului, o lăsare moleșită în fotoliul de șef de birou, cu împărțirea lumii în grade ofițerești, cu îmbrăcarea ca o mînușă a formulei cusute gata”¹.

Se vede ușor, în astfel de luări de cuvînt, nuanța diferită a vocii poetului: nu mai avem de-a face pur și simplu cu revolta tinerească, energetică și în fond optimistă a novicelui întru constructivism, ci cu o acută conștientizare a dramei scriitorului în veacul pozitivist burghez. Poetul se situează cu hotărîre de partea revoltaților, a respinșilor de către o societate incomprehensivă, încît, căutînd spirite afine, le va descoperi într-o tradiție — singura acceptată — a insubordonării față de „oficialitate”, elogiînd bunăoară „gestul sublim de renunțare și de izolare” al unui Urmuz, „trăsnetul de ură, de răzvrătire, de singurătate, al celui mai pur dintre poeți”, faptul că „nu s-a amestecat cu nici una din trupele consacrate”².

Negație a *formulei* și *convenției*, respingere a oricărei atitudini conformiste, revoltă proclamată patetic împotriva opacității spiritului burghez, conștiință orgolioasă a marginalizării, afirmare a totalei disponibilități creatoare și a inovației absolute, relativizare a valorii estetice a *operei* supuse recuperării de către „oficialitate” și obsesie a autenticității scrisului ca imediată răsfîngere a unei conștiințe și sensibilități dinamice și neliniștite — iată, așadar, notele prin care poziția militantului avangardist Voronca se definește în această fază a reflecției sale. Îmbogățită cu date și nuanțe noi, pe care meditația mai aplicată asupra poeziei le va fructifica în chip specific. Între aceste repere, *poezia*, (pusă mereu în contrast cu *literatura* ca sinonim al *convenției* și *formulei*) apare drept o compensație necesară, pe linia mai vechilor exigențe privind „invenția”. Numai că locul poeziei „planșă de inginer” și al poetului prin care se afirma „triumful cerebralității” e luat acum — cum s-a putut vedea și din pasajele citate mai sus — de ceea ce André Breton numea, în *Primul manifest al suprarealismului* din 1924, „visătorul definitiv”, care, încredințîndu-se puterilor „scumpei imaginații”, aspiră să înlăture „teribila interdicție”. Argumentele poetului român sînt asemănătoare și au ca punct de plecare aceeași conștiință a insuficienței realului cu „logica” lui restrictivă: „Sensul lumii reale ne scapă.

1. *A doua lumină*, loc. cit.

2. [*Ascuziți-vă așadar foamea*], în unu, 1930, nr. 31.

Dar lumea reală e prea puțină pentru posibilitățile de creație și de invenție din noi. În fulgerul unei imagini, toate fîntînile universului reînnoite [...]. Singura certitudine: poemul. Singura cuminecătură: poemul. Luați, mincați, acesta este trupul și singele nostru: poemul¹.

Poemul, poezia rămîn, ca și altădată, spațiile autentice ale libertății interioare, dar privirea poetului nu mai e deschisă increzător spre spectacolul lumii moderne, ci se întoarce cu precădere spre înăuntru, într-o mișcare mai curînd de refuz și cu năzuința unei mai profunde descoperiri și sondări a eului. Ca la suprarealiști, visul devine unul dintre agenții decisivi ai revelației de sine și a lumii: „Iată, închid un ochi și o jumătate a lumii pierde din intensitate [...]”. Dar în curînd, peste toate rădăcinile smulse, apele visului vor veni în pîhoale albe, și înfățișările cu legi și formule vor fi duse în prăpastie...². Și e semnificativ pentru evoluția atitudinii lui Voronca (și a conștraților de la unu) faptul că ruptura față de gruparea *Contimpotanul* și de constructivism are loc sub semnul visului, asociat cu poemul, în termeni foarte apropiați de cei ai suprarealismului. Ne-o spune un articol publicat de poet sub emblema grupării unu, în 1930: „mișcarea pe care (*Contimpotanul*) ar voi să-o reprezinte, «constructivismul», și în care s-a fixat de la apariția lui, e cu totul străină de vederile actuale ale lui unu, care își revendică o conduită cu totul ruptă de realitate, cu totul în afara utilitarismului constructivist rezolvat în arhitectură, și care clatină în havuzele visurilor, apele unor viziuni desfăcute de orice probleme și continuități situate dincolo de poem și de semitrezie”³. *Invenția, imaginația, visul*, comunică astfel, fiind convocate să compenseze dramaticul deficit de realitate (Breton va scrie mai tîrziu un *Discours sur le peu de réalité*) și să deschidă ființa spre Tot; notă romantică, prelungită în suprarealism, pe care o regăsim în citatul eseu-poem al lui Voronca, *Intre mine și mine*: „amintește-ți că ești o fărîmă din TOT, cînd însuși TOTUL nu e decît o fărîmă, și vei vedea atunci cît de sarbede, de pompoase și nule sunt toate arhitecturile filosofice, cît de penibilă și luătoare în ris e gîndirea exactă și prețioasă...”. Într-o atare perspectivă, poemul apare drept realizarea supremă, expresie a plenitudinii existențiale, emblemă cvasi-mitică a non-convenționalului („În poem toate legile, toate hotărîrile dintre oameni sunt lăsate deoparte”), spațiu al gratuității sărbătorești:

1. „*Poeme in aer liber*” de Stephan Roll, loc. cit.

2. *Intre mine și mine*, în unu, 1929, nr. 19

3. *Coliva lui Moș Vinei*, în unu, 1930, nr. 29.

„Cuvîntul [...] a descălicat de pe înțelesul imediat și util, pentru a ajunge la o existență și respirație proprie, care merită o atenție în sine și în scrînciobul căruia se cuvine să ne lăsăm legănați fără considerațiuni de ordin practic, ca într-o zi de sărbătoare”.

„Chimia cuvîntelor” n-a fost așadar uitată, și nici definiția poetului ca „alchimist al imaginii”. Inșă accentul nu mai cade în mod expres pe materialitatea „obiectivă” a verbului, iar *imaginea* — căreia i se conservă funcția de dinamizare a viziunii — capătă, cum vom vedea, contururi noi, într-un discurs liric conceput într-o altă „regie”. Interesul poetului se orientează mai nou spre stările indecise și fluctuante ale eului, încît termeni ca „scăpătare impalpabilă”, „nebuloasa din mine sau din spații”, „partea revelatoare a hazardului”, „armonii deșteptate de întimplare”, „izbirea în argint a neprevăzutului”, „miracolul”, „inspirația”, „neliniștea față de necunoscut” etc. sînt tot mai frecvenți și definesc cu adevărat „poemul” în acest moment al reflecției. *Imagismul* ca tehnică de bază a discursului liric atrage în sfera sa elemente caracteristice universului suprarealist. Inșăși starea de spirit definitorie — mereu proclamată de suprarealiști — este cea de așteptare încordată a revelației (cuvînt, iarăși, de semnificativă frecvență în eseurile lui Voronca), de menținere, așadar, într-o situație de *disponibilitate imaginativă*. Din nou în opoziție cu „eforturile cugetării în precizie” (mai vechea „logică” și „gramatică”!), poezia continuă să țină seama de *cuvînt*, ca semnificativ cu proprie valoare și nu simplu vehicul neutru al ideii (Voronca vorbește despre „devierea gîndului prin cuvînt”); dar cuvîntul nu mai vizează surprinderea, în substanța sa, a acelei „senzații” de energică vitalitate constructivistă, ci mai degrabă etericul, imponderabilul, „nevăzutul”, amintind de reveria romantică. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini”; în care se identifică — alături de „devierea gîndului prin cuvînt” — „inșăși unealta de azur a meșteșugului de a scrie”¹, capătă deci alte nuanțe, vecine cu cele aproximăte de *dicleul automat* suprarealist. Apropiere doar, și nu identitate, căci Voronca nu exclude, între altele, „preocuparea estetică”, cum făcuse Breton în definiția sa din *Al doilea manifest al suprarealismului*, ci o chiar presupune, — cu sublinierea necesară că scrisul trebuie să evite cu orice preț *convenția* și să răspundă neliniștii existențiale a poetului.

În acest context, e de înțeles că „*imagi-NAȚIUNEA*” va primi o coloratură corespondentă: „notației plastice stricte și rapide

1. *Ibidem*

a aparatelor Morse" i se va substitui fluxul reverberant al „căii lactee de imagini", în care se alunecă în virtutea unor impulsuri incontrollabile și misterioase. Și dacă mai persistă, pe alocuri, ceva din energia constructivistă a frazei „Poemul sparge ferestrele poemului" 1; sau: „Poemul trebuie să fie o izbucnire temerară, o trecere din odaie în oglindă, din grădină în anotimp", „un risc, o aventură totală" 2), starea de tensiune imprimată „imagismului" se traduce totuși, cel mai adesea, în termenii „semitreziei" suprarealiste, ai hazardului asociativ, reabilitându-se „inspirația", „revelația", „transfigurarea". Nota specifică poetului nostru e frenezia identificării cu „cauza" poemului, „exasperarea" (care e, într-o formulă mai acuzat vitalistă și „realistă", și a lui Geo Bogza) debușând în ek-stază, a „dorinței": „Nu ți-ai exasperat niciodată dorința pînă la o extraterestră viziune, pînă la o exaltare în care ochii sticloși pierd contururile, aruncă în lături decorațiile, sculpă peste frecătura mulțumită a mîinilor..." 3. Comentînd aceste stări paroxistice ale „inspiratului", asociate, în *extremis*, cu sentimentul morții, N. Balotă a remarcat pe drept cuvînt „trăirismul manifest al unor declarații cu privire la neliniștile existențiale" 4.

Dacă „neprevăzutul, noutatea asocierilor de idei și de obiecte" 5 stau în continuare la baza imagismului ca tehnică discursivă definitorie, natura „obiectelor" se modifică sensibil: densitatea materiei prînsă în ramele geometriei constructiviste lasă locul fragilității și transparenței, aparițiilor fulgurante, într-un fel de „cîmp psihofizic total" — alt nume dat de Breton „suprarealității" în care eul și universul exterior, realul și imaginarul se află într-o relație de „vase comunicante": *vederea* tinde să devină *viziune*. Subiectul liric e prin excelență imaginație producătoare, centru genezic al poemului; „chimia cuvîntelor" se vrea echivalentul efervescentei lăuntrice, scrisul se dorește răspuns imediat dat impulsului vital: „Scriu cu gîndul nedefinit de a mă transforma cu încetul în însuși steagul de cerneală prin care cavaleria chiotelor se desface" 6. Sînt puncte de program față de care cărțile din acești ani ale lui Voronca nu vor rămîne străine.

1. „Poeme în aer liber" de Stephan Roll, loc cit.

2. *Între mine și mine*, loc cit.

3. *Scrisoare netrimisă*, în *Omul liber*, 1929, nr. 4, p. 1.

4. N. Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, Ed. Minerva, 1976, p. 170.

5. *Între mine și mine*, loc. cit.

6. *Radiografie*, în *unu*, 1930, nr. 25.

În comparație cu versurile constructivistului din 1924—1925, cele publicate în anii imediat următori — de la poemul *Colomba* (1927), la *Ulise* (1928), *Plante și animale* (1929) și *Brățara nopților* (1929) — evidențiază unele semnificative schimbări, atît la nivelul universului imaginar, cît și al sintaxei poetice, pe fundalul unei relative continuități. Ele sînt, pînă la un punct, solidare cu reflecțiile militantului avangardist, îmbogățite cu date noi, o dată cu amintita „reconsiderare" a atitudinii față de suprarealism și, în general, cu afirmarea unei receptivități mai largi, de tip „integralist", ce caută să depășească exclusivismul unei singure formule, căutînd soluții pentru o mai cuprinzătoare „sinteză modernă". Reabilitarea „subiectului", întreprinsă îndeosebi de teoreticianul de la unu, redeschide barierele lirismului reprimat cu voință de disciplina intelectuală și rigorile construcției plastice „obiective", iar ajustarea definiției reverdyene a imaginii conform noilor adevăruri permite o substanțială extindere a cîmpului asociativ, ce nu-și mai recunoaște, practic, nici o restricție. Realitatea operei obligă, pe de altă parte, la constatarea că poetul nu-și subordonează în mod strict viziunea față de doctrina bretoniană: cu trăsături care-l apropie mult de ea, scrisul său nu poate fi calificat totuși exclusiv în funcție de tehnica dicteului automat, ci cere o situație într-un context mai vast al experiențelor lirice moderniste. O mare însemnătate are pentru Voronca asimilarea procedurilor „simultaneiste" promovate de așa-numitul „cubism poetic" prin care — după observația lui Marcel Raymond relativă la poemul *Zonă* al lui Apollinaire — „se juxtapun pe un plan unic, fără perspectivă, fără tranziție și adesea fără o legătură logică aparentă, elemente disparate, senzații, raționamente, amintiri ce se amestecă în fluxul vieții psihologice" 1. Vor participa la această sinteză și elemente aparent insolite în context, ținînd de patosul discursului whitmanian, cu sensibilitatea sa față de concretul civilizației citadine, notat aproape fără medieri metaforice, dar înscrise în ample, solemne versete, pentru a se constitui într-o viziune imnică elogiînd energiile epocii industriale pe un orizont planetar și cosmic de puternică vibrație. La intersecția unor astfel de atitudini, versurile lui Voronca vor îngădui o expresie de sine mai complexă și mai completă: poezia spectacolului citadin văzut panoramic și caleidoscopic, cu inserții de „reportaj" cotidian, cu momente imnice, de „laudă a lucrurilor" ori confesiune elegiacă,

1. Marcel Raymond, *De la Baudelaire la suprarealism*, București, Ed. „Univers", 1970, p. 293.

intr-un discurs explozând la maximum o fantezie asociativă ieșită din comun, ce plasează aproape fiecare obiect într-o întinsă rețea de analogii ce asigură astfel dinamismul perspectivei. Peisajul natural pătrunde acum masiv în poezie — după ce constituise cadrul evaziunilor eliberatoare din *Restriși* și trecuse în plan secund în poemele din *Punct* — însă în reprezentări ce-l distanțează de imaginile tradiționale: „simultaneismul” transformă radical „pastelul”, concurând și depășind descripția prin invenția și regia unui spectacol mereu surprinzător și inedit, deschis interferențelor, relației cu multiple nivele existențiale. Și, în multe privințe, se poate spune că avem de-a face cu un *peisaj verbal*: mai mult decât coagularea plastică a „tabloului”, contează adesea însuși spectacolul metamorfozelor verbului, promis tuturor libertăților asociative.

Colomba, poemul în cinci secvențe tipărit în 1927, oferă un prim exemplu ilustrativ pentru schimbările intervenite în scrisul lui Voronca. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini”, „succesiunea de hazarduri”, „perpetua mișcare” etc. sînt note perfect aplicabile acestui text care, în ciuda unei anumite discipline ritmice „clasice”, pare a sparge toate tiparele, într-o dezlănțuire imagistică neînfrînată, relativ ordonată doar la nivel tematic, de reperul central care e chipul femeii iubite. *Colomba* e o suită imnică de „variațiuni” pe tema erosului, un portret liric în mișcare, mereu reverberant, într-un spațiu „natural” el însuși pulverizat în multiplicitatea relațiilor; spațiul sărbătoresc și feeric, ale cărui referințe plastice ar putea fi approximate în unele tablouri futuriste sau în „orfismul” de sursă cubistă al unui Robert Delaunay: „obrazul tău desface lungi câmpuri de secară / în ora ce se-alungă cu haite de lumini”, „cuvintele în aer se sparg precum oglinzi”, „cristalele de aer stau limpezi în ospățuri”, „prin carnea în descreșteri se deslușesc omături” etc. Imaginea trasează contururi fluente unei materii diafane, de o mare suavitate, într-un desen fragil și proaspăt:

glasul precum o algă și ceasu-nchis în părul
rotund în șerpuire pe braț cu rădăcini
surisul arcuiește în aer un profil
și-n talgere de umbră genunchiu-și scrie mărul.

Frenezia afectivă se traduce într-o serie inepuizabilă de metafore coalescente, de comparații ce sporesc cu fiecare vers aria de rezonanță a acestui „discurs îndrăgostit”:

mă răscolești ca-n arie treci degetul prin crestet
mă-mprejmuiești mă treieri mă-nchizi ca un hectar

te-nalți precum o stivă în aerul prea vested
pe marginea făpturii mele ca un pescar

mă vînturi precum spicul și-mparți cu dumicațul
cu zările-n fîntină ochiul deschide-un șant
te știu adînc în mine ca-n fund de mări uscatul
te-nfigi ca o gingie mă clatini ca un lant.

Naivități studiate, de poză „cavalerească” („ești limpede-n suflare și proaspătă ca-n ploacă / (mă crezi) în vine-ți circuli un singe superior”) se întîlnesc cu expresii rafinat-senzuale, de *Cîntare a cîntărilor*:

în rumenire glasul sporește ca o jimblă
urcă de-aici pe scara din singele meu scump
cînd te primesc ca mierea din pleopă și pe limbă
și te inchei sub coaste cu degetul ca bumb.

O asemenea descătușare imaginativă arată că poemul e și un discurs îndrăgostit de sine însuși, exaltării erotice adăugîndu-i-se și bucuria invenției intarabile — un *sui generis* narcisism al actului producerii. Nu e de căutat aici o „rotunjime” clasică a compoziției; textul pare că poate începe de oriunde, iar încheierea lui e arbitrară, ca o bruscă oprire a suflului: unitatea sa ține mai curînd de tensiunea afectivă, de un traiect mereu egal cu sine al rostirii ardente a sentimentului. Insațiabil, fluxul imagistic aluvionar ce-l aproximează îi poate da totuși cititorului o anumită stare de... sațietate, datorată tocmai acestei supraaglomerări a discursului metaforizant. În opera poetului, *Colomba* își va găsi pandantul în *Incantații*-le din 1931, care vor împinge și mai departe frenezia asociativă a acestui moment liric.

Cu *Ulise și Brățara nopților* (care este un fel de continuare a lui *Ulise* în regim nocturn), Ilarie Voronca își diversifică formula lirică, atingînd — îndeosebi în primul poem — și un echilibru superior al structurii discursive. *Ulise* — în care s-a văzut, pe bună dreptate, capodopera poetului și care e, fără îndoială, una din cele mai bune cărți de poezie modernă românească, realizează o semnificativă sinteză a creației de pînă acum și deschide totodată calea unor experiențe. Viziunii pluriperspectivice a orașului constructivist i se imprimă fervoarea imnică, cu accente, pe alocuri, whitmaniene, iar în spațiul metropolei moderne (aici Parisul) se deschid „oaze” naturale, în care se redescoperă poezia frustată a elementelor. Compoziție de factură simultaneistă, poe-

mul face să comunice planurile cele mai diverse — notația „reportericească” a faptului cotidian se înfățișează cu rememorări ale locurilor natale, descrierea se împarte cu confesiunea euforică sau neliniștită, stilul pur constatativ se îmbină cu discursul fastuos ornat al „miliardarului de imagini”. Cu exemple în Apollinaire (la a cărui Zonă critică a trimis în mai multe rânduri) dar și în Valery Larbaud sau Blaise Cendrars, însă cu acea efervescentă unică a imaginației care-l caracterizează, Ilarie Voronca propune un fel de poem total, de acută modernitate, conceput ca imn închinat „veacului mediocrității”, orientat așadar programatic spre realitatea imediată, lipsită de pretențioase gesturi eroice:

Îți închin un imn ție veac al mediocrității
nu mai vînam ursul sur prin munții americani
brățele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închinăm în mucigaiul birourilor...

E, aici, expresia — semnificativă pentru mutațiile universului liric românesc — asumării condiției „omului concret”, prizonier al stereotipurilor și constrîngerilor vieții de fiecare zi („totul se va preface în ordinea impusă de calendare”, „orice zi e numerotată în arhivele nemișcării” — notează poetul, în linia obsesiilor avangardiste ale stagnării în „tipare” și „formule”), căutînd neliniștit o ieșire din solitudine, dar descoperind în același timp cu închinare spectacolul Cetății moderne, „miracolul” faptului comun. Mai multe filioane ale viziunii se încrucișează, își fac ecou, se contopesc într-o structură discursivă rapsodică, — mozaic în care se recompune caleidoscopic panorama metropolei și, străbătînd-o, seismograma unei sensibilități agitate, ce cunoaște o diversitate de tonalități, de la strigătul disperat la entuziasmul imnic. Ca „reporter” *sui generis*, noul Ulise înregistrează cu o privire proaspătă filmul cotidianului, amintind încă, într-o oarecare măsură, de acea „expresie plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse” din manifestul constructivist, dar într-o sintaxă oarecum mai destinată. „Veacul asigurărilor și al reclamei luminoase” capătă contur prin acumulări de notații și asocieri metaforice insolite, sugerînd o deschidere simultaneistă spre înfățișările marelui oraș: „pe bulevarde autobuzele /.../ acompaniază concertul prin fără fir” „scrișnesc din dinți marile cotidiene”, „agenții companiilor de afișaj prîmenesc rufăria zidurilor”, „se ascut zgomotele ca pumnale”, „evenimentele se succed ca ferestrele”, „singele tău circulă paralel cu metrourile” etc. E un spectacol ce nu ascunde însă angoa-

șele și acutul sentiment al alienării individului prins în mișcarea convulsivă a existenței:

Îți dai țircoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
suni strigi chemi proprietarul întrebi dacă tu locuiești
în tine

panică panică
desperarea aruncă semnale... —

de unde și năzuința unei autentice comunicări / comuniuni umane:

și noi ne fugărim mereu la aceeași distanță
cînd oare se vor întreta orbitele noastre
așteaptă ciocnirea ca o sonerie
CIOCNIREA.

Ambiguitatea lirismului lui Voronca, anunțată încă de la începuturi ca aliaj de stări și atitudini contrastante, de la tînguirea elegiacă, la frenezia vitalistă, se impune cu noi relieful și în *Ulise*, unde, pe fundalul neliniștilor celor mai dramatice, apar și momente de destindere și regăsire a echilibrului lăuntric. Atmosfera agitată a metropolei face loc atunci unor imagini ce nu mai aparțin în mod strict universului constructivist, ci unei naturi fruste, elementare. Secvențe celebre, precum cea a pietii de legume, cu prospețimile ei telurice fixate într-o pastă flamandă, arată în ce măsură pillatiană „poezie a roadelor” sau plastica naivă a modernistului Adrian Maniu pot fi dezvoltate în ecuații insolite:

te oprești la vînzătoarea de legume
îți surd ca șopîrlele fasolele verzi
constelația mazărei naufragiază vorbele
boabele stau în păstăie ca școlarii cumînți în bănci
ca lotci dovleceii își viră botul, înaintează
amurgesc flecelele ca tapișerii pătrunjelul mărăru
iepuri de casă ridichii albi pătlăgelele
vinete innoptează iată tomatele ca obrajii transilvănen-
celor...

Dintr-un asemenea flux asociativ sugerînd interferența regurilor, se încheagă — printr-o subtilă dirijare a dinamicii textului spre cristalizări mai „clasice” — imnul, bunăoară cel închinat *cartofului*:

și iată fața de hristos a cartofului
ei știe secretele nopții cu burdufe de liniști

.....
Inchini un imn cartofului

vreau limpezimea tăcerea ta
fruct al țărinei asemeni cu țărina
din pîntecul întinericului nu ne uita
întărește-ne cu uleiul nopților mina...

E ceea ce se întimplă și în altă secvență, anterioară, unde, pe fundalul neliniștii provocate de agitația haotică a orașului, crește imnul elegiac al *ceaiului* — pagină de referință a întregii creații a lui Voronca:

.....
CEAI arșiță de buruieni și coacăze
răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
voia și împărăția ta făcă-se
culoarea ta e a cămii trecute în spin

.....
CEAI care desfeți limba și măruntaiele
CEAI care micșorezi bolnavilor suferința
ierburi sălbătice din noi răutatea oamenilor taie-le
adu în ficatul și în rărunchii mei liniștea umilînța...

Asemenea coagulări imnice ale discursului liric atrag atenția, între altele, asupra unei specifice dinamici a textului, în intimă relație cu linia ascendentă sau coborîtoare a „stării de spirit” pe care o exprimă: „odele elementare” apar ca puncte nodale ale tensiunii eului, în care aceasta se decantează, disciplinînd progresiv notațiile febrile de tip simultaneist, ce traduc neliniștea căutării de sine sau dinamica spectacolului citadin, în strofe muzicale ce unifică perspectiva după principiul „temei cu variațiuni”, — pentru ca, o dată cu epuizarea „sufletului” imnic, să se desfacă din nou în versurile albe, cu o sintaxă mai liberă, din care s-au desprins. E cazul chiar al finalului acestui *imn al ceaiului*, care sugerează și printr-un artificiu tipografic amintita curbă descendentă a elanului liric spre „textul” comun al vieții cotidiene. Poemul oglindește în felul acesta în însăși *litera* lui o starc de spirit pe care, la nivelul propriu-zis expresiv, o comunică suita imaginilor.

Ca și poemul anterior, *Ulise* pune iarăși în joc o neobișnuită mobilitate a fanteziei. Notația directă, așa-zicînd „jurnalistică” a impresiilor e pusă pe același plan cu mediurile de tip metaforic, într-un discurs indicînd în egală măsură priza directă la real și

la o realitate a cuvintelor, modelat de o sintaxă lipsită de constrîngerii, cu sincope și rupturi voite ale planurilor percepției, cu incidente aparent parazitare — menită să exprime și să se exprime ca echivalent al unui ritm interior transmis în chip direct scriiturii, fără să se mai apeleze la vreo „idee” prestabilită, menită în mod tradițional „ilustrării” sau ornării metaforice. E o schimbare fundamentală de perspectivă asupra limbajului poetic, pe care lecturi mai recente au remarcat-o, distanțîndu-se de altele, datorate chiar unor nume prestigioase, precum G. Călinescu, — critic încă intrigat de prezența în această poezie a unui „cifru de concrete numite greșit imagini” și care îi recunoștea, concestiv, autorului lui *Ulise* — „în limitele acestui imagism” (s.n.) — „un simț al plasticeii cuvîntului excelent și o aptitudine de a ridica la rang poetic orice percepție”¹.

Poemul lui Voronca aduce astfel liricii românești din deceniul al treilea importante soluții novatoare, îmbogățind universul imaginar cu date inedite ale „vieții imediate”, răsfrînte într-o dinamică specifică a discursului, pe măsura unei sensibilități prin excelență moderne. Poetul aflat mereu în așteptarea „miracolului” și a „revelației” le descoperă în evenimentele de fiecare zi și în spații familiare citadinului — de la lectura gazetei de dimineață, la marile bulevarde, spitalele, bazinele de înot, sălile de gimnastică, circuri, terenurile de tenis — cu o fervoare imaginativă în care se înscrie mereu figura unui spirit cînd entuziasmat, cînd angoasat, obsedat în fond de o acută nevoie de comunicare, de nostalgia plenitudinii existențiale, într-o lume de „vase comunicante” — contrapondere a solitudinii și înstrăinării în „veacul mediocrității”.

Nu altfel stau, în esență, lucrurile în *Brătara nopților*, poem scris, cum menționează autorul, între anii 1927—1929, deci paralel cu *Colomba* și, în parte, cu *Ulise*. E, cum spuneam mai sus, un *Ulise* nocturn, propunînd tot un *itinerar*, marcat însă acum de „promontoriile somnului în prăvălire” și parcurs de „caleștile vi-

1. G. Călinescu, *Istoria literaturii române...*, ed. cit., p. 783. În legătură cu această problemă, a se vedea considerațiile lui M. Mincu, *op. cit.*, p. 38, pe marginea unor texte programatice ale poetului: „Numai procesul textualizării, transformă o grămadă de semnificații și semnificanți (semnele literare) într-un sistem coerent ce poate fi decodificat apoi în semnificația lui globală care nu depinde de cutare sau cutare «sens» dat cuvintelor, luate separat. În cadrul textului poetic, «sensurile» parțiale se metamorfozează într-un hipersemantism instituit de autonomia limbajului poetic”.

inima și plămîinii mei / Mi-am încovoiat și eu trupul în muce-
gaiul zilelor / Am cîntat frunzele inserarea iubirea"...

În acest context, volumul *Plante și animale. Terase*, publicat
tot în 1929, se înscrie organic, aducînd doar o mai precisă deli-
mitare tematică într-un univers imaginar ce-și conservă princi-
palele coordonate. E o „întoarcere la natură”, pe care autorul lui
Ulise o anunța în elogiul ridicat pînă la imn din numeroase sec-
vențe ale poemului său. Sub un motto din San Francesco d'Assisi,
noile versuri, eliberate de orice angoasă, construiesc o lume si-
mili-paradisiacă, dominată de sentimentul comuniunii cu natura e-
lementară. Paralel cu confratele Ștefan Roll din *Poeme în aer li-
ber*, (1929), poetul oferă un spectacol de eden primitiv, sugerînd
o vîrstă a unității originare a lumii, precum în aceste *Bucurii
îngăduite* :

Cum se bucură de eleganța trestiiilor ratele sălbatece,
păpurișul destramă un cîntec pe panglica nemișcării
în turburi alunecă tăciunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă în adiere ca arbuștii
pitpalacii împletesc un șal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism oglindesc înălțimile,
ploaia dăruie scoarțe oltenesti pămîntului ;

și plugurile fac dragoste cu țărîna, o mușcă,
iepurii se pîlesc la marginea zilei ca dovleceii,
soarele dă mlaia vrăbiilor e o bucurie în argint a vocilor.

Trimiterea la Francis Jammes s-a putut face fără dificultate,
căci versurile lui Voronca transmit o similară emoție a înlîmpi-
nării făpturilor umile, o senzație de puritate și frăgezime, înscrisă
bunăoară în desenul delicat al mult-citatului poem *Privește* :

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge pleoapa potecilor
coapsele au o legănare în mers ca apele
asinul cunoaște pleoapa potecilor...

Majoritatea poemelor constituie un fel de replică naturistă a
spectacolului citadin din versurile „integraliste”, de care ciclul
Terase mai amintește prin sintaxa relativ eliptică și unele imagini
șocant-moderniste : „cerul se schimbă ca plăcile de gramofon”,
„incalcă-mi inima ca o frontieră”, „arc voltaic surșul și în gest
amnar”, „ce album de timbre marea mediterană” etc.

În suita cărților următoare, tipărite între anii 1930—1933, (*Zo-
diac, Incantații, Petre Schlemihl, Patmos*) scrisul lui Voronca nu
pare, la prima vedere, să sufere modificări substanțiale. Temele
sînt, în mare, cele cunoscute, iar sub raportul sintaxei lirice se
poate vorbi de asemenea despre o anumită consecvență : accentul
principal cade tot pe *imagine*, ca agent al dinamizării viziunii prin
punerea în relație a unor elemente adesea distanțate, menite să
provoace „scînteia revelatoare”. Într-o măsură sau alta, noile poe-
me le continuă pe cele dinainte, iar o carte ca *Incantații* poate fi
considerată chiar o variantă mai extinsă a plachetei din 1927,
Colomba.

Dacă privim însă mai atent, vom observa că în ansamblul a-
cestei ultime faze a creației românești a poetului, *Incantații*-le apar
mai degrabă ca o excepție, într-un moment cînd această poezie
se îndrepta spre alte orizonturi, conturate de celelalte trei cărți
amintite. Volumul din 1931 (scoatem din serie *Invitație la bal*,
publicată de asemenea în acest an, dar reunind, cum am văzut,
texte din etapa „integralistă”) este de fapt ultima manifestare
a imagismului „baroc” și „manierist”, structurat în formula „temei
cu variațiuni”. Relativa disciplinare „clasică” a versului (predo-
mină *alexandrinul*) e departe de a încorseta aici fluxul debordant
al imaginației, frenezia lirică al cărei unic centru coagulant e —
ca în *Colomba* — prezența femeii iubite ; încît, comentînd volu-
mul, Pompiliu Constantinescu era deplin îndreptățit să vorbească
despre un „delir cosmic”, o „frenezie rimbaldiană de imagini”, un
„lirism de feerie cosmică, de halucinatoare persistență a plasti-
cii”, un „joc - neostenit al artificilor”, „înalte tonuri de odă”¹.
Într-adevăr, niciodată fantezia poetului nu s-a desfășurat cu mai
mare forță inventivă decît în aceste poeme ale extazului erotic
răsfrînt asupra întregului univers, magic transfigurat de puterea
iubirii :

Tu faci un semn și focul în înțeles s-arată
Apa-și găsește apa și în cuvînt cuvîntul
În inimă murg tinăr un înțeles să bată,
Din hanul de furtună să se desfacă vîntul
Îți treci ca un descîntec mina prin evocare...

Peisajul devine diafan și muzical, rotire de forme pure, într-o
transparentă edenică :

1. P. Constantinescu, în *Scrieri*, vol. 5, București, Ed. Minerva,
1971, pp. 231—232.

Ascultă : șlefuită în muzici sticla crângii
Profund pasul iubirii rostogolit pe minge
În floare ireală e lacrima tălângii
Și-n scoarță suveniru-i răbojul pe meninge...

„Alchimistul imagini” continuă să propună apropieri inso-
lite, în prelungirea, adesea, a vechilor înclinații spre rafinamentul
manierist, scriind despre „frumoșii cercei uitați pe masa verde
a oceanului”, „fulgerele sunînd ca lingurițe de-argint”, „vocea ca
o barcă cu pinzele pe buze”, „florile litere șterse”, „șopîrta ieșită
din crăpătură, amurgului” etc..

Incantații-le demonstrează încă o dată în ce măsură poezia e
pentru Voronca stare de grație permanentizată, totală disponibilitate
imaginativă, concretizată în emisia continuă a discursului im-
nic, dar, nu mai puțin, întoarcere autoreflexivă, spre propriul u-
nivers verbal, devenit ei însuși obiect de odă, fie că este vorba
de „versul alexandrin... sunînd ca o monedă în salba de furtună”,
de „versul care va rupe dogma” — „hohot, pădure despletită” —
ori chiar de versul ermetic, „pe care cetitorul nu-l înțelege”. E-
sențială rămîne permeabilitatea dintre lumea lăuntrică și cea din
afară („nu mi-e străină nici o înfățișare-a lumii”), forța transfi-
guratoare a *cîntecului*: „cîntecul e cheia pentru astrală ușă / Cris-
tal de apariții deschis vederii noastre”. Tocmai această magie a
verbului, capacitatea lui incantatorie este aici miza supremă a
poemului — și, de fapt, unitatea lui nu e de căutat la nivelul
vreunei „idei” directoare, dezvoltată la modul exterior-discursiv
(cartea întregă e un mozaic alcătuit, din cele mai diverse piese,
un imens vitraliu cu treceri bruște de la o culoare la alta), ci în
natura stării lirice, în energia afectiv-imaginativă care mobilizează
fluxul verbal, menținîndu-l în sfera de iradiere a obsesiei cen-
trale. Avem de-a face cu un fel de „artă a fugii”, cu o „ofrandă
muzicală” divers instrumentată, într-o orchestrație polifonic-ba-
roacă: o operă „deschisă” în variațiunile ei, ce pot fi dezvoltate
la nesfîrșit (cu riscul, nu întotdeauna evitat, al diluării substan-
tei lirice), dar care se întorc mereu spre „tema” fundamentală:

Cînd prin timplă viața ca o sămîntă se umflă, trece,
În laptele răcoros, care-a spălat furtuna,
În cîntecul greierului ascuns în piersice,
În ploaia printre brazi ca un ceardac la Putna,

În fulgerele sunînd ca lingurițe de argint,
În cămara cu-arome de suvenir, de gutuie,

Suris ca o mînușă uitat în pian, în fluier,
Din ringlodă spre-albastru mai profund suind,

Pină-n monedele dansului, pină-n hohotul pîinii,
Pină-n părul conducînd în mansarda din flaut,
Pină-n omida odihnind pe crepusculul mîinii,
Pină-n versul acesta în care te cînt și te laud.

Ca la Mallarmé, pentru care lumea era făcută ca să sîrșească
într-o carte, „toate înfățișările lumii” trebuie să ducă și la Vo-
ronca spre versul incantatoriu, care-și afirmă orgolios puterile or-
fice, unificatoare.

Cu imagismul lor expansiv, învăluind în rotitoare nebuloase
focarul *erosului*, într-un discurs care-și oferă mereu noi pretexte
de exaltare, pîrînd a deveni, de la un punct, „sfînt trup și hrană
siesi”, *Incantații*-le constituie, cum spuneam, punctul extrem, a-
tîns de fantezismul jubilatului al poetului. Cartea precedentă, *Zo-
diac*, și celelalte două următoare indică direcții ale creației sale
care, dacă nu sînt radical diferite, deplasează totuși centrul de
greutate pe alte altitudini, aducînd și anumite schimbări de or-
dinul structurii discursive. Se mai poate vorbi încă, desigur, și aici
de imagistica somptuoasă, cu acele ramificate rețele de analogii
în care criticii momentului descopereau fie „un fel de apel cos-
mic, de confundare în ritmul interior al elementelor naturii”¹, fie
un „al doilea moment al suitei panteiste” (urmînd celui ilustrat
de *Brățata nopților*)². Însă dincolo de asemenea constante, suita
inaugurată de *Zodiac* indică, paralel, și o tendință de eliberare a
frazelor poetice de supraîncărcătura imaginilor, de relativă simpli-
ficare a expresiei confesive, ce ia tot mai mult înfățișarea ample-
lor, pateticeilor „versete” whitmaniene, pentru care contează mai
puțin performanțele „alchimiei imagini”; cît antrenarea unor date
ale concretului obiectual în curgerea amplu desfășurată a rostirii
solemne, — retorică a comuniunii cu o umanitate văzută în per-
spectivă planetară. Perpessicius a remarcat primul, dacă nu ne în-
șelăm, această caracteristică, atunci cînd, în recenzia la *Zodiac*,
punea alături de „clanul cosmic” și „arborescența imagistă”, „bri-
za cînd expansivă, cînd potolită, a înnurilor de expresie umanitară

1. P. Constantinescu, *Ilarie Voronca*, „Zodiac”, în *Scrieri*, vol
5, ed. cit., p. 227.

2. Perpessicius, *Ilarie Voronca*, „Zodiac”, în *Mențiuni critice*
IV, București, Fundația pentru literatură și artă, 1938, pp. 86—87.

din poemele «firelor de iarbă» ale lui Walt Whitman¹. Astfel de accente nu lipseau, cum am văzut, nici din imnul închinat în *Ulise* „veacului mediocrității”, și nici din acele pasaje din *Brățara nopților*, unde poetul își mărturisea direct solidaritatea cu omenirea în suferință. Accentele sociale devin însă mai apăsate, confesiunile subiectului liric capătă o notă de dramatism, mai acut, neliniștile individuale sînt proiectate pe un orizont al colectivității umane. Discursivitatea, evitată în genere în cărțile anterioare, prin fragmentare și dispersie imagistică, e acum mai evidentă, imprimînd textului contururi de „program” orientat pe o idee, care contribuie mai mult decît altădată la încheierea ansamblului.

În *Zodiac*, această relativă geometrie a „ideii” privește îndeosebi statutul poetului și al poeziei. Este tema unificatoare a cărții, care poate fi definită ca o amplă *ars poetica*: întregul discurs liric e structurat în jurul problematicii scrisului, asumat ca dimensiune existențială majoră. „În frunte un stigmat, la dreapta echinoxul” — sună, emblematic, primul vers, numind cele două mari deschideri ale „viziunii”: spre o subiectivitate măcată de sentimentul vulnerabilității sale, al unei tragice predestinări, dar și spre orizontul eliberator al unei lumi pe care magia verbului liric o poate antrena într-un proces de uimitoare metamorfoze. Dialogul dintre *poem* și *univers*, ca punere în relație dinamică a realului cu imaginarul, unifică discursul atît de despletit, în aparență: „pe ghergheful înalților cedri se urzește brocartul poemului”, „visul plîpînd ia forma zăpezilor din zboruri”, „frunzele sunt fluturii verzi adormiți în cuvinte”, „elanul se imprimă în arbore și-n slovă”, „în glas se-ntorc ținuturi”, „atîtea invizibile călătorii te leagă de-o formă virtuală”. *Revelația, miracolul, misterul* — termeni cunoscuți din publicistica militantului avangardist — reapar mai frecvent decît oricînd și în versuri, în opoziție cu figurile stagnării și inerteției, cu „această-ntemnițare a omului într-în-sul” — de unde și misiunea explicit formulată, pe care și-o încredințează poetul:

Să vă scutur din somnul, vostru oameni îngrășați de tenebre
Să vă arunc în singele cărnii tăciunii sfirîitori ai stelelor
Să vă învăț să prindeți în lațul privirii bivoliți opintiți ai nopții
Să înțelegeți dansul visului pe frînghie de viscol
Să vă treziți din lene pentru foamea și setea fecundă
Să recunoașteți misterul care juca o horă fantastică peste pleoapele
voastre închise.

1. Perpessicius, *op. cit.*, p. 87.

E o „pedagogie” lirică tipic avangardistă, ce transpare acum mai direct, transferînd proiectul transformator din manifeste în poeme, cu o nouă energie și încredere în puterile revoluționare ale cuvîntului:

Imbracă-te în odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu fața ca un talger căzut la pămînt
Desfă-ți în locul somnului un steag de viziune
Apasă genunchii pe șaua colinelor ca un războinic
Azuirle peste plete o chivără de flăcări

Să zgudui temelii de fapte-n răsărire
Și-n biruinți și-nfrîngerii cu pieptul în vilvătaie
Văzduhul să te afle și-o auroră să-ți răspundă.

Un astfel de angajament răspicat al poetului și poeziei e dintre cele mai apte să măsoare schimbările intervenite în această etapă a creației lui Voronca. Ele coexistă, desigur, cu fantezismul liricii de pînă acum, căci pe mari spații ale textului se desfășoară în continuare baletul imaginilor feerice ale unui cosmos sărbătoresc: „Ca prințesele norii se tolănesc pe perini albastre / Lumina e-o licoare în eprubeta fulgerului / Fluviile duc trena oceanelor ca pajii”, „pasărea ca o fundă e-n dimineața clară”, „în unde se-aprind peștii, lucesc ca policandre / și-n sala de bai a verii alunecă rochiile sonore”.

Direcția confesiunii patetice din *Zodiac* se prelungește în volumul din 1932, *Petre Schlemihl*, suită de poeme ce reia motivul călătoriei din *Ulise* — numai că noul itineraj e mai puțin al descoperitorului de miracole ale faptului cotidian citadin și ale lumii elementare, cit, mai degrabă, o *rătăcire* a omului (poetului) însingurat, românizatul *Petre Schlemihl*, cel ce și-a pierdut umbra, ori evreul rătăcitor Ahasverus, figuri emblematiche ale înstrăinării:

Singur, singur
Plutesc peste mahalaua depărtată

Sunt singur prin cositorul inviind cohortele de ingeri,
Fără umbra mea ruptă fărîme ca o scrisoare aruncată vîntului,
Fără umbra mea care era scara de mătase conducing spre balconul
altor oameni
Și totuși am văzut ce ascundeau ferestrele semenilor mei: masacrele,
îngenuchierile...

Tonul lamentației elegiace predomină aici, într-o frazare mai amplă și cu o rarefiere, deja remarcată în *Zodiac*, a aglomerărilor de imagini de altădată. „Structura discursivă” observată de G. Călinescu la apariția volumului, se impune o dată cu schimbarea registrului imaginar, mai apropiat de „proza” realului — și criticul putea cita cu ușurință în sprijin un fragment ca acesta, din *Pe deasupra dosarelor*, unde descoperea „o invectivă aproape proletară împotriva platitudinii burgheze”¹:

Nu, n-am fost eu alături de voi, oameni, în cimpuri,
Cînd hohoteați lingă grînele decapitate,
Nu, n-am fost eu alături de voi la ospete cînd străluceau pe tăvi
Lopeți pline cu zilele și nopțile fraților voștri în locul bulgărilor
de cărbune.

Nu, n-am fost eu alături de voi la ospete cînd străluceau pe tăvi
Parcuri de vînătoare, în vreme ce sub ferestre
Refluxul de tenebre tîra înfometării în nisip ca niște alge,
Și-n mîntea poetului aurora se rumenea ca o piine.

Se poate afirma, împreună cu G. Călinescu, că o atare discursivitate dăunează unor poeme unde „apar atitudini și concepții pe care (poetul) le tratează retoric, în chip de invectivă și program”² — dar numeroase alte secvențe își recîstigă autenticul suflu liric, fie că este vorba de viziunile de coșmar expresionist, fie de lamentația solitarului, ori de reveria solară a unui univers innoit. Cîte un poem precum *Schützhaus* se apropie chiar de echilibrul clasic al expresiei, exaltînd vitalitatea telurică regăsită (în linia Pillat-Fundolanu), dar cu un gust particular pentru atmosfera eterată și muzicală, amintind de exaltarea din mai vechile „îmniuri”:

Odale cu arome a unui han în munte
Soarele, naftalină, în rufele din scrinuri,
Cu brazi ce-și trec lumina în cerc ca niște unde
Ecurile, butii pleznind de-atîtea vinuri,

Sau aurora, clopot de var în căni cu lapte,
Culori, zvonuri clătite cu-odihna în cerdac,
Umed și bun pămîntul cu aburii în șoapte,
Tristețe sfărîmată sub crengi ca un gîndac...

1. G. Călinescu, *Ilarie Voronca, „Pêtre Schlemihl”, în Adevărul literar și artistic*, XI, 1932, nr. 624, p. 7.

2. *Ibidem*.

„Artele poetice” nu lipsesc nici din această carte, și ele indică aceeași opțiune pentru o poezie deschisă către „toate înfățișările lumii”, convocate în caleidoscopul verbal:

Și poemele sunt ciubotele de șapte poști
Care mă duc din cercul polar la caldul tropic,
Și-n vis ca-n geanta unui botanist recunoști
Ierburile atîtor distanțe stînd alături.

Cine a spus că slova e-un lanț de-ncete schimburi,
Și literele închise ca păsări în odaie?
C-un singur vers poți trece prin patru anotimpuri,
Și pasul din poeme un continent îl taie.

(*Ciubotele de șapte poști*)

Formula „poemelor ca niște vase comunicante” apare în mod semnificativ și aici, concentrînd esența unui program liric pe care, în registre diverse, îl ilustrează întreaga poezie a lui Voronca.

Cu *Patmos și alte șase poeme* (1933), care e și ultima culegere de versuri publicată de poet în limbă română, se atinge din nou un punct de vîrf al creației sale. Și imagistica luxuriantă, și accentele discursiv-retorice se prelungesc în noua carte, pe linia *Zodiac* — *Pêtre Schlemihl*, însă cōeziunea registrelor imaginare este aici mai mare decît oricînd, prin exploatarea și intensificarea viziunii de factură onirică. Cum se întîmplă de obicei în lirica lui Voronca, poemul e organizat tot în jurul motivului central al *itinerarului și călătoriei*: un drum, aici, printre proiecții fantastice, într-o atmosferă de vis feeric sau de coșmar și un peisaj în care obiectele își pierd contururile precise, iar materia devine imponderabilă și transparentă. „Aspirația spre dematerializare”, „sentimentul [...] de eteritate într-un decor cosmic de puritate originară”¹ au fost remarcate de la primele lecturi critice — și aceste elemente apropie poezia lui Voronca de vizionarismul supraréalist. Dinspre supraréalism vine și motivul liric al „călăuzei” himerice, — aici „Insula-Nălucă” *Patmos*, — „pămînt al apocalipsului”, aproximativ însă mai puțin ca apariție terifică, și mai mult ca teritoriu al revelațiilor ultime, după străbaterea unui itinerar cvasi-inițiativ, ducînd spre orizonturi metafizice, scăldate într-o „lumină perpetuă”:

1. P. Constantinescu, *Ilarie Voronca, „Patmos și alte șase poeme”, op. cit., pp. 238—239.*

Pe mahurile surpate stăteau frumos păturite albiturile timpului,
Lumină perpetuă,
Un vînt roz ca o scoică șlefuită de aur
Îmi spăla singele cald
Lumină clară...

(Intîia apariție)

Sentimentul alienării și timbrul patetic-elegiac al unor versuri din cărțile precedente își mai prelungesc ecourile („Am fost pretutindeni omul Străin, / Care ascultă fără să ia parte, tocmele, căderile la invoială”), însă predominantă e starea de beatitudine și extaz, într-un univers fulgurant, în care totul e magie a metamorfozelor luminoase și muzicale: „O viață nouă coboară din munții limpezi”, „anotimpurile [sînt] amestecate ca niște polenuri / În gurile noastre devenite corole”, „Un geniu al apelor preschimbă miresele în luntri subțiri” „Undițele au devenit harpe. Flintele flaute”. Mișcarea căplului (femeia amintește de suprarealista „femme-fée”), e flotantă, pură levitație, „răpire” ex-tactică în zonele înalte ale spiritului:

„Simți — imi spuneai — prezența atîtor călători în
jurul nostru, Invizibili”
Nori suflați cu aur ca niște călești
Merg spre apus. Sub respirație se aburește ca
o sticlă azurul,

Cer risipit în suflet. Și tu ca alt cer te risipești.
Dar poate suntem chiar norii ușori suiți în slavă,
Clari, fără legături, cum sunt bulele de aer într-o apă,

Sus întîlnim păsări lîncede ca niște valuri
Liniștite. Suflet numai. Atît mai suntem. Și ce bine
Ne simțim. O adiere calmă ne duce pe alte maluri —
Din plante întîlnim numai aroma. Numai zumzețul
suav din albine.

(Au fost oameni ?)

Diferența față de celelalte cărți se vede imediat. Gustul baroc-manierist pentru jocurile de artificii ale artei combinatorii aproape că a dispărut, succesiunea agitată a imaginilor șocante cedează locul calmei derulări a viziunilor unei lumi în care „scînteia revelatoare” nu mai pare provocată de tensiunile eului, cît primită ca o ofrandă a reveriei. Într-o asemenea perspectivă este remodelat și discursul umanitarist anunțat de ultimele volume, care-și

atenuează sau pierde nota de dramatism, pentru a se rosti ca expresie a încrederii într-o nouă vîrstă de aur a omului:

Zi liniștită. Zi luminoasă,
Cu semănăturile strălucind lingă soarele de aramă,
Cu împărțirea dreaptă a bucatelor,
Lingă arborii desfăcuți între finete și vînturile
de argint.

Iată-te tu, omule bun,
Argat sau cîntăreț cu uneltele amiezii,
Cîinii latră bucuroși, plopii îți ies înainte
Din vocea ta bunăziua urcă limpede.

(Bunăziua urcă limpede)

Din cînd în cînd, substratul de angoasă răbufnește totuși la suprafața poemului închegînd peisaje apocaliptice în care stihialul expresionist și stranietatea suprarealistă se întîlnesc, precum în remarcabilul poem *Pregătiri de plecare*:

...și totuși fluviile vor muri ca niște orătănii
Din pădurile mari miresele

Vor porni o dată cu arborii spre ferăstraie
Noaptea va încerca ferestrele
Va pune lacăte de ploaie
Vor fi vînturi mai mari decît țările,
Păsări îți vor ciuguli hohotele

Dar numai glasul va rămîne
Ca o sare a mării ucise.

Dar *Patmos* rămîne în mod preponderent un „poem al extazului” și al viziunilor eterice, care-l apropie pe Voronca — dacă e să-i căutăm repere printre suprarealiști — mai degrabă de un Paul Eluard sau Robert Desnos. Pentru evoluția ulterioară a poziției sale în spațiul literar francez, vor conta îndeosebi elementele de vizionarism din poeme ca *Bunăziua urcă limpede*, deschise generos spre timpul universalei fraternități.

Schimbările intervenite în ultima etapă a scrisului românesc al lui Ilarie Voronca, pe care le-am semnalat în linii mari, nu sînt desigur fără legătură cu o anume reorientare a mișcării de avan-

gardă (suprerealiste) din anii '30, când accentele sociale se impun cu tot mai multă evidență, atât în textele programatice cât și în poezie. Prezente de la început și în avangarda românească, ele cuposc un moment de radicalizare (îndeosebi la Ștefan Roll și Geo Bogza), care va duce chiar la distanțarea critică a unor militanți ai mișcării de ceea ce unul dintre ei — Ștefan Roll — va numi, în ultimă instanță, „falsa avangardă”, chemînd la o angajare mai directă în acțiunile stîngii revoluționare. Nu e de neglijat, pe de altă parte, nici firescul proces de „clasicizare” a avangardei (asupra căruia a atras atenția Adrian Marino¹), de „îmblinzire” inevitabilă: nonconformismul spectacular inițial e treptat depășit spre atitudini mai moderate, semn al unui început de integrare și „recuperare” în și de către o tradiție.

În ce-l privește pe Ilarie Voronca, am putut remarca, încă în faza sa constructivist-integralistă, anumite „devieri” de la exigențele strict doctrinare, semnificative de fapt pentru tendința mai generală a curentelor de avangardă de la noi spre o „sinteză modernă”, în care diversitatea formulilor innoitoare să poată fi fructificată cu cît mai mult profit în contextul literar al momentului. În orice caz, după ce primele entuziasme ale adeziunii ca și necondiționate la programele amintite s-au consumat, gustul independenței se face tot mai vizibil la poetul nostru, căruia modernismul extremist îi apare, în cele din urmă, drept o „formulă” ca oricare alta, o „etichetă” de imperfectă aproximare a substanței vii a poeziei. Cel ce declara în *A doua lumină* (1930) că „între a trăi aventura și a o scrie prefer(ă) ipostaza din urmă”, arătîndu-se preocupat de reducerea „diferenței de voltaj” dintre tensiunea lăuntrică și cuvîntul, ce urmărește s-o exprime, nu putea să nu se despartă, mai devreme sau mai tîrziu, de exclusivismul inițial; e, aici, și o dovadă a maturizării conștiinței sale estetice. Marginalizarea programatică în care se instalase avangarda începe, oricum, să nu-i mai convină, iar nevoia de recunoaștere a propriei valori, prin pătrunderea scrisului său într-un circuit public mai larg, se face tot mai mult simțită. Desigur, intră în joc în acest proces și rațiuni de ordin psihologic, social și etnic, agravate într-o epocă de convulsii și conflicte care vor motiva, în parte, și decizia autoexilării în spațiul literar francez, după 1933.

Într-o asemenea ambianță complexă, relațiile poetului cu avangarda, reprezentată atunci, în esență, de gruparea unu, suferă modificări importante. Publicarea volumului de versuri *Incantații* la „oficiala” editură „Cultura Națională” (1931), ca și demersurile

1. A. Marino, *Dicționar de idei literare*, ed. cit., p. 217.

sale pentru a fi primit membru în Societatea Scriitorilor Români — acte inacceptabile din punctul de vedere al radicalismului avangardist — vor provoca tulburări grave în aceste raporturi, ducînd la ruptura definitivă. Retragerea unui articol-poem — *Obrazul de cretă*¹ — ce urma să fie publicat în numărul 40 al revistei unu (noiembrie 1931) și care conținea, se pare, atacuri la adresa unor tovarăși de grupare, a fost pretextul acestei rupturi. Spațiul de pe prima pagină a revistei, ce trebuia să fie ocupat de acest material, a fost lăsat alb, pentru a fi însoțit, marginal de o notă polemică a redacției și urmat de un pamflet abia voalat semnat de Gheorghe Dinu (Ștefan Roll), sub titlul *Șacalul acestui colibri*. Recenzia la *Incantații*, intitulată ironic „Poeme de Ion Pillat și Ilarie Voronca”, din numărul următor, ca și comentariul la volumul *Act de prezență* din 1932 (ambele datorate lui Ștefan Roll) vor condamna în termeni duri „dezertarea” poetului în rîndurile „oficialității”, constituind totodată pretextul unor reflecții critice (din unghiul noilor adeziuni la militantismul „adevăratei avangarde” de stînga) asupra limitelor revoltei avangardiste. „Excluderea” lui Voronca urma, de altfel, modelul gesturilor similare ale lui André Breton în aria suprarealismului francez, în numele conservării „purității” mișcării.

Acest accident — nejustificat, de fapt, de realitatea operei poetului (căci *Incantații*-le se înscriu într-o deplină continuitate față de demersurile avangardiste anterioare) — reprezintă totuși pentru Voronca, oarecum paradoxal, momentul unei eliberări: fără să trădeze, în esență, spiritul avangardist, el își va putea exprima mai deschis niște puncte de vedere ce se conturaseră încă în perioada colaborării la unu, și ele atestă tocmai aceea atitudine mai larg comprehensivă față de poezie, dincolo de orice limite impuse de un program anume, fie el și cel al avangardei.

Articolele și eseurile-poem din volumul *Act de prezență* (1932), ca și luările de poziție din anii imediat anteriori, certifică o asemenea tendință. Ele exprimă, pe un fond de neliniște agravată și cu o acută conștiință a solitudinii, nevoia imperioasă a unor certitudini, aspirația spre o generoasă solidaritate umană. Deja în *Obrazul de cretă* se pot citi asemenea rînduri de confesiune patetică: „Noaptea se îngîmădește tot mai mult la ferestre, ca o lavă ce mă va izola pe deplin. Nu se poate! Trebuie să ies dintre zidurile acestea, să înfrunt cuțitele care mi se vor prinde de carne ca într-o planșă a îndeminării la reprezentăția de gală [...]. Și iată-mă-s ca un giuvaergiu: iau în mîna ceasornicele mici de

1. Textul a fost tipărit în volumul *Act de prezență* (1932).

vorbe, le clatin încet lingă auz, aștept din împletirea de roțițe tic-tacul revelator. Voi lăsa tenebrele să se desfășoare ca niște văluri de doliu? Voi întârzi în obscuritate? Sau din glasul meu voi face bucățica de cuarț cu care conviețuitorii mei vor tăia pietrele atitor vedenii? Cât de departe mi se par de aici acele pretenții îngimfate de «eliberare din artă». Ascultă: mă supără nu ceea ce faci, ci pretenția ta că faci «altceva», când faci același lucru: adică literatură, adică pictură [...]. Să rămânem la unele noastre. Suntem literați, suntem pictori”¹.

Această recunoaștere a propriului statut de artist, cu inerențele sale limite impuse de specificul limbajelor utilizate, presupune și acceptarea, cu conștiința aceluiași limitări, a altor „formule” de artă, în numele unei receptivități și înțelegeri superioare. Dislanțarea de exclusivismul avangardist își găsește astfel o explicație în care intră și nu puțin orgoliu, afișat de cel „exclus” ca o reacție de apărare: „Ceea ce m-a depărtat de cîțiva din cei pe cari îi crezusem aproape nu a fost numai o diferență de cunoaștere și de inițiere [...], dar și o deosebire de intuiție, o libertate de spirit care mi-e proprie și care mă face să păstrez o nuanță de îndoială acolo unde alții opun cea mai sigură și suficientă dintre atitudini. De aceea n-am admis niciodată pentru poem o tinută dinainte stabilită — numescă-se ea «modernism» sau «arhaism» — știind bine că, așa cum puțin le pasă vîntului, legumei sau omizii, de regulile hotărîte în laboratorul cu ferestrele închise, și poemul, care, stărui să cred, e putere captată din afară (sau din el) de antenele poetului, nu va putea fi niciodată hotărînit între granițe preconceptuate”². Autorul acestor rînduri are dreptul să trimită, într-o notă, la mai vechile sale afirmații programatice din 75 H.P. — „cînd formulă va deveni ceea ce facem, ne vom lepăda și de noi” — pentru a marca o consecvență a atitudinilor, însă nuanțarea, dacă nu și schimbarea radicală a punctelor de vedere, e totuși evidentă: obsesia inovației absolute, corespondentă cu „pulsul epocii”, nu era totuși scutită atunci de *parti-pris*-uri tipic avangardiste, cu antitraditionalismul declarat, ce acompania promovarea formelor noi de expresie. Or acum Voronca renunță la asemenea atitudini, scriind că: „în nici un caz o operă nu poate fi pusă în funcție de vîrstă sau de epocă. Intuiția artistului adevărat e totdeauna matură, adică imuabilă”³.

1. Ilarie Voronca, *Act de prezență*, ed. cit., p. 24.

2. *Prelată la alte poeme* în vol. cit., p. 78.

3. *Ibidem*, p. 79.

Și tot aici își propune să asculte, „alături de discipoli, învățăturile bătrînilor măestri”!

Articolele publicate intermitent în ziarul *Adevărul* între anii 1935—1937 evidențiază și mai pregnant mutațiile ce se produc în concepția sa. El va face acum „elogiul bătrîneții” ca vîrstă a înțelepciunii și echilibrului spiritual, va întîmpina cu înțelegere cele mai diverse formule literare, de la Argezi și Bacovia, la Pillat sau Perpessicius, de la Galaction și Sadoveanu, la Rebreanu și E. Lovinescu, se va manifesta ca partizan al toleranței și comprehensiunii în planul mai general al relațiilor umane, respingînd orice formă de exclusivism, într-un spirit larg democratic.

Voronca rămîne, desigur, aceeași sensibilitate neliniștită ce se afirmase în spațiul avangardei, — și considerațiile sale mai recente despre poezie nu diferă, în fond, de reflecțiile de altădată, privind libertatea neîngrădită a discursului liric ca expresie a freneziei cului entuziast sau tulburat de angoase: „În însăși esența ei — scrie poetul — poezia înseamnă magie, adică posibilitate de cupere din legile terestre, fizice. Transmisiune a materiei, ca și a gîndului: iată, deodată pereții odăii se dau parcă la o parte și, printre mobile, alături de tine, care stai cu cartea de poeme ca o cutie miraculoasă în mîini, un fluviu de vedenii începe să circule, păduri cu păsări stranii, oglinzi de oceane sau mulțimi în exaltare. Poezia poate fi desigur o baghetă de iluzionist care să scoată din buzunarele realității imediate cele mai multicolore panglici. Dar poezia poate fi în același timp orice. A hotărî dinainte că poezia trebuie să îmbrace cutare formă, să răspundă cutărui gînd, a limita poezia înseamnă a o ucide”¹. Dar — fapt important — aceste laturi magic-spectaculare a poeziei, Voronca îi adaugă, punînd-o sub un accent mai apăsător decît altădată, *dimensiunea socială*, participarea la frămîntările epocii, mai profunda implicare în problematica omului contemporan: „Poetul, păstrîndu-și încă uneltele de vizionar și de magician, a descins în arena timpului său. [...]. Poezia nu mai e, ca pe vremea «Almanahului muzelor», o plantă cu rădăcinile în aer. În cîntecul de dragoste pentru ochii sau surisul iubitei, strălucește ceva din neliniștea, din angoase lumii prezente”. Recunoscînd lirismului de azi „o mare forță de profetie”, el scrie mai departe: „Poetul ros și chinuit de injustițiile și de incertitudinea epocii lui, rămîne totuși mesagerul vestitor al unor timpuri ferice”². E un mod de a spune că poezia are o misiune (cuvîntul e rostit, de altfel, în alt articol), iar

1. „Pentru poezie”, în *Adevărul*, XLIX, 1935, nr. 15745, p. 1.

2. *Ibidem*.

aceasta e definită sub semnul generos al solidarității cu suferințele, revoltele, dar și cu aspirațiile de mai bine ale unei umanități fraterne: „La oricât de mari înălțimi ale frumosului ar ajunge arta, frumosul acesta nu e posibil dacă el nu evocă în același timp un sentiment de frăție pentru cei asupriți, de revoltă pentru o stare de lucruri nedreaptă, dar, de bună seamă, trecătoare. Spectator al unei injustiții, poetul se va vedea totdeauna în locul aceluia care suferă injustiția, și nicidecum al aceluia care o provoacă. E singura trăsătură pe care autorul acestor rînduri ar avea nemodestia să și-o recunoască”¹. Nobilă profesiune de credință, care concordă pe deplin cu mesajul pe care, indiferent de vîrsta lirică a poetului, opera sa îl transmite, conferindu-i noi valențe deosebi în ultimele volume tipărite în românește, iar în anii următori în creația sa de limbă franceză.

Înainte de a deveni însă poetul român de expresie franceză, Ilarie Voronca a mai scris un număr de 14 sonete (1934), rămase, cu excepția unuia singur, netipărite în timpul vieții sale. Fără să aducă schimbări în universul său imaginar, ele confirmă procesul de „clasicizare” a scriiturii, prin apelul la structurile tradiționale ale versului, încercate, din cînd în cînd, și în cărțile anterioare. Opera sa românească se rotunjește astfel sub semnul unui echilibru formal îndelung căutat, după traversarea unor experiențe dintre cele mai îndrăznețe, cu consecințe majore în evoluția liricii și a reflecției asupra limbajului poetic în spațiul nostru cultural

*

În Franța, unde se stabilește în 1933, îngrijorat de semnele unor persecuții rasiale, Ilarie Voronca va mai avea în față mai bine de un deceniu de creație, în care publică aproximativ tot atîtea cărți cîte tipărise și în țară. De prin 1925, cînd își continuă studiile la Facultatea de Drept din Paris, cu gîndul, nerealizat, de a-și lua și doctoratul, (licența în Drept o obținuse încă la București, în 1924), șederile în capitala Franței fuseseră numeroase; a fost angajat, între 1926—1930 la o companie de asigurări. Legăturile cu mediul literar românesc, mai ales cu cel avangardist, au rămas mereu foarte intense, iar revenirile în locurile natale — frecvente. (A funcționat, după 1930, în Direcția Presei, de pe lîngă Consiliul de Miniștri, de unde a fost, la un moment dat, concediat).

1. *Duminicile viitorului*, în *Adevărul*, XLIX, 1935, nr. 15823, p. 1—2.

„Introducerea” în poezia franceză și-a făcut-o prin traducerea a trei dintre cărțile sale românești — *Ulise* (sub titlul *Ulysse dans la cité*, 1933), *Petre Schlemihl* (*Poèmes parmi les hommes*, 1934) și *Patmos* (1934): o substanțială, așadar, carte de vizită, înaintea apariției primelor poeme scrise direct în franceză — *Permis de séjour* (*Permis de ședere*) — 1935. Cele care le-au urmat (între altele: *La poésie commune* — *Poezia de toate zilele*, 1936; *La joie est pour l'homme* — *Bucuria e pentru om*, 1937; *Amitié des choses* — *Prietenia lucrurilor*, 1937; *L'Apprenti fantôme* — *Ucenicul fantomă*, 1938; *Beauté de ce monde* — *Frumusețea acestei lumi*, 1939; *Contre solitude* — *Contra singurătate*, 1946) nu sînt fără legătură — cum am anticipat — cu direcția ce începuse să se contureze tot mai limpede în *Zodiac*, *Petre Schlemihl* și *Patmos* — adică cu acea poezie de neliniști dramatice, larg compensate de viziunea unor „timpuri fericite”. E lirica „pmanimistă”¹ în care patosul whitmanian dinamizează un discurs cu luminoase deschideri spre „oamenii viitorului” și „poezii care vor aparține mulțimilor”, ca purtători ai unui mesaj de „bucurie și izbăvire a omului”, cu credința că „nimic nu va întunece frumusețea acestei lumi”. Fostul „miliardar de imagini” renunță acum în mod deliberat la imagismul spectaculos de odinioară („N-aș mai găsi nici o bucurie să împreună cuvinte bizare, / Nici chiar imaginile cele mai surprinzătoare; îmi amintesc unele, dar la ce bun?”)², în favoarea unei expresii simple și directe, coloquiale, animate de entuziasmul imnic al împlinirii „mulțimilor fericite ale viitorului / Cînd timpul acesta întunecat va fi dispărut. Și toți, oamenii / Și glândurile lor, bucuriile lor, vor fi ca vasele comunicante”. Dacă mesajul poetic devine acum mai transparent, într-o expresie mai discursivă, obsesia fundamentală a comuniunii cu Totul uman și cosmic rămîne statornică: a situa eul și lumea în poziție de „vase comunicante” fusese și năzuința supremă a poetului de avangardă. Într-o epocă, însă, în care valorile umane fundamentale erau amenințate de ascensiunea brutală a fascismului, Voronca se arată încă o dată sensibil la „ritmul vremii”, opunînd sumbrele perspective viziunea încrezătoare și pură a unui timp al fraternității. Ne-o spun și aceste versuri cu sunet testamentar, din *La poésie commune*:

1. v. Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, București, Ed. Minerva, 1974, p. 419.

2. Versiuni românești de Sașa Pană, — v. I, Voronca, *Poeme alese*, București, Ed. Minerva, 1972.

Către voi, oameni ai viitorului.

Se-ndreaptă gîndul meu.

Și vreau să exclamați

„Era dintre-ai noștri“, cînd veți citi poemele mele.

Și e semnificativ că, în *Epilogul* mării sale cărți, *De la Baudelaire la suprarealism*, Marcel Raymond distingea în versurile franceze ale poetului sunetul original, pe fundalul de angoasă, revoltă, „nihilism și agresivitate“ al majorității liricii momentului: „Totuși — scria autorul — Ilarie Voronca, poet român care a scris și în limba franceză, cîntă aproape singur, în revărsatul unor zori din care aburul zilei nu se va înălța, un cîntec al inocenței: el binecuvîntează împăcarea omului cu omul și aduce buna veste a poeziei“¹. De altfel, participînd activ, mai tîrziu, la mișcarea Rezistenței franceze antifasciste, poetul avea să certifice în chipul cel mai direct un angajament pe care poezia sa nu conținea să-l exalte, dincolo de anxietățile și dramele personale. În anul în care urma să se predea morții din proprie voință (după o ultimă întoarcere în țară, în ianuarie 1946, cînd fusese întîmpinat sărbătorește de lumea scriitoricească), se publicau totuși poemele din *Contre-solitude*, iar un manuscris al său purta titlul *Petit manuel du parfait bonheur*...

In spațiul literaturii române, opera lui Ilarie Voronca — pe care ediția de față o restituie cititorilor în cvasi-totalitatea ei — reprezintă, după cum am încercat să demonstrăm, una dintre expresiile cele mai reprezentative ale spiritului modern. Născută în perioada de splendidă efervescentă culturală de după Marea Unire, ea a înregistrat principalele experiențe novatoare ale limbajului liric european, contribuind substanțial nu numai la încetăținirea unor formule inedite, ci și la îmbogățirea lor cu un timbru de marcată originalitate. În Ilarie Voronca avangarda românească — oglîndită în scrisul său în toate momentele semnificative — și-a găsit exponentul cel mai înzestrat, atît ca poet cît și ca teoretician militînd pentru constituirea unei noi „gramatici“ a poeziei. Și a venit timpul, credem, ca aportul său la procesul complex de modernizare a limbajului poetic românesc să fie apreciat într-o mai dreaptă lumină. Ea descoperă, desigur, reliefuri accidentale,

1. M. Raymond, *De la Baudelaire la suprarealism*, București, Ed. Univers, 1970, p. 419.

2. v. *Mic manual de feticire perfectă*, trad. de Sașa Pană, Buc., Ed. Cartea românească, 1978.

înălțimi și căderi de tensiune ale lirismului, excесе sau limitări inerente unei personalități angajate entuziast în susținerea unor programe de idei prin definiție „extremiste“ — dar e un peisaj viu și divers, plin de culoare și dinamism, proiecție a unei imaginații îndrăznețe, de o rară bogăție, a unui spirit total dăruiat cauzei poeziei, cu o pasiune pe care puțini dintre scriitorii români au ridicat-o la un asemenea grad de incandescență. În mozaicul și printre focurile de artificii ale paginilor sale — de versuri, poeme în proză sau eseistică — cititorul va descoperi fără îndoială suflul unificator al lirismului obsedat de viziunea unui univers de „vase comunicante“, în care oameni și lucruri să se regăsească într-o mitică, originară transparentă. E mesajul esențial al acestui poet neliniștit și entuziast, elegiac și imnic, însingurat și solidar cu semenii săi, fascinat întreaga sa viață de „a doua lumină“ a poeziei. Un mesaj ce aparține, prin tot ce are el mai durabil, și vremii noastre.

ION POP

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față, consacrată scrierilor elaborate de Ilarie Voronca în limba română, cuprinde, într-o suită de trei volume, întreaga operă poetică realizată între anii 1922—1934, precum și — sub genericul „proze“ — cele mai multe dintre paginile sale cu caracter eseistic, de poem în proză sau publicistică în sens mai larg, tipărite în perioada 1924—1987.

Poeziile sînt publicate în primele două volume: cel dintîi reunește, sub titlul *Zodiac*, versurile apărute în culegerile: *Restriși* (1923), *Colomba* (1927), *Ulise* (1928), *Plante și animale. Terase* (1929), *Brățara nopților* (1929) și *Zodiac* (1930). Al doilea include, sub titlul *Incantații*, poemele din *Invitație la bal* (1931), *Incantații* (1931), *Petre Schlemihl* (1932), *Patmos și alte șase poeme* (1933), precum și în completarea creației lirice antume, un număr de texte rămase pînă acum în periodicele vremii. La *Addenda*, se reproduc cele câteva traduceri din poezi de limbă franceză, tipărite în cursul anului 1933 în revistele *Azi*, *România literară* și *Vremea*. Secțiunea de *Postume* înregistrează ciclul *Patrusprezece sonete* (1934), de publicarea căruia s-a îngrijit mai întîi Sașa Pană, la două decenii după moartea poetului. O piesă a ciclului — *Alt calendar* — este totuși antumă (a apărut în *Adevărul literar și artistic* nr. 700 din 5 mai 1934); pentru a conserva integritatea ciclului, o tipărim totuși printre „postume“.

Volumul al treilea al acestei ediții de *Scrieri*, consacrat *Prozelor* lui Ilarie Voronca, adună, sub titlul *A doua lumină*, sumarul cărților *A doua lumină* (1930), și *Act de prezență* (1932), adăugîndu-le, la secțiunea *Din periodice*, numeroase alte texte publicate în revistele de avangardă *75 P.P.*, *Punct*, *Integral*, unu, *XX* — *literatură contemporană*, precum și în *Rampa*, *Vremea* și *Adevărul*. Dintre articolele apărute în ultimul ziar menționat, am renunțat la aproximativ cincisprezece, pe care le considerăm mai puțin reprezentative. Avînd în vedere statutul ambiguu al acestor „proze“

greu de situat într-o specie precisă, am optat pentru așezarea lor în sumar într-o ordine cronologică, evitând astfel clasificările mai mult sau mai puțin arbitrare.

Paginile de *Note și variante* de la fiecare volum, oferă principalele date de ordin istorico-literar referitoare la opera poetului, procedînd, acolo unde este cazul, la descrierea manuscriselor și prezentînd modificările intervenite în procesul scrierii și publicării. Din păcate, s-a păstrat doar o parte din aceste manuscrise, datînd, în majoritatea lor, din perioada colaborării la revista *unu* (între anii 1928—1931), prin grija redactorului șef al publicației, Șașa Pană; în afara acestora, avem cunoștință doar de existența originalului celor *Patrusprezece sonete*, deus de Șașa Pană, la Muzeul Literaturii Române din București; la solicitarea de a-l consulta, amintita instituție a răspuns totuși că manuscrisul nu s-ar afla în arhivele sale.

Stabilirea textului s-a făcut conform normelor ortografice în vigoare, respectîndu-se însă unele particularități de natură lexică sau morfologică ale autorului (de exemplu: forma *sunt* a verbului *a fi*; pluralul *cați* al pronumelui relativ; anumite forme genitive oscilante ale substantivului etc.).

Exprimăm, în încheiere, mulțumirile noastre cele mai sincere Doamnei Colomaba Voronca, soția poetului, pentru sprijinul generos acordat în realizarea acestei ediții, precum și familiei Șașa Pană, care a răspuns cu o caldă înțelegere tuturor solicitărilor noastre de documentare.

I. P.

POEZII

DIN VOLUME

RESTRIȘTI

1923

SFIRȘIT ÎN AMURG

TRISTEȚI

Îmi port ca pe-un copil bolnav tristețea,
prin parcu-n care frunzele, asemeni clopotelor, plîng ;
și-aud cum crește neliniștea începutului de toamnă
și cum aleargă păsările ploii pe acoperișuri negre
departe,
și se frîng.

E-aceeași amintire și-aceeași deznădejde veche.
Aș vrea cu brațele tale de astă-vară să mă cuprinzi ;
Pășesc pe urmele trecutului nostru, cum aș merge
după un om cunoscut,
și, totuși, nu-ți mai găsesc gestul, în lacul cu mohorite
oglinzi.

E pretutindeni un aer apăsător, ca de spital,
și pomii în despletiri își spun mîhniri știute.
Amintirea ta îmi închide drumul ca un mal,
și-mi simt gîndurile, în pietrișul umed, căzute.

Așa : vino să-mi ridici sufletul, ca pe-o coajă de copac,
și să-mi citești durerile închise-n cuiburi de păsări triste,
acolo. Mîinile tale să-mi fie deznădejdi mătăsoase
și ochii tăi, pentru copilul tristețelor mele, odihnitor
batiste,
hamac.

Vîntul rășcoleşte cerul ca pe-o carte deschisă.
Aud fișititul foilor pe care-s scrise atîtea povești
dureroase.

...De departe vine prevestirea unui sfârșit apăsător,
și eu îmi port tristețea ca pe-un copil, prin săli de spital
reci și întunecoase.

BALCON VECHI

Merg pe sub același balcon vechi.
Drumul se-mpiedică de casele strimbe și cade-n noroi.
Tristețea ca și dragostea mi se pierd printre foi,
și simt vata mihnită a toamnei în urechi.

Să nu deschizi fereastra și nici să nu te apleci.
Intrevăd toată deznădejdea cerului care se frînge.
În orice strașină și-n orice suflet viața plînge,
și pretutindeni vîntul pune săruturi reci.

Totuși, pe-aici plopul au ascultat, cînd atîtea ți-am spus,
și au repetat și ei, ca un ecou, o chemare.
În ochii tăi mi-am înecat lebedele privirii, ca-ntr-o mare,
și mi-am sîngerat sufletul, asemeni unui cer în apus.

De-atunci, zilele mi le-am dus pe umeri, ca o bătrîină
o grămadă de lemne, într-o pădure.
Și fiecare amintire îmi apăsa pieptul — dureroasă mină,
și-mi spinteca sufletul, ce pe-un trunchi, o secure.

De-aceea, trage mai jos storurile triste și nu te apleca.
Lasă-mă numai, spre balconul vechi, să-nalț iedera
tristă — brațele amîndouă,
și seara, care coboară prin pomii rupți, ca o perdea,
îmi va învîli rînille trupului cu o mîhnire nouă.

NELINIȘTI

Luna era o frunză galbenă, în grădina unui cer dureros.
Plopul fluturau zarea, ca pe un steag, pentru sfârșit de
luptă.

Îmi simțeam viața, cu pădurea și cu toamnă, ruptă,
și pașii răsunau în amintire, ca pe-un drum pietruit și
rîos.

Mîhnirea mea căzuse — vestmintă prea greu — în noroi.
Voiam liniștea, ca un cerșetor, un ban care să-l aline.
Depart, un trecut sfișietor mă chema înapoi,
și țipătul unei fabrici își revărsase toată deznădejdea
în mine.

Pînă cînd va țîri sufletul mantaua mîhnirilor sfișiate?
Dîin despletirea nopților, nici o răsărire nu rămîne.
Păsările tristeții mă ciugulesc ca pe-o bucată de pine,
și-mi vîd, sub roțile deșertăciunii, nădejdele zdrobite
toate, toate.

Peste acestea, dacă mina ta și-ar fi cernut nișoarea ei
de clopoțel alb,
ar fi tresărit poate, prin ceață, o bucurie demult pierdută.
Plînsul pomilor ar fi fost atunci bani de aur dăruiți
amintirii,
și-aș fi simțit cum seara, cu buzele ei moi, întreg
sufletul mi-l mîngîie și mi-l sărută.

SFÎRȘIRI

Surîsul tău vine tot mai rar spre mine,
ca spre vară un izvor secăt.
Îl simt încetinindu-se cu zvicnirea singelui în vine,
și-n suflet strevăd un cer întunecat.

Zilele sunt, de cînd ai plecat,
niște ferestre mîhnite și reci,
la care aștept fără nici o nădejde să treci,
pe sub același grilaj verde și aplecat.

Ți-aduci aminte? Viețile noastre se îmbinau ca două
note de pian.

Acum gândurile îmi sunt, cu bătaile inimii, rărâte.
Mîine e o oglindă în care nu mai ghicesc nimic,
și la geamurile stinse seara așterne presimțiri
nelămurite.

Așa : singur ca o pasăre într-un cîmp pustii,
revăd plimbările de-a lungul străzilor singuratece.
Tu-mi spuneai vorbe cărora le-am pierdut înțelesul ca
pe-un mărgăritar,
și privirile tale mă-nyăluiiau : șaluri ușoare și molatece.

Noaptea vrea să-și prindă umbrele de sufletul meu ca
de-un zăplaz.
De ce nu vii să alunghi cu surîsul mîinilor fluturii
deznădejzii înecate ?
Ferestrele zilelor sterpe sunt tot aceleași,
și la porțile cunoscute amintirea atîrnă aceleași
ruginite lăcate.

SFIȘIERI

Uite : țipătul fabricilor a trecut ca o pasăre speriată.
Apoi, în seară și în liniște — orașul mîhnit.
Vezi, ce subțiri se țes copacii în grădina publică.
În plînsul felinarelor o tristețe cunoscută a revenit.

Bănci și lumini în toamnă putrezesc.
Știu un drum care străbate povestea îndepărtată.
Vino ! O să trecem pe sub deznădejdea ferestilor,
pe sub balconul ca o jucărie stricată.

Vîntul a purtat frunzișul serii pînă aici.
Mai încolo drumul ca o melodie se pierde.
Cunoști cheiul cu amurgiri bolnave,
și știi în sufletul meu amintirea ta,
ca pe fața unui lac, o mătase verde.

Vino cu mărgelele cîntecului dureros în mîini.
O să trecem, albi, prin mahalaua pustie,

și inimile noastre au să tresară simplu,
ca două feresti luminate trist, într-o seară de toamnă,
tirzie.

Dinainte : orașul cu viziuni stinse,
și sfișieri : iedera glasului tău în vînt.
Îți spun : pe ulițele acestea vechi, ne vom regăsi pe
noi înșine,
cum o pasăre își regăsește umbra, apropiindu-se de
pămînt.

Printre plopi, cerul ca o praștie destins
și departe, albe înfiorări de stele.
Ți-aduci aminte, sub lună, tresărîrea apei, ca un clavir,
și deznădejdea cum stăruia, lampa galbenă, prin perdele.

Asta e viața cu bănci putrezite și cu tristeți.
Gîndul tău — ca un țaruș în pămînt — e în mine.
Apropie-te. Țipătul trenului s-a frînt ca un lemn uscat.
...E un sfîrșit de poveste tristă care vine.

CHEIURI STINSE

... Și-mi zic că asta nu-i, o ! asta nu-i
o viață."

PERPESICIUS

PREUMBLĂRI

Am mers amîndoi de-a lungul cheiului trist.
Case mici și albe voiau din orașul întunecat
să fugă ; și ne-a durut și pe noi tristețea zidurilor de
internat,
și-am rămas să ascultăm (ți-amintești oare ?)
cum liniștea puneă, la porțile orașului, zăvoare.

În seară, glasul tău a fost un clopoțel înăbușit.
Mîinile tale le simțeam iar, ca pe-o melodie regăsită.
Știam că aceeași durere se ascunde după fiecare perdea
cernită,
și că în fiecare casă e-aceiași apăsător sfirșit.

Apoi, pe firele de melancolie ale lunei,
plopilor au cîntat o serenadă subțire.
Și îți amintești flautele ulițelor mărginașe,
pe care pașii noștri s-au tînguit stîns, ca-ntr-o
nedeslușită amintire.

Știi și acum sonata apelor, în care toată sfîșierea
orașului plîngea;
și glasul de clopot cum învăluia ca-n mătase tristețea
zidurilor plecate,
...și sonata tăcerii... și luminile tresărind sfios,
așa ca niște note de pian în singurătate.

Îți amintești toate acestea și te dor.
Revezi copilul aprinzînd surisul felinarelor mîhnite,
sufletul lui mic zîmbea dureros de-a lungul cheiului,
și, ca un spin, ne singera gîndul copilăriei depărtate
și rănite.

Vorbele noastre erau strigăte sugrumate.
Vata mîhnirilor adînc ni le înăbușea...
...O! Îți amintești țipătul sfîșietor al trenurilor,
era toată viața orașului deznădăjduit care țipa.

Așa am mers prin orașul de întuneric.
Cît de tristă serenada plopilor și a lunei, pînă tirziu.
Tu ai cîntat cu sufletul meu între buze ca pe-o frunză,
...și era atîta melodie tristă... și-n noi atît pustiu.

PREUMBLĂRI BOLNAVE

Neliniștea sfirșitului de zi a închis ferestrele,
vrăbiile, toate grăunțele amurgului le-au ciugulit,
nălucirea serii pe somnul apelor a trecut molatecă,
și o adiere calmă, din frunzișul umbrelor, a pornit.

Atunci, gîndurile mele triste s-au plecat spre tine,
ca, spre lumina unei feresti, flori bolnave.
Și am înțeles că viața e o uliță cu geamuri înalte și
reci;
și plînsul nostru s-a înfrățit cu tonul inserării grave.

Casele se răriseră, asemeni unor frunze în toamnă.
Dragostea ne alăturase sufletele, ca un vînt două foi.
Drumul înfricoșat se ascunsese în iarbă,
și tăcerea, ca un om, venea simplu și liniștit după noi.

Erau toate așa cum le știam de mult.
Pomii singurateci și triști se despletiseră în rugăciune,
și noi am tăcut cînd am pășit pe lîngă ei,
și am privit cum ultimul țipăt al orașului apune.

Astfel, pe dinaintea zidurilor cenușii de internat,
de pe umerii tăi, zăpada serilor mîhnite căzuse.
Tristețea ne îneca adînc, ca o tuse,
și ni se părea că cineva dinapoi, de departe, ne-ar fi
chemat.

Apoi, întunerecul, cu deznădejdlile lui, ne-a cuprins.
Căutam pe buzele tale bucuria, cum cauți pe clapele
unui pian o melodie pierdută,
trecutul ni se închidea asemeni unei uși,
și toată noaptea a fost o preumblare bolnavă și tăcută.

PANORAME

Cunoști tristețea panoramelor de pe chei
și zăplazurile întornate și rupte.
Cînd am mers pe acolo, glasul tău a tresărit alb, pe
buzele suple,
cum ar suna, în pustiul unei uliți, noaptea, o limpezime
de clopotei.

Pe sub ferești, trupul tău trecea ca o melodie
de pe strunele unei amintiri depărtate pornită.
Și ai înțeles oamenii atît de deznădăjduiți,
și lumina cum se furișă prin perdele, ca un țipăt de
pasăre rănită.

Pe-aproape : o muzică sfișietor de veselă.
Știm că în fiecare suflet deznădejdea, ca un arc de
ceasornic, s-a strîns.
După fiecare perdea — o tragedie... Erau ferești
înroșite,
ca ochii unui copil singuratec care a plîns.

Ți-amintești femeile cu mîini subțiri,
cît ne-a durut privirea lor rugătoare și tristă.
Și, copilăria mîhnită, cum ne-am amintit-o,
și-am văzut-o așa, ca pe un zăplaz, aruncată de vînt,
o batistă.

Era în toate acestea tristețea unei poezii vechi.
De-a lungul cheiului, pasul nostru a șovăit, ca o inimă
de bolnav în agonie,
și ne-a pătruns adînc romanța apei,
și tinerețea sfișiată pe o uliță întunecată și pustie.

Am mers astfel pînă la o margine de oraș.
Voiam să fugim de tristețea panoramelor brune,
și am încercat să aprindem în noi sfios o bucurie,

cum ai încerca să limpezești sunetul dezacordat al unei -
strune.

Apoi, în adormirea orașului, aceeași tristețe.
Depart, muzica întristător de veselă... atît de
întristător...
Simțeam pe buze degetul mătăsos al tăcerii...
...O! Cunoști tristețea panoramelor de pe cheiul mohorit
și apăsător.

PRIMĂVARA TRISTĂ

Vreau să-ți amintesc dimineața clară,
cînd am mers prin orașul cu ferești deschise.
Pe uliți, o lumină tristă se desfrunzise,
și tu-mi spuneai : „trebuie să recunoști, prietene, că e
primăvară”.

Priveam surisul caselor, bolnăvicios.
Odăile erau încă de atîta deznădejde cuprinse.
Și ascultam cum pe coperișuri, ca pe niște clape subțiri,
lumina cînta melodii nedeslușite și stinse.

Totuși, ceva molatec și bun se revărsa pe mîini.
Porumbeii albi ai clopotelor treceau pe dinaintea
noastră,
și deasupra zărilor dimineața tremura albă
ca o pînză de corabie pe-o apă depărtată și albastră.

Atunci, am încercat toată tristețea orașului, în primăvară,
să ți-o spun.

Tu mi-ai așternut pe buze sărutul sfișietor al mîinii,
și am înțeles amîndoi mîhnirea cheiului,
și privirea mea ți-a învăluit, ca într-o cămașă de
borangic, sinii.

Era în preajma unor sărbători albe.

Și eu ți-am spus: „De ce sunt zidurile tot așa de
cenușii?”

O! Lumina care vine de acolo de pe câmp luminoasă,
între zidurile orașului deznădăjduit se va înnegri...

Și ai ascultat tristă o amintire din copilărie...

...și țipătul fabricilor, atît de întunecat!...

...Și am vrut amîndoi biseriçuța mică și albă de la sat,
așa simplu, cum ar vrea un copil bun o jucărie...

Mai încolo gîndurile ni s-au limpezit deodată ca niște
clopoței...

...Treceam pe sub fereștile unei școli primare,
și glasurile lor mici de copii erau pe sufletele noastre
(mai știi oare?)

ca niște petricele albe, pe o încrucișare de alei.

Apoi... a fost o panoramă cu pinze mîhnite...

Înăuntru frig... și oameni cu o veselie întristată.

...În privirea lor era deznădejdea,

ca în fundul unei ape, o pasăre înecată...

Am trecut tîrziu dincolo de chei...

Lumina căzuse de pe casele plecate în durere,
și clopotele, clopotele vesteau o poveste frumoasă cu
o înviere

și ne trezeau pe buze o aiurare de clopoței...

La margine orașul rămăsese pustiu...

În ochii noștri era acum o bucurie simplă, ca de seară...

Vezi? Am vrut să-ți amintesc ziua în care tu mi-ai
spus:

„Trebuie să recunoști, prietene, că e primăvară...”

ELEGII ÎN AMINTIREA POETULUI

Lui Ion Călugăru

ELEGIE

Era o ploaie al cărei țipăt ne pătrundea dureros
ca miorlăitul pisicilor noaptea pe-acoperiș.
Fiecare picătură fărămă departe un luminis,
și sufletul ne rămînea: zid de toamnă aplecat și ros.

Simțeam sfîrșindu-se în noi o tinerețe chinuită.
Amintiri din copilăria tristă veneau ca niște țipete
adînci și grave.

Vedeam viața: o fereastră cernită,
și glasul tău: privirea unei păsărici bolnave.

Apoi, nedeslușite mîhniri s-au prăbușit,
ca niște punți subrede în noi.
Buzele tale zdrobeau, cu picăturile de ploaie, luminisuri,
și deznădejdea a izbucnit în pieptul nostru: apăsător
puoi.

Așa — ca două tristeți — am mers prin parcul ud.
Pomii plîngeau și ei viața rătăcită și amară...
Și-acum, încă, departe de tine, poete, aud
elegia pe care sufletele noastre și-au spus-o,
acolo în liniște, în ploaie și în seară.

RĂTĂCIRE

Aici — ți-amintești — frunze vestede și viziuni.
În fund, biserică cu bufnițe și liliaci — zboruri
mîhnite —

Știi, reci și uscate, ca o tuse, clopotele,
și foșnetul serii de hîrtie, prin ramurile despletite.

Pe grilaj, o toamnă veche ruginise. Tirziu
ți-am spus : pe nervii mei — ca o dansatoare pe sîrmă —
amintirea.

Paznicul a trecut cu o lumină în vârful unei prăjini,
și felinarele și-au împletit cu flautele ploii dăntuirea.

Mai departe drumul : un geam aburit.
Căutam amîndoi liniștea, ca prin gardurile putrede
o bancă.

Simțeam că în piept s-a rupt ceva,
și mihnirea a început să ni se audă, ca de undeva,
de departe, o talangă...

Așa : seară decolorată și sfișiere.
Aceleași femei și frunze ude în parc...
Ți-amintești țipătul cum ni l-am zdrobit ca-n miini
un arc,
și cum umbra caselor ne-a învăluit trupul într-o nouă
dureră.

Apoi, toate s-au cernut ca un omăt.
Orașul era cu mărgele de seață și de ploaie.
Și eu ți-am spus : „Să trecem peste mihnirea noastră
ca un corb peste umbra lui
și în suflet să lăsăm amintirea ca o lampă veche într-o
odaie”.

Vino ! Pe uliți e frig... și cioburi de toamnă, reci.
Pînă cînd o să rătăcim ca două deznădejdi pe sub
ferestre ?
Uite, colo e o ceainărie cu geamuri triste,
să intrăm, ceaiul e cald și ochii bătrînilor dureroși
ca o poveste.

Între mesele vechi, zîmbetul tău s-a deschis încet.
Ai înțeles cenușiul pereților cită deznădejde înseamnă,
și ai simțit cum o bucurie tristă pătrunde în noi,
așa cum într-o încăpere scundă o lumină de toamnă.

Vezi... Toate acestea le-am scris gîndindu-mă la tine,
la rîsul tău amar, cum sunt unele buruieni,
la toată viața închisă între singurătăți și ziduri,
la mihnirea care e în noi, ca umezeala în fundul unei
poieni.

Bănci și zboruri au rămas acolo...
Prin orașul ca un cîmîțir, singur și trist, mă cobor.
Privesc biserica cu lilieci și frunze,
și așa, zilele trec mai departe, ca vitele spre abator.

VEDENII ÎN SEARĂ

INSEMNĂRI

Apa amintirilor a revărsat-o seara pe feresti.
Aud un vals vechi, asemeni unui mers cunoscut demult.
Tu revii din trecut ca din fața unei oglinzi în care ți-ai
privit adînc ochii,
și, cum glasul tău pune flori albastre pe ziduri
și pe rochii,
eu îmi culc sufletul de peste zi și ninsoarea revenirii
tale o ascult.

Uite : după perdelele umilite tristețea a prins lumini
sterse.
În fiecare casă luminările galbene sunt păsări care de
singurătate mor,
și prin ungherele întunecoase oamenii se caută pe ei
înșiși,

aşa cum, după o îndelungată rătăcire, cauți un loc odihnitor.

Acum, la porțile oraşului sania liniştii s-a oprit.
Lătratul ciinilor îi stă în cale şi clinchetul stelelor
pe noapte ninge.

În mine, zăpezile deznădejdiei s-au topit,
şi valul lor mă-nlănţuie şi mă-nvinge.

Astfel vreau glasul tău să-mi infioare trupul,
ca un vînt pînzele unei corăbii,
şi pe fruntea mea degetele tale să întîrzie,
cum pe-o străşină de casă vrăbii.

Afară se ţese sufletul pe care de mult îl ştii.
Aceleaşi sfişieri aruncă viaţa în ferestrele mîhnite.
În clavier sunt accente vechi, ca-ntr-un herbar flori
păstrate,
şi-aşa, cucernic, ne-nvăluie apa amintirilor cu seara
revenite.

AMURGURI

Pe zidurile oraşului, frunzişul serii a lunecat galben.
Aud pe-aproape o cădere de zăpezi melodioase.
Prin gene străvād mîngăierea ta,
şi liniştea e aceeaşi batistă de melancolie şi mătase.

Fereştile care s-au zbătut în umbră, spre sufletul odăiţii
ne-au chemat.

Casele ghemuite se caută şi-şi răspund silabisind prin
întunec lumini şterse.

Pe uliţi o sfişiere de toamnă a prins să se reverse,
şi bucuria ca un bulgăre de omăt s-a fărîmat.

Vrei să stăm acolo, dinaintea focului stins?
Deasupra balconului, funinginea tristeţii a căzut brună,
şi de firele pe care mîhnirea noastră tăcută le-a întins
s-au agăţat pînze subţiri de melodie şi de lună.

Dacă râmii aşa, apa ochilor tăi se va lumina tot mereu.
Degetele noastre, asemeni unor copile, au adormit
îmbrăţişate.

În clavier, tristeţea, fin, ca-ntr-o străşină bate,
şi cu fruntea pe umărul rotund simt inima ta în pieptul
meu.

Astfel sufletul pe firul melodiei domoale mi se odihneşte,
cum pe-o sirmă de telegraf, iarna, o vrabie ostenită.
Şi amintirea alunecă pe notele stîngace şi mici,
aşa ca pe nişte pietricele albe, o apă liniştită.

Vezi? Asta e viaţa pe care o înţelegi şi o ştii.
Peste deznădejde scama cîntecului a căzut subţire...
... Să rămînem aşa pînă la sfîrşit,
şi gîndul tău trupul să mi-l învăluie, molatec, ca o
privire.

AMINTIRE

La fereşti: procesiunea stelelor — călugăriţe în alb.
Deasupra jăratecului păsări galbene rotesc în pilpăiri
dureroase,
... rămîn aşa să ascult respirarea bătrînă a liniştii
din odăi
şi tristeţea care cade aceeaşi pe streşinile întomnate
şi roase.

Uite: clavierul e mereu cernit şi stins.
Cîntecele noastre dorm sub tăcerea lui ca sub îngheţ
apele sfişiate...

3
Ți-aduci aminte? Ulițele se opreau toate pe la geamuri,
ca să asculte sonata degetelor tale cu tristeți de ivoriu
incrustate.

O tinguire de zăpezi moarte simt în piept...
Nădejdea sub povara zilelor însingurate e zdrobită.
Și pe suflet numai mâinile tale galbene mi-au rămas,
ca două frunze de iederă pe-un zid de casă veche
și năruită...

Așa în dorință conturul părului ți-l străvăd ca firele
de praf într-o rază
de lumină tristă. În jur e-același deznădăjduit lăcaș,
și amintirea ta ca o muzică de înmormintare
se depărtează,
și revine mihnită de la o margine de oraș...

Umbrele îmi învăluie mai repede singurătatea...
E parcă o cădere de păsări ostenite și reci...
Clavirul e acolo: doliul unei ferești stinse,
și tu prin suflet aceleași tresăriri de ape inserate
îmi treci...

RESTRIȘTI

O ploaie subțire a înflorit aerul mihnit.
Tristeți de duminică, și clopotele te-au chemat stinse.
Surisul tău trece printre zboruri și umbre întinse,
peste fruntea nopții, iederă sau gând despletit.

Balconul în amurg. Minte mai ții?
Luminări și neliniști în ferești tremurate.
Și iată: clipele trăite împreună demult revin ca niște
copii
cari se-ntorc triști de la înmormintarea unui frate.

Asta e toamna, asta e sonata și întreb: e un vis
sau o viață. Peste umerii mei, liniștea, praștie,
se destinde,
și deodată amintirea ta atit de puternic mă cuprinde,
încît îmi pare că, fără știre, o ușe largă s-a deschis.

E aceeași duminică de sfișiere și de restrîși.
Peste deznădejde vreau mîngîierea ta să cadă plină,
cum pe întunerecul unei străzi, de la o fereastră,
o lumină,
și-apoi mihnirea să mi-o plec înspre ochii tăi triști.

Afară ziduri și ploaie cu înfloriri brune,
și mereu clopotele depărtîndu-se, ca albe cirezi;
în lucruri alte tristeți au tremurat strune;
gîndul tău alunecă peste mine ca o sanie peste zăpezi.

DESFRUNZIRI

În aerul tomnatec, ciripitul vrăbiilor stinse,
Tristețea lămpii în seară la ferești umilite,
gînduri vechi se întorc asemeni umbrelor de pe ziduri,
și amintirea ta e cu aceeași iederă, cu aceleași gesturi
mihnite.

Printre degete, povești tot mai albe se cern.
Pe fluierul tristeții, vrăbiile stăruie dureros să cînte;
iată dostrămarea aerului galbenă peste ochi,
și privirile, zboruri în apele serii frînte.

Așa, inima ta, cîntec de vrăbie, șovăie.
Glasuri ca nuietele, pe aceeași melancolie se împletesc.
Surisul tău din nevăzute urne se revarsă,
pe buzele tale, flori și frunze se dezvelesc.

Amurguri și cele din urmă păsări au trecut.
Privirea ta mi-a învăluit mihnirea ca o fașe,

și cuvintele noastre sunt umile și simple,
ca pașii unui cerșetor pe o uliță mărginașe.

Toate acestea. — știi ? — sunt ca-ntr-un vechi album.
Aceleași file decolorate, aceeași mîhnire.
Seara și-a așternut tot aurul pe drum,
și cîntul vrăbiilor îl simți în aer, ca o desfrunzire.

LUMINI

Lui Sașa Tanevecin

GÎNDURI PENTRU SOVEJA

Trîmbița primăverii a sunat peste orașel.
Aerul împede cum e apa din fîntînă.
Fereștile s-au deschis, băncile s-au înnoit.
În suflet : amintirea ca urma unei-brățări pe mînă.

Vreau să rătăcesc dincolo de mîhniri.
Aici, atît de trist, cîntecul cheiului și-al apei.
Să ne urcăm în docar. Cerul tot mai aproape-i,
Tipătul orașului s-a șters cu deznădejdi și zidiri.

Vino, vom merge la Soveja în munți.
Acolo trecutul meu, ca într-un cufăr vechi o haină albă.
Zarea e cu brazi și pe sinul munților oile-salbă.
Peste privesc, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeași carte două frunți.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întîlnim ciobani.
Sprinteni și cu soare în trup, vom alerga prin pădure.
Aerul ne va deschide pieptul, ca o secure,
și viața o să treacă simplu ca un rîu peste bolovani.

Așa, ai să înțelegi ce trist e să fii poet.
Lasă-ți cărțile și odaia îngropate în noapte.
Vom iubi țărânci cu trupurile coapte,
și-o să ne tăvălim în ierburi și-o să ne furișăm în brădet.

Apoi, amurg și prin ogrăzi lumini tîrzii,
și oamenii care spun : să ne pregătim pentru cină.
Pe ceardac, cu funcționarii fabricii, o să jucăm concină
și o bucurie are să ne cuprindă liniștită fără să știi.

Singur gîndul meu, cu tine împletit,
arc boltit pe vadul cerului în seară.
Și tot sufletul ni se va pleca peste trup în afară,
ca peste un zăplaz vechi, un salcîm înflorit.

Departa uliți triste, departe orașeni mărunți.
Uite : primăvara și-a scuturat clopotele peste cetate.
Trenul mic ne așteaptă cu strigăte tremurate
Vino ! Să mergem la Soveja în munți.

DESEN

Fabrică mică, între dealuri verzi,
pe coastă căsuțe, ca niște oițe albe
și tot aerul dimineții în tălăncile boilor gravi.

E vară... Drumul își scutură ca o batistă praful.
Roțile docarului au lăsat dîre lungi
și liniștea, zumzăie în noi ca o albină
pe care-ai vrea cu mîna s-o alungi.

Ți s-a desfăcut părul și miroase a fin proaspăt.
Ochii îți sunt mult mai limpezi
(seamănă cu ciripitul vrăbiilor),
ne apăsăm degetele — șopirle mici —
și buzele, stropite cu roua tălăncilor,
nu spun decît : ce frumos, ce frumos, ce frumos !...

Aici, pe sub ruine, îmi doarme copilăria.
Liniştea se lasă cu bufniţele pe acoperiş.
Mai departe pustiul a-ntins păianjenis
şi pretutendeni domneşte zădărnicia.

Suflete ! Nu eşti şi tu ca vrabia căzută acolo în ogradă ?
Copilăria ta e-acum păsărilor de noapte pradă,
Unde să-ţi cauţi clipele, mărgelile de mult pierdute ?
Dărămăturile ți le-au acoperit neînduplecate şi tăcute.

Încerc amintirea ca pe o flacăra uşoară să mi-o sting.
Bufniţele s-au trezit şi plopii de milă se încovoiaşe.
Ascult cum se preling pe streşini ultimele picături
de ploaie,
Şi mi se pare că sunt stelele copilăriei care plîng...

PARCURI VECHI

„Iată-l balul felinarelor palid.“
ION VINEA

Lui Victor Brauner

ARĂTĂRI

Mi-aduc aminte : cerul sfîşiat printre bănci,
Seara din bălării şi tristeţe urcînd ca un perete,
Vîntul cînta lovînd în ferestri, ca un dăntuitor în
castaniete,
Era o întirziere de toamnă şi de tălănci.

Zăplazuri şi drumuri vechi se tinguiau.
Voiam prin frunze amintirea ta ca pe-o cărăruie s-o
caut.

Ploaia făcuse din fiecare straşină un flaut,
Tristeţea în mine; ca-ntr-un pom o ciocăniţoare, lovea.

Era, ți-aminteşti, oraşul cu balcoane şi disperări.
Pe cheiul şters mîhnirea noastră stăruia ca o rugină,
simţeam nelămurit gestul tău ca printr-o perdea o
lumină
şi privirea tremura departe, între arbori şi zări.

Prin grîlajul cu iederă peisagiul destins.
Mut riul şi arătări triste : casă veche singură în tăcere.
Ți-am spus : „toată copilăria mea o vei regăsi acolo
în unghere“
Şi glasul tău dintre buze — frunză veştedă — s-a
desprins.

Întrebai unde serile, unde viaţa. Rece,
gîndul rupea frunze... şi ca trestii ne-am îndoit ;
şi tu ştiai : întreg sufletul meu te-a învăluit,
preçum colbul uliţei învăluie docarul care trece.

Nu erau lumini... Vîntul lovea uscat în piept şi în
geamuri.
Sub paşii noştri : o rostogolire de bolovani.
Amintirile sunau, ca la sîn o salbă de bani,
A fost o sfîşiere de ape... o deznădejde de ramuri.

Aşa voiam să ne sfîrşim ca un foc de vîreascuri. Tirziu,
paznicul s-a apropiat : „se-nchid porţile“ ; ploaia întirzia
printre tei.
Deznădejdea suna în noi (ai auzit) ca o legătură de chei
şi metalic glasul tău a rămas mai sîngerat şi mai pustiu.

Toate astea ți le vei aminti.
În piept liniştea s-a rupt ca-ntr-un clavir o strună.
Erau uliţi vechi şi balcoane cu iederă tristă şi brună,
şi oraşul ne făcea semn din felinare pustii.

Gestul ei — cîntec și glasul ei — mănunchi de viorele
proaspete,
în brațe tresăriri de fluier, în trup o șerpuire de fîntini.

Astfel inima ca o praștie în zvicnire spre ea.
Era o tristețe în noi, ca o luntre în trestii.
Știam departe: deznădejdea balconului, tresărirea
ferestii
și nu mai știu cît am stăruit printre plopi așa.

Viață și toamnă, le-ai înțeles acolo.
Acum, nici un gînd și nici o lumină înainte.
Îmi spui: „tot mai rătăcești pe sub balconul stins?”
și e o sirmă ghimpată fiecare aducere aminte.

De aceea, inserări triste, ca perle pe mîini.
Să privim în noi tristețea, ca un pietriș în apă;
să spargem, cu durerea trupului, întomnarea,
și să simțim cum sufletul din piept, ca o piatră de
praștie, ne scapă.

Aleea cu mărgăritare de toamnă.
Întrebi unde glasul ei, unde surisul ei.
În dîra frunzelor îi recunoști tremurat umbletul.
și vîntul ca și atunci, tremură amintire și tei.

DESPĂRȚIRI

Drumul e în amurg... alb riul.
O plecare dureroasă pe cărări reci.
Vîntul cînta la ferești ca o scripcă veche,
Mereu spre deznădejde trupul ca pe-o cumpănă ți-l
apleci.

Sfîșieri și clopote stăruie; grilajul rupt,
și deodată pe ramuri: toamnă romantică cu ciori.
Grădină părăsită și bănci putrede,
uite: lumini și frunze se tînguie ca și alteori.

Printre plopi, casă cu storuri trase și cu paznic bătrîn,
și două brațe reci: sora străină; prin crengi glasul
cuiva,
tristețea te sfîșie și-ți lovește pieptul,
încerci cu gestul mîhnit să lămurești ceva.

E pustiu și e frig în odăi stinse.
Toată viața o regăsești ca pe-un ceasornic oprit.
Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze,
Pasul tău prin amintire sîngerat și rănit.

Luna tremură plopilor în iazul alb,
treci prin ierburi lovind pămîntul.
Ploaia a conținut, crengi au plins,
și ascuți peste balcoanele pustii, numai vîntul,
cîteodată vîntul.

Astfel mereu o deznădejde tremură peste trupul tău,
ca o lumină galbenă departe peste ape.
Casa veche se-ngroapă în uitare, păsări o învăluie.
Au trecut zboruri, au tresărit pleoape.

Fărîmă viața și toamna care a mai rămas aici.
Treci mîinile sîngerînd prin ruginite zăbrele,
Gîndul tău s-a rupt ca o așchie putredă,
În tusea ta s-au înecat glasuri, s-au zdrobit stele.

ERIAN

Lui F. Brunea

SONATA

Din toamnă trunze și liliaci s-au desprins.
Seara cade, floare galbenă pe covoare învechite.
Glasul tău e mesteacăn subțire în vînt.

Vreau să stăm singuri în pridvor
și să numărăm stelele peste umerii toamnei despletite.

Vinul e bun, albă e sonata, risul tău trist.
Mereu trupul tău ca o coardă de violină s-a subțiat.
Zare și clopote printre crengi cad șterse
Uite: de la stele vine până aici un suris îndurerat.

E o tristețe rece în crîng.
Albă e liniștea în ochii tăi tremurată,
Simt prin mine mîhnirea ta ca un zbor prin frunziș,
Crengi și lumini cîntă ca și altădată.

Aici visul s-a sfîrșit, tîlăngile s-au întors,
Chioșcul a putrezit, toamna e aproape,
Părul tău în paharul nopții e vin blond,
tristețea se-apleacă peste noi ca o salcie peste ape.

Să ne-ntrebăm de ce viața, de ce toamna, tîrziu.
Amintire și viziuni s-au cernut între stinse perdele.
Vreau să spargem în mîini neliniștea ca pe o nucă
și miezul putrezit de suflet să-l aruncăm peste stele.

Gîndul e speriat, noapte e de mult.
Ai înțeles drumurile dintre plopi aproape.
Surisul tău peste lună trecut.
Nu vezi? ceva plînge în noi, în toamnă și în ape.

INCEPUT DE TOAMNĂ

Iaz liniștit... Vînt ca înfiorare de șopot.
În umbră se-neacă povestea morăriței cu ris subțire.
Brună și ca iederă fluturînd se arată în noapte și în
amintire.
În inima ta o aud sunînd ca un nedeșlușit clopot.

Prin oglinzi mari lunecăm, Moară cu lumini se ascunde.
Visele bat liniștit ca în spinări moi,
și valuri vin spre barcă așa, ca o turmă de oi.
Păsări tirzii taie ca niște cuțite umbrele noastre peste
unde.

Din amnarul nopții scapără stele și pietriș.
Drum de argint a căzut cu lună și frunze în apă.
Gînduri simple, ca visele, din mîini ne scapă.
Intrăm, rațe sălbatice sperîind, în stuțăriș.

Apoi, răcoroasă poiană, crengi luminate, ciripit stins.
Mereu, liniștea lunecă prin iarbă ca o șopîrlă,
Peste umerii noștri un copil ceresc stele așvîrlă,
și dintr-o dată cîntec ca o coardă subțire s-a destins.

O întimplare povesteai. Albă, peste fruntea nopții
mătase,
și glăsuiri reci ca zboruri peste suflet de lemn ros.
Și nelămurită, amintirea morăriței (de unde?) ne
tulbură dureros,
precum în barcă, fără să-l știm, vîntul ne legănase.

Peste tot, în noi, început de toamnă prinde spini.
Și uite: neliniștea mea în tine pătrunde grav,
cum printr-o fereastră deschisă, o creangă de plop
bolnav,
și așa ascultăm iazul aruncînd peste maluri cerești
lumini.

Glasul tău șovăie, ca barca prin trestii ce se rup.
Gîndurile ne sunt săbii încrucișate și vechi pe un
perete.
Tresăriri de sonată sau de vînt trec încele,
și numai sufletul, ca un gît de lebădă se înalță să vadă
mai departe peste trup.

Să mergem. Luna a întins pe iarbă scoarțe moi.
Luntrea sunînd se lovește de maluri sparte.
Auzi? A troznit ceva. E poate o tristețe, poate sunt
frunze moarte.
De ce am tresărit deodată amîndoi?

INCĂ O TOAMNA

Lui Miron

Iată încă o toamnă și încă o seară cu bănci ude.
Plopi cu tremurat alb și ramuri cu polei de stele.
Vîntul a filfiit sufletele ca perdele,
Departe pasul paznicului frunze și neliniști răscolind
se aude.

Decolorat iazul și trestii foșnesc ca hirtie.
Mereu rătăcim prin toamnă cu oglinzi de fum.
O pasăre cu o romanță veche a țipat, căutăm alt drum,
și deodată între crengi casa paznicului, tîrzie.

Ne apropiem. Înăuntru e vis blînd și lampă cu suris
sîngerat.
Liniștit cîinele, fată blondă și un glas stins: mătușa
bătrînă.
Pe zidul rece fruntea ne plecăm ca pe-o mină.
Se aude un ciocănit în geam: sunt inimile noastre
care bat.

Frumosă e. fata paznicului, frumoasă, frumoasă.
Mersul ei: grîu în adiere de vînt.
Surîsu-i a rămas în noi ca o apă de ploaie în pămînt,
și ochii: două vrăbii toamna pe o casă.

Subțire glasul ei și iată: amintirile s-au înfiorat.
Vezi seară romantică și fată ca lumină la fereste.

În vale docarul cu repezi cai, albă poveste.
La urmă sufletul ți s-a rupt ca o coajă de copac uscat.

Astfel toamna a sfișiat iederă și gînduri.
Peste umerii tăi liniștea a pus frunziș ud.
Mereu ciocăniri surde în noi și în afară de aud.
Deznădejdea ne-a prins sufletele ca două scînduri.

Să ne îmbătăm cu vin și cu toamnă bună.
Noaptea s-a desfăcut ca o floare de măceș tîrziu,
și vîntul a aruncat semințele-stele peste orașul pustiu,
ascultă mai adînc ceasul suferinței în noi cum sună.

În mine s-a limpezit apă cu sonată mînnită.
Aud o tristețe troznind, ca în foc un lemn uscat.
Să mergem departe de casa — cu suris sîngerat,
Îți voi povesti de-o altă toamnă, de-o altă seară, de-o
plecare grăbită.

COLOMBA

1927

*L'axe du monde passe par tes hanchés
b. fondane*

1

inima duce-n codru sub piept ca o caleaşcă
privire-n desfrunzire pe-o gură precum scrin
pleopa mea de tine se umple ca o ceaşcă
şi-opreşti în respiraare tălăngile-n declin

cuvintele cresc nalte în seară ca porumbul
drumuri se-ncrucşează ca ochi pe-aceste bănci
vinătoresc cînd luna în frunză-şi sparge plumbul
şi plopi ca o cireadă se-ncumetă cu lănci

obrazul tău desface lungi cîmpuri de secară
în ora ce se-alungă cu haite de lumini
plimbi degetul prin coaste ca albi ce secară
o treaptă-n amintire te-ntirzie-n ruini

şi-azi pasul meu te scrie cu vinele în cîrdă
coapsele — ce corăbii — în aerul robust
surîsul îţi umbreşte o buză ca firidă
şi liniştea în ierburi ţi-ajunge pînă-n bust

trup cu-arături cu-ntoarceri cu umăru-n fintînă
şi timpla încuiată cîntec topit în os
pupila ce se-nchide pe gleznă ca o mînă
sufletul tău în palme izvor feruginos

plîns înterupt în ceasul adînc ca o tăcere
c-un cer ce se dilată prin toamna unde creşti

și linia dintre arbori ne-ntunecă ne cere
cînd frunțile sub noapte se-ating ca două vești

2

rochia ta cu iederi și liniști precum climă
din Sud, aerul urcă pe frunte o perdea
și cerul tras în limbă și-n pantă la rîndea
cu sîngele-n răstimpuri și frunzele în cizmă

privești se-ncheie pe osu-n traforaj
un lacăt ce-ți înscrie imagine-ntre tîmple
amfora dintre coaste de glezna tă se umple
și-n fluviul din artere te plimbi ca un vislaș

glasul precum o algă și ceasu-nchis în părul
rotund în șerpuire pe braț ca rădăcini
surisul cercuiește în aer un profil
și-n talgere de umbră genunchiu-și scrie mărul

te-nfigi în mușchi și biciui tăcere ca-n oblac
cu unghiile-n talangă sporești stelarul pîntec
obrazul tău se-mparte mireasmă poate cîntec
și-n fum cîmpuri în clește codrii ca uși te strîng

în palma ta cuvîntul își ruginește fierul
și luna care-apeacă pe-ocean un cozoroc
îți scrie-n desfrunzire și-n noapte un soroc
cînd anotîmpu-n sticlă și-a neclintit mînerul

o-ntoarcere te-apasă cu creieru-n etaj
furtunile-n plămîni inversi precum corăbii
și vorbele-n răceală încremenesc ca vrăbii
dar ochiul te păstrează în dungi și-n tatuaj

cu buruieni în piele alungi nămoluri clare
luminile-n pleoapă se-ngemănără oști
multicolor mă-ndeamnă umărul ca un chioșc
de ziare, cînd dorința topită-n mădulare

și răspîndită-n sevă urcă sărutu-n trunchi
cu slova ta pe buză înel ca o custure
mă sîngeră ; și-n tine mă pierd ca-ntr-o pădure
cu mîinile-n zăpadă luceferii ca bunghi

de-azi glasul în tărie mi-l dăruie cu măslinii
deschizi ca o barieră noaptea crescută-n prag
și liniștea în vină se-adună ca un cheag
cînd sufletele-n sare se-unesc ca două linii

dar vîntu-și rupe seoarța moldovenească-n jur
cu sălciile-n crepuscul se umplu-n gavanoase
din apele lungi umbre se limpezesc că oase
și ne-ntregim privirea pe-o targă de azur

3

te scrii în amintire și-n sînge ca o viză
de pașaport, cu-obrazul și umăru-n ochean
sub pielea în vitrină și-n galerii deschisă
cu flautu-n privire îmi dăruie un ocean

dar scapără pe-o targă stele precum copite
cînd inima în tine ca un pahar de ceai
se aburește-n sticlă și caldă să palpate
cu liniștea-n nervura frunzelor o ghiceai

iarnă tăiată-n fildeș cu norii-ntr-o căldare
zvon răspîndit în cerul strîns pe genunchi ca pled
pădure despletită în păr și-n sărutare
aerul ca o rochie se sparge în buchet

pe-o sticlă-n neclintire iarna și-a strins pulpana
și apele-n azurul vîntos au nechezat
dar muntele-n pupilă pe-o cergă-și trase pana
pe cînd suav văzduhul cu-o zi s-a depărtat

ești limpede-n suflare și proaspătă ca-n ploacă
(mă crezi) în vine-ți circuli un singe superior
și buzele în sare lumini, dar ce folos că
umărul în privire se-apeacă-n căpriori

pădurea iată-și urcă pe fagii moi o sucnă
de umbră și-anotimpul din vaier rupe-un corn
dar zarea se-aburește în trestii se usucă
pe sufletu-n oprire ca pe o șea mă-ntorni

părul ți se retrage pe tîmple ca armate
zboruri întretăiate în cremene cum lănci
și pînzele tăcerii se desfăcură mate
cînd umbrele din sălcii au lunecat ca șapci

cum string din dîni și-aleargă în stînga noastră jnepii
ochiul se micșorează în dungi precum cătun
dar frunțile-și deshamă pe stepa-n somn sirepii
și luna-naintează în peșteri și-n coturn

spre tine-n peisagiu mi-am descuiat ferestre
și vinele-mpletite sub pielea ta-n corali
cînd stelele-n cădere închipuiesc căpestre
pe-obrazul tău tăcerea își taie un oval

pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n cozla
și umăru-n furtună adăpostit ca golf
dar prinde-mi cu surîsul la butonieră roza
vînturilor, cînd ochiul te-nscrie în pantof

mă răscolești ca-n arie treci degetul prin creștet
mă-mprejmuiеști mă treieri mă-nchizi ca un hectar

te-nalți precum o stivă în aerul prea vested
pe marginea făpturii mele ca un pescar

4

te cauți în sărutul ce-și rupe-n umăr spicul
cînd glasurile-n aer desfășură-un covor
basarabean și cerul își dezlipește plicul
dar sapă-n mădulare și-n ochi un coridor

o desfrunzire-nseamnă pe umbletul tău peșteri
și amintirea-n coaste îți stringe pasu-n chingi
străină cînd plecarea te ustură-n descreșteri
și sufletul mi-l sfărâmi cu degetele cinci

azurul se-ntregește cu singele-n otravă
fum răsucit în arbori și-n umerii ca grinzi
cu pîntecul în șarpe și brațele-n otavă
cuvintele în aer se sparg precum oglinzi

apele sunt cu vine și mușchi ca niște pulpe
și-n biciuire carnea garoafelor în vînt
vertebrele tăcerii se deslușiră suple
și-n melc și-n ierburi grase în fugăriri urcînd

femurul ca pleoapa și inima-n călușul
cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi
dar tîmplele pe umeri își rotunjiră plușul
și gîndul tău îl pipăi și-l urmăresc ca-n zimți

știu clopotu-ntre coaste și plantele marine
grădină-n os săpată cu brațele-n lămii
știu fructele rotunde ca mersul tău și pline
de coacăze-n mireazma de buruieni în clăi

mă-nsemni precum o hartă și-n mine ca o perlă
pură-n ficat topită te știu dintr-un calcar

dar flacăra-n tărie te-nnoadă ca nacală
te-adun ca o simbrie te-nchid ca un săltar

în rumenire glasul sporește ca o jimblă
urcă de-aici pe scara din singele meu scump
cînd te primesc cu mierea-n pleoapă și pe limbă
și te închei sub coaste cu degetul ca bumb

în gura-naltă focul își împletește osul
de-azur, și pasul trage în ceară-n anotimp
dar noaptea-ți limpezește pe frunte abanosul
pe pîntecu-ți terasă cu plante reci mă plimb

te regăsesc în umăr și-n ris ca într-o glastră
c-un braț în amintire lămpile te-auresc
și te apleci pe lînga umedă ca fereastră
din glezna-n evantalii ierburi și-arome cresc

mă vînturi precum spicul și-mpărți cu dumaticatul
cu zările-n fîntină ochiul deschide-un șanț
te știu adînc în mine ca-n fund de mări uscatul
te-nfiți ca-ntr-o gingie mă clatinți ca un lanț

roche de apă somnul, vinele — ce curele
de transmisiune — vîntul îți scrie bustu-n roci
un bun-rămas ne-apropie răsuful în perdele
ca scoarțe de mesteacăn palmele cînd le-ntorci

cu mîinile amare și buzele-n lucernă
și umbrele sfîntite în amurgiri cum cozi
de pînă, cu trecutul la căpătii ca pernă
și munții-n fum se-apeacă spre noi ca voievozi

cristalele de aer stau limpezi în ospățuri
paharele-n dantelă cu chei de buruieni
rupi sufletu-n privire și tîmplele ca hățuri
cînd vorbele-n întoarceri ca turmele le-ndemni

cu pulpa în ferigă urci dură din visare
și mă cuprinzi ca-n trestii te-adun ca un năvod
cu frunțile-n descreșteri și membrele în sare
dar trupu-ntreg spre tine e-ntins precum un pod

te-apleci și-ntrebi privirea și degetu-n licoare
mă-ncerci ca pe un lacăt și bați ca-n lăicer
genunchiul ca o ușe mă umple de răcoare
și singele-n desfaceri se reazimă de cer

un răsărit nesigur a pus o poleială
pe zarea care urcă cu iedera-n grilaj
și-ncearcăne pleci capul cu floare de cerneală
dar te adun în palmă jăratec ca-n fărăș

surisul în aramă ți-l depărtezi în surle
și drumurile-n toamnă pe-un povirniș ne sug
știu brațele și ochii și gleznelor ca scule
prețioase, ești în mine scrisă cu meșteșug

un chiot lung se rupe din pleoapele în dungă
și-n via din pupilă cu pulbere de var
singurătate-n preajmă se-asează ca o glugă
dar te răstorn în fierberi pe mîini de samovar.

5-

cu frunțile ca zboruri de porumbei în cerc
și lacu-nchis în deget cu-o liniște-n inele
dar vinele sunt plante acățătoare-n piele
și mîinile prin trupul în buruienă-mi trec

ocean ce se răcește cu brațele-n gargară
părul oval înscrie un singe-n anotimp
pe buzele-n suire se deslușesc aripi
și sinul mă primește în chiot ca-ntr-o gară

aerul te desface în vorbele ca lăzi
și drumurile-n rocă urcate ca vitrine
dar panta în amurgul lăuntric te reține
și glasurile-n seară le schimbă precum gârzi

în umbră c-un luceafăr nelămurit în glas
nisipuri în pleoapă se-adună-n oboseală
cu liniștea prin undă se limpezește-n algă
și-urmez în șerpuire umărul ca atlas

o toamnă pune-n talger frunzele moi ca pături
și gleznele cu plante și-arterele cu munți
dar ne-apropiem în aer ca două sălcii, muți
prin carnea în descreșteri se deslușesc omături

trăsură ce se-ndreaptă cu stelele-ntr-un trap
cînd noaptea în pupilă îți răsădește-o vie
pe culmi din curcubeie îți împletesc o iie
și-aceste flori ies ochii pămîntului din cap

surisul îți pătrunde în piept pînă-n prăsele
și-n pasul meu te-nvălui și coastele le isc
dar amintirea-n sare se-nchide ca un plisc
și tremuru-n pleoape a netezit șosele

un cer tăiat pe-obrazul ce-l știi itinerar
cu-ntoarceri cu-o oprire pe singele-n fereastră
din tine se desface privescîntea-ntr-o glastră
și evantaliu-n palmă te-ncing ca un fierar

plăminul în culoare cu iarba-n țesătură
lumina-ți scrie-n pîntec cu orele un disc
cînd vocea rotunjește în aer un apus
și luna-n fulgerare pe umărul ca turlă

ULISE

1928

COLOMBEI

ulyse que de jours pour rentrer dans
itaque

GUILLAUME APOLLINAIRE

heureux qui comme ulyse a fait un beau
voyage

JOACHIM DU BELLAY

ulyse je te veux au pays des lapons

B. FONDANE

Τῶν ἐνεχ' ἑξασίην πολλήν ὕδον ἤρθεν Ὀδυσσεύς
παίδυός ἐσθ' πρό γαρ ἤχε πατήρ ἄλλοι τε γέροντες
HOMER, ODISEEA, XXI, 20-21

1

îți închin un imn ție veac al mediocrității
nu mai vinăm ursul sur prin munții americii
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închidem în mușegaiul birourilor
dimineața dactilografele își îmbrățișează logodnicii
pînă la revederea din ceasul nopții
cînd vor face dragoste pe saltele de paie
dar în aer sufletele ni se sărută
clădim un cer peste acoperișuri ca mădulare
pe bulevarde sirenele autobuzele
cum acompaniază concertul prin fără fir
veac al asigurărilor și-al reclamei luminoase
e ora cînd englezii o aplaudă pe raquel meller
și refuză buchetul de violete
aruncă lumini jocurilor de ape
scrișnesc din dinți marile cotidiene
și iată : agenții companiilor de afișaj
primenesc rufăria zidurilor.

2

dar se ascut zgomotele ca pumnale
aerul se desface pe mîini iederă lătratul
și iată precupeții ridică obloanele somnului
tramvaiele lăptăresele autobuzele își acordează ca o
orchestrație

instrumentele
strălucesc

vocile ca gutui în vitrine la ora dejunului
mobilele își regăsesc ființa părăsită aseară
de prin colțuri din pivniți din hambare
se furișează spre noi ființa părăsită aseară
cuverturile glasurile se descojesc ca bolnavii de
și tu te cauți pe tine ca pe un vecin care a dormit
degetele îți știi conturul te memorizează te urmăresc
ca o hartă încet liniile se recunosc se îmbrățișează
ca o cupă la locul lor pulpele intestinale
obrazul se desprinde ca un perete
buzele buzele cu surisul pantofilor
și încheieturile de vată
încet te trași pe tine din tine însuși
ca dintr-o fântână nămolul zilelor umbrelor
te recunoști îți stringi mâna după această navigație prin
noapte

se desfășoară ca o cale ferată privirile glasurile
vechi precum timbre pe o scrisoare netrimisă
ai ieșit altul același din tunelul nemișcării
absenței
ca o portocală îți mingăi carnea cuvintele
cite mistere îți surzi în oglindă
iată vinzătorii de fructe își strigă noutățile
lumina pune tinctură de iod pe rănilor afișelor
închizi un imn săpunului CADUM
substanța lui nu atacă țesătura trupului
spuma alunecă pe piele ca o piele se scutură
ca frunzar fața în apa proaspătă ca o servitoare de 17
ani

la etajul de sus robinetul se deschide ca o pleoapă
te apleci iar spre tine ca spre fărurierea cerului cu culoare
îți dai tircoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
suni strigi chemi proprietarul întrebi dacă tu locuiești
în tine

panică panică
dășperarea aruncă semnale
și despletirea îngrozirii pe glezne
îți cauți amintirea și umerii ca sandale
UNDE SUNT
care e longitudinea inimii tale
stephane roll poartă numărul 35 la inimă

încerci să te prinzi ca într-o plasă din rămășițele de
noapte

ACELAȘI A
L
T
U
L

ALTUL A
C
E
L
A
Ș
I

dimineața își freacă sinii tari de fereastră
perdelele se apropie se îndepărtează ca două armate
în curînd va veni ceaiul
și nu știi dacă TU vei fi acel care îl va bea
dar scrii un imn acestei băuturi de culoarea frunzelor
toamna sîngelui răzbate prin cornul de vînătoare
un cerb înaintează în desenul zilei
vizuinele se deschid ca bricegele
zmeură și fragi umezesc pașii

CEAI arșiță cu buruieni și coacăze
răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
voia și împărăția ta facă-se
culoarea ta e a cărnii trecute în spin

tu ești sala de lectură de baie a săracilor
tu dai la ora patru sărutul de mamă copiilor orfani
împruți înțelepciunea vracilor
și pui gitului pe dinăuntru o salbă roșie de bani

CEAI care desfeți limba și măruntaiele
CEAI care micșorezi bolnavilor suferința
ierburi sălbatice din noi răutatea oamenilor taie-le
adu în ficatul și în rărunchii mei liniștea umilința

ceai dăruit refugiaților ruși
ceai în grădini publice pe scaune de lemn
ceai celor supuși și celor nesupuși
ceai pe toate buzele ca o cruce de lemn

ceai binecuvântat ceai ca boschet în duh în os
tu te împarți precum cuvintele uneori uitarea
cerul era de-culoarea ta când l-au răstignit pe hristos
în apele tale se sărută aerul marea

din indii te-au adus misionari
iarba ta era coaja rănilor tămăduite
dar pirați au atacat corăbiile mari
singele s-a amestecat cu apele vuite

tu ai profetizat revoluții din pîntecul samovarului
tu ai trecut că o mîna prin gîtlej prin mîini
în siberia în jurul tău ca în jurul altarului
s-au rumenit glasuri și piini

ceai ca drum tăiat în calcar
ducînd în răcoarea frunzarelor stincilor
ceai sorbit în dezgheț de făurar
în clătina de mușețel a lămpilor

ceai din după amiezi de primăvară din după-amiezi de
iarnă

ceai cu tăpșane de toamnă roșcovană
la întoarcere la conac în pocnet de armă
și prepelicari cu limba de un cot în goană

ceai din mina ca o privire a mamei pe ceardac la
pădurea vuitește și în jur troznesc amintirile doborînd
portile de stejar bătrîn se deschid
întră factorul

și tresaltă inimile ca la hora hanului
citești veștile fratelui de la cernăuți
stelele se dezghioacă precum alunele verzi
cerul te înfășoară ca un briu oltenesc
arborii numără cit pot
apoi umbrele umblă în virful degetelor
glasul mamei a suferit s-a boltit
și ca o fîntină se adîncește se întunecă

O
R
A

C
E
A
I
U
L
U
I

3

acum strada te primește ca o cutie de poștă
obișnuința e pe umerii tăi o cămașă uzată
strada e aici la picioarele tale precum ciinele credincios
aerul stă pe acoperișuri ca un preș
tu ești o scrisoare în strada cutie de poștă
destinul tău e acolo distribuitor mecanic
el te va duce la destinația pe meningeala ta scrisă
desigur tu mergi pe sub casele cu șorturi ca brutărese
dar altcineva întoarce arcul din pupilele tale
zgomotele îți ling limbele arterele

vinzătoarea îți întinde gazeta de dimineață
o l' gazeta, ce dantelă pentru melancolia ta
lindbergh a aruncat un curcubeu între america și europa
un profesor de strategie e asasinat în expresul paris
marsilia

prețul piinii se va urca cu zece centime
dar aerul flutură un drapel între genele tale
singurătatea e dreaptă ca un semnal de uzină
cartierele pulsează se umplu de suc ca ovare
botul luceferilor te scormonește te sperie
e un continent femeia care merge înaintea ta
și iată-te la casablanca ești fără lucru
lăzile se rostogolesc în port ca monezile
e un miros tare de ulei și de vuiet
înaintezi prin ecuația singelui
în părul aerului sunt catarte cordaje
precum penele de șoim la un șef indian
iată grânele bumbacurile ca amulete
clăntănesc stelele argintăria lacului
o lotcă spintecă trestia vinelor
dar nu e decât vitrina unei companii navale
pasul ezită ca timpanele
și totuși soarele își face loc cu coatele
un suris te urcă până la etajul al optulea
orice cuvânt un dosar un dosar chiar cerul
e o mașină de scris somnul
se depărtează se apropie ca o pădure tăcerea

4

în sînge ne cad fructele putrede
o otravă sub frunte subțiază păsări ca perlele
și păianjeni torc reîntoarcerea în dantela ghetarilor
fierăria uitării aruncă flacări topește întilnirea uitarea
și ca două faruri se sărută se îndepărtează inimile
cai sălbateci vegetațiile cu vînători cu panoplie amurgul
se năpustește mușcă vîntul intestinale în pustă
luna pune o fundă în laboratorul urechei
evenimentele se succed ca ferestrele
în vitrina cerului sunt busole chei degetele
papagal toamna îți oferă horoscopul frunzelor

vinele tale alcătuiesc un frumos model de broderie
și nervii
nervii atleți negri pneuri serpentine așișe
plasă în care se zvîrcolesc peștii lămpilor stelelor
sîrme pentru dansatoarea în echilibru a spasmului
ce bobină rumkorf nervii hartă a continentelor
fantomelor

crocodili își înfig dinții în pulpa anotimpului ?
drumuri ca un obraz palide se încălesc drumuri
nervii cite mărgene și cetăți dăruie sărutul umbrei
nervii bucle prinse cu spelci de luceferi
herghelii de jăratec
alge brune în apele trupului
flori submarine unghii subțiri ca accidente
curcubeie surisuri
gări la întretăierea munților aeriene ca privirile
pupile despinzite în carne precum așteptarea la ospățul
în care bucătarul țigan rostogolește ca buturugi capetele
balaurului
dar vine făt-frumos cu limbile păstrate în sîn ca o
colecțiune de timbre
și tresare iarba țînutului se desface în lumină feriga
vuiesc suveicile nervilor aceste gețe lăuntrice
și ochii se desfac ca șantiere ca lacuri
cîmpul e tăiat de linii ca palmele
noaptea se urcă în pomi precum un copil neascultător
sfărîmă dorințele cuvintele cuiburi de pasăre
gesturile noastre din paie și pămînt adunat în cîmp
orice glas rănește aerul
cite furtuni clăntănesc brațele cerul
mările se varsă pe fața de masă ca paharul cu lapte
mesteacăanii fac mătării
în sîn se crucesc fulgere
spintecă întunericul ca un pîntec
dăruie lumini zările ca reclamele marilor bijutieri

5

te oprești la vinzătoarea de legume
îți surid ca șopirle fasolele verzi
constelația mazărei naufragiază vorbele

boabele stau în păstaie ca școlarii cumiți în bănci
ca lotci dovleceii își viră botul înaintează
amurgesc sfeclele ca tapițerii pătrunjelul mărarul
iepuri de casă ridichii albi pătlăgelele
vinete innoptează iată tomatele ca obrăjii

transilvănenelor

în broboade de mîngăieri cristale pașii
conopidele cit omăt întirziat pe boschetele de șoapte
și sticle cu apă minerală morcovii oglinzi fluvjii
ca oase lungi se deosebesc casele cuvintele
cu virtuți terapeutice drumul săpat în patlagină lăptuci
și iată fața de hristos chinuit a cartofului
el știe secretele nopții cu burdufe de liniști
rădăcinile lui pipăie rărunchii pămîntului
albe netede ca tuburi rădăcinile
înaintează în nervi
sug înțelepciunea vremurilor osemintele nopții
închini un imn cartofului

vreau să am limpezimea tăcerea ta
fruct al țărinei asemeni cu țărina
din pîntecul întunericului nu ne uita
întărește-ne cu uleiul nopților mîna

tu știi subterane abecedare
te-au hrănit dumnezeu și ploile
virtuțile ți le tragi din pămînt ca din staul oile
cerurile te primesc în orice căldare

cartof icoana umilinței a răbdării
tu te mulțumești cu puțin și ne dai tot
iată și triunghiul zborului în metalul inserării
cerul atîrnă ca limba ciinilor de un cot

cartof ca miinile plugarului aspre
cu răcoare de tunel de după-amiază
tu ești al gliei glas pre
ține ochiul ingerilor fără haraci te veghează

tu îți lipești urechea de pămînt
lingi zgomotele măruntaiele toate
atitea vrăji ca etichete de drogherie în tine sunt
tu ești un pahar cu vitalitate

îmi place coaja miezul tău umezindu-se
cum îți faci loc cu umerii ca să crești
te aștept te ascult și bătăi de inimă ivindu-se
în negreala și noroiul tău culori cerești

stringi și apoi ne dai pe limbă amidon
tu primești binecuvîntarea vîntului
norii îți clădesc sub zare un tron
și numai poetul știe că tu ești ciinele pămîntului

6

ca un golf spitalul te învăluie te primește
șerpilor singurătății ling pereții ferestrele
aerul face bale la gură precum ciinele de vînătoare
foaia de observație arată drumul stelelor
și fiecare duce între degete un termometru ca o ramură
de salcie
în duminica floriilor mîhnirea e o crinolină de-a lungul
zidului
paturile sunt ca școlărițe cu părul cearceafurilor
despletite

glasurile sunt scăzute ca girlele în secetă
timpul îmbrăcat în halat alb trece pe lângă tine
ca păsările de mare cuvintele sunt vîrgate
ești străin și un număr iată-te în loteria sălilor
doctorul agită o zăpadă cu mincile
și ca un stol de ciori ochii ți-au năpădit brațele obrăjii
orele se tîrăsc ca plante agățătoare
fundoianu te vizitează adesea și florile lui au surisul
pe care l-ai observat în 1918 pe fața șefului de gară
din blaj
caldă scama o simți ca degetele iubitei în mîna
limba e un lacăt pe grilajul gingiilor

amintirile se rup ca bandajele rău făcute
foarfecă frunzele tăcerii pipăi
o tristețe și încă alta ca arșice
paturile sunt atit de aproape și totuși singurătatea
ca o temniță te izolează în mil sunt gesturile surisurile
plăminii te privesc ca două maimuțe tinere prin gratii
lumina stă deasupra ușii ca două coarne de cerb
îngrijitoarea clatină ca o legătură de chei oasele
vecinii de paturi schimbă între ei tutunul privirile
cum în parc invitații cărțile de vizită
fierbințeala încinge nicovala inimii sărută
pulpele ca arțarii descojite lămpile buzele
un singur suflet vă cuprinde pe toți cum un ocean
mărgeanele vapoarele
și tu nu te deosebești de ceilalți te-ai pierdut te vrei
pe tine

dar obrajii se aseamănă între ei ca paturile
și noaptea îți cade pe cap ca o pungă de gheață

7

de aici trenurile sunt coupe-papieruri pentru peisagiu
stogurile se înalță se salută ca arhiereii
plopilor îți viră degetele în pleoape
și ca un pietriș simți pe brațe verdeața răcoarea
tăpșanele sunt cu vaci călimări joacă domino
cîmpurile cu iepuri și prepelițe și spinările
colinelor fac băi de soare aerul e asemeni
pescărușilor atingînd cu aripile în fildes apele
ochiul duce zarea pînă-n fund ca o salină
simțurile se tăvălesc cu brotăceii în ierburi
lăcustele fac reverențe se deplasează ca risete
rîmele umede sărută scoarța plămînilor
vîntul fumegă și cu omizi frunzele înstelărilor

liniștea se scutură ca duzii
glasul întirzie cu văcarii satului sub ulmi
soarele joacă la capră pe culmi
și pocnesc în vraja zilei cuturuzii

brazii rod tava cerului ca linguri
seara girlele își pun la ureche stele cercei
calea laptelui mină de la spate miei
și în noapte dumnezeu și cîmpul rămîn singuri

8

te-ai îmbăiat în părul blond al oglinzilor
oglinzi oglinzi grădini peste pinzele aerului
sărutarea de sălcii tremurate a umbrelor
continuare a ochiului în harfele de ape

oglinzi ca iniția ieșire din casă a convalescentului
cu zboruri cu tulpini înlemnite în ger
și defilarea aerului ca drapelele regimentului

oglinzi brune oglinzi roșcate ca fata hanğiței
oglinzi cum sunt copitele căprioarelor scrise în munți
oglinzi cu piatră vînată ca frunza viței
oglinzi adolescente ca frunzi

am văzut incolăcindu-se în voi frunzarele șerpilor
vîntorul căuta urma zilei rănite
în argint se iveau ingerii și cerbii
în ceruri rufele vîntului clătite

oglinzi de culoarea tăcerii a surîsului
oglinzi ca peștele zvîrcolindu-se în metal
oglinzi ca o amintire a văzului
oglinzi ca gîtul femeilor la bal

în inel cîntecele dorm ferecate
ca-n uger laptele luminii crește
pe miini iedera cuvintelor urcate
și un călăreț la conac inima se oprește

oglinzi cu săli de așteptare cu reveniri
cu rămasul bun al emigrantului al orii
cîmpurile se umflă ca mările în priviri
se cațără spre edelwaisul lunei aviatorii

oglinzi cum mă înfășoară cum iubesc răcoarea
voastră oglinzi de priviri oglinzi de mătase
oglinzi umede în buruieni ca boarea
oglinzi ca evantaliile deschise în oase

oglinzi garaje de automobile covoare
oltenești vă știu spuma lina
norilor cînd iarna vă încuie vă doare
și-mi plimb prin blănurile voastre mîna

oglinzi cu catifelări de ringlode de rugină
oglinzi incendiind corăbiile perșilor
voi sunteți ecoul singelui în lumină
apusul vă dăruie rumeneala cireșilor
am mușcat fructul vostru am lins
pielea bronzată ca prunele cu privirile
oglinzi terase înspre lacul zürich
cînd trenul înaintează ca pescarii de-a lungul țărnușii
și iată seara vă amestecă băuturile
seara

oglinzile nu se mai pot deosebi între ele
numai ochii se înfig ca pînteni în trup
dar e mireasma ca un fior e mireasma
sunt oglinzi cu parfum de garoafe
sunt oglinzi cu parfum de busuioc
sunt oglinzi prinse cu agrafe
sunt oglinzi care nu se văd deloc
cum în oceanul atlantic curenții calzi
cum în glasul tău se umflă păuni
cum în piersică simburele
cum sub trăznetul crengilor în pădure tăcerea

bulevardele se rumenesc ca piini în brutăria dimineții
buline automobilele alunecă în esofagul tăcerii
se deschid parcurile cu oglinzi de răcoare
și iată restaurantele în care la prînz se imbulzesc
funcționarii

mîncărurile se succed rezezi ca trenuri
am văzut rîzînd cu pîntecile deschise
animalele ca steaguri atîrnate la măcelărie
vibrează timpane trotuarele
acum singele tău circulă paralel cu metrourile
o amintire îți face semn te îmbie ca o vacanță
și deodată marea mîneții e o pelerină albastră
clădesc insule sirenele se destramă
bruma pînzelor plajă surîsul
orașul se termină ca o serbare școlară
dar oceanele țările se ating în sălile de concerte
e o vînătoare de elefanți prin lianele vînelor
din copacul aerului sar veyerite instrumentele
torențiale ruperile de liniști ca de nori
pasul se încâlcește în vegetația sunetelor tîridă
notele ca botul panterelor sunt clare
puștile destramă pernele urșilor albi
se tolesc privirile fantome alunecă și deodată
bursa cu vijelia glasurilor sună
cornul inimii scoboară se urcă termometre acțiunile
se deplasează pe cer timbrele avioanelor
un cuvînt și se prăbușesc balcoane pădurile din mexic
sondele de petrol trec din mîna în mîna ca pălăriile
de paie

grînele sunt rînduite în eprubete ca acizii
dar iată poți să cumperi somnul în cutiuțe la farmacii
cerul e servit în cești pe terasele marilor hoteluri
marea e o batistă pentru uezul acestui oberchelner
vecina ta are pe piept perle ca inscripții
silabisеști degetele ei ca literele chirilice
privirea asta e o sîrmă pe care alunecă troleul amintirii
treci prin paloarea geometrică a buzelor a șervetelor
noaptea și tăcerea se sărută precum coamele a două iepe

munții își pun mânușile norilor
în glastre de văi se însămânțează ecoul
surisul se șterge ca linia cocorilor
în pieptul viorilor se culcă vocea ca-n staul bou

copacii conspiră pînă la gara cea mai apropiată
pasul îngerilor între coaste răsună
cerbii privesc speriați la roșeața de față
cu care dealul primește începutul de lună

cuvintele se împart ca frunzele în grădini
înfloresc accidente pe buzele prăpăstiilor
ce rufărie razele stelelor în arini
cîntecul pădurii împrumută încordarea prăștiilor

din aer brumat rupi afișe
un ținut nou te primește același ilarie
ca ploaia privirea domnului e piezișe
brazda sufletului se răstoarnă în arie

tu ești un refugiu unde te apleci
fintinile înalță gîturi pînă în fund
noaptea deschide în răcoare un beci
și ochii se dăruie în amintire prund

10

*privește lumina e albă
ca pieptul păsărilor de mare
stephane roll*

ochii ce șosele de-a lungul prahovei
vuiesc apele se dau peste cap și rid cu pietricele albe
de departe se străvăd plămîni fabricile azugei
sinaia edelwais la buțoniera anotimpului
munții dau din cap ca bătrînii sfătoși
înalță un gard în albastru ecoul
acum aștepți venirea tăcerii la poiana țapului

130

și hangiul îți pune pe masă piinea de seară
vocea lui are culoarea trezirii în compartiment
străbătînd

tirolul
privirile sunt lipite de tine ca două provincii
e ora cînd pomii se adapă în vadul amurgului
și se întorc pădurarii cu oboseala scinteind
ca păstrăvi în ochi
apele spun rugăciunea de seară
și o mireasmă te cuprinde intră în tine ca o inhalație
e bucuria pămîntului aburit a buruienilor
fibrele trupului se umplu de nesațul umed al ierbii
vrei să întîrzi în fericirea aceasta nerostită
știi că dacă întorci capul vei întîlni privirea șefului
de birou

dăr glasul alunecă pe bolovani urmărești
fuga prin țărîna a șopîrlelor ca țipete atît de verzi

e un povîrniș întoarcerea de la păscut
stele chelălăiesc ca dulăii
norii în trăsuri boierești au trecut
luna înaintează în inima văii

bucuria se destramă se dăruie
ca o zăpadă ca un sărut pe obraz
zgomotele în ripi se năruie
în feștile ochiul lui Dumnezeu e treaz

crestele munților clatină tălănci
scirție pe drum umbra fagilor
razele lunii îți oferă bănci
cînd în jurul cinei simți aroma inimilor și fragilor

11

funicularul zilelor urcă în nisip singele
fiecare cuvînt aduce un anotimp un climat
aventurile în vitrină jachetele de lină alunecă

131

de pe ziduri noaptea te pîndește îți sare în gît
te apleci peste imaginea ta un balcon surisul
luna e pantoful cenușăresei și toate dealurile îl încearcă
visul e păstrat destul de cald în termofor inima
inima orice gest deșteaptă nufierii adormiți în oglindă
întunericul lumina se amestecă în părul ocheanelor
varsă toate miresele pădurii în glasul tău ca
intr-o gamelă
hieroglife globulele roșii se multiplică în artere
te apără
dacă înaintezi e sala de mașini a transatlanticului
lucioase curelele intestinelor lumina ficatului verzuie
ca roțile mari plămîinii pun totul în mișcare
biela inimii aruncă jocuri de ape vinele
și toate organele stau acolo au rostul lor ca în
cămară borcanele
din ele se desfac îndoielile certitudinile ca din
aparatură morse
telegramele
dumnezeu e un foarte bun contramaistru
orzul vîntului se răstoarnă din sacul aerului
și nechează herghelia zărilor glande piscurile
se umezesc cultura serii crește în eprubetele de umbre
împletești din priviri o cămașă cu motive țărănești
apoi gărziile cerului se schimbă zăngănind stelele
cine mă strigă ești tu autorul acestui poem
viața mea e închisă aici între filele cărții ca un comentariu
ca o umbră în frunzișul de carpen
iată-mă dinaintea ta cine ești cine sunt
care din noi doi l-a zămislit pe celălalt
te cheamă ilarie voronca și ai 23 de ani
și alții au avut vîrsta asta înaintea ta
aveau nume mai sonore (*) și jucau ca mingi cerurile
s-au aplecat și ei peste bariera inimii
cantonierul scotea limba steagului la tren
gușterul închipuirii trecea prin traverse ca buruienile
au întrebat și ei adîncurile pentru plecarea din urmă
pe ferăști florile de gheață desenau respirația
dar ochii mei se umplu de ceața evenimentelor
din viziunea visului lucrurile se deșteaptă capătă făptură
mă zbat vreau să scap din cușca-cuvintelor

(*) dante, baudelaire, victor hugo, eminescu

deasupra noastră schimbă macazul tristeții inevitabile
cordon ombilical penița mă leagă de tine
m-ai văzut în cinematografe aceste arcușe ale tăcerii
nafragiază pe buzele tale vocea
cum în apele apusului soarele
vîntul îți linge palmele ca un ciine prietenos
și drumuri se apropie de tine cu brațe cu gîturi
prin gratiile versurilor mă privești te privesc
totul se va petrece în ordinea impusă de calendare
orice zi e numerotată în arhivele nemișcării
unde mergi mă modelezi mă sapi în catifeaua atmosferei
dar alunec din pipăitul tău precum stelele oglindite în
ochii cerșetorului
auzul mă pîndește se apleacă spre mine cum lipești
urechea pe șinele de tren ca să auzi venirea minutului
pămîntul se scutură ca un animal ieșit din apă
creierul oscilează precum o busolă în cabina de comandă
seara se umple de fum ca un compartiment
și noi ne fugărim mereu la aceeași distanță
cînd oare se vor întretăia orbitele noastre
așteaptă ciocnirea ca o sonerie
CIOCNIREA

12

imi place răcoarea lucioasă a sălilor de gimnastică
prin ferestrele ca ghețari înalte aerul își întinde gîtul
mușchii se desfac ca rădăcinile sub piele
respirația boxeurului regulată îmi aminteste
zgomotul fabricii de cherestea în lemnul după-amiezii
la soveja

pulpele bronzate vibrează ca rochia vîntului
privirea cu un gest de înotător se oprește înaintează
și aceste noduri de liniște halterele cit de clară
sărutarea în infinit ca două glasuri a paralelelor
pîntecele se dilată izbucnesc ca lăcuste
salturile descriu în aer frontiere steaguri
alunecă stea căzătoare trapezul
pașii cereuiesc în tăcere unde liane

și iată fringhia sub mîinile tale ca lumina lunii, netedă
buteliile se roșesc te îmbie ca borcanele cu dulceturi
aripile sănătății cresc de pe ziduri te acoperă
împrospătat timpul se încoardă izbește în ceasornic
ca în biceps

surisul se sfărîmă în ghips avalanșa orelor
deschid o perspectivă solară inelele articulațiile
se mișcă asemeni zborului de rîndunică suple
trupul liberat sparge fanfara mișcărilor
omoplații ca mările din sud aruncă lumini
spuma valurilor lasă pe țarm melci pașii
fluxul brațelor clatină catarge
umerii se rotunjesc ca scoicile

13

iată și oglinzi terenurile de tenis
abecedare pe întinderea de nisip în despletiri părul
soarelui

sini mingile se sărută peste plasa de aer
și cuvintele prepelițe în frunziș întirzie salutul
respirația e suspendată pe buze ca un pod pe coasta
carpaților

saltul descrie în pupilă un tunel de răcoare
seara vine zăngănind lacătele visului
și rachetele au o înclinare a capului ca prințesele
cînd salută

mulțimea la zece mai
din pietriș se ridică aburi pașii prin ploaia fină
a privirilor

sandalele înfloresc linii și arcuri în pleoape sălciile
ca lopeți brațele taie apa zărilor le frămîntă
și spuma vocilor se amestecă în cristalul minutului
ochii sunt ca inscripțiile pe fintini
cum alunecă pe tăvile de răcoare, genunchii
din cuibul gîtului pasărea mișcării se arcuiește în flaut
trupul face unde și chemările sunt umede
cum se înalță buruieni amare pulpele
ca lăutării piepturile se ciocnesc și prin crăpăturile cerului
stelele te pîndesc ca ochii haiducilor
vîrfurile brazilor în licoare clatină flinte

134

frunțile desfac o lumină ca fețele de masă
crengile bolborosesc vîntul se descojește pe mîini
ca scoarța
copacilor

și încheieturile cheamă somnul ca un grilaj somnul
aleile înaintează în vîrfurile degetelor pînă la începutul
pădurii

noaptea pune zăvoare pe cer acum terenurile
de tenis sunt ca niște heleștaie ale singurătății
jucătorii au plecat au luat cu ei rachetele mișcările
tu singur privești cum frunzele închipuiesc mingi
și cum în aer stăruie dîra adolescentelor
în luceferi ai urmărit scrisul mărunt al buzelor
al gleznelor

pe umeri simți sărutul umbrei al părului
noaptea își ridică leagănele ei de ape
colinele își îmbracă șalurile de podgorii
luna luminează străvezii mușchii fluviiilor
de departe clopotele furtunilor aduc miresme
și în hohotele pămîntului sunt trepte
te afunzi te afunzi tăcerile se revarsă în cremene
amintirile urlă în tine precum cîinii satului
toamna dăruie năluci pe toate cărările
cerul își umplă în păduri nările
un arcuș apusul peste inima ardealului

14

te regăsești în atlasul unui suris în relief
mădularul văzduhului suie vîntul pe o privire funicular
trunchiuri de copaci vin în puhoaiă cuvintele
apele răstoarnă butucii și zările au gatere
noaptea chiuie ca o scîndură trecută sub fierăstrău
și prin ferestrele deschise miresmele tari se îngheșuie
ca bivoli

un ochi întirzie pe timpa brașovului
părul glasului se stinge în tunelul de vorbe
luminile obosesc pe povîrniș ca boschetele
și tristețea deschide în tine galerii cum în arbori cariile

135

iată-te la braşov cum iubeşti străzile lui drepte
 PĂDUREA e aproape şi linişti mari îţi ling gleznele
 cerul îşi desface cozile de păuni curcubeiele
 codrul te ospătează te primeşte cu suflarea lui cu

mingiiera

muşchiului

vezi mai departe cimitirul improvizat pentru cei căzuţi
 la război în 1916

fărîna a apropiat vrăjmaşii i-a binecuvîntat

glasul lor reapare ca literele şterse

sunt toţi foarte tineri şi pietrişul aleelor ca obrazul

e umed

pe cer descoperi deodată urme de paşi

e dumnezeu care trece gîrla văzduhului pe bolovani
 de luceferi

cheia gîtului cade în adîncuri

ca un schit sufletul se limpezeşte prin mesteacăni

răscolesc frunzişul privirile se adapă ca jivinele

se trezesc viorile adormite în copaci

şi vertebratele sunt mătaniile lunei

cînd vulturul se roteşte ca un aruncător de disc

şi urcă primăvara în sînge

dar deodată porneşte buciumul înălţimilor

să adune în cercuri iarna oilor în fulgi la stîină

şi brazii torc caierul vîntului

în vîgăuni lumina zilelor e pitită

braşov cetate cu pereţii oglinzi în munţi

pieptul tău e deschis la sulitele aerului

anotimpurile îţi aduc buchete de şipote

tăcerea ca o cireaşă îşi suie coarnele pînă la tine

o vară mi-ai dăruit fericirea vacanţei cu mireazma şi

răcoarea ta

ai împrumutat trupului meu bronzul culmilor

alcov pentru flacăra ochiului în nisip

braşov odihnă a glasului în hamacul de umbră

lîncecă în balul aerului în mătase navă

la fotograf incremenesc gesturile surisurile
 o apă trece din mină în mină ca o eşarfă
 din cartoane se întregesc umbrele ferestrele
 ca prăsele pasul nuntaşilor sună în cremene
 magnezium magnezium cum izbucneşte în oglinzi carnea
 ta albă

o flacăra ca o frunte pînă la pereţii cu draperii privirile
 un ocean rupe lanţurile în mădulare urcă tăcerea
 ca un miner amintirea se pierde în salină
 dansatoarea muşcă colierul de lacrimi
 un sărut nemişcarea un fior braţele
 pămîntul îşi deschide vîntului sinii plini cu cartofi

cu linişti

o clipă moartea scînteie ca ochii lupilor în drum spre
 conac

în dormitoare strălucesc bijuteriile somnului

prin sticlăria nopţilor se străvăd lacurile cu lacăte în
 rugină broaştele

preotul duce în miini aparatul în care se imprimă
 tinereţea

uitarea

o răcoare înaintează puşcaş prin trestiiile oaselor

în aerul brumat rotesc raţe sălbatece vorbele

colinele îşi pun catrinţe şi fluierele sapă văi

iată somnul îţi dăruie o sticlută cu parfum

îmblînzitorul aruncă tigrul în arenă ca o mînuşă

urmează numărul acrobatului elegant subteran dansul

pe frînghie paşii se aprind se sting ca afişe luminoase

biletele de favoare nu sînt admise dar directorul

înaintează pe calul muşcînd în spume zăbala

veţi vedea domnilor spectacolul cel mai extraordinar

inima ca un gît de guşter se umflă se dezumflă

şi troici coboară chiuind pe arterele în trepte

cît duioasă e eleganţa focilor

pielea lor lucioasă ca o noapte în docurile brăilei

au mîstăşi cum e nervura frunzelor

îmi place să le văd legîndu-se în mişcare

ochii lor sunt ca acele de cravată

şi scot ţipete foarte binevoitoare ca papagalii

prind peştii dăruşti de dresor şi scîncesc atît de

copilăros

dar iată mansardele se sărută ca obrajii îndrăgostiților
semnele pălesc opaitele hanului toamna
frunzele plutesc ca țevi ducînd capul unui ioan imaginar
din ape se întregesc oasele potecilor foarte albe
troznește sufletul ca sub pașii vîntătorului amurgul

înotătoarele au dantele de ape
porumbei valurile se unesc genunchii descriu cercuri
mișcarea brațelor clatină o pădure de miresme
e o alunecare a trupului pe blănuri de liniști
e o desfrunzire de surîsuri în spumă
degetele înfloresc zăpezi în glastrele aerului
umerii se apleacă într-o parte ca sălciile din privire
depărtează apropiere pulpele minutele
spinteci peștele viu al undei crește respirația
zborul păsărilor înalță un ecou bărcile
cu pinze descresc ca vocile de pe maluri
e o odihnă deschide balul singelui
fruntea
sărută buzele apelor în rugăciune

dar înaintarea se face fără grabă
poți înota voinicește sau pe spate
pieptul se desfată în aerul umed și albă
catifeaua valului te mîngie te împarte
tălpile sărută tulpine ca gîturi uneori
cerul lasă-n apă rubinul unei toamne
din fund vegetațiile clatină culori
pupila străvede insuli de portocali
o stea tremură vîntului catarge
trupul sporește o cascadă în cristal
în inel luna face cercuri și se sparge

acest catalog de mașini agri-
cole sena

ilarie voronca.

și iată peste diagonala singelui parisul crește
un steag luminile îți alintă miinile timplele
atitea eșarfe străzile pentru sinii apelor
cînd ochiul ca un disc de fonograf înregistrează
și violonistul în cerc oferă ultimele cuplete
glasul aruncă sonerii covoare lămpile
paris paris pasul se încumetă ca arcașii
pornește săgeata minutului de pe zidul din privire
cite cascade înfloresc unghiile
cîți ingeri se desfac din hirtia ferestrelor
paris oraș ca o vîntură ca o amintire
cum îți cunosc mansardele barurile cinematografele
dactilografa își pune broderia surîsului pentru balul
din cartier
piața concordiei ca un pîntec se rotunjește se ridică
bulevardele sună panoplia cuvintelor în luceferi
desigur cerul sărută acoperișul bisericilor căzărnilor
și turnul eiffel își întinde gîtul
singele ascensoarelor circulă în marile hoteluri

paris m-am împărtășit din cuminicăta ta
am incendiat muzeele tale am sfișiat carnea statuiilor
duminica se dăruia în banlieu ca o capsulă de cocaină
în jardine des plantes am limpezit metalul nervilor
am văzut urșii albi prinzînd bucățelele de piine ca
peștișorii

și am scris începutul poemului ulise
îți închin un imn ție veac al mediocrității
nu mai vîntăm ursul șur în munții americii
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece

☆
singuri ne închidem în mușegaiul birourilor
dar cum iubesc tristețea bucuria cetății
brutăresele mari cit stoguri de fin și vinzătoarele
de banane

cum rid cu dinți fosforescenți reclamele
pe coala tăcerii timbrul inimii se desenează
păris ulei sfint pentru încheietura gândului
oscilează pe harta apusului ca un transatlantic
te stingi ca o mătase pe buzele toamnei

PLANTE ȘI ANIMALE. TERASE

1929

COLOMBEI

Laudato si', mi Signore per sora
nostra matre terra
la quale ne sustenta et governa,
et produce diversi fructi con coloriti
fiori et herba.

SAN FRANCESCO D'ASSISI

Acolo salcia pietoasă, socul miro-
sitor, alunii mlădioși, artarii cu poj-
ghițe roșii, carpenii stufoși, salba
moale și teii, cresc amestecați cu fal-
nici jugastri, cu plopi nalți și sub-
țiri, cu anini ușurei, cu ulmi albi-
cioși, cu singerei peștriti, cu corni
sucii și vârtoși.

AL. I. ODOBESCU

Cit duiosă eleganța focilor.

ILARIE VORONCA

PLANTE ȘI ANIMALE

PAUNI CULORILE NĂVALESC ÎN PRIVIRI

Ce frumoase instrumente de muzică sunt peștii
în acest glas străveziu ca un acvarium
toporași toporași alunecă în oglinzile somnului
timplele se infioară ca fetele la horă
și noaptea puște o rugină pe fiecare măr domnesc

Un clopot de ape respirarea dar cîmpurile
poartă funde de fum și pădurea e o fereastră de răcoare
stele ca unghiile rănesc aerul,
pe mîini toamna desface o lumină

Izvorul rece al frunții peste tăcerea mea
o pasăre îți adoarme pe buze
dar glasul tău ar putea fi o catifea
genele descriu în argintul minutului frunze

Orice cuvînt e un robinet de aici
pentru amintirea cu gust sălcii în artere
sub cerul bolnav norii sunt urzici
în ochiul tău șoimul albastrului pierde

Colinele sub cascada lunii spălătorese
își leagănă ca viori pulpele pline de simburi
priveliștea cu ierburi e caldă ca o iesle
și-n livezile singelui se imbulzesc cirezile de vinturi

Lampa, din cenușa nopților, lampa,
un suris îți lasă pe degete bronzul ca un fluture,
și pașii depun o zăpadă în glastrele vocilor,
cum înalță ferigi mîinile,
primăvara îți încearcă mușchii precum coarde
de pian,
peste apa umerilor se rotește rață sălbatecă spasmul,
întunericul izbucnește din toate părțile ca un incendiu
sălciiile albesc ca oase draperiile
și glasul tău adoarme pe genunchii mei
ca botul ciinelui de vînătoare.

ȘAPTE SEARA

pomii clatină ape bolnave degetele
cresc din mîngîieri o lumină înălțimilor
vîntul aduce aiurarea cădelniților
din izvoarele grave buciumul își adună notele

ÎN GRĂDINI APELE TRUPULUI

cheamă în grădini apele trupului
singele aprinde lămpi în boschete
glasuri tremură ca bănuțeei cîmpului
ca plopii către lună privirile sunt drepte

cum țîșnesc ca havuzuri spre cer păsările
păduri trec prin somn ca trăsuri la întoarcere din
excursii
cu lucernă și crengi ; cite ștergere albe vînturile
umerii tăi răscolesc zmeura surîsului ca urșii

din fluier seara își desface culorile
munții mușcă în spume zăbala stelei polare
înălțimile se tulbură ca licorile
prin scheletul pomilor umbrele se văd clare

tristețe strînsă în tine ca o zăcăminte,
albastre zborurile se sărută ca fluviile
pe hartă ; păpurișul vinelor clatină flinte,
din ruinele somnului, chipul singurătății se arată

au coborît ca doi șoimi frunțile dar teii te
dăruie respirarea lor precum aurul grîului la cingătoare
miresmele își lovesc în aer cheile
ca frunza de pelin noaptea e amară

fiecare privire e o beteală
cum suferă obrazul aerului ca o mucenică
și freamătul ierbii face din glas o algă
din părul tăcerilor cîntecul se desprinde spilcă

în unde se trezesc viorile
fîntini obosesc ca metalele
în jurul timpelor stau iederi orele
zilele te privesc înapoi și cite altele

BALUL CORALIILOR

somnul presară rubine pe frunzele ochilor
cum izbucnește deodată flacăra glasului,
albastră peste urna închisă în coaste,
din vegetația de umbre seva singelui se ridică
pădurile sapă în curcubeie cascade,
prin ferestrele mărilor intestinelor pămîntului se arată :
sunt pești cu aripile crestate în întuneric tășuri
ca un ghem gura prin fibrele lungi de apă
plantele șerpilor oscilează în anetimp nisipul,
uneori balul coraliilor în argint se deschide,
coacăze mărgăritarele și pe ramuri sunt globule
de sînge.

arcușul rechinilor urcă pe violoncele de ape
din toamna adîncurilor aurul peștilor în frunză
ce bucle meduzele cum se apleacă

și ca șervețele de ceai marginea catifelată a peștilor
torpile,

un curent ca o mireasmă străbate falangele,
pe buzele de nămol sărutarea stridiilor,
vietățile sunt atitea funde în părul apelor,
bureții mușcă umbrele se deplasează în adâncuri,
ca armate balenele și serpentinele algelor, se apropie
peștii fosforescenți ca afișe luminoase.

APUSUL ÎȚI DĂRUIE CULORILE PRIN FRUNZIȘUL DE SLOVE

albe tăcerile printre câinți și în grădini lămpile
pun toamna pe fruntea unui sărut,
din larguri clopotele vin ca păsările migratoare
foarte blond cerul e o oarbă își mîngîie părul
noaptea e un fruct pentru tipsiile de fluturi
tristețea desface perdelele în ecou
din fumul colinelor se întregesc zilele

GLASUL DESPICĂ SOMNUL NORILOR

pe obrajii tăi ingeri vin se așează
o panglică surisul prin degete liliicii
și umărul atinge de timplă o naramză
glasuri lasă dire de arginț ca melcii

către albastru florile întind miini
marea linge fruntea o rotunjește
aurul amurgului se varsă în căni
pe buze unghia norilor s-a coborît îngerește

strălucesc păstrăvii prin glasul în adormire,
seara pune mânuși pomilor, clătește aerul,
anotimpul înaintează în beteală ca un mire
își rupe în oglinzi o creangă vaierul

copoii albi ai lunei au trecut prin grădini,
toamna s-a desfăcut asemeni în furtună corăbiile,
umbrele aprind culori în arini,
în tirlă fluierie s-au împreunat ca săbiile,

taraful vinelor se apropie, crește,
ce călăreț nebun singele, pocnesc pistoalele,
surisul tău a umplut văzduhul ca o veste,
pînă în gînd noaptea își desface țoalele

sub frunze inimile tresar ca potîrnichile;
pe ceardac glasul tău îmi dăruie o proaspătă carafă
și tăcerea, filtrează apele precum rinichii le
limpezesc în noi; la urechea pămîntului fiecă apă
o garoafă

dar a izbucnit cîntecul ca o fîntină
arteziană; ce fluvii brațele!
glasul despică somnul norilor ca o mîină
și florile ezită prin garduri ca opaitele.

UN SEMN PÎNĂ UNDE

Buchetele cerului cad din paharul toamnei
amurgul a amestecat apele din glasuri
unde mergi pașii răscolesc ramuri, țipete,
drumuri taie rubinul din privire.

FRUNTARIILE VORBELOR

Tălăngile vacilor au vrăjit buruienile
iarba își înclină elegant trupul ca o dăntuitoare
sub stîncă gușterul izvorului se trezește

viorile pomilor primesc arcușul vintului
de departe vînătorul întîrziat sperie pasărea ecoului

Dar în ugere funda norilor se desface
anotîmpul a primenit rochia zărilor
și botul vacilor adulmecă munții ca alte ugere
ce steag laptele pentru descuierea nopții
cum trece ca o mîngiere prin osul gîndului
cum sărută buzele și dăruie o catifea gitlejului
laptele clatină o cădelniță de arome
împrumută o dulceață din privirea vacilor
leagă la tîmpla convalescentului năframa pășunilor
laptele sună în doniți cremenea vîgăunilor
flutură în pupilă dantela cascadei
mazărea visului în păstala inimii

ALAIUL TĂCERII

Visul se întregește din oasele fîntinilor
ochii se închid ca evantalii de nori,
virful degetelor suie o dantelă de zăpadă
atîtea oglinzi despletite în artere,
atîtea surîsuri încremenesc frunzele,
atîți obraji ca semne, pe băncile întîlnirilor

PRIVEȘTE

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge clapele pietrelor
coapsele au o legănare în mers ca apele
asinul cunoaște pleoapa potecilor

diamantul piscurilor taie sticla zborului de vultur
dar pupila asinului a închis înălțimile

lacătele stincilor nu-l sperie
poarlă pe grumaji frunzele poverilor
și țipete izbucnesc din el
cum din argintul riului pescărușii

ACVARIUM ACVARIUM

ascuțișul lămpilor pe colierul de glasuri
beteala potecilor suie în cremene,
toața de lemn apleacă brazii
veveriță luna se ascunde în scorbura norilor.

FRONTIERELE VĂZDUHULUI

în heleștaie mari cit pereții ospiciului
peste tulburarea șoaptelor în despărțire,
prin parcurile îndoindu-se ca tăietorii de pietre,
pe plaja de pieptenul vintului frizată,
din curțile orașenești ca menageriile pătrate,
prin maxilarele vintului străvezii ca metaniile,
pe șesurile atîrnînd ca limbi la gura aventurilor,
din șoldul dealurilor cu podgorii,
cum sunt șipotele albastre ca omizile,
buzele singurătății sug potecile vremii,
toate frontierele văzduhului ca fructele căzute

BUCURII ÎNGĂDUITE

Cum se bucură de eleganța trestiiilor, rațele sălbatece,
păpurișul destramă un cîntec pe paglica nemiscării
în ierburi alunecă tăciunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă în adiere ca arbuștii
pitpalacii împletesc un șal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism,

oglesc înălțimile,
ploaia dăruie scoarțe olteneste pământului,

și plugurile fac dragoste cu țărina, o sărură, o mușcă,
iepurii se pitesc la marginea zilei că dovleceii,
soarele dă mălai vrăbiilor e o bucurie în argint a vocilor.

PĂSĂRI ÎMPART SOMNUL ÎN ÎNĂLȚIME

Codrul în odăjdii de amurg se arată
frunțile ca lemnele putrezite luminează
pahare stelele pe masa cerului curată
amforă glasul precum mările se inspumează

sună clopotele cireșelor în privire,
sub formă de cascade izbucnesc nopțile,
ca buruienile șoaptele sunt plivite,
sufletul ca un ornic își întoarce roțile

ce amazoană inima pe șesul pieptului
prin deșertul ceasului cenușa vrăbiilor
buciumul urcă în suvenir răcoarea brădetului
mulgi laptele ecoului în șiștarul văilor

toamna își încearcă flautul în vegetale
coturnul norilor lasă în minut semne
ca lupoaiice umbrele se tirăsc în metale
de mărăcinele singurătății ochiul tău se teme

ZBORUL VULTURULUI

din clătina de bivoli a culmilor pleșuve
peste aurul mort al zărilor,
zborul vulturului rotește o pădure de unde,
aripile înalță un fum ca grădinile,
paltinii se cunosc între ei, se salută.

MAI TIRZIU

prin gratiile cerului zilele se dau peste cap ca
măimutele
marea își scoate limba la stele, vintul
ca un preot în odăjdii oficiază între frunzele de tăcere

și iată că trăsura somnului sărbătorească
intră pe potecile privirii în catifea nisipul,
inima ca o poartă de bronz sună revenirea,
heliotropii lunei alunecă pe scările aerului,
mesteacănii își pun șorturi albe ca infirmierii,
din depărtări cornul de vânătoare tulbură sufletul
ca un acvarium.

ÎN OGLINZI PLANTELE

acum figurile de ceară se trezesc în vitrine
schimbă între ele tristețea tot atât de roză ca rinichii,
pieptănătura lor foarte îngrijită și costumele pun
în gând o rugină,
cum adoarme glasul pe buzele lor ca o luntre de
pescar în ostrov

ierburi degetele tulbură liniștea,
imi place umilința lor ca o colecțiune de surisuri,
și amurgul le pune pe umeri blănuri toamne,
frigul cade ca o hirtie pe privirea de porțelan,
simți mișcarea lor nevăzută ca în ceasornic secunde
aplecarea trupului spre apa ferestrelor ca sălcii,
și vorbesc fără gesturi, fără șoapte, ca oglinzile.

ZĂPADĂ FLOARE A AERULUI

Floare a aerului zăpadă
crești iedera visului în pleoapă

răscolești lebăda glasului ca o spadă
întoarce spre mîhnirea noastră fața ta albă

tu tîmăduiești rînilor văzduhului
florilor le pui un suris ca sfinților
învălești în cearceafuri brațele stuhului
treci zărilor rumeneala caiselor

fiece apă clatină o oglindă
părul tău sărută grădinile, obrazul,
frunză și pasăre mîna ta alintă
neclintești în smaragd cîntecul și iazul

ca un mal cuvîntul îl surpi
cum distilezi oxigenul tăcerea
pasul tău a închipuit hulubi
pe inimă albinele fulgilor aștern mierea

chipuri se ascund în pinzele tale
te dărui ca o frunte în înălțime
muști din garoafa orelor petale
pe trup gura ta lasă uneori timbre

alunecă săniile ca pescărușii
botul vînturilor te cunoaște, te linge,
închizi plantele în pămînt ca urșii
amarul buzelor răceala ta îl frige

adună loteria norilor la stîină
în argint zilele s-au limpezit ca fotografiile
fluierul ochilor se îngîină
tu, oamenilor soră și potolire, fii-le

ca un mîrgăritar pe întinderi oboești
cerul clatină între degete o maramă
cu tăcere mîinile mi le vîpsești
bătrîn codrul pocnește ca o armă

copitele renilor te incrustează,
pui la creștetul pămîntului o fundă,
căutătorii de aur te-au salutat ca pe un steag
în Alaska, nechează
armăsarii furtunilor ca la o nuntă.

zăpada, odihnă a ceasului, binecuvîntare.
la tîmpla aerului îngerească buclă,
în cleștar apa ochilor tresare,
urci spre iatacul cerului în dantele ca o duduca

zăpadă edelvais al surisului, al liniștii
danț înterupt prin metania vîntului
și toate clopotele și crinii știi
să-i agiți, cînd rotești ca un șoim peste piatra

gîndului.

COCOȘUL SALBATEC

aruncă în arenă mînușa țipătului
aurul toamnei a aplecat țiriziile cerului
și toți plopii sorcovesc în atingere apele
apele saltă se bucură în buruieni ca iepurii
din înălțimi harfele pădurilor
le-au dăruiat dantela cîntecului
apele împart vești ierburilor ca poștașii
ca brățări apele la glezna pămîntului

din chiseaua vîntului dulceața vocilor se revarsă
uneori munții își pornesc alaiul pentru nunțile
• apelor

zăpezile dărui brocarte
herghelia curcubeieilor flutură coame
se aprind lămpile păsărilor în boschete
ferigile își pun colierele de mirese

ferige : cămașa voastră e țesută pe războiul văzduhului
în buzunarul prăpăstiilor
voi sunteți evantaliile somnului
mi-am odihnit cândva fruntea în palma voastră
și respirația mi s-a limpezit ca o fereastră
ați trecut prin surisul meu
cum peste unde pasul Domnului
ați răzbit ca păstrăvi răceala minutului
v-a atins limba furtunilor
ferige, în pieptenul vostru s-a desfăcut mătasea ecoului

STEAGUL SINGURĂȚĂȚII

Apusul a aprins un incendiu din coarnele cerbilor
cirezile au aruncat mantaua pășunilor
de sus buciumul brazilor dă de știre codrului
noaptea își zăngăne metalele în rugină
steagul singurătății numai greierii îl salută
scîncetul lor clatină pinzele anotimpului
vestește plantelor pulsul liniștii

CITE STATUI TULPINA TA APLEACĂ

pe cîmp ceștile florilor ca pe o țavă
se înfioară în stînjenei licoarea lunei
albăstrele urcă spre cer o apă suavă
iedera : tremurare în argint a strunei

păpădia își desface pinzele
cum îndulcești gura aerului, cicoare !
trifoiul își adună ca miei frunzele
lucerna pune în glas o răcoare

rătăcire pe eșarfele ochilor
prin pieptul păsărilor de brumă

trandafirii opresc vîntul în agrafa rochiilor,
muștelul clatină tălăngi ca o turmă

rătăcire prin scările buruienilor
în clopoței inima lămpilor crește
lalelele au păstrat amintirea iernilor
în artere, mușcatele au înălțat crește

circulația singelui în garoafe
macii închipuiesc cascade
au adormit girlele ca harfe
șoim, toaca de lemn rotește, cade.

în topaz se tulbură cerbii
rătăcire prin zăpada buzelor
luceferii au lins laptele cerului ca șerpini
au mușcat azima rumenită a fulgerelor

dar aici, margherită, floare stelară
prin catifeaua liniștii pirogă
ai dăruit o vioară
sufletul s-a umplut de văzduh ca o orgă

TERASE

COTNAR

Luna, ce mașină de călcat norii, rufăria
mărilor, fruntea ta ca un salt prin
ierburi înalte, cînd anotimpul e servit în cești cu vin
de Cotnar, și apele se dezbracă precum armele vechi.

Vrei să întirzii ca plug în cîmpurile cosite,
ceas mat în gări, cu despărțiri, cu întoarceri,

cum pădurea se rupe în chiot, în aramă,
și cerul se schimbă ca plăcile de gramofon.

Tăcerea crește cu buruieni în gînd
uneori glas între carpeni prins
să obosești în peisagiul ca biceps destins
surisul tău în vine ca sanie circulînd.

Stăpînește-mă ca un haiduc în bălți
cît elixir bîntuie prin stea
răscolește-mi trupul contrabandist,
înfricoșat un gînd nevămuit
încalcă-mi inima ca o frontieră.

GOLF

Panoplie în amurg, plajă,
luminile se sparg ca simburii prin pas,
apele tremură pînă unde bărci în glas ;
iepuri de cîmp spuma valurilor ; înserează.

Ca un șal cîntul peste pulpe desfășurat
luna la cîtiva metri și plopul din noi,
ce florete ochii tăi prin aerul rarefiat,
fii pieptului oxigen cît ceresc altoi.

Marea își mușcă buzele prin catarg, poate chip,
arc voltaic surisul și în gest amnar,
stele și-au coborît steagurile pe nisip
atît tîmplele au sunat ca trotuar.

Zgîrie epiderma ceasului salin,
devastează-mă ca pe o garderobă, ca pe o cassă
de economie ; pescarii se întorc prin sîngele marin
suprarea respiră pînzelor învie.

Stăm lipiți ca două timbre inaugurale;
fluxul sărută țărnul, vegetațiile plăminii
noștri ; luna pune cerului în argint zăbale,
somnul ca un nufăr în adînc face cercuri se stinge

TEKIRGHIOL

Noroiul te cuprinde ca suris sau ca algă,
galopează inima, savană acest zid,
cînd vînătoarea urcă pe cer ca pe o targă,
și prin apele calde, vîntul în cirji proptit,

O ușe precum cîine prepelicar te cere,
oasele chiuie ce cor genunchiu-amar,
dar servitoru-aprinde lumina din artere,
și aerul ca trepte suie în mădular.

În afară de asta ofașul e o gravură
și munțit nu sărută văzduhul prea destins
aștepți o întoarcere ochiul în arătură
ce sprinceană sexul de ierburi sărate lins

Stai în tristețe singur cu frunzele uscate
cum sufletul ne leagă cordon ombilical
cerul se adîncește pe sălcii ca un spate
și liniștea se-ncheagă în sînge cu metal.

DOAMNEI LINA PASCAL

Liniște prin oglindă sporită ca zăpadă
Cu umăru-n privire păsări incremenesc
Și zarea aburită în lămpi precum cireadă
Cînd codrul scris în sticlă cuvinte se-albăstresc

Surisul înserează o toamnă cu armură
Gîndul amar te sparge prin aerul ca plug
Clopote de strădania umbrelor se temură
Și vegetale ape ca presimțiri te sug

O plaje te reține cu țărnul strîns ca-n strană
De pretutindenî pașii cu plante se deschid
Ce rar album de timbre marea mediterană
Aur ce se răstoarnă din cîntecul ca blîd

Priveliște-n apusul, cu-osînda-n palmă trasă
Trup din ferigă umed topit la miază-zi
Și plôpii-nalță o rugă spre fruntea ca terasă
Cînd șovăie mătasea ce-a mai rămas din zi

Singurătatea-și rupe covoare mari din ceasul
Salin, cu ierburi arse metalic în poteci,
Ploile-ți spală cerul gurii-n aramă, glasul,
Fîntînile-n atingeri cu stelele, te-apleci,

Tăcerea te frămîntă și noaptea te-ngenuche,
Oprită respiraerea în fluier precum gard
Dar vîntu-n panoplie te ustură ca mîche,
Desfășuri în artere singele ca stîndard.

HOTAR

Pădurea începe de aici, cu nervi,
cu mistreți pînă unde coridor un suris.
Dăruiești vrăjit crengilor auz și vîz,
prin carnea ta, străvîd piraie uneori plante.

Aerul se destramă, ce filtru printre
fagii, răriți, cu mușchi și ferigi în glas
această privire va reține ziua în declin ca-n laț,
orice cuvînt se rupe ca de țărniș o luntre

Luna face exerciții de trapez prin pomi
cît cerbi fugăriți prin singele bătrîn,
tu ești pentru pădure, ploaie, cîntec, plămîn,
scurt circuit peisagiul un gest incendiat.

În plus, ce remediu pentru anotimp pașii, respirația,
ta, surisul tău ca o pîine de nouă sute de grame
pădurea, pădurea care suie, vaccin, în noi,
cînd frunzele foșnesc cu accent moldovean

BRĂȚARA NOPTILOR

1929

COLOMBEI

În ochii noștri apele cresc și se întunecă
Desenează fântini degetele s-au deschis zăvoarele
singelui

Dumineca limpezește ca un obraz aerul
Și în dantela pieptului caisele clopotelor împart o
aromă,
Clopote, clopote, cunosc răcoarea și argintul vostru
Prepelicar liniștea urma inimii o adulfecă
Și ca buruieni mari nopțile se, desfac pe genunchii
cetății

Indoaie ca tot atâtea trestii mătasea nervilor
Se năpustesc caleștile visului
Promontoriile somnului în prăvălire
Umbrele împleteșc din buciume și luceferi o velință
Pun la căpătiul cerșetorului o pernă de surisuri,
Zborul păsărilor a închipuit o eșarfă
Și ca un bivoli sub lațul vântului se opinteste pădurea.

Iată un șarpe se tirăște peste pleoapele noastre
Un țipăt clatină ca ulmi umerii
Durerile, ce nămol, ne sug tălpile
Frații mei frații mei știu foamea și suferința voastră
De câte ori am vrut să vă dau un ospăț somptuos din
inima și plămîni mei
Mi-am încovoiat și eu trupul în mușegaiul zifelor
Am cîntat frunzele toamna înserarea iubirea
Dar simțeam cum din unghere ochii voștri mă pîndeau
ca arcașii

Adăstați din talgerul inimii o chemare
O trimbiță de spume să spargă adîncurile

Porumbelul glasului să vă aducă un salut sub aripă
Să vă învăluie ca serpentine privirile
Și incendiul vocilor
Piine să fie cîntecul pentru deznădejdea voastră.

În sălile de așteptare tristețea ca un samovar
bolborosește
În curînd trenul nevăzutului va veni să vă ducă unde
Infirmierii cerului răvășesc vata norilor
Zăngănesc în boschete metalele toamnei
Burghiul timpului a găurit timpanele
Simt în carnea mea frigul vostru ca o mușcătură
Cînd în odăile mari lămpile sunt ca funde de gală
Nimeni nu vă rostește numele
Ca lupi focul bijuteriilor vă îndepărtează
În jurul meselor gesturile fac unde ca nuferii
Și sinii matroanelor atîrnă ca fructele putrede.

Dar iată aici în poemul acesta eu vă sărut gleznelor
sîngerate
Și mîinile tale Ștefan Roll care la cinci dimineata freacă
podeaua lăptăriei
Pentru ca apoi să taie profilul ingerilor în poeme
Și dăruie bucuria paharului cu lapte celor umili și
săraci ;

Imi descui ca un ghiozdan pîntecul
Și vă întind ficatul meu ca o oglindă
Vă primesc în mine precum în cearceaful lacului stelele
Vîntul a frizat norii a răsfirat păpădia cîntecului
Ca-ntr-un termometru urcă în mădularele mele mercurul
tristeții .

Purtați pasărea visului pe creștet
Și nopțile vă împodobesc cu o beteală de liniște
Cînd ploaia își desface cozile de păun în privire
Și pe frunzele ochilor melcii somnului înaintează.

Ca un steag limba atinge membrana cerului
Diamantul inimii taie ferestrele nevăzutului
Și flacărele izbucnesc în valuri lungi ca zăpezile
Se întretaie ca miresmele săbiile stelelor

Obrazul vîntului se incumetă pină la mine
Timplele desfac o paloare ca șervetele.

Privește : în părul ceasului deznădejdea n-a rupt
panglicele izvoarelor
Și surisul tău se revarsă ca o aureolă boreală
Pe coastă brazii îți întind buzele de sare
Ca șopîrle vînturile circulă în membre.
În nisipul frunții argintesc peștii fulgerelor,
Se descojește în palmă portocala furtunilor
Licoarea soarelui umple arborii ca eprubete
Zilele cresc în pupilă podgorii, lebede,
Ursul răzvrătirii n-a sfărîmat toată zmeura din suflet,
Și pe limbă harfele depărtărilor aduc coacăze.

Prin creierul meu trec toate veștile ca-ntr-o cutie de
poștă
Batistele glasului flutură ca în lumina amiezii grădinile.
Dau de perete porțile singelui
Toate zgomotele universului sună mă încing ca un
chimir

Știu, zornăiesc banii durerilor
Crivățul mihnirilor șuieră
Mînia veacurilor rostogolește stincile
Degelele tristeții pătrund în mînușa inimii
Din toate părțile bărcile întunericului se apropie
Urzesc un lăicer vaielele
Iedera vocilor se veștejește.

A hoo A hoo yinătorul timpului aruncă în scînteieri
barda
Mistrețul primește tăișul ca o floare roșie în frunte
Desișurile închid frunza ecoului ca o carte
Numai visul scaldă plaja inimii se retrage ca o maree
Visul flux reflux al gîndului
Atingere în zvonul balului de rochia dansatoarei
Împletește o beteală din vînturile bolnave
Cascada părului se desface pe brațe
Rotunjește pietrele umerilor, înalță spicul glasului.

Călătorii nevăzutului se plimbă în vagoanele tăcerii,
Noaptea, agită ca o băutură evantaliile aerului, nopțile,
Din agrafa lunii faldurile cerului se desfac în brocarte
Noaptea cu mâini atit de ușoare cuprind trupurile,
Și ca ferestre ascund obrații, ca ierburi înalte,
Noaptea, alunecă o sanie pe zăpezile glasului,
Aprind jarul buruienilor în buzunarul văilor,
Se topesc asemeni catargelor la orizontul inimii
Noaptea aduc o dulceață pe buze ca strugurii
Dar uneori sunt amare ca trezirile în ospiciu,
Clăntănesc scheletele pomilor
Ca rădăcini în noi oasele,
Pastile în esofagul umbrelor pereții se dizolvă
Odăile, cîmpurile, munții se nesfîrșesc
Coama infinitului flutură,
Nechează armăsarii vîntului
La orice răspîntie glasurile înaltă jertfe.

Noaptea se ridică în virful degetelor
Își îmbracă basmalele de luceferi,
E un neguțător de covoare persane,
Sună mazărice ploaia mărgelilor,
E o ghicitoare și boabele de cafea îi pun o brăjară
Citește drumul curcubeielor în palma văzduhului
Noaptea nemărginește apele și oamenii,
Amestecă asemeni glasurilor, cetățile,
Sursă în noi toate ruinele poftelor
Noapte amforă
În cenușă, zborul vulturului,
Plasă de siguranță pentru saltul mortal al gândului,
Albie a visului, noapte,
În paharul vîntului spumă,
Cum luminezi lucrurile pe dinăuntru ca o radiografie,
Intinzi mǎlaiul visului pentru vrabia inimii infometată
Pe stinca ta norii iscălesc fulgere ca turiștii
Aduci din adincuri o găleată cu liniște foarte limpede
Și ce ferigă desface pe umerii tăi spaima,
Ca alge umbrele învăluie brațele,
Licheni și mușchi pașii tăi în scorbura cerului
Noapte rachetă în atingere cu mingea lumilor.

Noaptea trec din mîină în mîină ca îmbrăcămintea bogatului
Desfac cearceafuri peste oasele ghețarilor
Soldul colinelor primește lebăda umbrei
Sălciile întind lacului o oglindă.
Sălciile, voi aburiți aerul ca ferestrele transatlanticului
Flacări urcă din voi ca din urnele trecutului,
Nuiielele voastre au subțiat norii ca vocile,
Au ars privirile în arșiță ca savanele.

Haide, izbucniți cascade din pietrele liniștii,
Revărsați-vă buchete de lacrimi peste întinderea somnului,
Umerii cărbunarii se macină în docuri
De cărbune e singele lor ca scorburile trăznite
Și șlepurile înghit cu sacii ultimele rămășițe ale surisului

Trupurile se veștejesc ca lămpile frunzelor,
Lămpile clatină cheile apelor în salină
Tirnăcoapele taie în sare dantela zborului.

Sare, sîn de spumă, panoplie de zăpadă,
Degetul tău ustură ca vîntul stepelor,
Sare, cum pui o panglică de sete gîtlejului,
Brațele osîndiților te flutură ca o maramă
Colivii, bulgării tăi au închis mierla gemetelor,
Și fumul amarului tău nu răzbate prin veselia ospetelor
Nu sfîșie ca o sirenă întunericul minților
Nu trece ca o coadă de cometă prin planetele burților,
Clopoteii solnițelor sună o tristete neînțeleasă.

Sare, în care scrișnesc dinții ocnașilor
Dar clinchetul cupelor acoperă furtuna lanțurilor
Tinărul elegant înnoadă cravata cerului,
Execută o piruetă dinaintea înaltelor taine,
Marea își pune o rochie de gală
Prinde o medalie la gîtul vîntului.

Nervure farurile brăzdează frunzele valurilor,
Și visul despletește în coame de catifea peștii,
Vopsește părul minutului, marea,
Umple ceștile ochilor îndepărtează umerii bărcilor.

Marea își varsă bijuteriile în șorțul amurgului,
Cleștele vântului îi ondulează bucele
Ca vegetale șerpilor trec prin coastele de azur
Înaltă statui din spumele umbrelor
Spînzurători catargele singeră apusul
Marea alungă haitele ei de glasuri
Că urcă-se din adîncuri luceferii
Sapă ca un ocnaș grezia zilelor
Alunecă arcuș pe strunele zărilor
Se joacă rostogolind ca arșice inecații pe băncile de
valuri.

Mare, limbă atîrnînd la gura pămîntului
Cum ai vrea să te rupi din maxilarele stincilor
Să lingi testiculul lunii pîntecul nopții
Balele tale umezesc țărnișurile
Mînia îți umflă nările
Te ridică pină la buruiana cerului
Dar neputincioasă cortina apelor cade în prăpăstii.

Marea își pune în plete un curcubeu ca un pieptene de
dansatoare spaniolă.

Armăsari albi valurile mușcă hamul brumelor
Valurile, valiza cu batistele vîntului răvășițe
Și spumele presară flori ca sub pașii învingătorului
Marea e o mînușă aruncată în arena nopții
Unde e cutezătorul care s-o înapoieze frumoasei din
balconul cerului?

Marea e un teren de fotbal
Cine va trece mingea prin poarta descătușării finale
Cine va da semnalul înfrîngerii, izbînzii?
Marea e un circ și se dau peste cap maimuțele valurilor,
Marea stăruie îndelung în privire precum în scoică.
vuietul

Marea acrobat se leagănă pe trapezul aerului
Uneori se culcă la picioarele vîntului ca un ciine bătut
Marea arborează pavilionul de pirat al nopții.

Ascute grezia vîntului, albesc în singurătate aluviunile
vocilor
Munții și-au despletit coamele scormonesc jăratecul
stelelor

Ce armăsari munții au mușcat zăbala zăpezilor
Șeaua cerului cu armurării și pe iataganele brazilor se
încolăcesc șerpilor furtunilor
Ca la o horă chiuiie joagărele și oglinzile ecoului își
împart cioburile.

Defilarea butucilor ca steaguri
Bivoli înălțimile se tăvălesc în noapte ca într-o mlaștină
Ca un fior mugetul lor a încrețit fruntea amurgului
Și boturile au scuturat în văzduh carnea fulgerelor
Munții s-au năpustit în arena privirilor
Toreador inima îi întărită fluturînd mantie singele
Minutele sună, izbesc treptele trupului ca mărgelele.

Noaptea munții își arată plămada adevărată
Pasărea liniilor sărută infinitul
Namilele piscurilor sunt continentele tăcerii
Au aruncat păstaia luminii și deodată
Uriase, falangele lor au atins clapele nevăzutului,
S-au revărsat în deșertul zărilor
Au umplut ca un fum dormitoarele veșniciei
Din vîgăuni se cațără buruiana acordurilor
Apare o scriere secretă pe coala auzului.
Munții stau neclintiți ca ferestrele oceanelor
Și eșarfele vietăților li se desfășoară în măruntaie
Lampioanele păsărilor îi împodobesc ca sălile de bal
Noaptea i-a destins ca niște plămîni ai planetei
Munții își dilată nările vuiesc cotloanele singelui
Pe margini ca mașini de călcat trenurile îndreaptă cîta
rochiilor de ierburi
La șoldurile lor drumurile înnoadă funde
Peste creștete umbrele au clătînat clopoté cu dangătul
nesimțit ca zborul uliului

Prin nisipul ochiului pinze trec ca pe ecranul mărilor,
Fluvii li se tolănesc pe glezne ca pisicile
În catifea mușchiul stîncilor
Și prin zăbrelele nopților munții își întind gitul ca girafele.

Noaptea a descuiat ușile de lemn bătrîn ale încheiturilor
Și tăria munților a pătruns ca o răcoare
Noaptea deșteaptă toate tăcerile curmate în temere
Noaptea a trecut prin miini vâlul coastelor împădurite
Noaptea călăuzește pupila către lacătele munților
Brăzdează inima în neființă
Precum în palmă vrăjitoarea a citit căile zodiilor.

Cît de mic ești dinaintea acestor raci imenși, munții,
Foarfecele lor taie mătasea timpului
Munții s-au neclintit asemeni cetăților fermecate din
basmе și făt-frumos

Atinge obraji izvoarelor adormite.
Virfurile au ondulat pletele respirației
Și pieptul se încumetă ca o trîmbiță
Sparge alună zările ascultă
Ce platoșe pentru ciocnirea de pe urmă
Cînd plantele se vor întîlni pe masa de biliard a
veșniciei
Cînd piscurile vor desfășura scrisoarea cu marginea de
doliu, a nopții
Bucuriile și tristețile laolaltă ca ouăle de prepeliță
zdrobite de călcîiul vînătorului.

Dar am văzut prăvălindu-se ca o țîță bătrînă muntele
pe pîntecul planetei

În povîrniș drumul ca un lăntușor de ceasornic
Și oamenii tăiau o pîrtie cu lopeți minuscule
Ca furnici pe mușuroaiele munților oameni scrijelau
sticla ceasului
Oamenii: duceau pe umeri butoiașe cu lapte pentru
trîndăvia orașenilor

Era într-un sat în Alpi
Torrentul rostogolise cu bolovani în prăpastie casele

Și în subsuoara muntelui oamenii căutau cu lîrnăcopul
osul cărării

Cascadele făceau spume la gură ca bidiviii
Între crengile brazilor borangicul aerului
Și violoncelele ghețarilor se înfiorau la atingerea
vîntului

Ca o mireasă zăpada deretica peretele codrilor
Munții creanga sunetului ca trîmbițe
Toate basmalele brazilor sfișiate
Munții spărgeau haina priveliștii ca umerii luptătorului
Și furtunile: ce pene strălucitoare în pletele munților!
Munții se apleacă peste păienjeniușul oglinzilor
Întreabă imaginea din adîncuri
Cine a scăpărat amnarul țipătului?
Cine a intrerupt cu un chiot nemișcarea în amurg a
munților?

IV

Aruncă în văgăuni săbiile îndoielii
Caută un cuvînt ca o patlagină pentru acest deget rănit :
inima,

Haitele de dureri se năpustesc în stîna glasului;
Toate sirenele continentului sfișie zările
Incendiul de zgomote sparge digurile nemișcării.
Un cuvînt, un cuvînt, ca peștele oferit de dresor fociei
Pentru reprezentăția de gală
Un cuvînt ca atingerea. mingii de piciorul potrivnicului
la oină
Un cuvînt care să închidă zbaterea peste fluviile
orelor.

Sfîrșitul ca o broboadă scutură colbul privirilor
Floare a soarelui frunța, se umflă de semințele
gîndului
Pornesc vreascurile atîtor patimi în vatra singelui
Înșiră pe ața plînsului metaniile ochilor
Dar toți cerbii surîsului vin să bea din ciutura
amintirii

Pe șesul pieptului numai înstrăinările au rămas ca
știuleții.
Să cînt suferința care a pus un nimb pe fruntea
sacrificatului

Și penița cu care scriu poemul acesta
Să sfirtece limba celor ce nu cunosc pelinul neliniștii
Au adunat în curțile lor finul mulțumirii în căpițe
Și rid răsunător ca pocnetele bicelor.
• Haide : smulgeți paiele din salteaua inimii
Rostogolească-se puhoaietele vorbelor ;
Și munții, munții,
Munții stau dinaintea noastră ca niște gatere
Să șlefuiască altfel scîndura văzduhului.

V

Șoim, ochiul răscolește somnul lînced al plantelor
Arcul vinelor se încoardă și zbirniile spre inimă săgeata
șingelui
Inima, ce tragere la țintă, cutezătorii își încearcă puterea
Și la douăzeci și cinci de ani inima e un carton ciuruit
de plumburile țintașilor la bilciuri

Omidă, tuberculoza urcă pe frunze plămîinii atîtor
prieteni
Știu : alții înaintea mea au fluturat steagul geamătului
în trențe
Dar am văzut : frații mei nu aveau bani să-și cumpere
covorul aerului
Unde e șipotul pentru nicovala frunții înfierbîntată,
În odăi întunecoase scuiatul lumină ca o candelă roșie
Mucegaiul desfăcea un evantaliu la ferestre
Și tusea scrișnea ca în colții dulăilor oasele.

O potecă dincolo de fruntariile chinului
O pășune pentru foamea de liniște
Spuma vinturilor alunecă pe plaja ondulată a cerului
Și în gîtlejul zărilor vinul amurgului gilgăie
Armatele pădurilor se prăvălesc în torente

Țipetele se deschid, scînteie ca pumnalele.
Dar îmi plec genunchiul aici pentru surisul tău femeie,
Prietenă, soție,
Iederă peste balconul patului, binecuvîntare,
Tu străjuiești malul trupului mîncat de suferință
Aș vrea să trec veșniciei numele tău Lina
Care ai dăruit dantela mingîierilor, în nopțile de febră,
soțului

Cînd obrajii îi semănau tot ma mult cu zăpada
Și profilul începea să fie un coupe-papier pentru fila
văzduhului

Dar degetele tale agitau borangicul iubirii
Și o aromă înviora încheieturile
Femeie, buclă la tîmpla sinucisului
Cum pui o panglică de lumină întemnițaților din birouri
Cum dai avînt prepeliței pitulate în iarba din ochii
poetului

Gîndesc la numele tău scump gravat în curcubeul
inelului
Ascult legănarea lanurilor de griu în atingere ca
oceanele
Se înalță ca o flacăra ziua din amfora vailor
Și pe piscurile cu ghețuri veșnice urzica soarelui
mușcă.

VI

Am aruncat năvodul să prind peștii culorilor
Glasul e străveziu în zare ca un ou de găinușe
Cutia gîndului se ascunde în tufișurile creierului
Hăitașii destinului o alungă,
Și amintirea curge cum dintr-un cerb rănit singele.
Maxilarele cerului s-au încheștat în aluatul luminii
Și cît de albă e bluza decoltată a mărilor.

Adun toate infățișările lumii sub cristalul pleoapei
Clatin în mîini occeanul minutului
Continentele flutură în privire ca bandajele nopților
Cu spatele adus înspre fruntea hîrtiei
String colierele aerului din nevăzut melcii de sunete
Schimb turnesol inima în eprubeta versului.

A trecut peste cetăți lebăda somnului
Se adună în jgheabul văgăunilor aiurarea ecoului
În închipuire bărcile de lumină aruncă ancorele
Rănille iernii se închid pe crengile trupului
Timpla se apropie de incandescența norilor
Și din țărână bucuria anotimpului răzbate cu rădăcinile.

VII

La poarta amurgului se ciocnește legătura de chei a
sălciilor
Între trestiiile uscate păsări cad în somn ca minușile
Sună țambalele vântului și dansatoarea singelui începe
danțul cuțitelor

Singele, ce vin bătrîn în canaia vinelor,
Singele, ce felinar luminînd subterana trupului
Singele, cum încearcă rezistența timplelor,
Și încleștează în gratiile nopții unghiile călătorului din
compartimentul de clasa III-a

Pe băncile de lemn maldărul de oameni se clatină ca
nămolul tulburat de piciorul înotătorului

Respirația o pătură neagră scutură aerul
Șarpele oboselii urcă pe scările încheieturilor
Trupurile se apropie se recunosc între ele :

Bucăți din aceeași postav al nopții,
• Tampoane nopțile se sărută
Și o savană cu ierburi aprinse despletește fumul
locomotivei

Cu un deget, trenul pipăie gingia tunelului
E o intrare din noapte în noapte
Bisturiu prin măruntaiele muntelui
Scrișnesc fălcile osiilor
Aburi ling pereții
Mușcă firida nărilor
E o trecere din noapte în noapte.

VIII

Ce scrumieră noaptea pentru cenușa pomilor pe creste
Plecarea aprinde focuri de artificii sub țeastă

Dar unde te întorci fintinile nopții sug aurul potecilor
Și botul beznelor răscolește troscotul cerului
Ca huruitoarea leproșilor apropierea întunericului se

vestește
Spaimele te întimpină la răspintii precum în carnaval
măștile,

Pocnește dușumeaua văzduhului
Ca un țignal se întrerupe tăcerea
Lăcustă noaptea țîșnește pe frunza auzului.

Te închipui acar pe căile stelelor
Miști în pleopă un macaz și se prăvălesc vagoane
luceferii

Cerescul mecanic se tulbură în beteala privirii
Bucla cometelor trece peste fruntea lacului
Și pe sticla răsufării planetele sună precum mazărichea
de gheață

Spală batistele vorbelor în spuma vocilor
Mulțimea se incinge ca o pădure în august
Arma crește o fierbințeală toridă către grinzile cerului
E o rătăcire prin bilciuri
Și ca liane se împletesc în jurul tău gesturile
Mulțimea clocotește precum vegetațiile la cingătoarea
pămîntului

În gavanoasele nopții se amestecă licorile inimilor
Și pe deasupra șovăie, dansatoare pe sirma privirii,
luna.

IX

Uneori zăvoarele vulcanilor se descuie
Atunci noaptea țîșnește din cratere cu un chiot
Poartă dantela lavei și la sin colierul de pietre din
adîncuri
Înaintează spre scena șesurilor ca un pas în lunecare
ca o baletistă

În urma ei cenușa cădelnițează miresme
Și ierburile prind de veste își apleacă tulpinile arse.

Noapte urcînd din pîntecul pămîntului
Ca să întilnească noaptea coborînd din pleoapa cerului
Noapte înăuntru și în afară
Noapte din culisele munților
Cu trena de blesteme năpirlind șopirla inchipuirii
Noapte, cum fulgeră în degetele tale diamantul singelui
Cum pustiești ceardacul inimii
Cum lipești smoala buzelor tale de fruntea ucenicului
ciubotar

Indoit peste oglinda pingelelor
Tu ai săpat jghiaburi sub ochii lui mari ca două perne
de catifea.

Straja păsărilor zăngăne metalul zborului
Stelele se schimbă la ore regulate ca grănicerii
Vîntul aleargă înnebunit prin buruieni
Verițe lămpile au obosit cad din scorbura ferestrelor
Și numai în nopțile de pe piscuri împădurite
Străvezi prin cristalul glasului peștele albastru al
ecoului.

X

Noaptea e o fundă la genunchiul Mediteranei
Ca păunași valurile ciugulesc grăunțele de glasuri
Coboară o cortină albastră pe terasa privirilor
Se răvășesc amintirile ca-n staul paiele
Cîntecul e o panoplie, înfășoară inimile.

Dar la creștetul pămîntului
Noaptea e un steag de zăpezi
E o temniță de cristal
E o frunză și nervurile ei sunt coarnele renilor
Reni, reni, ca placa negativă a fotografiilor
Reni ca niște balamale la porțile piscurilor
Cînd peste umerii umflați și sterpi ai stîncilor
Cerul trage plapoma vîntului
Și copitele voastre scrijelesc marmora iernilor.

176

Reni, nopțile nu tulbură apa din ochii voștri ca
evantaliile
Nopțile vă arată drumul prin colibele învelite în piei
de focă
Nopțile sunt umile ca mușchiul pietrelor
Nopțile trec ca îngerii prin fumul lămpilor
Și în uleiul de pește festila cîntă încet ca un samovar.
Luna e o inimă păstrată în borcanul cu alchool al
azurului

Se deznoadă uneori bicele chiciurii
Reni cunosc pleoapa adăpostului
Și nopțile alungă ipele albe ale omătului.
Gheața a adunat toate oglinzile aerului
Gheața e un sărut pe fruntea albastrului
E respirarea mărilor în limpezime
Pe dedesubt peștii ca sulite o mușcă
Dar gheața trece ca o mină prin harfele furtunilor
Toamnă coniacul visului în vinele înghețatului.

Și nopțile se fugăresc, apleacă sălciile din amintire
Aprind un foc somptuos din surcelele stelelor
Adună de pe flori polenul somnului
Și-l dăruie cerșetorului la răspîntie
Numai nopțile se apleacă peste iazul din privirea
cerșetorului

Cînd se sfîrșesc balurile
Cînd invitații întîrziți își iau rămas bun
Și bucuria ca o pasăre își scormonește fulgii în colivia
pieptului.

XI

Acum în tipografii mașinile dorm ca niște pești uriași
Prin ferestrele înalte noaptea își scutură sacii cu făină
albastră
Și curelele stau nemișcate ca niște panglici ale tăcerii
Noaptea a pus lacătul ei nevăzut peste roțile care au
vînturat glasul veacului
Noaptea a neclintit aceste batoze ale gîndului
A legat în căpițe grful pentru legănarea ochiului

C-da 118 coala 12

177

A oprit împreunarea literelor fulgerind ca solzii
Și toată sala mașinilor e un muzeu cu monștri marini
Ca un briu sulul de hirtie pentru cingătoarea visului
Visul atinge cu o melodie urechea frunzelor
Și, pupile, rotatfvele se dilată în orbita nopților.

Flutute, plumbul și-a lăsat polenul pe degetele zetarului
La ora închipuită umerii lui' nu se mai apleacă peste
oglindea cuvintului

El trezește dangătul care doarme în clopotul apusului
El ca o lampă desenează în unghere conturul cintecului
Ca vegetale metalele primesc clorofila cernelei
Înă place vuietul roților ca o procesiune de cascade
Foile se sărută

Se fecundează rădăcinile vorbelor

Jurnalele, afișele, cite curcubeie

Strigătele cresc, invăluie ca o pădure de liane

Plăcile vibrează

Și flutură basmalele coalelor

O licoare se urcă în eprubeta vîntului

Singele gîndului circulă în artere dinamourile

Se amplifică zumzetul tiparului ca o aclamare sub
balconul învingătorului.

De aici, mașinile se smucesc în curele

Izbesc cremenea minutului

În zăbale spuma e dantela de strigăte

În coamele lor manuscrisele au împletit bucle

Și literele aruncă lumini ca brățările dansatoarei

Agită teancul de hîrtii ca tot atîtea miini pe peronul
despărțirii

Țișnesc semnale asemeni contrabandiștilor din tufișuri

Se împletesc serpentinele de culori și de imagini

Se desface o cortină peste balul inscripțiilor, cerneala.

Ucenicii culeg zvonul în tăcere ca scafandrierii

Aleg cochiliile

Mărgeanele rare ale versului

Joacă în palme pietricelele silabelor

Alătură ecourile precum un pianist clapele

Aruncă pe umerii planetelor o beteală de cîntece.

Tipografii, voi sunteți țitele pămîntului

Prin spuma voastră se limpezesc dantelele glasului
Și mieii închipuirii vin să bea laptele vostru
Laptele vostru se umflă în cana văzduhului
Flutură o eșarfă de azur peste întinderi
Și o lumină se desface din voi ca din frunțile sfinților.

Tipografii

Cutii pentru bijuteriile visului

Evantalii de ape

Glastre pentru buruiana inimii sălbatecă

Oglinzi în care imaginea sufletului se adună

Precum în fundul ceștilor de cafea rămășițele nopții

Ale nopții care tulbură tălăngile plantelor

Și vrăjitoarea atentă poate rosti adevărul impalpabil.

Cărțile sunt încă umede de sărutul mașinilor

Limba primește gustul amar al plumbului

Cărțile vin pe buzele mele ca toate șipotele

Ca toate păsările

Cărțile: cite lacăte la poarta de stejar a solitudinii

Cărțile: cite trepte înspre ferăstruica deschisă
nevăzutului

Din tipografii pornesc trîmbițele de nouri

Din tipografii izbucnesc havuzuri vocile

În cearceafuri trupul furtunilor

Și ca fintini, tipografiile se adîncesc în argila nopților.

XII

Te plimbi în călușei singelui, ce scrînciob inima
De pe trapezul privirii se avîntă în salt mortal zările
Zările ca niște clopote se nesfirșesc dar acrobat vîntul
Jonglează elegant cu frunzele cu tăcerile
Și în borcanul pieptului peștele glasului se incoardă.
Caută în fund buruiana care să desfacă lacătele

oceanelor
Caută în sticlă poleiala și ca o pasăre lumina să frîngă
paul ecoului

Arată-se din unde obrazul scump precum la atingerea
baghetei

Orchestra prinde ca un cercel la urechea dirijorului
 sunetul așteptat
 Cheamă de la apus împărțitorul de semne,
 Cine să dezlege inscripțiile cometelor pe copacul
 văzduhului?
 Cheamă de la răsărit trimbițele incendiilor.
 Cine să oprească hergheliile aruncate ca bretele peste
 umerii planetei?
 Cheamă de la miază-zi armatele albastre ale fluviilor
 Fundele de nisip înfloresc pe sinii de golfuri
 Și un glas farmecă valurile ca șerpui.
 Cheamă de la miază-noapte pădurile de viscol
 Miază-noapte șoim de zăpadă
 Miază-noapte în dantelă vultur.
 Cheamă turmele de elefanți când în trecerea lor au
 răsturnat pajiștile și codrii,
 Cheamă pantera urmărită de saltul brusc ca o ejaculare
 a tigrlui,
 Lupii hămesiți dînd tircoale focului,
 În jurul lui cineză cu sufletul pitulat ca o prepeliță
 căutătorii de aur
 Cheamă bizonii ca niște covoare negre peste savanele
 continentului
 Cheamă bufnițele aceste glande ale nopții
 Cheamă furtunile cascadele animale pitice și uriașe,
 Plantele, oceanele,
 Cheamă văzutul și nevăzutul
 Și întreabă-te: unde e spada care să răscolească
 măruntaiele înțelesului
 Unde e începutul unde e sfîrșitul
 Care e rostul tău în temnița infinitului cetitorule
 Unde sunt clapele din care pipăitul tău să deștepte
 răspunsul
 RĂSPUNSUL ca o melodie încuiată în lemnul de abanos
 al flautului.

XIII

Ca o mină osoasă desperarea trece prin pletele gîndului
 O neliniște urcă în lucruri ca un fum îneacă respirația
 Corabia nopții își aruncă ancorele în nămolul inimii

Daș amintirea scinteie între degete ca un pumnal
 amintirea
 Jerfeste în rugăciune mielul obosit al minutului
 Și singele gilgie răcorește plosca ochiului.
 Amintirea ca o sanie chiuie sub ferestrele întristării
 Amintirea dăruie flăcări inelelor bolnave
 Scutură un cearceaf și apar vedeniile surisului
 Copilăria atît de prietenoasă se apropie, face o
 reverență:
 Depozitul de cherestea e în dosul casei ca un parc de
 vinătoare
 Și printre stivele înalte cerbii inchipuirii își întind
 gitul
 Stive pe care mă cățaram aduîmecînd cum un ciine
 urma sturzului, singurătatea
 Uneori printre șipcile lungi cit o buruiană răzbătea
 Ca un glas subțire
 Cîte o buruiană sau poate copilăria
 Copilăria ca o trecătoare între fierăstraiele munților
 Cu bucuria basmelor lui Ispirescu; așteptam
 Ivirea prințeselor din apa scindurilor
 Și alături Chelaru, feciorul factorului, prietenul meu
 din școala primară
 Cum lăsam melcii să se plimbe pe frunzele palmelor
 Ce mai faci Chelaru, vei ști oare că amintirea te-a scos
 ca pe o cochilie din nisipul trecutului
 Cînd te-am revăzut în 1923 erai impiecat în gara
 Mărășești
 Copilăria mea ca o paiată legată de sforile șinelor de
 fier
 Trenul ca un cuțit tăia paginile ținutului
 Trenuri treceau prin catifeaua anilor
 Și de pe ceardac ascultam țipătul lor ca al rațelor
 sălbatece
 De pe ceardac urmăream farurile căutîndu-se ca
 îndrăgostiții
 Și fiecare tren despletea o părere de rău ca o privire
 Fiecare tren îmi umplea sufletul cu depărtare
 Depărtarea creștea, dădea în foc ca laptele
 Depărtarea ca un dangăt se umfla în clopotele pleoapelor
 Depărtarea năruia pereții fermeca pasărea măiastră a
 visului.
 Atunci noaptea răcnea ca un mistreț injunghiat

Și vintul își năpustea puhoaietele în care o fată rea
aruncase lăzile cu lighioane
Vintul lovea în cercevele riciia țestele dezgropâte
Vintul își rotea coada printre luceferi
Ca un plug răsturna brazdele nopții
Ale nopții în creștere ca o inundație în odăile
Reși, odăile ca niște oglinzi adincindu-se
Odăile pline de liniștea cîmpului dimprejur
Precum respirația aburește sticla
Precum în fundul mărilor clopotele scufundate au vrăjit
peștii

Precum în aer zborul desface un evantaliu de păsări.
Și tipătul nopții întindea praștia auzului
Și plînsul Mamei în camera de alături ca un borangic
Plînsul Mamei ca un vers în hohotul nopții
Trecea o panică prin herghelia stivelor
Un inger își făcea o eșarfă din plînsul Mamei
Un inger își luneca degetele prin părul despletit peste
porumbeii umerilor.

Și numai citeodată lătratul dulăilor prăvălea bolovanii
tăcerii
Și trecerea expresului zguduia toate fierăriile gândului
Trecerea expresului aplauda
Spărgea ca un talaz promontoriul plămînilor
Și în gușa expresului se zvîrcolea noaptea
Cum în pliscul pelicanului pește.

Noaptea își număra părerile de rău, toamnele
Noaptea arunca un postav cleios prin ferestrele singelui
Noaptea trăgea afară (cu ce cângi?) cadavrele piutind
în nămolurile somnului
Spărgea fluierul din gîtlejul păsărilor
Noaptea ca o pisică sălbatecă sărea la gîtul tăcerii
Tăcerea și noaptea, tăcerea și noaptea.

Se ingrămădește sarea minutelor în fundurile visului
Dar, sub pleoapa furtunilor copilăria zgîrie și strigă
Cere case din zahăr candel
Aurul potecilor în codru
Căci se apropie smeul cu o falcă-n cer și una-n pămînt
Și aruncă peste oglinzi cenușa spaimei.

Neînțelegi și neînțelegători,
Ne lovim unii de alții, tăiem din culorile colinelor
hainele închipirii
Neînțelegi și neînțelegători pînă dincolo de genele
cimitirului
Neînțelegi și neînțelegători în zbaterea dintre orbitele
planetelor
(Și totuși tu cititorule îngimfat ai voi înțelesul poemului)
Un poem ca atîtea alte stele ca atîtea alte plante
Dar nu simți cum năvălește din țesuturile mele o

fiacără
Nu simți cum armăsari năzdrăvani gîndurile imaginele
măncă jăratec

Sîngele meu ca o lance izbește lespezile cerului
Deschidă-se mormintele și iasă fiul omului
Pumnii mei zguduie temeliiile soarelui
Temeliile nopților
Și ca Prislea cu cuțitul insomniei sub bărbie aștept
venirea pasărei măiaștre

Rotesc brațele în zdrențele văzduhului
Privirea e un arcuș deșteaptă viorile depărtărilor.
Pintenul neliniștii îmi singeră coapsele
Te clatini ca o algă în borcanul cu dantelele mărilor
Flux al dorului peste nisipul din zi
Recunoști în glasul meu pînzele țesute de păianjenii
misterelor
Unde e canaua din care să curgă vinul de Drăgășani
al zorilor?

Unde e robinetul pentru șipotele de taine?
Și drumurile se nasc ca izvoarele din cremenea munților
Și drumurile desfac evantalii, ca fluviile, peste țitele
dealurilor
Totuși nici un diamant n-a tăiat sticla cerului
Dincolo de azur alfabetul stelilor încetează
Și privirile cad ca păsările istovite.

Înalt deasupra capului inima ca pe o tortă orbitoare
Inima să spargă tenebrele trupurilor
Inima pe tava oceanelor ca un alt cap al sfîntului Ioan
Cu sîngele despletit printre fîntînile furtunilor
Și să danseze împrejur destrăbălat vintul
Vintul ca o Salomee crescută din urna arterelor

Și cu pinzele tuturor corăbiilor scufundate drept voaluri
Cind numai ochiul zvircolit aruncă blestemele și profetia
Cind izbucnirea magneziului într-o zecime de secundă
A făcut ca placa fotografică a creierului să prindă
conturul revelației
Cind cometele desfac o perdea de iedera peste balconul
surisului
Și un golfstream de cîntece încălzește toate mările
sufletului.

XIV

Unde sunteți corăbii, cuvinte unde sunteți
Să încarc în voi tot amarul, toată bucuria din mine
Încă un cuvînt și altele ca o armată de șlepuri
spintecînd peștele argintat al Dunărei
Șlepuri în care violoncelele cîmpurilor și-au dăruit
corzile
Șlepuri în care păpușoiul se leagănă ca o chemare a
pitpalacului
Grăunțele sunt cristalele soarelui în eprubetele
după-amiezilor
Grăunțele sunt mărgelile din flauterul mierlelor
Fiece cuvînt e poate o corăbioară de hirtie în jghebul
copilăriei
Dar fiecare cuvînt e poate corabia în care voi răsturna
cărbunii
Mirodeniile, nisipul închipuirii, fildeșul elefanților
După vînturile toride în zăpușala inimii
Cînd plantele ca niște plămîni uriași se destindeau prin
coastele azurului,
Și ca frunzele de platan păsările pluteau în privire.
Cuvinte, corăbii pentru coraliile glasului
Pentru aurul strîns în funduri
Pentru tristețea care își sună clopotele în cortina
timpului
Pentru sticlirea de silex a surisului
Pentru nădejdea mîngîind umerii ca o blană de vulpe
albastră.

XV

Auziți țipătul meu voi culegători de perle
Munții de ape au zdrobit plămîni voștri și degetele
scrijelesc pîntecul oceanului
Trupul vostru seamănă tot mai mult cu sideful
Ca o panglică sideful, semn închis între paginile de stridii
Sideful alunecă o perdea peste zăvoarele apelor
Și ziua un lichid turbure urcă în culoarul vinelor.

Trupul vostru e un deget în mînușa valului
Trupul vostru ca o năframă la tîmplă brumelor
Poetul e fratele vostru, el se adîncește în oceanul
azurului
Cerul e o stridie imensă între carapacele munților
Și mîinile ating claviatura mărilor
Și acorduri prelungi se scutură peste zări ca bandajele
zborului
Mîinile au răvășit norii
Mîinile trec ca un șuier prevestitor prin părul sălciilor
Mîinile ca oglinzile se apleacă înspre buzele focului
Mîinile scormonesc pernele visului.

XVI

Se dilată ca o pupilă risul izbește în cremene zorile
Și fulgerul nopții se deznoadă pe umărul apelor
Zăngănesc lanțurile singelui în închisorile vinelor
Se deșteaptă o pasăre sub frunte și scormonește huma
ecoului
Pînă unde lovești cu un tîrnăcop bulgărul de sare
al creierului
Pînă unde se topesc în flacăra gîndului figurile de
ceară ale zilelor.
Și semenul tău,
Semenul tău cititorule ar voi să înalțe deasupra capului
arcușul libertății
Ca un torcador care oferă reginei inima fumegîndă a
taurului

Ca amfora ficatului dăruiată acvilei
 Semenul tău caută în dira plugului semințele dezlegării
 Semenul tău zgirie scoarța copacilor,
 Atinge de timpla lui cădelnițele izvoarelor
 Semenul tău se roagă, blestemă, binecuvîntează, înjură
 Înaltă catedralele corăbiilor, spintecă cu mașini uriașe
 pîntecul vîntului
 Inspumează armăsarii glasului, dărîmă și clădește
 laolaltă
 Ațîță tendoanele cărbunilor în mușchii vapoarelor
 Și ca tot atîtea antene nervii lui captează spasmul
 timpului
 Calcă pe grumajii colinelor, strînge în pumni coarnele
 munților
 Caută în nisipul nemîșcării grăunțele de aur al
 revelației
 Se închide în suferință ca în cochilia lui melcul
 Se apleacă peste buchetele visului : bibliotecile
 Sub clopotnițe de tăcere bibliotecile prelungesc panglica
 dangătului
 Bibliotecile, aceste anticamere ale veșniciei, aceste
 grădini ale extazului
 Fiecare frunte : o ciatură adîncită în gîtlejul unei fintîni
 de azur
 Străjuită de busturi atente, mesele sunt poteci prin
 toamna cuvintelor
 Un fluviu de liniște alunecă prin sălile ca oglinzile
 Și totuși se aude mugetul nescăzut al foametei al
 durerilor
 Bandajele cărților nu-s deajuns să acopere rănile
 gîndului și ale cărnii
 Dar încetinit gestul agită batista de cristal a minutului
 Și deodată din buclele paginilor prințesele țîșnesc ca
 jedourile
 Aduc în mîini mătăsăriile cîntecului
 Flutură în privire pădurea de smaragd a bucuriei
 nedeslușite
 Așa cum plămînul se desfată în mirosul réavăn al
 finului
 Și cum mîinile rotunjesc în aer obrazul oval al zborului
 Mîinile ca doi porumbei legați de panglicele brațelor
 Mîinile care au atins simburele magic din piersica
 poemului

Și s-au trezit cetățile adormite în oceanele bibliotecilor
 Pentru coraliile singelui insule prin undele nevăzutului
 Biblioteci ca acele corăbii fantome care trec prin
 somnul despletit al brumelor
 Biblioteci asemeni ceasornicelor cu nisip pentru
 măsurarea nesfîrșitului
 Oamenii ca sălciile își scaldă fețele în plînsul
 crepusculului
 Oamenii întîrzie în biblioteci în așteptarea cîntecului
 care trebuie să vină.

Biblioteci căi ferate ale închipuirii
 Biblioteci flori la cheatoarea nemărginirii
 Cînd ochiul ca un călăreț bate toate hotarele furtunilor
 Cînd craniul se umple de infinit ca o ploscă adîncită
 în șipot pentru ospățul vînturilor
 Cum păsările sparg în ciocurile lor metaniile colorate
 ale ecoului
 Cum fețele inecaților trec prin vitrinele somnului.

Toate vămile primesc beteala amurgului
 Un fluier se rupe din orice lacrimă din orice timplă
 Rotească peste paragina ochiului uliul luminos al nopții
 Stingă-se sub vatră jarul luceferilor
 Corbul minții odihnească-se pe, aplecată, crucea vîntului.

XVII

Cascadă prin mîinile torcînd beteala visului
 Mieii cerului părăsesc între degete buclele de azur
 Și inima devine o punte între ev și ființă
 Răsună porțile singuratății se închide robinetul
 meterezelor
 Ca un păun crepusculul se desfoaie luminează
 coridoarele cetății
 Cînd iubirea sclipește precum diamantul din naharul
 învingătorului
 Iubirea licoare magică în ceașca de cafea a capului
 Și covoarele se adîncesc în ele înșile ca sărutarea la
 infinit a oglinzilor.

O amforă-i iubirea pe umărul destins al cintecului
Vietățile își înalță frunțile din noroiul de suferințe
Încă o dată spaima, durerea, ura se trag înapoi la
atingerea buzelor
Încă o dată ca un steag auzul flutură în bucuria uitării
de sine.
Spintecă întunerecul ca un hohot de far înnebunit
Ca un far care caută în naufragiu deznădejdea corăbiei
supte înspre adânc de boturile valurilor
Și mulțimea privește de pe punte la năpuștirea
monștrilor înfometaji
Groaza crește ca trupul desfăcut în înalt al apelor
Dar scinteiază precum cremenea sufletele, și iubirea
Leagă în jurul inimii colacul de salvare.

Iubirea macină o făină de stele pentru piinea extazului
Iubirea clădește din nou lumea pe dinăuntru pleoapelor
Deschide brațele ca ferestrele anotimpurilor
Și albesc vorbele în pirii vocilor.
Al vocilor împreunate ca mările orizontului
De-a lungul drumului cu priviri ca ferigile
Cu inflexiuni ca îndoirea elegantă a păpuriișului
Cu genunchiul în colb și sărutarea ca o frunte a minii
Cu apropierea precum atingerea pe sub pleoapa
pământului a lacrimii fântinilor.

Iubirea-i un refugiu pentru doliul rupt din păragina
pieptului
Pentru zgomotul de lupte zăngănind în metalele oaselor
E firul de aur din balanța zilelor
Când dinții se înfig în pulpele norilor în obraji vântului.

Dar ca un șarpe gândul pîndește în nisipul minții
Și vînătorul alungă ciuta peste villorile fructului
Minciuna fierbe-n timplă ca-n subterană mustul
Iubirea-i arcușul de parfum peste strunele crinului
Rodesc prunii din livezile glasului se lasă cortina
amintirilor
Plutesc berzele revenirii peste aburul irosit din azima
somnului

Se întorc limbile vîntului pe cadranul văzduhului
Și trupul se umple de sunetul repetat al orei.
Privire răsfrîntă în privire
Suris adîncit în suris
Foc jucînd peste două inimi topite-ntr-un profil
Făcătoare de minuni schimbînd ghimpii în funde de
auroră
Și prin pletele împreunate lumina trece ca un landou
sărbătoresc
Noaptea se răsucește în adîncuri ca o buruiiană secată
Cerule e un pian nesfîrșit, oceanul e pedala,
Ca păsări gleznele cîntă, sufletul trîmbițează,
Iubirea ca razele Roentgen arată lampioanele dintre
coaste.

XVII:

Noaptea e înaltă și se ridică foarte încet dintre corole
Noapte necunoscută cîinelui cît și regelui
Noapte ca o diademă pe fruntea somnambulului
Noapte oglindă lăuntrică a obrazului
Noapte ca mugetele-n frunză, și-n pădurile sălbatece
Noaptea e manivela care pornește curentul electric al
elanului
Ochii ejaculează din orbite și flutură ca alge prin
transparența copacilor
Refluxul retrage mîna oceanului din palmele stîncilor.

Corabia care îndreaptă spre semafor salutul pinzei
E orbul ridicînd o cupă în aurora boreală
E orbul care mușcă rodia lacrimii
Și privește mai înăuntru fără minciuna văzului
E orbul care pipăie la subsuoara cuvintelor osul zborului
E orbul care prinde între gene funigeii cîntecului
Cînd toamna dă drumul tuturor păsărilor din cojiviile
vinelor
Și pîmii își mușcă degetele, aruncă mînușa zilelor,
Cînd se încing codrii și flăcările trec ca o horă de
haiduci fantastică
Și duduie spinarea cerului
Și hanurile îngenunchează la răscruce ca bivoli.

O suferință suie în termometrul azurului
 Și vulturii-și rup așchii din zbor pentru exemple
 Dar omul spintecă pîntecul berbecului, dar omul
 Pune un steag de doliu la fereastra miracolului
 Astupă cu bancnote oceanul prin care ar putea privi
 în veșnicie

Taie în bucăți vocea profetului,
 Se prosternă vițelului de aur,
 Nu simte viziunea călcînd cu el alături
 În zilele cu soare, în bucla arătorei,
 În nopțile-n beteală în argintul peștilor răsfoind filele
 apelor

În cuibu-n care vrabia aduce mei și ovăz din câmp,
 În ecoul ploii pe lespezi de-anotimpuri,
 În fundele ce-n aer desenează chemarea mierlelor,
 În aburul rugăciunii urcînd din ceaunul văilor.
 Și de fiecare dată porumbelul călător al cîntecului
 Se depărtează cu părerea de rău că nimeni
 Nu i-a luat de sub aripă scrisoarea revelației
 În vreme ce colinele și cerul își împreună oglinzile.

Dar amintește-ți viața risipită în atitea coliere
 Viața din vioară, din păpuris, din mîna
 Care mută ca un resort figurile de șah ale zilelor,
 Viața desfăcută ca o cometă în mansarde,
 Viața mucețită cu toate uneltele speranței în temniți,
 Viața din omida care suie pe iedera frunții în insomnie,
 Insomnia o amforă pe buza prăpastiei de brumă.
 Și amintește-ți războaiele, inundațiile, pogromurile
 Amintește-ți splendoarea de apocalips a frămîntărilor
 perpetue

Și ruperea din sînul matern și aruncarea între balaurii
 existenței

Și glasul care nu mai poate scăpa din ocna obicinuiții,
 Priveliștea cu brazii ca anahoreți ai spiritului
 inaccesibili,

Limba azurului trasă tot mai adînc în gitlejul
 resemnărilor

Și plecarea definitivă a unui prieten pe o targă de
 umbre

Și acest suris, o! acest trist suris pe un obraz care
 nu mai e al meu
 Un obraz care vine la suprafață ca un înecat din undele
 de staniu

Un obraz care a fost al altuia
 Un obraz care va fi al tuturor
 Cînd feeria copilăriei e apusă
 Cînd basmul visului nu se mai deapănă
 Cînd oglinzile ne oferă măști în așteptarea carnavalului
 ultim

Cînd hufitul ancorelor anunță un etern naufragiu.

Mărgelele stelelor pe ramuri întunecate
 Și pocnesc în piersicile de catifea simburii ca bicele
 Năvala apelor ca un potop de pumnale
 Prăvălirea viilor pe costișe cu boabele de soare între
 frunze,

Cîmpiile cu oase de fum, fluviile cu armuri de crepuscul,
 Și tot ce ți se dăruie în singe sau în pupilă
 Viscolul în respirație prin văile toride
 Cavalcadele de fantome prin zăpezile pleoapelor
 Cînd singurătatea preface în cenușă inimile
 Ca o cometă singurătatea
 Atinge planetele gîndului răstoarnă țărăboanțele de
 vorbe

Singurătatea-n unde a obrazului de salcie
 Singurătatea ecoului ca o castanietă în palmele vîntului
 Singurătatea răminerii pe țarm cînd s-au rupt din varul
 privirilor vapoarele

Și mîinile s-au oprit ca păsările pe mormintele zărilor.

Dar noaptea ca o veveriță sare din crengile apelor
 Noaptea mîngiie cu un deget chivăra norilor
 Florile sunt grăunțele răsturnate din sacul risului
 Florile sunt miresele aerului
 Florile hohotesc la răspîntii.

Păsări au deschis în evantai forma zborului

Și fereastra opacă a anotimpului anunță aurora
 Dar ploaia agită panglici multicolore ca papagalul
 Dăruiat de marinarul șchiop al prostituției

Și surîsul prizonier al buzelor se apleacă peste grațiile
dintilor
Dinții aceste geamuri cu glastre de măghiran și cu
storul roșu al limbii
Cînd în ferigă e un tunel de miresme pătrunde trenul
Și castelanul inimii scoboară pont-levisul
Armăsarul visului tropăie la scară
Urmează retragerea cu torțe a plopilor victorioasă
Bolțile glasului răsună în fanfara oceanelor
Vîntul învîrtește și duce în deșerturi arpegiul rupt din
harfele marilor capitale

XXI

În rădăcini și-n zvonuri adorm prințesele de dantelă
Și pasul absentului urcă pe treptele din singe,
Absentul se apleacă peste balconul ochiului
Absentul îți oprește mina într-un acord al pianului
Absentul te salută în poarta dimineții
E mesagerul nopții sau poate-al nemișcării
În palme-i saltă cerul ca o creastă de coșoș proaspăt
tăiată
Desface pe genunchi ca o gazetă lanul cu păpușoi și
gușteri
Înaintează alaiul cu trîmbițele de țărăină
Rămasul bun străvede o părere de rău nevătămată
Cum e încă fragedă carnea ursului încuiată în veșnicia
relativă a ghețarilor
Cum sunetul răzbește prin crepuscul și prin flaut
Cum aerul e-o fundă la gîtul căprioarei încremenite-n
peisagiu
Cum izvoarele țîsnesc din căderile stelelor în august.
Astfel în lama de cuțit a valului furtuna încrustează un
cîntec
Astfel anii cari au trecut asemeni caselor pe roate ale
saltimbancilor
Și anii cari au să vină cum scoboară la sfîrșitul iernilor
Turmele din turlele munților
Și clopotele plutesc ca îngerii peste leagănele de spice.

Dar se sparge arcu inimii nu mai e căldura așteptărilor
Sufletul nu mai e lupa care să concentreze razele
speranței
Și trupul se întoarce într-însul fără zăre ca o barcă
părăsită în nisip
Trupul se închide în cristalul gestului mereu același
Fără pasul care să calce alături de zimții drumului
Fără mîna care să se frîngă în curelele de transmisiune
ale aventurii
Fără izbucnirea de o clipă,
Fie și de o clipă numai, a farului răscolit din lumina
adîncului.

XXII

În cutia glasului se împletesc panglicele cîntecelor
Sunt cîntecele ca niște coralii de crepuscul peste
fluviile Africei
Sunt cîntecele negrilor reținuți în spini invizibili rochiile
dansului
Sunt cîntecele prizonierului care a uitat obrazul azimei
de acasă
Sunt cîntecele ca gene de catifea umbrind ochii
catedralelor.

Ce zid al plîngerii e inima
Și singele duce la vale cîntecele de tristețe
Ca arborii smulși din rădăcini de puhoaietele munților
Ca turmele de nouri care merg să se adape din jgheabul
mărilor
Și fiecare pasăre e o gitară pentru degetele vîntului
Fiecare pasăre poposește ca o medalie pe pieptul aerului
Cînd bem din cupa sînilor limpezimea speranței
Și diademele nopților strălucesc pe umerii plantelor.

Atunci prin calcarul timpelor răzbate cascada somnului
Somnul cu năvala cailor albi și a steagurilor de apă
Somnul ca o cușcă de gheață pentru prepelița surisului.

Lămpiile se ciulesc ca urechile vitelor la apropierea
furtunii
Ruginesc în hangarele văzduhului roțile mari ale
colinelor

Se ating de buruieni mandolinele șerpilor
Și în oglindă frunții panoplia drumului se aurește.

XXIII

Furtunile apleacă balanța zilelor furtunile
Au aruncat peste umărul nostru banduliera fulgerului
Beteala incendiilor
Furtunile au spart ferestrele vântului
Și se despletesc coamele de țipete
Se leagănă fluxul glasului
Cîrma inimii geme
Și ca o colivie ochiul primește pasărea ploii.
Ploaia — cite scări de mătase pentru bucele norilor
Cite coarde destinate peste ecoul flăcărilor
Cînd cavalerul cu mandolina amurgului la subțioară
se oprește sub balconul de apă
Și castelana desprinde ca o fundă surisul din cascada
de azur a singurătății.

Cimpiile dansează cu pasul lent în ierburi
Și fluviile ca șerpilor se tirăsc pe spinarea nopții,
Noaptea se teme de alunecarea în oglindă a șarpelui
Noaptea își scufundă fața în fîntîna de răcoare a aurorei
Noaptea se prelinge pe geamul opac al singelui
Ca o bufniță noaptea adoarme în ruinele oceanelor.
Dar uraganul nechează ca un armăsar la jarul stelelor
Copacii bat mătănii
Și cerul își oferă pîntecul bisturiului în zigzag al
trăsnetului.

Se scutură ca o mantie un suflu peste întinderi
Ca bărci uriașe codrii naufragiază-n dantelele de brumă
Vocile, ca frunze, vibrează-n transparentă.
Și totuși răscolești cu unghiile azurul și țărîna
Din carnea ta rupi arcul cu care vei stăpîni zimbrii
visului

Sîngele tău e-n trîmbițele vinelor chiotul
Care va deștepta cocoșul sălbatec și pantera
Cum rădăcinile îți pun brățări la glezne

Și hățurile drumurilor îți rod palmele și umerii
Și cuțitul destinului îți smulge zilele
Cum de pe trupul peștelui solzii.

Dar ca niște cupe mările se ridică pînă la buzele lunii
Mările sunt minile orbilor înălțate în laptele luminei
Mările sunt obraji care se preumblă în parcurile din
amintire

Mările sunt treptele pentru intrarea în amfiteatru a
acestei dansatoare :

AVENTURA

Aplauzele se fring ca păsările în pinzele corăbiilor
Și valul pune pe fruntea înecatului o aureolă.

Tîrziu în sertarele văilor izvoarele sunt ca șuvițele de
păr ale tubitului dispărut
Visurile incremenesc ca stalactitele în peșterile ochiului
La sînul anotimpurilor atîrnă colierele de fructe
Și către acoperișul frunții se înalță colonadele florilor.

XXIV

Din frunte nu rămîne decît un cîntec de alge
Cu părul cum e goana năpraznică a cailor înspăimîntați
Ploaia ca un haiduc iese înainte cu flinta fulgerului
ridicată

Ploaia pune hamuri de apă în boturile vînturilor cari
s-au luat la întrecere

Izbește-n carne și-n rădăcină mușcă
Roțile pocnesc în țandări ca semințele de cucută
Paharele pomilor se tulbură
Și uleiul sfînt al clopotelor trece prin pîlnia fîntînilor.
Dar brațele ca melcii rup un chiot în auzul veșniciei
Din ochii-n nemișcare nu scapără amnarul privirii
Și buzele ca iederi se împletesc în cupru.
De unde se revarsă acest suflu de groază ?
Din ce crater se tirăște o lavă de liniște eternă ?
Și înghețarea în somnul ca peștera-n crepuscul
Cu foarfece de umbră taie respirația

Asemeni faldurilor mari ale norilor
Lipește chiparoșii ploii de fereastra obrazului.
O mină de măcelar dură se răsucesce în gitlejul
văzduhului
Și între vegetale țîșnesc glandele cometelor
Smulge din raftul coastelor inima,
Innoadă ca eșarfe gleznele peste umărul rugăciunii.

Și poate că sub iazul mort al feții cu lișiță și păianjeni
Sub surisul de cretă peste varul gingiilor
O ghitară se încoardă și vibrează fluxul unei game
divine
Un must de glasuri în slavă circulă prin țevile cărnii
desfăcute
Un evantai de flăcări se-nalță din cenușa pleoapelor
Și trupul se preface într-o cale lactee a zborului
Cînd oasele albesc șlefuite în argint
Ca instrumentele de muzică ale vîntului.

XXV

Sprincenele se imbină ca arpeggiile a două pianе
Și fierăstrăul vremii scrișnește peste scîndura frunții
După aceea fruntea plutește prin rugina sticlei
Ca o cădere de frunze,
Căci frunzele sunt marea toamnelor, frunzele
Sunt scoicile rămase pe plaja văzduhului
Cînd oceanele de culori ale anotimpului au secăt,
Cînd amurgurile colindă cu cîntecele lor de funingine
Și în jurul plopilor furtuna se zdrențuie ca
îmbrăcăminteă cerșetoarei.
Sunt semnele destinului încrustate în coaja acestei
portocale
E cărbunele nopții cristalizat în diamantul stelei polare
E dimineăța rumenă din miezul unui măr
Și vinul care mustește în soare și în timplă
Cînd scoboară cu fluierul în desagă ciobanii de pe
culmile visului.
Și e un colier mirosul verde al crîngului pe grumajii
asinului.

XXVI

Ca bărcile alunecă prin os lumini ovale
Și vînturi în calarge se rup ca albatroșii
Urmcăză goana oglinzilor pe scările privirii
Cu palmele în zare sprijinite pe munții de-aluminium
Munții cari sunt orge sub colonadele nopților
Munții trecînd ca niște caravane prin somnul azurului.
Încă o dată noaptea deschide un compas peste planșeta
inimii

Noaptea își regăsește în iarbă respirația
Noaptea-și alunecă pe trepte rochia de blesteme
Noaptea ca o sondă aruncă țîțeiul de păcate
Și omul își oferă fruntea acestui pumnal invizibil
Omul înalță capul prin cascada de smoală
Cu semnul umbrelor pe piept ca o cocardă
Cu strunele trupului bine întinse în așteptarea
arcușului miracol
Cu surisul plutînd ca o flamură peste scoborișul abrupt
al obrazului.
Dăr în pupilă ca-ntr-o deltă se revarșă fluviile tuturor
făpturilor

În pupilă fulgerul intilnește zmeura
Pupila pune pe dinăuntru o fundă de culoarea
nufărului
Și toamna aduce brocartele și panopliile ei în rugină
Pentru gloria plantelor
Pentru gloria somnului rotînd ca șoimul

Bucură-te : peste ceardacul fructului se apleacă trupul
zei al seminței
Și răzbește prin pulpa de noapte elanul sevei
împrospătate
Se desface vibrarea în adînc a trîmbițelor reinnoirii,
Exaltarea înfinită a spermei în transparența
ringlodelor
Sărbătoarea firului de iarbă răsucit în desfrunzirea
mormintelor,
Reînvierea cîntecului răstignit în fluier și în alună.

O iederă de liniști suie pe colonada umbrei
Piraietele respiră prin colierele de calcar ale clopotelor
Piraietele trec ca luminile prin sticla cîntecului
Și plînsul vibrează în scoica drumului în pantofii

zăpezii.

O suferință e totdeauna aproape, în pasăre, în buruiiană,
În scoarța copacilor care filtrează aurora,
În fluierul rupt în stîncă de fălcile valului,
În mădularul vîntului și-n bucelele din spermă,
O suferință-n șarpe și-n crengile înalte,
În fundul acestui pahar al nopții cu drojdia luminii,
Cînd ochii explodează la depărtări ca obuzele,
Cînd ochii fac ravagii în pămîntul obrajilor
Și plumbul miracolului găurește aripa auzului.
Atunci tu vii cu ușiul fluviului încuiat în inel
Atunci tu acoperi cu sînul ca o cască schimonosirea

zilei

Și viața rupe în dinți carnea unei garoafe
Atunci tu-mi răcorești în izvorul umărului capul
Atunci tu ești prezența și poate ești răspunsul.

incendiat

Prin mîini ne trec izvoare-n evantaiul nopții,
Cînd pură apa frunții se atinge de vitralii,
Și-n fructul inimii tresaltă simburile aventurii
Resortul brațelor se destinde spre codrii eternelor

absențe

În cușca de sticlă a oceanelor se străvede păunul
furtunei

Dar e o platoșă visul prin ierburile arse
Buzele au supt bomboana amară a uitărei
Obrazul e o cruce rămasă în solitudine
Obrazul se înalță spre catapetasma pădurii
Și un acord de orgă se desface din zăpezile în topire :
Destinul apasă pedala marilor inundații
Fluviile se umflă și învelesc ca panglici trompetele de

ape

Puhoiul chiuie în ziduri și-n mîinile sonore,

În griu și în pleoapă e-aceeași dezolare,
Pe deal pieptănătura ruptă a viei în abanosul brumei,
Și turmele lichide trecînd peste arătură
În hambarele prăbușite limbile de valuri
Și surisul părăsit prin oglinzile gărilor
Cînd orologiile sunt melcii cari ating cu antenele
minutelor veșnicia.

Dar să-ți vorbesc de nopțile dresorului între leoaicele
zvelte

Și fremătătorii tigri și jaguari fluizi ca niște șarpe
Cu blănuri care au păstrat aurora roșcovană a
ecuatorului

Cu unghiile ca alcooluri în cupele de umbră
Și saltul doritor de singe prefăcut într-o alintare a
aerului

Și coamele scuturate ca tot atîtea cascade în ferigă
Biciul ca un pocnet brăzdează pîinea lampioanelor
În ochi e o succesiune dramatică de ținuturi sălbatece
Și-n duioșie glezna se apleacă spre șarpele oboselii.
Noptile dau tîrcoale vocilor ca și focului
Pădurea-și ridică în zare brațele ei de frunze
Și privește cum marea ca o pasăre își netezește penele
Scormonește măruntaiele pămîntului
Și scutură în ciocul de ape zdrențele crepusculului.
Pe urmă marea e o cutie de scrisori pentru plicul
albastru al vapoarelor

Pentru surisul, ca o fundă veștedă, al înecatului
Și nopțile inundă scrinurile vechi ale cîntecului
Prin catedralele de umbră tristețile se preumbă ca
miresele

Cînd toreador anotimpul prinde din goană coamele
furtunei
Cînd peste comorile cugetului joacă focurile galbene
ale insomniei.

În adînc bitlanii desfac zăpada aripei
În amintire cîmpiile își prind la gît colierele finului
Cîntă pasărea lacrimii în colivia obrazului
Și pătrunde ca un punnal șoseaua sub noapte și sub
frunte.

Gesturile trec ca urzici prin ochii spectatorilor
 Urzici aceste broderii pe ghergheful vântului
 Aceste dantele în cruzimea oglinzilor
 Echilibrul urcă pe o scară de priviri pînă la trapezul
 lunii
 Și capetele se aruncă în sus ca pălăriile oferite
 matadorului.
 Noptile cîrcului sunt brăzdate de limbile proiectoarelor
 Și-n fișia de raze e singele luminos al acrobatului
 E chimirul care sună monezile peștilor în întunecimile
 de ape
 E pavăza transparentă a saltului
 Pe-un trup ce se-ncovoaie ca arcul de aramă.

Dar din noaptea pămîntului iese frăgezimea legumei
 Și în noaptea inimii răzbate tictacul deșteptător al
 iubirii
 Gleznele cîntecului au agerimea cerboaicelor
 Și-n arătura grasă a sărutului anolimpul germinează,
 Rotunjește-n aerul bronzat coapsele fructului
 Trezește-n vitrinele cărnei păpușile cu resort ale
 mușchilor
 Spumegă în țesuturi și în vine alcoolul libertății.

XXX

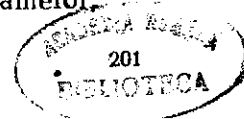
Ridică vioară fruntea pînă la arcușul nopții
 Rimește-n piept incendiul buclelor nocturne
 Și prelungeste-n rana adîncă țipătul purcelului tîrît
 spre moarte
 Țipătul ca un păr fantastic pe umerii auzului
 Cheie să scormonească în veșnicia lacăt
 Țipătul care se-nalță asemenea valului, cu buze de
 maree
 Să atingă ovalul planetei pe etajera morții
 A morții crescute ca o piine în cuptorul din pîntec
 A morții care te pîndește în curcubeu și-n frunză
 Și ca o clapă sonoră vibrează în bronzul trotuarelor

Singeră în aromă căpșuna pasului
 Sună ca o castanietă în tavernele oaselor.
 Dar peisagiul de dezolare rămîne în urmă ca fumul
 expresului
 Intri în compartimentul speranței și aștepti ivirea în
 pupilă
 A griului zvelt ca un cîrd de berze
 Și capul fecioresc al cîmpului cu părul de lucernă și
 de orz
 Cu floarea orizontului crescută în glasta respirației
 Și coafele dealurilor pline de mierea dimineții
 Îți amintesc lumina răsfrîntă din incandescență zborului.

XXXI

Întristarea e un spital e o noapte inversă
 Desface grațiile de lacrimi peste balconul privirii
 Aruncă o cenușe de crepuscul în apele tulburi ale
 geamătului.

Întristarea apleacă salcia ochiului
 Cheamă plînsul ființei iubite
 Și e o suferință pe buzele de aer
 Și e o resemnare în glasul răsfirat în pădăie
 Ce folos că troica soarelui sună la scară
 Și vrăbiile duc în ciripit trena de mireasă a anotimpului
 Ce folos că în perdea arginteste platoșa zefirului
 Și aurul păstrăvilor zornăie în punga riului de munte
 La ce e bun zigzagul ghicit de cocor în fulger
 Inelul de răcoare din degetul fîntinei
 Fluierul de verdeață în codru și în ureche
 Cînd se-nfioară holda cu grîne ca o coapsă
 Și orice spic e-o orgă prin valurile de semințe
 Și orice buruiană e-un hohot de lumină,
 Piciorul trezește vioara potecii, o încoardă.
 Palmele păpușoiului alintă obrăjii respirației,
 Un curcubeu aruncă moneda cîntecului pe fereastră
 Dar noaptea ca un paznic încearcă lacătele tristeții
 Dar dinăuntru noaptea rinjește în geamul inimii
 Și mușcă brațul iubitei,
 Chinuie pîntecul mamelor.

Mîna care a uitat să mîngîie sfişie mătasea sărutului
Şi dintr-o dată cheile iubirii cad în oceanul de ură.

Ura izbucnită fără veste în încleştarea cărnei
Ura sărind ca o piatră netedă peste apele timpelor
Şi noaptea se urzeşte în suveica singurătăţii.

Dar zorile rup de pe trupuri cămăşile de păcate
Impodobesc oraşul cu brăţările ferestrelor
Şi umerii se apropie în trezie ca bărcile pescarilor
Umerii luminează în aerul pur iarba fermecată a
surisului

Ochii îşi cer iertare prin roua regăsirei
În odaie sărbătoarea iubirii e cu steaguri de şoapte
Bolţile inimii răsună de chiote
Cădelniţele sărutului desfac fundele iertării
Şi pe războiul vocilor se ţese covorul bucuriilor duble.

iunie 1927 — august 1929

ZODIAC

1930

Și înaintea tronului : ca o marcă de sticlă, asemenea cu cristalul. Iar în mijlocul tronului și împrejurul scaunului : patru ființe, pline de ochi, dinainte și dinapoi.

Și ființa cea dintâi era asemenea leului, a doua ființă : asemenea vițelului, a treia ființă avea față ca de om, iar a patra ființă era asemenea vulturului care zboară.

Apocalipsul 4. 6. 7
traducere de GALA GALACTION

În frunte un stigmat, la dreapta echinoxul,
Apleacă o balustradă de fulgere sărutul,
Și viforul ingenunche pe un ceardac cu încrustări de
fluier,
Dar cu mieii între măsele, lupii se îndepărtează de jarul
cuvintelor.

Din umăr o pasăre revarsă prin tril limpeziștea singelui,
Din deget izbucnește în jedou curcubeul,
Din mormint ploaia se desface ca o păpădie legendară,
Și într-o adiere de vânt trec orașele Africei,
Ca foile calendarului ucis de o mișcare neprevăzută a
pupilei,
Ca întâlnirea, în crepuscul, a sălciilor cu portocala din
singele îndrăgostiților.

E sărbătoarea toamnei în dantelele cascadei,
E genunchiul care atinge ca un porumbel mingea valului,
E fluturarea vocii prin alun și prin batistă,
Când anotimpul calcă pe dealuri cu coșurile de fructe,
Și izvoarele fură oglinzile de sub pernele zăpezilor
frumoase,
Când vinătorul aruncă brățara pocnetului în palma
depărtării,
Și pe ghergheful înalților cedri se urzește brocartul
poemului,
Ca o țorță de izbîndă în inimă pleznită ca harbuzul,
Cu platoșa muntelui peste umerii procesiunii.

Dar e fulgerătorul și e apocalipsul,
Dar iedera crescută cu vîntul în pleoapă,
Și zidul unei amintiri e găurit de scorpii,
Chiotul crește prin coamele sirepilor cu bice de luceferi,
Și răsăritul linge pereții ocnelor în sare.

E tîmpla ce răzbate cu limbile de flăcări,
E gușterul de-aramă pe brațul din fîntină,
Și visul cade-n fildeș ca un pieptene zvîrlit de
cosinzeană,
Și solitudinea se împletește cu șuierul în trestii,
Ca o chivără cerul pe ochiul de cenușă.

Obrazul furtunii în strigătul sterp al zebrei,
Pădurile prin sticlă se aburesc, se umflă,
De pe coloana minții o acvilă-și ia zborul,
Și-un pas prin așteptare trece ca un zigzag de frunze.

Un șoim al presimțirii se-aruncă între vrăbiile vorbelor
Lîncede; clopotul se desface din rîs și din ferigă,
În așteptări pe culme cu căpitan și armură,
În destrămări prin lupte cu flintele de steie,
În uitarea de-o clipă prin florile undelor,
În aiurarea venită din amurgurile cîntecului,
De-a pururi frînt în lanțuri și întors de pretutindeni:

II

Prin frumusețea cărnii și transparența ploii,
Arcușul trece-n taur se-atinge de luceafăr,
Visul plătind ia forma zăpezilor din zboruri,
Sîngele e în vine, ca lămpile din salină.

Dar buza ca un sigiliu de bronz la miază-noapte,
Dar sărutul ca un cavaler profilat în armură,
Și fruntea e o amforă cu o cenușe de amintire
impalpabilă,
Și frunzele sunt fluturii verzi adormiți în cuvînte.

Mîna intră-n repaos ca-ntr-un han călătorul,
Orașele care trec ca palmieri mari prin respirație,
Și norii, ca mobilele de stejar la o oră incertă,
Apleacă peste destin ochiul, ca pe obîncul seii.

Voi, armăsari fugăriți pe o panoplie de brumă,
Și voi smintiți cu sulii și căști în săptămînă,
Coloana vertebrală suspendă ca un trapez minutul,
Spasmul vine la urmă ca tava cu dulceață
La-ntoarcerea-n grădina bătrîneasă și cu răcoare din
trecut,

Cu liniștea ca vița sălbatecă pe streășină și prispă,
Cu dulăul care-ți pune ca o monedă în palmă nasul rece,
Și cîntecul se rupe-n două spre lună ca refluxul.

Gonește cu bolovani în deșerturi vitele și setea,
Îmbrățișarea aduce un maldăr de lemne ude,
Și focul troznește-n plita cereștei reculegeri,
Cînd elanul se imprimă în arbore și-n slovă,

Cînd membrele se-nnoadă sub simțuri ca odgoane,
Cînd ancorele inimi în funduri de trup țînțuie
veșnicia,
Cînd cascadele nopții sar pe pietrele albe ale frunții,
Din măduvă și liniști iubirea ia ființă.

Pletele se revarsă ca fluviile pe țară,
O patimă învăluie brațul, îl lînge sau îl mușcă,
Ochiul regăsește în azur păcatul și lumina.
Dar degetele zgîrie cînd vor să mîngîie;
Și glasul în loc să cînte ca o frunză între dinți șuieră
în venin ca un șarpe.

O urzică pune în privire bubele ei păroase,
Ura ca un păianjen aruncă sîrmele ghimpate
Și călciiul sparge-n țărînă tîmpla, ca un fluier căzut din
carul cu fin al crepusculului.

Singele țipă-n temniți și cere-ngăduință,
Azima lacrimii se umflă într-un cuptor de geamăt,
Dar unde-atingi o clapă se rupe carnea unei răni,
Și unde ai voi dantele se învrăjmășesc fierăstraie,
Genunchiul caută lespedeă, caută pocăința,
Și-ți ceri în poem iertare stelelor și iubitei.

III

Cu inima în frunză, cu timpla în luceafăr,
Și brațele prelungind incendiul amurgului din cîntec,
C-un diamant de zboruri taie sticlos albastrul,
Cu degetul pe gușa infiorată a flintei,
E o privire joasă și o plecare-n brumă,
E respirația oprită cu iedera pe buzele vacanței.

În anotimp aroma trecută prin storurile trase,
Precizează chiotul despărțirii ca o panglică funerară,
Îngenunchează izvorul ca un cerb printre acești ienuperi,
Aruncă în tufișuri ochiul ca un ban de aramă.

Și dintr-o dată inscripțiile pomilor se deslușesc în
păsări.

Ca mugurii pîraiele saltă la focurile pupilei,
Codrii de brazi aruncă pe umeri buclele de ozon,
Codrii de mesteacăn trec prin osul culorii.

Dar intră-n scenă instrumentele grave ale pădurilor de
fagi,
Și-n alămuri sunt frunzele ca-n duzi viermii de mătase,
Trăsura de verdeață sule ca o fanfară-n pleoapă.

La cingătoarea nopții prinde cornul de vînătoare,
Inundă-n apele lunii frunțile de cereale,
În ghindă găsești semnul furtunei la miază-noapte,
Buza primește amnarul cenușei din crater.

Nu te răpească uliul trezirii în fintină,
Cum trec prin somn vapoare și templele prin piatră,
Cum zornăiesc la ferestre seile de nourii,
Tu cavalier al spaimei și-ntruchipare a slovei,
Cu-o mantie regească peste întinsul ploii.

Cu un toiag învie în literă un șipot,
Și glasul să răsune prin cereștile butii,
Să se reverse vinul acumulat de veacuri,
Destins în văz misterul din floare și din taur,
Miracol ce se-ntrece în spirit și în vierme,
În fructul de-alun și-n suplă plutirea rîndunicii
Cu lacrima ascunsă a timpului și-a ierbii.

Pe deget suie gușteri și fulgere, să soarbă.
Otrava-nchisă-n roua și amurgul din inele,
Trupul ca un gheizer împarte fierbințeala,
Aduce curentul cald al vorbei în apele de ștofă,
Înaltă rugăciunea ca o torță în tenebre,
Să lumineze-n cuiburi catapiteasma umbrei,
Sub streșini și sub frunză ca un lacăt de zboruri,
Cu-armatele, erorii pe-obrazul cum e toamna.

Dar fii prietenos cînd oaia și gîndul au revenit în turmă,
Dăruie un blid cu linte copilului din aventură,
Cu fiarele de plug ale ochilor răscolește țărîna,
Rotește mîntea, vultur, peste bulboane stinse.

O mască de crepuscul acoperă peisagiul,
Prin sticla de-anemie a iernii eflorescența miinii

Stranie, ca și chipul călătorului aplecat
Peste balustrada albind ca o dantură a nopții,
Aruncă în torent rămășițele orei,
Amestecă sub bolovani cu păstrăvi monezile luminii.

Prin amintirea dreaptă, prin crestele de flăcări,
Te urcă pe o targă de spume în petală
Distilează în voie aroma din stamină
Cînd marinaru-și prinde la piept steaua polară
Cînd pe-nălțimi copacii se tulbură ca vrăjitorii.

Iul B. Pundoianu

O ploaie ca o fereastră deschisă înspre ograda cu păuni,
 Și o festilă arsă lângă rotirea de șoim a frunții,
 Furtuna sfirșește cu părul între crengi,
 Cu degetele crispate în căpestrele vântului,
 Cu o potecă, fluier, căzută între frunze,
 C-un răsărit de cîntec infiorînd holdele buzelor.

Din deșerturi răzbate o trimbiță amară,
 În retorte nisipul subțiază timpul inefabil,
 Ca prîntesele norii se tolănesc pe perini albastre,
 Lumina e-o licoare în eprubeta fulgerului,
 Fluviile duc trena oceanelor ca pajii,
 Și-n vasele de lut se imprimă o tristețe ovală.

În care os al primăverii crește miragiul zborului?
 Aripa e un arpegiu de colinde, e un obraz invizibil,
 Dar rîndunica izbucnește ca o sămîntă a azurului,
 Dar atingerea de luceafăr se face într-o capsulă,
 Și germinarea vibrează un violoncel de spume,
 Cu șalul o cascadă pe umerii de crepuscul.

Astfel genunchiul aruncă reflexe de Carrara,
 Și în ceaunul văii mălaiul privirii se umflă,
 Răscolește adîncul ca un vîntător vizuina,
 Inima e pe brînci în grota pieptului obscură,
 Și tidva și se umple de balsamul legendei,
 Cînd stîncile ca vîcarii întirzie la marginea zilei,
 Cînd turmele de vînturi tresar la chemarea pustiului,
 Cînd destinul cu pași sonori pătrunde în cavouri.

Dar pasărea ca o fundă e-n simetria clară,
 Și ochii-n limpezime alunec-o zăpadă,
 Pe miini adoarme cartea și visul în corolă
 E ca oprirea calului pe marginea prăpastiei,
 E ca singerarea prepeliței între ierburile cunoscute,

Cu un regesc tortegiu, cerul sorbit în ceașcă,
 Și în bazin amurgul e-un pește de cerneală,
 Cu-o lacrimă-n paharul pleoapei și în tăcere.
 O pasăre agită în gitlej zarurile trilului,
 O pasăre scoate numărul țîștigător din sacul ecoului,
 Și vînturile ude vestesc o recoltă bună,
 Spre Caraiman se-nalță steagul ne-nduplecăt al
 vulturului.

O azimă sporește în luncă și în tîrlă,
 Apele umflă sinii cîmpiilor mănoase,
 E seva care urcă în glas și în tulpină,
 E apariția pămîntului care incoardă brațul marinarului
 tînăr,
 E topirea în vioriul dimineții a cristalelor insomn'ei.

Dar din pianul balcon de fildes
 Miresele notelor aruncă flori și acorduri,
 Pădurea se tirăște în genunchi pînă în dosul casei,
 Și-aroma de ferigă, de răcoroasă creangă,
 S-a revărsat în deget și în batista clapei,
 A înclinat pe plușul din sunet timpla arsă,
 A distilat liniștea pe o terasă inchipuită
 A aprins torțele macilor în coridorul poemului.

Încet din minerale și plopi ridică luna,
 Și'ndulezi nisipul pînă-n gingia mării,
 Te-ndepărtezi cu barca pescarului pe-o targă
 De valuri; în apuneri te-ntorci cu vîntătorii,
 Și-mparți coșășilor pîinea din lampă și din odihnă,
 Cu somnul ca un baldachin profilat pe creștet,
 Și-n nări păstrînd parfumul esenței de brad tare
 Glezn-a primit sărutul izvoarelor de munte
 Și visul care saltă pe frunțile-n dezlegare
 Cum pe bolovanii rotunji Trotușul în dantele.

Înalță cupa furtunii, prinde pieptenul cascadei,
 În pletele pădurii, lângă cerceii fragilor,

Ziua ca o oglindă se aburește-n respirația verii
Și flăcările de pe comori sunt fundele sărbătorești ale
munților.

Anotimpul e deplin în grinele coapte,
Cu țifele fructelor pleznind sub bluza colinei,
E-o cavalcadă-n sînge și-o revărsare în tărie,
Sunt simburii ecoului fărîmițați în piulița văii,
Sunt culorile care se desprind o dată cu păsările din
păstaia zborului.

Apelē duc bijuteriile răcoarei mai departe,
Din văgăuni suie somnul și limpede susurul,
Codrul e-un pian, apasă ca o pedală amurgul,
Cînd vulturul rotește, oval, deasupra prăzii,
Cînd poienele se înroșesc la pocnetul armelor.

O liniște caldă se desface din coaja copacilor,
Și anii iubitei sună în visteria inimii,
E fiecare vorbă o mină trecută prin luminarea privirii,
Fiecare pas încearcă rezonanța de marmoră a aerului
Și-n ochi revin corăbii cu-o-nărcătură nouă.
Vara ca o mantie bogată peste oasele parcului,
A imbiat ferestrele cu un gest să se deschidă,
A încuiat în beciurile cărnei strălucitoare, scheletul,
A șters de pe claviatura buzelor acordul grav în suris
al morții.
Și cu fluierul trenului pătrunde între brazi lumina,
Cu înclinarea păpuriișului se înfioară plutirea,
Pe lacul păstrînd buclele și lucefieri ca un album din
trecut.

În frunze freamătă seva și în plămîni ozonul,
Puiul de rîndunică-și încearcă mlădierea aripei,
În glasul scump regăsești odihna și visul ca o bancă
Lîngă izvorul care ți-a stins incendiul timpelui,
Lîngă inițialele fulgerului săpate-n nocturna stîncă.

Inima ca un samovar păstrează ceaiul iubirii,
Și-o adiere cîntă în polen și-n pupilă,
Brățările stelelor au căzut în ochiul o fîntină,
Și un obraz se-apeacă înspre adînc, e o salcie,
E-un foarfece, taie în azur profilul emoției,
Prelungește în seră sub sticlă înflorirea
Aduce din stepă o sete ternă de albastru.

Dar din înalt un nor ca o făptură ingenunche la malul
apei,

În unde se-aprind peștii, lucec ca policandre,
Și-n sala de bal a verii alunecă rochiile sonore:
O catifea se deapănă din gîtlejul hulubilor,
O tăcere se culcă pe umăr ca o frunte,
Și arborii fac semne ca brațele destinului
Cînd poteca e-o creangă aplecată de mărul de aur al
jurămîntului
Și viața triumfă în șoaptele dulci și-n stringerea
tremurată a mîinilor.

VI

Să întirzii în aroma acestei zile în munte,
Cû soarele care e în bobul de rouă ca-n strugure
glucoza,
Cu aerul ca rochie albastră în vitrina poienei,
Cu veverițele ca niște ulcioare plîne de vinul roșcat al
frunzei.

Și cerul capătă tonuri mai adînci prin boarea udă,
În pîriu e-un cîntec potolit cum îl auzi în scoică,
Prin gene deapănă teii un borangic subțire,
Și malul își sfișie carnea, sărută clopotul apei,
Cu pasul ca un arcuș pe struna potecii înfiorate
Cu un nume copiat pe inimă prin indigoul dimineții.

De-aici apleacă-ți bustul peste fîntina orei
Și vezi cum prin pupilă ca printr-o sală de arme trece
visul

Cu miini nocturne atinge un suvenir, în armură,
Ca o floare timpurie respirația se înclină în alveolă.

Și e o gară în ceață ca un chiot, cu o plecare,
E un cătun ca un obraz după o perdea de plante,
Și singele răsunător al macilor își șinește în viteză
Prin cearcănele, de cărbune de sub pleoapa tunelului,
Lăsînd în urmă cimitirul ca o carte uitată-n cîmp
Cu fețele palide ale vocilor sub coiful coborît al
furtunii.

Dar la subțioara pămîntului găsești aripa izvorului
Și un metal răspunde sub deget ca o coardă.
O amforă cu aur din adînc aduce fruntea grîului
Un diamant răzbate prin noaptea din criptogame
Sub lespezi găsești cupa dorită pur de spirit
În penele de pînă ale fluviilor se bucură privirea
Se desface cu turmele gălbui ale undelor în oceane
Topește în flacăra somnului giuvaerii de stele
Și-n os trezește viața ca-n scorbura un paing.

Treci mai departe-n jertfa copacilor pe colină,
Primește ca o ofrandă crepusculul în cenușe,
În vreme ce actorii se îmbracă în costume uitate
Cu gesturile în umbră pe-o scenă a amintirii,
Cu-nmlădieri prin ceață cu-o suferință-nceată,
Dispar-treptat cu balul culorilor în întunecare.

Numai singurătatea ca o mireasmă se desface din ferigă,
Umple odăile văzduhului cu-o tremurare de făclie,
Și drumul prin buruieni duce înspre odihnă
Cu ziua ucisă ca o pasăre în tolba de vînătoare,
Și-n cîntec cu corabia pădurii în naufragiu.

VII

Mai sus de dantela fulgerelor destinsă,
Cu șerpilor legendari incolăciți pe obrazul de brumă,
Cu cheile peștilor scrișnind în lacățele oceane,

Cu aurora ca o zăcăminte de sare adunată-n ocnele
destinului.

Ca un drapel salută în ușă dimineața,
E călătorul care atinge clopotul unui han în amintire,
E picătura de otravă a stelei închisă în strălucirea
inelului,

Și prin auz cu-ălăiul de frunze trec covoare,
Cu frigul ca un braț învăluind gîtul alb al luminii.

Un șoim împărătesc e vîntul pe columna zilei,
Cu un trandafir de spume între degete cascada
înaintează,

Cum cîntă limpede la ureche vioara piriului,
Cum lovesc aerul păsările ca vocale sonore,
Și din azima luncilor ca aburul se-nalță chemarea
cucului.

Dar din amnarul frunții scapără singurătatea clară
Și-ntr-un pumn invizibil pămîntul ca o fiolă cu săruri
se tulbură.

Un huruit de fierării urcă din adîncime
Sunt metalele rupte în uraganul lăuntric,
E miracolul cîntecului în încleștarea de dinți subterană
Cu bobul de aur al somnului în borcanul farmaceutic
al minții;
Și monezile vechi și șeaua lîngă oasele de argilă.

Crepusculul se-ncrustează în bufniță, în fluier,
Prevestitoarea întirzie în timplă, rotește în turlă,
Cu fundele distanței mărite prin cristaluri,
Cu ghețurile zdrobind în strîngeri corabia spiritului
Și anotimpul înmărmurit pe cofină ca un luptător în
armură.

VIII

Prin buzele pietrelor înflorește orchidee torentul,
Mai frumos decît obrazul morții transparente-n
dimineață,

Mai frumos decit asteptarea panterei in cizelarea
fintinilor,
Si pasul preotului adie ca o limba in clopotul sutanei,
Cheama in dansul fierbinte cavalerii vintului, dantelele
brumei,
Cind prin fumul sfinzit miinile sunt castanietele
norilor,
Si nisipul e trimbița prin care deșertul cîntă.

Dar singele ca o reptilă se tirăște in artere
Si vrăjitorul asmute o voce din tenebre,
Îți povestește ziua ca un diamant în pliscul pelicanului,
Privește prin geamul palmei la-mbrăcăminteia vieții,
Ca-ntr-un scriu cu costumele de sărbătoare și cu
mănușa uitării,
Cum cad in cerneală cheile destinului
Cum visul ca o sobă luminează odaia
Cum lepezi ca o armură trupul la intrarea in veșnicie.

Totuși cerul coboară pe timplă ca o colombă
Si-oceanele își acordă viorile-n furtună,
Prin cuptorul înalt al minții se topesc metalele lumii,
E o temperatură de 2000 de grade și aerul e
incandescent :
Iată scăpărarea de cărbune compact din ochii femeilor
iubite,
Iată surisul ca o rană veștedă pe gura sinucisului,
Iată triumful ca un stilet sfirticînd obrazul făuritorului.
de înțelesuri,
Iată bucuriile luminînd ca lampioanele coastele nopții,
Iată cutezările, iată spaimetele, iată incendiul grandios
al desfășurării între constelații,
Iată degetele pianistului căutînd într-o scorbură
invizibilă mierea armoniilor,
Si gîtul curtezanelor ca o zăpadă prin oglinda ospețelor,
Iată și pe acei cari păstrează în membre lacăteli
mușcăturilor,
Si leacurile eterne încuiate în laboratoarele
inaccesibile,
Pînă unde strigătul răzvrătirilor nu răzbate,

Si apusul atîrnă ca un animal spintecat in măcelăria
anotimpurilor,
Cu vulturul incrustat ca o stemă pe platoșa ochiului,
Cu amintirea tăiată în două ca un frinar prins sub
roțile trecutului,
Cu tot ce-o să se-ntimple scris dinainte în pîntecul
mamelor.

Capul se odihnește pe un umăr de crepuscul, pe un flaut,
Si genunchiul caută în spicul de griu resemnarea,
Prin brațe să comunici acestor plante seva,
Prin lacrimă să treacă o barcă de suspine,
S-adani substanța rară din flacără-n pupilă,
Si din culoare înaltă corabia de dantelă,
Pe urmă să se desfacă din miini paloarea unui zbor,
Si pereții cari despart viețile noastre să se prefacă-n
fluvii,
Cu inimile pe dedesubt împreunate ca vegetațiile
marine,

Atunci prin respirație apar orașele de cenușă
Atunci se-pleacă trupul peste un balcon de umbră,
Si prin dinții de aburi stafiile se preumblă,
Atunci tu nu poți privi la chinul din tine sau din alții.

IX

Un oraș trece prin frunte cu ferestre și flori amare,
Si moartea atrage trecătorii ca acele panorame cu o
lumină confuză,
Panorame in care totul se petrece printr-o cenușă a
cîntecului,
Cu gesturile deplasînd aerul ca o mobilă veche,
Cu privirile mamelor rămase în odăi cum sunt
cizelurile pe jilturi.

Dar soră în sacrificiu de-o deznădejde înaltă,
Tu vii cu-obrazul alb al mersului prin gemetele tăcerii,
Tu vii cu-o resemnare ca un monogram în sideful
cărni.

Cu o suferință ca un brocart nupțial pe brațe,
Și-n trup ți se cariază ca un dinte inima
Inima ta care ar fi putut să se prăvale ca o roată de
flăcări,

Peste cędrii severi ai zărilor,
Peste ochii holbați ai oceanelor,
Peste părul ca un scrinciob de tenebre al păstorilor de
neamuri

Inima ta care a fost întâlnirea șoselei cu stiletul
luceafărului.

Și-acum, absentă, noaptea sugrumă lampa scăzută a
vocii

Și-acum, ca lupii, oasele așteaptă să iasă din tufișuri
Să inventeze cușca dintr-un cristal de zboruri,
Să scoată degetul femurului din mânușa de carne
Să șuiere pe deasupra capului visurile ca limbile de
balaur.

Tu ești alături sora cu ochii legați de furtună
Tu împietrită-n grine și plinsă-n auroră.
Cu un ecou pe umeri ca un continent antarctic
Cu-o presimțire-n spaimă și-un parc în respirație.

Pe mâini tu porți tristețea și-o clatini ca odăjdii.
Și pupila ta e o medalie pe pieptul ființei dispărute
Tu treci ca o ninsoare în cîntec din aievea,
Nimic nu-ți reînaltă pădurea minții arsă,
Nici un fior nu trezește în pianul surisului acorduri.

Mergi țintă-n naufragiu, ne-nduplecată-n basme
Cu-o mîngiere ruptă din tine ca o eșarfă de sînge
Cu un lacăt de dezastre pe-o ursită-n ruină
Cu-o coroană funebră țimpla peste amintirea mamei.

Dar nu auzi? Vintul desface o iederă la poarta zilei
Și diamantele mici ale ploii taie sticla unui miracol,
Tu treci din nebuloasă în arcul de vînătoare
În evocări și-n fapte de-a pururea prezentă
Tu ești pasiunii mele o tragică suroră
Și crești cu palii arbori în boreala zare
Cu plante de-anemie și urși prin transparența ghețarilor,

În această oră a sufletului nescrisă în calendare
Ca insulele de corali de pe frunțile cerbilor
Ca frunzele mărilor în herbarul furtunei
Ca învierile în argintul din camera neagră a fotografiei
Ca miinile jucătorului crispate peste urna nocturnă a
asului de treflă.

Fii tu împăcarea în sunetul de catifea al clopotului
de acasă.

În gînd e-o apăsare perpetuă, e o răstignire a speranței
Și lacrima-i bocceaia în care ai strîns avutul
singurății tale.

X

În fîntîna opacă a nopții, pe crestele munților
crepusculare,

În albastrul etern privit printr-o lentilă de luceafăr,
Peste umerii măcinați ai promontoriilor sterpe,
Deasupra oceanelor dînd năvală ca o cireadă de cămile,
Să rupi în bucăți brățările de strigăte,
Să-ți azvirli spre un balcon al vișului fruntea ca pe o
făclie înaltă,

Să-ți descui carnea — acest adăpost al păcatului —
celor patru vînturi
Să-ți amesteci cu cioburile ecourilor amintirea și
sîngele.

Atunci în palma minții se va opri o lăcustă divină,
Atunci de porțile de bronz ale ploii se va izbi un
buzdugan invizibil,

Și cerul ca un paing uriaș îți va acoperi inima
Cu un genunchi pe-o targă cu ierburi și flori arse,
Cu-o mină prinsă-n coama armăsarului de viscol,
Și-un zăngănit în șeaua scuturată de fulgerele scumpe.

Vei fi deodată vuiet și liniște, vei fi o pecete în plus
Pe buza pămîntului ca un zălog trecut din mină în mină

Cu minutele îngrămădite ca săruri în funduri de eprubete
Cu viața ca o rană vindecată de îngeri autentici.
Dar nu pătrunzi misterul din riurile umflate primăvara ?
Și-această-ntemnițare a omului într-însul,
Cu-nfiorarea așteptărilor în gări,
Cu-atitea deznădejdi strinse cu grijă ca vinurile vechi
în pivniți,
Cu o scrișnire din dinți neputincioasă cind destinul îți
taie respirația.
Totuși, reții-n iubire funda din trilul unei privighetori
Și privești cum în palmele brutarului prințesele albe
ale griului reinviș.
Te-ntrebi : de unde cade o picătură de azur în orga
abia ieșită din miinile dulgherului
Cum se prefac atitea miresme și gânduri într-o tulpină
subțire ?
Dar mai departe de ultimele reflexe, ale zborului
Mai departe decît nebuloasele viitoarelor lumi
Mai departe decît lacurile răsufării în care greșelile
și izbînzile noastre
Se unesc într-o ninsoare impalpabilă,
Ochiul deslușește o balanță și în talgere se cumpănesc
incendiile minții
Ochiul mărit de groază trece ca un cerc de foc prin
ospetele somptuoase,
Ochiul ca un proiector luminează cele mai mici
ascunzîșuri ale desfriului
Ochiul rupe de pe piept carnea ca pe o medalie
nemeritată
Și-arată cum rod viermii și poftele-n dedesubturi
Cum simțurile mîrșave se-ascund sub florile de cristal
ale surfsului,
Cum lupii și-arată colții prin gratiile de cuvinte.
E o putere a nopții și a răului care zace în noi sau vine
de departe
E o ființă străină care se ridică în virful degetelor tale
Care se-așează-n carne și îți îmbracă pe dinăuntru
trupul,
Își trece o mină prin pletele coastelor și-ți scoate inima
Ș-o atirne-ca pe un lampion în cortul din piei sălbatice
al întunericii

Dar timpla se lovește de corăbiile de gheață ale
veșniciei
Și-un evantai de nouri se desfășoară-n membre
Din nemișcarea nouă știu numai presimțirea
Știu numai prezența unui vultur împăiat pe o ramură
ca un șarpe.
Prin noaptea de alături o mină mă atinge pe umăr
Mi-e teamă să-ntorc capul într-un amurg de cîntec
Dar am aflat că oglinzile ascund prăpăstii infinite în
perete
Cine să clinească oglinzile într-o clipă a revelației ?
Cine să deslușească în abur un miracol
Să vadă timbrul morții pe un plic căzut în albastru
Să treacă prin memorie ca-ntr-o cameră funerară ?

Ca o pădure, umbra se cațără pe coastă
Și ecoul pierde între crengi ca un călăreț cu armura în
flăcări,
Din munți scoboară-n salturi copiii blonzi ai izvoarelor,
Cu stelele, pe valuri, se întînesc vapoare,
În glas se-ntorc ținuturi, e-o revenire lentă
E-o resemnare poate, dar e-o odihnă-n singe
Și privirea împarte iarăși perpetua culoare.
Printre cîpaci și-n sticlă un diamant răzbate
O bucurie-și varsă pe cap găleata rece
În plămîni răsună cornul de vînătoare
Lumina ca o hangiță-ntinde paharul cu vin roșu
Mîna, ca dintr-un pian deșteaptă cîntecul — surîsul
Și pasul se regăsește sprinten pe bolovanii zilei.

XI

E un viitor de culori și de forme în această crizalidă,
E-un tren care-ți atinge pleoapa în crepuscul,
Cum pasărea sărută-n cristal umărul ploii
Cum frunza în izvorul jucăuș reîntîlnește luna.

Astfel din cerdac cimpul se-avintă spre cer ca o
coloană
Cu un fum prin care glasul agită feștila minții

Cu o nua fermecată privirea peste pianul colinei
Cu un tropăit pe o șosea depărtată ca o bătaie a inimii.

Atunci singurătatea e o pădure uriașă apărută brusc
la o cotitură dinaintea călătorului,
Atunci obrazul e frunza de pelin de sub pernele
umbrelor
Și pe crestele somnului trece o cavalcadă a spaimei
Și ecoul ca un toiag al profetului trezește o cascadă de
fildes.

Dar nu te-ntrebi ce-a devenit mătasea zăpezii în
oglinďă

Aurul bătut în poarta amurgului de ploaie,
Buclele, despletite pe degete, de fluier,
Turmele de lumină din val și din fereastră
Oprirea pe o stincă în ora roșcovană
Cind bălțile și ciinii de vânătoare înmărmuresc
laolaltă

Ge-au devenit acele gânduri nedefinite
Tăcerea ca o monedă găsită pe o alee
Și insulele ca niște ochi închiși pe fața crispată a
depărtării

Vorbele în undele serii clătinate ca niște corăbii,
Dorul ca un vînt neașteptat smulgînd ușile amintirii
Ce-a devenit plutirea acestui suris în toamnă
Vestirea în pupilă a berzelor, a zilei,
Infiorarea potecii ducînd în anotimp și-n iubire ?

Să vă scutur din somnul vostru oameni îngrășați de
tenebre
Să vă arunc în apele cării tăciunii sfirîitori ai stelelor
Să vă învăț să prindeți în lațul privirii bivoli opintiți
ai nopții
Să înțelegeți dansul visului pe o frînghie de viscol
Să vă treziți din lene, pentru foamea și setea fecundă
Să recunoașteți misterul care juca o horă fantastică
peste pleoapele voastre închise.

Iată : avîntați-vă acum ochiul asemeni uliului peste
șesurile Europei
Rătăciți pe drumurile somptuoase al Babilonului
Scăldați-vă în fluviile galbene ale cerescului imperiu
Stați la pîndă cu haiducii bronzăți pe pietrele pleșuve
ale Abisiniei
Legănați-vă pașii în dansul cu pene și măști de groază
ale Congoului
Primiți în auz evantaliul languros al vocilor havaiene
Buciumul prevestitor al vulcanilor din insulele
Japoniei
Și vaietele trecînd prin aer ca un cîrd de păsări de
doliu
În timp ce mările își înalță brațele albe ale rugilor în
neputință.

De aceea strînge-n palme acest rubin al frunții
Îmbracă-te-n odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu fața ca un talger căzut la pămînt
Desfă-ți în locul somnului un steag de viziune
Apasă genunchii pe șeaua colinelor ca un războinic
Azvîrle peste plete o chivără de flăcări,
Sfîrtică nemărginirea cu biciul unui chiot,
Adună meteorii aruncați ca niște sîmburi în țărîna
Pînă unde duce drumul prin hohotele de ape,
Pînă unde fulgerul și tunetele ca ielele se-alungă
Și să-ți răspundă o voce din puțurile de smoală,
Să ucizi ziua de mîine ca pe un gușter,
Să zgudui temelia de fapte-n răsărire
Și-n biruinți și-nfrîngeri cu pieptul în ylvătaie
Văzduhul să te afle și-o auroră să-ți răspundă.

XII

Atîtea lucruri m-așteaptă sub podoabele de cenușă :
Arborele, ca pe o urnă, să-l mîngii, să-i smulg secretul,
Pîriul ca o nua să atingă spinarea colinei,
În scorburi să deștept cîntecul cenușiu ca o veveriță,
Glasul să sune în piatră moneda ecoului,
Argila să-și găsească într-un oval odihna,
Seara să treacă un pieptene de aur prin părul fîntinii,
Și-n lacrimă să adie un păun de crepuscul,

Cum prin somn obrazul prietenului trece ca un steag
de penumbră,
Cum peste iazul mort s-a aplecat o salcie.

Dar, reapari, în spumă și-nfiorări, cascadă!
Și tu, poiană suplă ca un cerb în gravură
În mina mea fii vioară, fii arcul de izbîndă
Fii răcoarea cînd dreaptă spre șipot și uitare,
Aruncă-n hruba minții ca păsări furtunile și-azurul,
Aprinde un incendiu din horbotele zilei,
Și inima-n strînsoare ca un harbuz să pocnească
Pe cînd ochiul își zvîrcolește deznădejdea ca un șarpe
care așteaptă apusul,

Ochiul caută o formă, învinge o îngenunchiere
Și pe obraz tristetea e un ropot al ploii.
Dar voi, fluvii în lanțuri și voi orașe de fum,
În ce ruină s-a ascuns adevărul, în ce zdreanță pilpiie
iubirea,

Cum capul semeț se-avîntă ca un șoim în după-amiază
Cum e în vocea profetului un cristal mai scump decît
cel din palatele sonore,
Cum poemul se umflă spre nevăzut ca un flux al
cugetului

Și bobul de griu e o oglindă minusculă a devenirii
În vreme ce moartea ca o piine supremă se cuvine la
urmă.

În revelația de-o clipă, avuțiile acumulate se năruie
Și-un pocnet în tenebre anunță o caretă de viscol
Cu visul ca o torță alunecînd prin pletele codrilor
Cu corăbiile întoarse din flora tropicală a spiritului
Și trecerea în umbră
Ca o pirogă prin trestii care ascund săgețile otrăvite
Trecerea pe-o punte și-o respirație-n frunză.

Cum aș voi columna de sunete, de culoare,
Răgazul pentru odihna frunții pe o fîntînă
Și-n palmă să pun fulgerul, ca un melc, încă umed,
S-apropii de ureche oceanul ca un ceasornic
Să-ntreb mîhnirea fără fund a robului necunosător de
reculegere și noapte
Să-ntreb neînduplecarea tiranului împărțitor de scirbă,

S-ating cu buza cometa pe care-o strînge din noroi
predestinatul

Și singele s-arunce o flacără-n ospicii
Cînd o iarnă sufletească încrucișează săbilele zăpezii
Cînd vîntul plînge peste fărădelegile cetăților ca un
etern VAI MIE.

XIII

Lui Ion Călugăru

În alunii aplecați sub povara de lumină a vîntului,
În rugăciunea apelor îngenuncheate între păianjenii de
lișită

Pe fruntea poposită ca o panglică de reamintire între
filele văzduhului

Pe promontoriile zvelte și-n cupele acestor păsări hîde
Tu vezi zvîrcolirea unei omizi divine
Tu vezi cum se reîntorc matrozii din fundurile de
oglinzi

Și cum pe arbori se încolăcește ca un șarpe aurora
Cînd prin somnul rupt e-o năvălire de călăreți în spume
Și fructele se-ncuie în aramă și-n singe.

O lance izbește-n treptele pleoapelor scapără veșnicia,
Pînă unde întunericul se istovește ca un uger
Pînă unde talanga razei trezește toți mieii culorilor
Și clorofila urcă un ecou în vegetale,
Cristalele reintră în bufetul masiv al visului
Se stinge-n dormitoare cascada de cearceafuri
Buchetul viu și torța alunecă-n lucefăr
În timp ce-ntre pumnale se zdrențuie odihna
În timp ce pasul caută o buclă din memorie
Și-o suferință-ncinge ca o sea armăsarul orei
Cu destinul ca un pergament răsucit sub timplă
Cu ochiul ca un pahar golit de tot coniacul nopții
Și cu eșarfa zilei ca un gît de lebădă-n fîntînă
Cînd inima e-o purpură la fereastra pieptului
Cînd inima e-o urnă în crematoriul trecutului
Și-n rană sfîrșie singele ca un bondar al amintirii

Cu soarele-n căderi de ape în defileul Carpaților
Cu adormirea albă în cloroformul mesteacănilor
Și luna un stigmat peste ploaia torențială a vocii
A vocii care-n primăvara răzvrătirii se umflă ca
dezghețul

Și-n ruperea ei duce gărilă păstrate-n insomnie
Desface toate lacătele porților din cuvinte.

În prevestirea butucilor răsturnați pe-un viitor de sicrie,
În corăbiile sfișiate ca niște sandale ale furtunei
În peștii aruncați în gitlejul de crocodil înfometat al
destinului

Să recunoști plecarea berzelor spre o miazăzi a iubirii
Să recitești inscripția dintre coraliile de miresme
Și să-ți înalți tăcerea pînă la o armonie astrală
Pînă la viața care fluxul adoarme-n sunet
Să-ți pui în jurul frunții sideful unor zboruri
Să-ți suprapui profilul cu devenirea din sămință
Cu refringenta supremă a azurului din lentilă
Cu bagheta magică a stalactitei în orchestrația peșterii.

Dar o mină se odihnește în lina oceanelor ca pe
spinarea unui berbec,

În vreme ce cealaltă salută grav cortegiul zilei,
O mină pune-n nouri pieptenul unui fulger.
În vreme ce cealaltă se jerpelește-n marfă,
Un salt avintă fruntea și-un lanț înnoadă glezna,
Un vultur trece-n ochiul ca o flacăra clătinată-n cupă
O cortină de umbră acoperă terasa unei lacrimi
Și-n lampa inimii sfișește ca o festilă elanul.

Cu un curcubeu pe umăr, pe celălalt cu un vierme,
Cu o cometă-n singe și o bancnotă-n palmă,
Cu un cristal în cîntec și un dezgust în ordin
Capul se spală în răcoarea covoarelor din anotimpuri
Capul e ca o vază adusă din cine știe ce Indii pe
etajera trupului

Și-n respirație se alungă cirezile de zebre
Pe același deget e inelul de otravă și cerul din
verighetă

Și-n invocație geme o pădure de resemnări: De aceea
Într-un cuvînt e-adesea un culcuș de năpîrcă
Și-nfățișarea lumii trece prin focul minții
De aceea peste fețele morților zăpada depune o auroră
boreală

Și oxigenul ajunge pînă la noi printr-un atlas de păsări,
În aer planetele dîrdie ca dinții cuprinsului de friguri
Gitlejul e dintr-o dată dornic de nisipul amar al vijeliei
O mocirlă te reține cînd un adevăr te cheamă
Pînă te-atrage, vrăbie, sub o cursă de poftă.

Dar o undă atinge antena spiritului în rugină,
O privighetoare se izbește, speriată, de oglinzile din
artere,
Un porumbel îți coboară pe creștet ca o batistă cu
monogramul depărtării
Și ca un mînz urechea tresaltă la chiuitul vîntului.

XIV

Nufărul unui șarpe întors dintr-o oglindă,
Atingerea pe clape cu o nevăzută mină,
Haina pădurii scuturată printr-o fereastră a furtunii,
Cînd frunzele încă ude vestesc o potecă nocturnă,
Cînd o colombă, șoapta, poposește pe o tăcere nouă,
Cînd berzele sunt funde la genunchiul anotimpului,
Și rochia ecoului se rupe în creangă, stăruie în
păianjen,

Piscul ca un magnet ți-oprește privirea la miază-
noapte,

O umbră sperie eretele adăpostit în fatalitate,
Și atîtea ore ca niște plini umflate sub timpla în
exaltare,

Atîtea inimi ca niște cărămizi înaltă o gară de
crepuscul

Atîtea vietăți te leagă cu un pămînt de aburi,
Și-atîți asemeni ție ți-au pregătit venirea,
Cum în funduri de temniți putrede mocnește o auroră,
Ți-au rupt de pe obrajii ghetarilor batistele respirației
Ți-au pus în singe nimbul infierbîntat la tropice,
În oase-au strîns calcarul din meteori și peșteri,

Ti-au așezat la creștet o pernă de miracol,
Și au minat spre tine ca pe niște turme uriașe peisagii,
Să-ți umpli ca o tolbă ochiul de sicomori și gazele,
S-atîrni auzul flintă de un curcubeu în odihnă,
Să-ți tolănești pe glezne pisicile torentelor fluide
Să se scufunde fruntea în ciutura marilor constelații
S-anunți victoria în viscol a unei păsări de cristal,
Cînd amintirea sfărîmă sub călcîii strugurii nopții,
Cînd timpul e un măr domnesc ispitește frăgezimea

gurii

Cînd în dinții dulăilor ca un os pocnește liniștea,
Și casele sub lună adorm într-o resemnare albă,
Cu florile viziunii prin sticla incertă a visului,
Cu procesiunea ploilor în indulgența clopotniței,
Cu o fanfară de ierburi izbucnind din pendula cavoului.

Dar un șoim rotește deasupra, e un herald al zăpezii,
Și capul se zmucește din hățurile uitării,
O iarnă trece în lampă se făvălește în spirit,
O iarnă spală în spumă privirea ca o buclă,
Culcă mireasă, lumina, într-un sicriu de vînturi,
Adună ciutele zvelte într-un ocean pe o culme,
Aruncă din scrinul azurului bijuteria distanței,
Crește o floare polară în alambicul privirii,
Adoarme în iarba uscată, în încremenirea iazului,
Și-ți pune în deget roua unui inel de răcoare.

XV

lui Victor Brauner

E-o treaptă năruită prin fructul zilei absente,
E-o ploaie de cereale prin seceta astrală,
Și căderea cascadei inversă într-un azur de ștofă,
În vîntul care conduce pădurea fecundă și corabia,
Prin steagurile desfăcute de peștii multicolori în bazine,
Cu-nchiderea pupilei în cuibul de somn și-n paie,
Cu aruncarea în spații a unei lumini ca o acvilă,
Cu un pămînt ce-mparte cu prisosință căldura
Și-o dăruie unui soare zvrîcolit în cenușă,

228

În vreme ce vulcanii ca niște foci dresate jonglează
cu buchetele de torțe,
În vreme ce în spitale insomnia trece ca un convoi
de cearceafuri,
Și-o viziune închide o bufniță în singe.

Dar clopotul unui miine amar sună sub timplă,
Și-n drum îți ies vlăjganii, cu fierăstraie de risete și
ciomege,

La orice pas un semen te gîtuie, te frînge,
Și-n orice gînd e-o funie care te leagă de stele,
Cînd mina crispată trece prin trupul unei flăcări,
Cînd nici o unghie nu zgîrie peretele exaltării,
Cînd din pasărea ucisă a măr rămas, ca o panglică,
zborul,

Și din zdrobirea cărnii un flaut de izolare,
Cînd oglinzile inundă odăile și fruntea,
Și-adormi în vegetale pe-o targă de clorofilă.

Dar pictorul primește apele inocente,
Dar pictorul și-azvirle ca pe o mînușă obrazul;
El trece prin transparentă un oval de eternitate,
Cu soarele dintr-însul dă formă și culoare,
Cu un deget atinge oceanul cu o inimă tăcerea;
În ochi își trage careta vîntului, cu mireasa în frunză,
Trezeste căprioara, adulmecă anotimpul,
Alătură în aer izvoarele și zvonul,
Varsă licoarea minții în ceașca unei vrăbii,
Se scufundă în miracol ca-n heleşteu bitlanul,
Și-naltă o fișie de singe într-o dulceată a orei,
C-un curcubeu pe brațul rotit în funinginea morții,
Nepăsător de puhoiul care i-a smuls genunchiul,
Nepăsător de șerpîi ca buruieni prin furculița surisului,
Vibrînd la-mpreunarea într-un inel a fibrei
Acoperînd cu-o neliniște netedul unei pietre
Din rădăcini și din semne împarte o auroră
Din viețile trecute printr-însul alcătuieste un lanț
de revelații

Ca un boscar, din întuneric, scoate batistele de harfe
Și pensula-i magnetul cu care atrage rozătura de fier
din buzunarul fantomei.

229

Iată, aproape, buza unui albastru lăuntric,
Și capul în care numeri boabele de orez ale luminii,
Asemeni celui din urmă boschet prin întirziatele șoapte
Asemeni viitorului care așteaptă în scoica din urechea
iubitei.

XVI

Cu peisagiul păstrat în ochi ca într-o sticlă,
Sîngele unui viitor apropiat prin spuma dimineții,
Cu păsările ca niște rochii ale aerului sfîșiate în cordaje,
În vreme ce catargul a atins buza viziunii nordice,
S-auzi cum cîntă gheața-n stridentele-altitudini,
Cum se vestesc în trîmbiți oglinzile ucise,
O vioară de-apă trece prin sumbrele cristaluri,
Și-orchestrele-n cascade sub bagheta furtunii,
Cu dansatorii căzuți într-o tristețe bruscă
Și un alai de aurore prin fulgerele nuptiale,
Cu somnul transparent prin lumina perpetuă,
Anunță noilor spații saltul-semeț al zilei,
Aruncă sacii cu stele în galopul cailor lacomi,
Și frenezia zării spălate-n răceala clară,
Sticlind în diamantul din foamea lupoaielor la pîndă,
Rînjește-n focul ca o șopîrlă sărind prin ierburile vocii,
Se regăsește-n fructul cu simbură și vierme,
Și sună o oră a minții prin clopotul de astre,
Azvîrle-n cușca uitării trupul ca pe-o mînușă
Și spiritul ca un rege își pune coroana supremă
Bătută-n nestemata miraculoasă-a morții,
Cu-o revelație ruptă dintr-un colier de bufnițe
Cînd sîngele-i dublura în haina unei inimi,
Cînd prin munții respirației înalte trece o corabie
fantastică,
Și o recoltă nouă se revarsă pe șesurile cunoscute.

XVII

Un geamăt rupe calmul, un altul îi răs-
punde.

Perpessicius

În os e-o diademă de fosfor, și-n memorie
E orga unei zile, o unduire de trestii
Cu spicul de grîu ce-adoarme în palmă ca obrazul,
Cu seara care intră ca o infanță-n parcuri
Și-ți recunoști privirea în fundă unei pietre
În colțul de miracol din șipot, din cristale
În aerul albastru oprit în heliopteră,
În peștele răsucit în dira de glicerină a stelei
Cînd viziunea-lămpii reîntră în buzunarul de brumă
Cînd vocea dispărută re-nvie în corolă
Ca o mireasmă plînsă-n batista de uitare,
Ca năvălirea apei în ochiul de-auroră
Ca porumbelul de flăcări în țeava fierbinte.

Dar fruntea ca un lacăt se-atinge de bulboană
Și-un amfitrion te duce de mină-n solitudini :
Sunt fiiolele de alcool din pupilele panterei,
Incendiile fluide din ghearele acvilei,
Pumnalele atinse de-o limbă de năpîrcă
Pustietățile de sticlă de sub pleoapa cămilei
Și capra neagră a spaimei pe stîncă răsufării.
Oglinzi : inima-nseamnă pe-un disc ora polară
Și sîngele e acul care deșteaptă un cîntec
Cînd înflorirea arde în vegetale candeli,
Cînd versul e bagheta care a trezit cetatea,
Și-o revelație schimbă blestemul-n rugăciune
Cum din rădăcini ploaia va trece-n clorofilă,
Cum furia cascadei se spulberă-n dantelă,
Și corbii de dezastre devin sublima buclă,
Cînd din zăbranic noaptea se-ntoarce în speranță.

Dar ciinii-aduc în zdrențe o pasăre de beznă,
Și tipătul ucide, o lebadă, ecoul,
Cînd vîntul ca o mreană se zvîrcolește-n plasă,
Și pescarul jertfește luntrea, ca pe-un berbec, furtunii,

În cositor se-adună o amintire străină
Și din ocean se-nalță pereții de cărbune.

Atunci, inelul cade în zgură, din beteală,
Și simburile-i scheletul sub piersica de carne,
Atingerea se face în carnavalul culorii
Somnul, o panoplie, sticlește prin cavouri
Și-un deget e tăcerea pe buza fiecărui.

XVIII

Dispari atât de dulce în cerul ca, un flaut,
Când aerul se apleacă prin trestii și mărgene,
Și o corabie trece năluca prin oglindă,
În fruntea ca o cupă atinge o băutură,
Desface un peisagiu pe umăr ca o fundă,
Și un arcuș adoarme sau plînge în privire,
Când vioara se desprinde din zborurile curbe,
Cînd diamantul iernii rănește sticla vremii,
Cînd șipotele clare continuă în pumnale,
Și noaptea cade în zdrențe pe-un balcon de brumă.

Ce-ți pasă de chemarea țîșnind din naufragiu,
De țipătul acesta ca o săgeată în carne,
De viața nimicită de o presimțire stranie,
Și fălcile încleștate în veșnicia stearpă,
C-un uragan ce înfringe cerboanca și avîntul,
Cu duioșie în singe și odihna în prieten,
Pe o panoplie în frunză, pe-o buză în fierbînteață,
Ecuator de flăcări prin inima trufașă,
Ce-ți pasă de uitarea stîrnind lumina nouă,
De timpul ce-și zbircește obrazul în oceane,
De prăbușirea-n ocne a treptelor de sare,
De plugul care taie pentru sămînță rîma,
De ruperea din stîncă a limbilor de apă,
Sau de rotirea în fulger a păsării de pradă ?

Și ploile în buchete peste amfiteatrul mării,
Cu trenurile întoarse în curcubeu și în fructe,

Și magul care duce ca pe o piine steaua polară,
În vreme ce-n tenebre se despletește o zăpadă,
Și-un accident e saltul brusc în aurora astrală.

Cu-această respirație imensă în pădure,
Cu-acest ecou prelungit în urechea nocturnă,
Și bufnițe aceste pupile în echinox.

Dar e prezența miinii de sacrificiu pe timplă,
Dar e mătasea suavă din vocea cucerită,
Și cea din urmă tăcere din constelația jertfei,
Ce-ți pasă de berbecul sălbatec al furtunii,
Ce-ți pasă de diluviu,
De mușcătura gheței ?
Pe gura ta se închide pleoapa adorată
Pe deget urcă visul robust o stalactită,
Cu o pasiune trece în calcar și în proverbe,
Cu o potecă vie se oprește în speranță
La porțile de mîine paloarea succesivă
Cu jarul de extaze în vatra singelui dublu.

XIX

La Nord e-o frunză tristă pe o frunte luminată,
Și vînturile limpezi, că niște vitrine de gheață,
Cu respirația-nvinsă în fluier și-n culoare
Cu fulgerul de sticlă prin creasta unei zile
Cu haitele de lebezi gonite din ferigă
Și un cristal rănește ecoul și profilul
O noapte-și trace-n tortă scrisoarea-ndoliată,
Și-o adormire lentă, e-o sărbătoare-n singe
Cînd o căldură suie în timplă și-n tenebre
Și un alcov primește obrazu-n lunecare
Cu amintirea-n abur a unui Sud de flăcări,
Și un triumf al iubirii cu păsări ca medalii,
Cu-oglindea de miracol înfășurîndu-ți glezna.

Atunci învie-n tine cetatea din crepuscul,
Și inima e mînzul care-a mîncat jăratec,

Un curcubeu se zbate sub talpă ca un șarpe,
Un voievod și-adună cîinii de vînătoare
Un corn străbate-n armele vechi și-n clopot,
Pe piscuri în pantoful celui din urmă șipot
Și-un anotimp revine din Indii ca matrozii:
Cu buzele mușcate de-o arșiță suavă
Cu mîinile ascunse de-un evantai de-oceane,
Și fețele păstrate într-un albastru-al orei
Cînd un buchet de lacrimi în slovă și-n legendă
Preface în cenușă batista aurorei
Și-n ploaie-naintează corabia vegetală.

Cu-o ancoră de sunet să-ntîrzi în minune
În glorie să stărui cu vulturul de ape,
Și cu-o dantelă clară prin ugerul luminii
Să urci ca o fantomă pe-un zid al insomniei
Să dezvelești statuia ecoului în aer.

Dar florile, din brumă, se-ntorc precum cocorii
Triunghi, într-o emoție să adîncească zborul
Să-și regăsească-aroama din anul trecut, vie,
Aceeși ondulare de buclă în polenuri
Aceeși procesiune de-avuzuri în grădină
Și tu vei fi pumnalul care răzbește-n piersici
Și cupa de răcoare din rodia furtunii,
Vei ține-n palmă fructul ca pe-o busolă a minții
Și te vei stinge-n-roza punctelor cardinale.

XX

În somn primești păstaia de fulger, încă verde,
Oceanul e un refugiu, în lacrimă e un fluier,
Cînd pomii de pe creste alunecă-n crepuscul,
Cînd un livid incendiu se încolăcește în vierme,
Și-o cucuvea ți-anunță sub tîmplă un dezastru,
Cu trupul ca o frunză purtată de diluviu,
Cu sîngele prin trestii o rochie de flăcări,
Cu-arpegiul de tăpșane și trecerea sublimă.

234

E obrazul ca o brumă, peste eternul codru.
Sunt pletele în cascadă și în piatră desfăcute,
E forma care-atrage ca o maree mintea,
Și-n irizări dispăre cu trombele de aburi,
E un profil în spirit, azur în alveole,
Și sub-un vâl plutește în vis, în respirație.
Se arată în pupilă conturul unei zile,
Cînd un briceag e vîntul în creștături, în astru,
Întipărește în palmă ca în răboj destinul.

Și e cortina bruscă lăsată între ființe,
Cu plîsul într-o parte, în cealaltă revelația,
Cu o paloare în fața iubită în solitudini.
Dar ți-amintești un frate oprit în suferință,
Ca-n burgul unei toamne un călăreț cu sînge
Și-ți amintești privirea ghicind o apariție,
Printr-o perdeă de apă în anotimpul sticlei,
Cu șerpi suind pe zidul celulei și-n spitale.
O frunte dezlipește o umbră din perete,
Și lancea unui strigăt infiptă-n cerbul vocii,
Cu înțelesul jertfei și-al ruperii terestre
C-un os ce se preface în zborul din cenușă,
Cu-o despărțire tristă pe care o ia refluxul.

Și totuși în corolă îți regăsești azilul,
Ceasornicul grăunței perpetuează timpul,
Înapoiază în șipot această prospețime,
Minunea ca o sevă e în arbore, e în cîntec,
O pasăre e odihna unui cuvînt în aer,
Și în fintina clară găleata aurorei.

În mîini primești vigoarea verilor secerate
Prin adormire trece o calcaadă de fluvii
Și-n piept ca în stalactite luminează ecoul.

XXI

Cristalul răsufării într-un pahar de gheață
Și ruperea din dogmă cu o maternă jertfă,

235

Cînd părăsești în peșteri o rochie de lumină,
Cînd spargi lentila formei și ochiu-atinge frigul,
Prin oxidarea minții cu jerbele de flăcări,
Prin clarele bazinuri cu-oglinzile de păstrăvi,
Și rădăcina lentă se infiltrează-n strigăt
În slovă-ntîrzie visul și seva din legumă,
Cum în salivă frunza s-a prefăcut în cîntec,
Cum un triunghi de păsări din clopot se desface,
Și-o lacrimă-i magnetul spre subterana apă,
Spre șipotele iederii pe un grilaj de toamne,
Spre iarba care trece din lapte în memorie.

Dar e-o emoție-n vîntul care apleacă trestia,
Și în ecoul care își caută o scoică,
Ecou rămas în aer ca o șuviță-n carte,
Cu-lăncile din rîset în treptele solare,
Cu-o boare alizee, prin plantele sonore,
Și-n mările din spirit rotește o secure,
Cum trec, prin curcubeie, brațele transparente,
Cum pupila conduce, ca pe un minz, furtuna.
Totuși, pe-o panoplie : șoimul și bufnița amară,
Pe-aceeași talpă : un ghimpe și-o fundă de luceafăr
Pe timplă-i exaltarea și corbul de regrete,
Și-atîtea meșteșuguri cuprinde-aceeași mină :

E mina care ară și care taie piinea,
E mina ca o brumă pe harfele de lebezi,
E mina care-n aburi a înjunghiat berbecul,
Și mina-n naufragiu, cu-o pînză de-auroară,
Mina ca o zăpadă pe-obrazul din iubire
Și mina care-atinge monezile și focul.

Mina cu-alicea morții și c-un buchet de-avuzuri,
Mina-nstrunind în turmă un violoncel de bice,
E-o mină-n buruiană și o mină-ntr-o fereastră,
E rana unui sunet pe trupul unui flaut,
E o transfuziune pală din mină în crepuscul.

Dar un suris plutește suav prin catastrofe,
Și luna e stiletul prin zborul de colombă.

Prin frunte trec coralii, prin degete mărgene,
Și păstrăvii sunt piepteni prin pletele lichide,
Cu scurgerea opacă a liniștii în ierburi,
Cu doliul în ferigă și-n aeriana turmă,
Cu infiltrarea lunii în osul din cărbune
Cînd hohotul de ape s-a prelungit în strună
Și vioara întinde gîtul ca vițelusa ucisă
Cu-o fundă prin tăișul arcușului de singe
Cu amintirea-n frunză trecută prin osmoză.

Și lebăda e cupa cu o licoare-n spirit
Și-o barcă e obrazul scump revenit în minte
Cînd în ocean se-adună imaginea din cîntec
Cînd în fireturi vîntul trece-n regeștii arbori,
Și aurora aruncă o ancoră-n tenebre,
Cu-o formă de miracol sub fiecare timplă,
Cu-odihna de arome pe stîncile nocturne,
Cu transparența cărnii în fructele de gheață,
Cu-ochiul ce se umple de-oglinzi în solitudini.

Dar focul de pe comori dă un contur memoriei,
Reține pe o plajă trupul străpuns de stele,
Înaltă în ciorchine plămînul în lumină,
Și-apropie de el însuși desenul unei inimi
Cînd pescărușii saltă pe omoplat și-n spumă,
Cînd umbrele trec prin sunet smulse din rădăcină.

Și-n viscolul din culori se răcorește capul
Ca legănarea-n plante a ceasului de sare,
Ca-frăgezimea iernii în lemnul din ecouri.

Un orient reține pupila prin diluviu
Și fața-i acvariul iar lacrima-i meduza
Cînd, ca stindardul, glasul e ciuruit de păsări
Și-ecuatorialul codru e-o diademă-n aer
Cu-o faună de flăcări prin mergerea suavă.

Atunci e viziunea acestor ample iederi
Și frigul construiește geometrica lui floare.
Dar în trup oasele auie ca plutele pe Bistrița
Și-un anotimp rotește în ochi și-n panoplie,
Iar primăvara-i diamantul care taie sticla-nsămîntării.

XXIII

Laptele ierburilor se umflă în suvenir și-n chiot,
Și inima e spuma care-a rămas din vară,
Cu-o cupă de vijelie pînă la buzele fierului,
Cu pomii rupînd șorțul albastru al amiezii.

Dar e inscripția-n miere a ochiului de ciută
Și prin sălile lungi ale ecoului rătăcește o ferigă,
În vreme ce domnița își scaldă cîinii fluizi în voce
Și pe vitralii cerul ca un șarpe boa se răsucește.

Printr-un inel pămîntul trece îmbibat de bucele negre
Care au umplut și respirația mea și pe a ta, cetitorule,
Și oceanul se tirăște pe stînci ca potirnichea rănită,
Pînă ce, pe braț, e o eșarfă chemarea cornului de
vînătoare.

Din orice pom, un obraz se-apropie de iubire,
Și păsări translucide radiografiază apele,
Capul se răcorește în cascada de cositor a furtunii,
Vorbele sunt ca lampioane în sărbătoarea pădurii.

Atunci o mină tăiată trece prin trestii și prin turme
Ca o scrisoare purtată prin nisip de vîntul jucîndu-se
Și bivolii se-nalță ca orge-n încintare,
Cu boturile ude în horbota de-acorduri,
Cu-aripe de tenebre peste spinările joase.

E-nfiorarea-n fructe a tăcerii opace
Și-un somnambul se-oprește la ferestrele grinelor

E lentă procesiunea din anotimp în simbur,
E frăgezimea, după ploaie, a tălăngilor de regrete
Și în orchestra corăbiei ca un violoncel busola,
În naufragiu adie un hohot de coralii.

Dar plămînul se deschide în alcalina boare
Și e un păun de culori prin cristalele somnului,
Cînd atîtea invizibile călătorii te leagă de-o formă
virtuală,
Cînd prin focul subteran trece carnea proverbului
Și remuşcarea îți înapoiază ca un torent pietrele
smulse.

Nu știi de-i fierbințeală sau e ghețar la dreapta,
Dar plantele se-apropie și-ți ling glezna de sare
Și suflă peste tine căldura din rădăcină
Și-aduc la suprafață aurora din funduri de heleșteie.

Oglinzile rămase pe colinele nopții
Și cu prezența scumpă prin fauna polară,
Ai sfișiat eretele încleștat la guşa izvorului,
Ai desfăcut un curcubeu din agrafa buruienii.

XXIV

Totuși,
Să sorbi din palme viața ca pe-un izvor frugal,
Să mergi pînă-n tăcere ca-n cîmpul cu lucernă,
Și tălpile ca berze suave să plutească,
Peste schelete de-arme, peste cartofii viitori.

De pe-o terasă-n limbă și-n lacrimă săpată
Vei înțelege goana sterilă, foamea, turma,
Căruțe ducînd în sînge fagi sau viței tăiați,
Piinea lucind în vorbă și anotimpu-n faptă.

Ftizia năvălită-n goarnă, odihnită-n creste,
Și lampa clătinată duios în margherită,

In temniți și-n spitale ghetării plutind peste
Surisu-n orhestrația de aer in baghetă.

Destinul te-așteaptă-n fluviu, in mobila bătrână,
In plușul care crește prin mîncă-n memorie,
In zodia citită cu hățurile-n mînă,
In meditația-n păsări cercuri tăind in ore,

In trenul care te duce inspre trecut, te-adună,
Care te-apropie, buză, de inima colinei,
In geamu-adîncind ochiul prin bazin prin furtună,
In oceanul care-și uită colierele pe plajă.

E fratele in plîngeri rămas in stalactită
Miracolul in vierme pe catifeaua frunzei,
Și un hulub, obrazul, pe noaptea dezvelită,
In vreme ce culorile, șoaptele fac gesturi mari ca
semnalele gărilor.

In vreme ce din trestii se rupe o tristețe
Întirzii-n moartea lentă a șarpelui, a umbrei,
Învii in tolba frunții o pasăre măiastră
Și-ntr-un landou de cenușă înaintezi in trezirea eternă.

NOTE ȘI COMENTARII

POEZII

DIN VOLUME

RESTRIȘTI

Volumele *Restriști*, cu care debutează editorial Ilarie Voronca, a apărut la București, „Rațova”, Arte grafice, în 1923, cu „desene de Victor Brauner”. Majoritatea poeziilor cuprinse în cele 92 de pagini ale cărții fuseseră tipărite, în perioada octombrie 1922—septembrie 1923, în revistele *Sburătorul literar*, *Flacăra*, *Năzuința* și *Contimporanul*.

Intrucit nici un manuscris din această perioadă de creație a poetului nu pare a se fi păstrat — dacă viitorul nu ne rezervă cumva surprize — „atelierul” începătorului într-ale poeziei este, cel puțin pentru moment, imposibil de reconstituit. Despre cele dintîi încercări literare ale sale, deținem doar informația, oferită în anul 1964, cu ocazia documentării noastre pentru lucrarea de diplomă *Ilarie Voronca în literatura română*, de fratele poetului, Alexandru Marius (pe atunci actor la Teatrul Național din Cluj), după care, la vîrsta de 13 ani (decî prin 1916), poetul ar fi compus o primă poezie, dedicată zilei de naștere a tatălui. Elevul Eduard Marcus urma în acei ani cursurile Liceului Pedagogic din București (situat pe atunci în Strada Rațovei). Diploma obținută la un concurs de sfîrșit de an, organizat de „Liga culturală” prezidată de Nicolae Iorga, „pentru sîrguința la Limba și literatura română și la Istoria românilor”, cu data de 12 iulie (29 iunie stil vechi) 1921 (v. arhiva Sașa Pană) arată interesul său constant pentru literatură. Că liceanul care-și încheia, se pare, în același an, studiile, continua să scrie versuri, ne-o spune Voronca însuși, într-un răspuns la ancheta din 1932 a revistei *Vremea*, consacrată grupării *Sburătorul* (v. *Sburătorul văzut de...*, în nr. 232, p. 7): „Debutul meu efectiv la *Sburătorul* a avut loc prin toamna anului 1921 (data exactă e de fapt 20 octombrie 1922 — n.n., I.P.). Mă călăuzise prietenul meu Mihail Cosma, sburătoristul de pe atunci, iar azi poetul francez Claude Sernet, de la *Discontinuité*. Adevăratul meu debut însă se consumase cu vreo trei ani mai devreme —

prin ultimii ani de liceu — cînd, cu șapca ascunsă sub haină o dată cu tinerețea pe care o voiam necunoscută, am urcat emoționat scările, desigur istorice, din Cîmpineanu 40. Cititor asiduu al *Sburătorului*, aș fi voit numele meu tipărit între colaboratorii revistei. M-a primit un amfitrion amabil și mi-a cerut să citesc din caietul care își gemea panglicile între degetele mele [...]. Și am revenit, — eram în primii ani de facultate...

Modelele sale mărturisite din anii de formare au fost B. Fundoianu, Băcovia, Argezi, Ion Minulescu, Adrian Maniu, Ion Pillat (v. *Radiografie*, în vol. *A doua lumină*, 1930), însă poemul cu care debutează în *Sburătorul literar*, nr. 43, din 20 oct. 1922, — *Tristeți de toamnă* — indică mai ales ecouri bacoviene și din Fundoianu. Apariția *Restriști*-lor va sugera criticii și trimiteri spre Adrian Maniu, D. Botez și mai ales Camil Baltazar.

În legătură cu acesta din urmă — cu care relațiile lui Voronca au fost destul de accidentate — e de relatat un episod din septembrie 1922, evocat de autorul *Vecerniilor* într-o confesiune din 1930 (v. Camil Baltazar, *Autobiografie*, în rev. *Capricorn*, nr. 1, nov. 1930, pp.3—8). C. Baltazar pretinde aici că, vrînd să-i dovedească lui E. Lovinescu (care-l promovase la *Sburătorul*) că se poate elibera totuși de „atmosfera spitalului” care-i marcase primele poeme, ar fi recurs la o „farsă”: a scris „două poezii vroite luminoase, vroite optimiste”, semnate cu pseudonimul Ilarie Voronca; în înțelegere cu „tînărul scriitor de versuri, Eduard Marcus, care îl frecventa și el pe Lovinescu”, și care era atunci ajutor de bibliotecar la biblioteca „Libertatea”, i le-a trimis criticului. Lovinescu le-ar fi găsit „admirabile”, punîndu-le pe seama tînărului poet de la „Libertatea”, iar cînd farsa a fost dezvăluită, ar fi transferat pseudonimul inventat de C. Baltazar viitorului autor al *Restriști*-lor, care și-a primit astfel botezul literar. Termenii extrem de violenți în care e schițat aici portretul lui Ilarie Voronca, trădînd conflicte mai recente, legate probabil de „tratamentul” ce i se rezervase lui C.B. în paginile revistei *unu*, ca și o anume infatuare a autorului „autobiografiei”, ne pot face să întîmpinăm cu destulă rezervă „paranteza” deschisă în confesiunea sa. Oricum, se confirmă frecventarea de către tînărul poet a grupării *Sburătorul*, pe care o va ilustra nu peste multă vreme, situîndu-se printre „cei ce vin”, salutați generos de E. Lovinescu încă din primele numere ale revistei sale. În paginile ei, Ilarie Voronca va publica, de la data debutului, cîte un poem în fiecare număr, pînă la încheierea seriei I, în decembrie 1922, adică încă zece texte.

Dintre cele 28 de poeme ce alcătuiesc sumarul volumului din 1923, optsprezece au fost tipărite mai înainte în reviste, dîrpă cum urmează:

p. 73—74.

TRISTEȚI

A apărut în *Sburătorul literar*, nr. 48, din 28 nov. 1922, p. 402. Față de versiunea din volum, textul din revistă prezintă doar două deosebiri: versul 13: „... ca pe o coajă de copac”; v. 14: „și să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste”.

p. 74

BALCON VECHI

Tipărită în *Sburătorul literar*, nr. 47, din 17 nov. 1922, p. 387, sub titlul *Deznădejdi*. Cu excepția titlului, versiunea din volum reia fără modificări textul inițial.

p. 74—75.

NELINIȘTI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 49, din 1 dec. 1922, p. 418. În revistă, versul 12 are următoarea formă: „și-mi văd, sub roțile deșertăciunii, copilele nădejdi zdrobite toate, toate”.

p. 75—76.

SFIRȘIRI

A apărut în revista *Flacăra*, VIII, nr. 2, din 22 dec. 1922, p. 8; în v. 12 apare forma *sara* („sara așterne presimțiri nelămurite”). Notăm de asemenea următoarele deosebiri, în versurile 13 („Și singur ca o pasăre într-un cîmp pustiu”), 14 („... de-a lungul străzilor *singularice*”) și 15 („... cărora le-am pierdut înțelesul ca pe un mărgăritar *scump*”; în volum, epitetul a fost eliminat).

p. 76—77.

SFIRȘIRI

A fost publicată, sub titlul *Sfirșiri*, în revista *Contemporanul*, II, nr. 42, din 10 iunie 1923, p. 2. În volum, reluată fără modificări.

Reproduce poemul apărut inițial sub titlul *Plimbări bolnave*, în *Contimporanul*, II, nr. 37—38, din 7 aprilie 1923.

Tipărită în revista *Năzuința*, I, 1923, nr. 9, p. 13, sub titlul *Plimbări bolnave*. Textul e reluat în volum fără alte intervenții.

A apărut sub titlul *Plimbări bolnave*, în *Flacăra*, VIII, nr. 9, din 30 martie 1923, p. 55. În textul din revistă, versul 23 apare înaintea versului 22. E, desigur, o eroare tipografică.

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 52, din 22 dec. 1922, p. 467. Textul din revistă poartă dedicația „Lui Camil Baltazar”. Versul 7 are următoarea formă: „Vedeam viața: o fereastră întunecată și cernită”.

A apărut în revista *Contimporanul*, II, nr. 44, din 7 iulie 1923, p. 3, sub titlul *Rătăciri*. În volum se reproduce, fără alte modificări.

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 51, din 15 dec. 1922, p. 450, sub titlul *Clife de sară*. În textul din revistă, remarcăm următoarele diferențe:

v. 1: „Apa amintirilor a vărsat-o sara pe ferestă”;

v. 19: „Aceleași stîșieri aruncă Viața în ferestrele mîhnite”;

v. 21: „... apa amintirilor cu sara revenite”.

A apărut în *Facla literară*, nr. 9, din 22 martie 1923, sub titlul *Broderii în amurg*. Reluată fără alte modificări în volum.

Publicată în revista *Facla literară*, nr. 10, din 5 aprilie 1923, p. 279, sub titlul *Broderii*.

S-a tipărit în *Sburătorul literar*, nr. 45, din 3 nov. 1922, p. 347. În revistă, versul 7 sună astfel: „pe care-ai vrea zadarnic cu mina s-o alungi”.

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 50, din 8 dec. 1922, p. 433.

A apărut în *Flacăra*, nr. 5, din 2 febr. 1923, p. 7. În revistă, notăm următoarele diferențe față de versiunea din volum:

v. 6: „E peste tot aceeași simplitate de perdea albă și liniștită”;

v. 17: „Afară mătasa fluierului brodează aceeași melancolie”;

v. 20: „Să mă săruți, măicuța mea bolnavă, pe lacrimi și pe frunte”.

La fel ca și versurile din ciclul *Lumini*, poezia evocă locurile în care poetul și-a petrecut o parte a anilor copilăriei, pe vremea cînd tatăl său, Isidor Marcus, fusese, la Soveja, administratorul unei fabrici de cherestea, în serviciul unui oarecare Dienermann, înainte de a se muta la Mărășești, apoi, din 1914, la București. (Informație primită de la Al. Marius). Mama poetului, Cecilia Brenner, va muri în 1925, după ce încercase în câteva rînduri să se sinucidă.

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 46, din 10 nov. 1922, p. 368. În revistă:

v. 10: „Copilăria ta e-acum singurătății și păsărilor de noapte pradă”;

v. 13: „Încerc amintirea ca pe-o flacăra...”;

- v. 15: „Așcult cum se preling pe streășini...“;
 v. 16: „Și mi se pare că e zgomotul stelelor care plîng...“.

p. 100.

INCEPUT DE TOAMNA

A apărut în revista *Omul liber*, nr. 7, din 1 februarie 1924, p. 53.

Dintre ecourile poemelor din *Restriști* în critica momentului — nu prea numeroase — se cuvine citată în primul rînd recenzia publicată de Perpessicius (*Ilarie Voronca, „Restriști“*) în revista *Cugetul românesc*, III, nr. 2—4, aprilie-iunie 1924, p. 238—239, re-luată în seria I a *Mențiunilor critice* (1928), p. 120—122. Situiind versurile lui Voronca în linia *Elegiilor* lui Francis Jammes, „cu tînguirea amorurilor divinizate prin suferință, a tristeților «cit pădurile de mari»“, criticul le caracterizează drept „elegiile multiple ale unui adolescent torturat de iubire, muncit de demoul amintirilor, alinat de preumblări, în amurg, în parcuri plo-uate și desfrunzite, pe cheiuri stîse, pe lîngă panorame tragice, cu drumuri prelungite pînă la marginea orașelor, cu privirea dezolantă în zare, ca și tristețea în propria-i fire. Versul lui Ilarie Voronca, dezlînat și obosit, e instrumentul cel mai potrivit al acestei tînguiri, al acestei „melancolii iremediabile“. Definitorie pentru aceste poezii ar fi „o strangulare a rezonanței sentimentale“, „un neoromantism [...] în care inima își bate pulsul normal și prin aceasta monoton“ — iar în plan formal, punctarea „nebuloselor elegiace“ prin „nuclee puternice, care fixează atenția și luminează cu intensitate“. „Nu e poezie de Voronca — adaugă criticul — să n-aibă o imagine (nu e vorba de imaginea incidentală, — *Restriști*-le sunt un bazar de imagini din cele mai rare), o imagine-axă, care fixează fizionomia fiecărei poeme în parte [...]. Alături de versurile elegiace, sînt remarcate și poeme ilustrînd o altă latură a sensibilității poetului: „Poemele din ciclul *Lumini*, precum *Gînduri pentru Soveja* și *Amurg în munți*, luminează ca un stîndard de azur peste toată elegia toamnătică de pînă acum“. În final, i se reproșează prezența obsedantă a cuvîntului *trist* și a unor stîngăcii de ordin sintactic (influențe franceze în topică, „o anume turnură eliptică care în românește n-are îndăcini“).

Tot printre ecourile imediate se situează și recenzia semnată de E.C. (Emanuel Cerbu) în ziarul *Rampa*, nr. 1977, din 1 iunie 1924 (*Două volume de versuri: I. Valerian, „Caravanele tăcerii“; Ilarie Voronca, „Restriști“*), în care e amendat „manierismul... mult mai ostentativ și pretențios“ (în raport cu al lui I. Valerian), poetul fiind așezat printre „neodecadenti“: „D. Voronca e un neodecadent, adică unul din acea pleiadă de tineri cari consideră decadentismul drept formulă literară și, ca-atare, și-l apropie, forțat, neorganic, spre a jongla cu el și a arăta că «ce pot ceilalți putem și noi». Recunoscîndu-i și „unele scilipiri de talent“, autorul recenziei conchide totuși că „D. Voronca își bate joc de acest talent, dacă-l lasă să pornească fără control și auto-critică, oriunde-l gonește vanitatea unei originalități care rămîne totuși contestabilă și stearpă“.

La scurtă vreme, Victor Eftimiu scrie, în finalul unor *Insemnări literare*, aceste rînduri mai îngăduitoare: „D-lui Ilarie Voronca (*Restriști*) îi place versul lung, grav, inegal, muzica interioară a ritmului și imaginile peste imagini, cum e moda acum. Și, după ce moda va trece, ne va rămîne din d. Ilarie Voronca un poet adevărat, cu un mare sentiment la fundamentul arabescurilor d-sale prețioase, cu o rară știință a compoziției, cu un vocabular bogat, plin de pitoresc — un întreg material din care se poate clădi un scriitor de rasă“ (v. *Insemnări literare...*, în *Lupta*, III, nr. 800, din 12 august 1924, p. 1.).

În ce-l privește pe George Baiculescu, comentatorul de la *Adevărul literar și artistic*, acesta notează, în cadrul retrospectivei *Literațura anului 1924* (în nr. 212, din 28 dec. 1924) că: „Pentru *Restriști*-le lui Ilarie Voronca am putea găsi, pe alocuri, cuvinte de laudă; mi-amintesc minunate versuri din *Balcon vechi*, în care imaginea deșteaptă rezonanțe sentimentale“. Serioase rezerve sînt exprimate însă în legătură cu evoluția de ultimă oră a poetului: „Pictopoezia lui 75 H.P. și *Punct* i-au ucis, vai, iremediabil, inspirația“.

În capitolul *Curentele extremiste*, din volumul III al *Istoriei literaturii române contemporane* (București, Ed. „Ancora“, 1927), E. Lovinescu prezintă creația de debut a lui Voronca drept „o poezie ușor influențată mai ales de Camil Baltazar și Adrian Maniu, caracteristică și printr-o sentimentalitate răvășită și descompusă, de «tristeți» și de «restriști», dar și printr-o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima în comparații și imagini, ce se anulează tocmai prin acumulare“, — punînd-o în contrast cu evoluția „teoreticianului de azi al integralismului“, care ar con-

trazice radical viziunea poetului „dezagregat sufletește” (sînt remarci reluate și în *Istoria literaturii române contemporane*, din 1937). Pe aceeași opoziție e construit și remarcabilul portret realizat de critic în *Memorii*, II (1916—1931), din 1932, în care se reiau, în variantă, observațiile despre *Restriși* din *Istorie*: „Substanța adevărată a psihologiei poetului se poate descifra în *Restriși*: un suflet timid, nostalgic, sentimental, răvășit, descompus, suflet legat de țară, de pămînt, inactual, inutil, cu voinți dizolvate în veleități [...], suflet moldovenesc, adică slav, risipit în vînt ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă și de învins, incapabil de acțiune și inițiativă” (p. 178).

O apreciere extrem de sumară asupra acestei etape a scrișului lui Voronca face G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941, p. 782), reintroducînd în circulație atribute conferite deja de Perpessicius și E. Lovinescu: și pentru G. Călinescu, *Restriși*-le (dar și *Colomba*, 1927), „dezvăluiau un sentiment dezlinat și un imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazar”.

Publicarea în 1961 a unei mici antologii de *Poeme* din creația de limbă franceză a lui Voronca (în traducerea lui Sașa Pană) îi prilejuiește lui Eugen Simion, care o prefătează, o primă „reconsiderare”, ce are în vedere, în chip firesc, și versurile sale de debut. Volumul din 1923 ar ilustra „o poezie de decor bacovian, străbătută de o notă elegiacă”, exprimînd „sensibilitatea adolescentului torturat de viața apăsătoare a țirgului provincial burghez”, cu mijloacele simbolismului, „Imaginea predominantă — serie critică — pe care o surprindem aici este aceea a urîtului și a tristeții (comună în poezia de după Baudelaire), transpusă într-o poezie de atmosferă, bazată pe senzația imediată. Notațiile au un inedit izbitor. Puține sînt totuși elementele ce pot anunța evoluția de mai tîrziu”. În *Metamorfozele poeziei* (1968), Nicolae Manolescu vede în *Restriși* „un volum cuminte [...], în linia poeziei de trăsături provinciale a unor Bărbu Nemțeanu, Demostene Botez ori B. Fundoianu, lipsit de orice noutate de expresie, dar cu evidente însușiri tehnice” (p. 62). Într-o direcție similară merge și caracterizarea lui Ovid S. Crohmălniceanu din *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II (București, Ed. Minerva, 1974: „versuri ale căror «restriși» aduceau aminte, ca și «vecerniile» lui Camil Baltazar, de melancoliile bacoviene [...]. Versurile, destul de cuminti, nu-l prea anunță pe viitorul Voronca”. „Totuși — admite criticul — dacă le examinăm cu lupa, putem recunoaște chiar în ele cîteva din notele liricii lui ulterioare” (p. 405—406).

Filonul elegiac, de sursă bacoviană, ca și „imagismul” atît de frecvent remarcat în comentariile la cărțile următoare, fac parte, evident, dintre aceste „note”.

COLOMBA

Placheta cu acest titlu a fost tipărită de Ilarie Voronca la Paris, în primărie „Union”, 1927, cu o copertă de Sonia Delaunay și două portrete de Robert Delaunay. „Muza” poetului e soția sa, Colomba Spirt (sora poetului și camaradului avangardist Mihail Cosma, cunoscut mai tîrziu ca poet francez sub numele Claude Serret).

Poemul *Colomba* a fost scris în anul 1926, pe cînd poetul se afla în capitala Franței, unde își propusese să-și ia doctoratul în Drept. O diplomă eliberată de Facultatea de Drept din Paris, la 10 decembrie 1927 (aflată în arhiva Sașa Pană), certifică însă doar faptul că Voronca, licențiat în 1924 al Facultății de Drept din București, „a obținut diploma de studii superioare de Economie politică”. În acea perioadă, poetul lucra și ca funcționar la societatea de asigurări „Abeille”, la care face aluzie și în poemul în proză *Ora 10 dimineața* (datat 1926, publicat în revista *unu*, nr. 6/1928), unde numele femeii iubite apare diseminat în text.

Cunoaștem pînă în prezent un singur manuscris, păstrat în colecția Sașa Pană, sub titlul *Colomba V* — o coală îndoită, scrisă pe ambele fețe cu cerneală albastră, conținînd și nu număr de corecturi cu creionul — dar care în placheta din 1927 intră în compunerea părților 3 și 4 ale poemului. Versurile 1—28 din manuscris corespund versurilor 1—28 din secvența 4-a textului tipărit în volum.

În raport cu versiunea definitivă din carte, notăm următoarele deosebiri în partea a 4-a [*Te cauți în sărutul...*] (formele eliminate le marcăm cu paranteze ascuțite):

- v. 1 : „Te cauți în sărutul (ce-n pleznă-și rupe) ce-și rupe-n umăr spicul”;
- v. 5 : „O desfrunzire-neseamnă pe (umerii) umblietul tă(i)u peșteri”;
- v. 8 : „Și sufletul mi-l (singeri) sfărăm cu degetele cinci”;
- v. 10 : „fum răsucit în arbori și-n umerii ca-n grinzii”.

În v. 13: „apele sunt cu vine și mușchi ca niște pulpe“), sub cuvîntul *mușchi* e scris cu creionul cuvîntul *nervi*. Versiunea definitivă a optat pentru *mușchi*.

v. 14: „Și-n (flagelare) biciuire carnea garvaielor...“;

v. 16: „și-n melc și-n ierburi grăse în înălțări urcînd“;

v. 17: Genunchiul ca pleoapa și inima-n călușul“.

În versul 18 — „cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi“ — apare scris, deasupra pronumelui *te*, și pronumele *le*. S-a optat, în textul publicat, pentru forma *te*.

v. 19: „Dar (tîmpla ta) tîmplele pe umăr își (rotunjește) rotunjiră plușul“;

v. 20: „...și-l urmăresc ca zimți“;

v. 21: „Știu zmeura-ntre coapse și plantele marine“;

v. 22: „Grădină-n os săpată (umerii) brațele-n lămii“;

v. 23: „Știu fructele rotunde ca glasul tău și pline“. Deasupra cuvîntului *glasul* apare scris cu cerneală, *mersul*, reținut în textul definitiv.

După versul 28, manuscrisul continuă cu o suită de versuri (29—60) cărora le vor corespunde versurile 13—44 din partea 3 [Te-nscrii în amintire...] a textului din volum. Comparînd varianta manuscrisă cu fragmentul corespunzător din versiunea definitivă (3, v. 13—44), constatăm următoarele variante:

v. 15: „cînd / și muntele-n pupilă pe-o cergă-și trase pana“ — devine, în versiunea tipărită: „dar muntele-n pupilă...“

v. 20: „Umăru-n privire se-apeacă-n căpriori“;

v. 21: „Pădurea lată-și prînde pe fagiul-foi / moi o sucnă. În versiunea tipărită, se optează pentru „fragii moi“.

v. 23: „Dar zarea se-aburește pe margini ca o cubnă“;

v. 37: „Cu ceasu-n amintire de noapte-ți umplu(u) doza“.

În v. 38 — „Și umăru-n furtună...“ —, deasupra cuvîntului *umăru* apare, scris cu creionul, *pîntecu*, la care s-a renunțat în versiunea definitivă.

v. 39: „Și prinde-mi cu surisul...“;

v. 40: „Vînturilor, cînd ochiul se-nscrie în pantof“;

v. 43: „Te-nalți precum o stivă cînd aerul e-vested“.

Pentru finalul manuscrisului (versurile 61—76), corespunzînd versurilor 61—76 din secțiunea 4 a textului definitiv, remarcăm tipărirea fără modificări a versurilor 61—72, în timp ce ultima strofă (v. 73—76) prezintă următoarele variante:

„Un chiot (sters) lung se rupe din umărul / pleoapele în glugă / dungă

Și cînd singurătatea și-ntoarnă alba lungă
figura ei, în mine te vărs ca samovar“.

Cu cerneală neagră, ultimele două versuri apar și sub formele:

„Singurătatea în preajmă se-așează ca o glugă
pe cînd în mîini și-n fierberii te vărs ca samovar
Dar te răstorn în fierberii în mîini ca-n samovar.“

Manuscrisul e semnat *Ilarie Voronca, Februarie 1929* (?) (în avion) *Paris—Londra*.

Înainte apariției în volum, cîteva fragmente ale poemului au fost publicate în periodice, după cum urmează:

Sub titlul *Oval*, s-au tipărit cinci din cele șase strofe ale viitoarei secțiuni 1 a volumului, în *Sburătorul*, IV, nr. 11—12, mai—iunie 1927, p. 137. O notă de subsol precizează: „Din volumul *Colomba*, sub tipar“.

La rîndul său, revista *Integral*, nr. 13—14, iunie—iulie 1927 tipărește, pe două pagini alăturate, versurile ce urmau să constituie secvențele 3 și 4 ale versiunii definitive, însă într-o ordine strofică diferită de cea din volum și care nu corespunde întotdeauna nici cu manuscrisul semnalat mai sus (unde numărul de versuri e, de altfel, mai redus decît cel apărut în revistă și în volum). Amestecul strofelor se datorează, se pare, unor erori de zetărie.

Reașezarea versurilor din revistă în ordinea propusă în volum și compararea celor două versiuni, evidențiază, în cele din urmă, unele diferențe față de forma definitivă. Pentru secvența 3 a poemului, acestea sînt următoarele:

v. 22: „de umbră și-anotimpul de undă rupe-un corn“;

v. 23: „dar zarea se aburește pe margini ca o cubnă“;

v. 26: „zboruri întretăiate în cremene ca lănci“;

v. 37: „pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n Cozla“;

v. 38: „și umăru-n de furtună...“ (eroare de tipar!);

v. 39: „dar prinde-mi cu surisul la butoniera roză“.

Confruntarea versurilor din secvența 4 a cărții atrage atenția asupra unor deosebiri în textul tipărit în *Integral*:

v. 17: „femurul ca pleoapa și inima, călușul“;

v. 21: „știu zmeura-ntre coapse și plantele marine“;

v. 22: „grădina-n os săpată cu brațele-n lămii“;

v. 27: „dar limbile-n țările te-nnoadă ca nacela“;

v. 29: „în rumenire glasul și crește ca o jimblă“;

v. 36: „pe pîntecu-n terasă cu plante reci mă plimb“;

v. 45: „te răzvrătești din plagă, vinele ce curele“;

v. 47: „surisul desfășoară pe sinu-n cerc perdele“;

v. 67: „și-n cearcăne pleci capul ca floarea de cerneală“;

- v. 68: „dar te adun în palme, jăratec ca-n fărâș“;
 v. 69: „surisul în aramă și-l depărtezi ca-n surle“;
 v. 70: „și drumurile-n toamnă pe-un povornis ne sug“;
 v. 75: „singurătatea-n preajmă se așează ca o gluță“.

După apariția cărții, pe care o anunță, revista *Urmuz*, nr. 1, din ianuarie 1928, reproduce secvența *Colomba V*.

Despre *Colomba* s-a scris puțin la data apariției. Trecut cu vederea de majoritatea criticilor, poemul nu scapă totuși lui Perpessicius, cronicar pe atunci la ziarul *Cuvîntul*. În foietonul comun, pe care îl dedică plăchetei, recenzată alături de poemul *Ulise* (1928) în nr. 1081 din 28 aprilie 1928 al *Cuvîntului*, criticul recapitulează succint evoluția autorului (considerat unul „dintre poeții pe cari d-l Lovinescu și-i poate cu succes revendica pentru contribuția modernistă a Sburătorului“), de la debutul cu *Resfriști-le* de esență simbolistică, la adeziunea față de „noile curente moderniste din Apus și în reviste de o originalitate mai mult sau mai puțin violentă“, cu „poezii în care imaginea juca întiiul rol și mai ales asociația de imagini, cât mai capricioasă, apelul la miragiile necontrolate ale visului sau ale subconștientului nestăvilii“. „Convertirea“ la modernism e pusă în paralel cu experiența „dezagregării lirismului“ propusă de mișcarea suprarealistă a momentului, pe urmele dadaismului, căreia criticul îi recunoaște „o răscolire de brazde lirice“, chiar dacă „n-a dus pînă astăzi la o desăvîrșită creație specifică“. Este contextul în care sînt apreciate și cele două scrieri ale lui Voronca. „Poem de dragoste — notează recenzentul — *Colomba* întrunoste privescîți din mai multe puncte ale aceluiași peisagiu sentimental, o contemplație, rezolvată în imagini, în locul petelor de culoare. E, dacă se poate spune, un impresionism liric în care imaginea joacă întiiul rol. Însă un poem de dragoste lăsat pe scama imaginii va fi, în mod fatal, lipsit de unitate, de acea atmosferă de confesiune plină de convingție, cu care ne-au deprins literaturile. [...] Ori destrămarea aceasta imagistă nu poate da un întreg, o armonic. Se întretaie prea mulți curenți în atmosfera electrică și cîntecul nu se percepe clar. Mai ales, că și unda de emisiune e insuficientă. *Colomba* rămîne mai mult o suită de exerciții. Sunt gamele“. Evidențiind un număr de „frumoase imagini“, comentatorul le consideră „ne-

putincioase însă să urnească poemul din hîrtoapele tuturor versurilor centrifugale și care, fiecare în parte, își proclamă dreptul la autonomie“. I se reproșează poetului și rimele „adunate dinspre toate punctele cardinale“, la care se adaugă expresiile „copiate din franțuzește, improprii limbii române“ și „rejecția sistematică a articolelor“.

În stilul imagistic definitiv pentru poezia (și critica) avangardistă, scrie despre *Colomba* și Ștefan Roll (în *Integral*, nr. 15, aprilie 1928, p. 16): „Un lirism vast se așează în *Colomba*. Din subțiori i s-au desfăcut steagurile unei limbi cu faguri. Poemele și le-a clădit înalte, cu ziduri pentru îngrădire a cerului [...]. Ilarie Voronca e un magnific inspirat. Din lemnul degetelor lui se iac vioriile pădurilor, se ascute cîntecul păsărilor și se dirijează concertul apelor“. Saluțîndu-l, de asemenea, într-un articol elogios (*Ilarie Voronca*, în *Urmuz*, nr. 3, martie—aprilie 1928), Geo Bogza vede în Voronca „un premergător“ care, după gesturile iconoclaste de la 75 H.P., *Punct* și *Integral*, „în *Colomba*, și acum în urmă în *Ulise*, vislește către echilibrarea poemelor sale“.

Referințele directe la acest poem nu sînt numeroase nici în critica și istoria literară mai recente. O caracterizare concentrată poate fi găsită în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II, 1974, a lui Ovid S. Crohmăniceanu, pentru care „formula lirică a lui Voronca se precizează cu poemul *Colomba*“. Remarcînd „trena nesfîrșită de imagini fastuoase și insolite“, criticul notează în continuare: „Întregul univers participă la această amplă declarație amoroasă; regnurile se amestecă, sentimentele capătă însușiri fizice, distanțele dispar și formele trec unele într-altele cu o ușurință fantastică. Dragostea devine o formă de reasimilare a naturii și lucrurilor printr-un asociationism frenetic“ (p. 407).

ULISE

Tipărit în primăvara anului 1928 la „Imprimerie Union“ din Paris, în „Colecția Integral“, cu un portret al autorului de Marc Chagall, *Ulise* a fost scris în cursul anului 1927, cînd poetul continua să lucreze ca funcționar la societatea de asigurări „Abcille“ din capitala Franței. Încă prima secvență a textului face aluzie la această ambianță („singuri ne închidem în mucegaiul birourilor“ etc.) evocată, anterior și în tablata *Ora 10 dimineața*, din

1926. Structura mozaicală, de „reportaj liric” a poemului, în care instantaneele pariziene se întretaie cu imagini ale peisajului românesc, face ecou direct acestei perioade când șederile pariziene alternează cu frecvențe întoarceri în țară.

Nu cunoaștem, pînă la această dată, nici un manuscris al poemului. În periodice, au fost publicate doar câteva fragmente: în revista *Integral*, nr. 5, aprilie 1928, pp. 10—11 (număr în care este anunțată și ieșirea de sub tipar a volumului *Ulise*) au apărut secvențele 5, 6, 12; în revista *unu*, nr. 4, din iulie 1928, se reproduce, la rubrica *Antologie*, sub titlul *Ulise*, un fragment din partea a doua a poemului, de la versul: „Dimineața își freacă sinii tari de fereastră”, pînă la finalul cu „ORĂ CEAIULUI”. În subsolul paginii din *unu*, o notă, datorată desigur lui Sașa Pană, precizează că este vorba de un „fragment din poemul cu același titlu, imprimat pentru 206 iubitori de literatură integralistă. «Poemul: o șa-năzdrăvană, o scuturi și nechează armăsarul mîncînd jăratec». Citatul din notă e dintr-un text de Sașa Pană.

În versiunea tipărită în *Integral*, se remarcă următoarele diferențe în raport cu textul definitiv: în partea 5, versul 8: „vinec, innoptează, tomatele ca obrajii transilvănenelor”; versul 13: „în patlagină, lăptuși”. În partea 6, după versul 30, în revistă apare versul: „cărnușile se apropie se resping ca două steaguri”, eliminat în volum. Versurile 31—32 sînt concentrate, în revistă, într-unul singur, din care lipsește cuvîntul *mărgeanele*: „un singur suflet vă cuprinde pe toți cum un ocean vapoarele”. În secvența 12, versul 18: „surisul de sfarmă...”; versul 19: „deschid o perspectivă solară inelelor articulațiile”.

În mediul avangardei, poemul s-a bucurat de o primire deosebit de elogioasă. Sub semnătura lui Ștefan Roll, o primă recenzie a apărut în revista *Integral* (*Ulise*, în nr. 15, aprilie 1928, p. 16). E o întîmpinare festivă, în care glosa critică e înlocuită, practic, cu poemul în proză, — parafrază lirică a volumului luat ca pretext: „Deschizi cartea de oglinzi și un stol de șoimi se ridică să se așeze pe umerii tăi de cetitor împărătesc. Ascultă, pulsează o horă românească inima în carnavalul Parisului. Rămii blindat cu silix și cu opal, pericolul circulației pentru tine e rezolvat și devii suprainpresionat cinematografic. Un poet mai înalt decît tine nu te lasă să vezi turnul Eiffel...” Confratele integralist aplaudă la autorul lui *Ulise* „viziunea [...] complexă, multiplă, cute-

zanța lui nedoborîtă, frecvența lui intens metropolitană”, simul taneismul perspectivei („Veșnic înconjurat de oglinzi imateriale, lucrurile le atinge simultan, pluribrachiat, esențele tari le amestecă la un loc — cocktail”), opulența imaginilor: „Prestidigitația lui e covârșitoare. // Un stup de imagini și de fluturi oficiază în odăjgii de firmament, în fiecare poem, slujba”. În termeni similari, același recenzent conturează profilul poetului și într-unul din „scurt-circuitele” sale (v. *Ilarie Voronca*, în *unu*, nr. 4, iulie 1928), transformîndu-și comentariul în confesiune exaltată: „În foc cu pumnii de jar, Voronca trîntea ușile, închizînd și deschizîndu-Te pentru ora ceaiului. Fiind de azbest, n-a ars în propriul lui incendiu. Un purgator trecea cu el prin lirica noastră, cădeau ca ducile pedagogii și se stîrpea o poezie scarlatinoasă, întinsă peste o bleagă mediocritate. Cu o locomotivă sigură în condei, Voronca e azi un poet cu gări și itinerarii proprii. Cine va cuteza să-l conteste? [...]. Iată de ce, dragă Ilarie, volumul tău, *ULISE*, despîcînd din strigăte pădurea unei voci, deschizînd în aer garderoba păsărilor, e un anotimp printre noi”. „Cu ocazia recentului său volum *Ulise*”, scrisese — cum am văzut în paginile referitoare la *Colomba* — și Geo Bogza în revista sa, *Urmuz* (nr. 3, martie—aprilie 1928), salutînd echilibrarea scrisului lui Voronca după primele manifestări de revoltă futuristo-dadaistă.

De apariția lui *Ulise* se leagă și o scrisoare a lui B. Fundoianu către Tudor Argezi, datată „Paris, aprilie 1928” și publicată în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928, în care se cerea „ospitalitatea” *Biletelor de papagal* ale acestuia din urmă: „Aș vrea — mi-ar face plăcere — să scriu o proză, despre poemele unui prieten pe care-l cred un mare poet, și aș vrea să scriu despre acest prieten așa cum înțeleg, adică fără teamă de a jigni diamantul d-lui Ibrăileanu sau caterinca cu horoscoape a d-lui Topirceanu [...]. Poetul despre care aș vrea să scriu e Voronca, și volumul lui: *ULISE*”. O notă inserată în numărul următor al revistei *unu* (9, ianuarie 1929), la rubrica „Vestjar”, precizează că „scrisoarea către T. Argezi a d-lui B. Fundoianu era destinată să apară în numărul din luna mai (1928) al revistei *Integral*. Ori, *Integral*, începînd cu acea lună, și-a întrerupt apariția. Scrisoarea a apărut în numărul nostru precedent, cu întîrzierea care s-a făcut în sertarul redacției *Integralului*”. Articolul promis de Fundoianu a fost tipărit în revista *Bilete de papagal*, nr. 290, din 14 ianuarie 1929, sub titlul *Despre poemele d-lui Ilarie Voronca*. Situndu-l pe poet în contextul liricii moderne, B. Fundoianu accentuează asupra *originalității* viziunii sale, ilustrată major de poemul recent apărut: „din Apollinaire și din mișcarea Dada, Voronca n-a primit în mușchii

Jui decit mimica revoluționară, acrobația riscului, o aristocrație a spiritului; adevărata poezie însă, cea din miez, cea de imagini ca simburii în harbuș, ținește dintr-insul ca o sănătate care-i e proprie, cade din pielea lui ca solzii dintr-o oglindă: Voronca e un *self made man*. Dacă n-ar fi scos decit *Ulise* — și n-ar scri nimic de aici încolo — iată o nouă constelație totuși. *Ulise* e poemul vieții citadine, al nevrozei de viață, al disciplinelor corpului, al miturilor secolului douăzeci“.

Printre comentatorii poetului din afara cercurilor avangardiste, Perpessicius e din nou prezent, cu o parte din citatul foileton critic dedicat *Colombei* și lui *Ulise* în ziarul *Cuvîntul*. În comparație cu poemul din 1927, *Ulise* îi apare criticului drept „un veritabil salt“, în sensul realizării organicității și unității vizionari: „Poem al peregrinării în ritmul trepidant al Parisului; prin teoia accelerată și diversă a orașului modern, sau pe drumurile amintirilor retrospective și natale, *Ulise* realizează cu adevărat acel poem al iuresului liric. Cît de firești, cît de necesare sunt aici valurile acestea de imagini și cît de lesne treci peste nevinovatele cochilii ale metehnelor, cari în *Colomba* indispuneau. Și ce unite, după aceea. Cît de departe suntem de dezagregarea întiului poem [...] O fantazie prolifică, un umor de calitate, o induioasă invocărită din adîncuri de sinceritate sufletească, o viziune mai adîncă a vieții, a orașului, cu vibrația lui, cu beția, cu poezia lui, într-un cuvînt, fac din seria de imnuri înălțate în *Ulise* un tot prețios și care va conta și-n cariera poetică a d-lui Voronca și-n noua lirică românească“. În suita de „imnuri“, criticul citează „esarfe de imagini sau de invocări precum a ceaiului, a cartofului, a oglinzilor, a gazelei și atitea alte uzini pariziene, sau mai exact de viață modernă“. Convingerea sa finală este că „cu versuri de acestea — și poemul tot abundă în desăvîrșite versuri, imagini sau intermedii lirice — *Ulise* al d-lui Voronca va scăpa cu siguranță de tentațiile modelor actuale (dintre cari lipsa de capitale și eliminarea punctuației, atenuate chiar la francezi, nu sunt dintre cele mai ambarasante. Legat de catarg și astupîndu-și urechile, surd la sirenele amăgitoare, va debarca cu bine în Ithaca de totdeauna a poeziei“.

După mai bine de un deceniu, *Ulise* se bucură și de atenția lui G. Călinescu, mai întii în medalionul *Ilarie Voronca* din *Jurnalul literar* (1939), apoi în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941), unde aceste pagini sînt reluate. „După o destul de mare cantitate de versuri (*Restrișii*, 1923; *Colomba*, 1927), care dezvăluiau — scrie criticul — un sentimental dezlinat și un imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazar, Ilarie Voronca

[...] își compune în *Ulise* (1928) adevărata sa față de poet dificil pentru profani. — E futurist, dadaist, suprarealist? Toate și nici una“. Transcriind observațiile făcute în 1929, în introducerea recenziei la volumul *Brădara nopților* (v. revista *Viața literară*, IV, nr. 114, 19 oct. 1929), G. Călinescu notează printre trăsăturile ce-l apropie pe autorul lui *Ulise* de respectivele curente de avangardă, „lipsa copulației obișnuite între cuvînte, a ortografiei, și arhitectura babilonică a paginii“, „împerecherea întimplătoare a imaginilor“, „pretenția de ocultism“. — conchizînd că, de fapt, „poesia lui Ilarie Voronca este un impresionism ordonat în punctul inițial, dar sfărîmat cu voință prin procedee tipografice și metaforism exagerat pînă la deplina, uneori, anulare a oricărui sens și a oricărei emoții“. Pentru autorul *Istoriei...*, revoluționarismul lui Voronca ar fi doar o „poză“, poetul fiind în realitate „un temperament retoric, sentimental, descriptiv, incapabil de coordonare fantastică, tentat de sentențele sômptuoase“. I se recunoaște totuși, „în limitele acestui imagism“, „o voluptuoasă receptivitate senzorială, un simț al plasticeii cuvîntului excelent și o aptitudine de a ridica la rangul de material poetic orice percepție“. Remarci importante face G. Călinescu despre natura imaginii la Ilarie Voronca, ce depășește metaforismul de tip analogic, pentru a institui relații și realități noi („Înnoirea acestei poezii înseamnă deplasarea simțurilor spre alte aspecte fizice ale universului“). Intuiția înnoirii rămîne însă la jumătatea drumului, criticul considerînd că: „Procedul de bază al acestei ostenitoare lirici constă în stabilirea unui cifru de concrete, numite greșit imagini“ și amendînd în cele din urmă „absurditatea“ unor asocieri ce ies din logica realului, generînd „abuzul de metaforism“ dus „pînă la compararea unei imagini cu altă imagine sau pînă la caricaturizarea universului“. Concluzia privitoare la autorul lui *Ulise* este că: „Poezia lui nu are limbă pentru circulația imaginilor și aceasta produce stagnarea și ariditatea poemului, care poate fi citit din toate părțile, de la capăt la coadă și de la coadă spre cap, fără vreo alterare apreciabilă a sensului“.

Intr-un moment de recapitulări memorialistice și critice, sub semnul prematurii dispariții a poetului, Șerban Cioculescu se refera, în evocarea publicată în revista *Orizont*, din 1 mai 1946 (*Ilarie Voronca*), și la poemul *Ulise*, în contextul unor observații de ordin mai general, privind limbajul liric al autorului său: „S-a constatat de mai multe ori, în limbajul liric al poetului năștit de delir imagistic, suvoi nestăpînit de asociații, adeseori disparate, inundînd matca primordială a poemei. Voronca era desigur un frenetic, poate din nevoia simultaneistă de a capta în același mo-

ment, prin toate simțurile, senzațiile toate, de care ele se pot umple și sătura. Nu încap îndoiială că, din punctul de vedere artistic, acest fel de a fi nu se poate instăpini cu eficacitate, pentru că arta este alegere și eliminare, iar nicidecum canal colectiv al tuturor senzațiilor și impresiilor răvășite în cutia craniană. De altă parte, este însă o modalitate psihică interesantă prin raritatea ei. [...] La Ilarie Voronca niciodată creșterea lăuntrică nu s-a organizat mai temeinic ca în poemul *Ulise*, cîntecul de explorare al Cetății moderne. [...] Nepunctată și fără majuscule, poema prezintă mărunțul neajuns al efectuării întliei lecturi cam pe nerăsuflate; cu intervenția discretă a creionului, citirea își recistigă ritmul respirației normale și relevă un conținut bogat, mai întotdeauna cu versul-unitate, lapidar, încărcat cu o viziune, dar însumindu-se cu viziunile precedente și următoare într-o sinteză puternică. Chiar cînd intervin ironia și deformările unui spirit neliniștit, ulcerat patetic, *Ulise* rămîne o construcție în al cărei aluat nu au intrat numai fierul, betonul și o concepție rece, ci și momentul sufletesc cel mai clocotitor din evoluția lirică a lui Ilarie Voronca

Că poemul din 1928 ar fi opera cea mai rezistentă estetic a poetului e o opinie ce s-a impus treptat în critica literară actuală, care face, în genere, din *Ulise* un reper fundamental pentru definiția viziunii și evaluarea scrisului său. La prima retipărire a lui Voronca în 1961, cu versuri în majoritate traduse din creația sa franceză (*Poeme*, 1961), perspectiva asupra operei și deci a poemului *Ulise*, e grevată încă de sechelele sociologismului din „obsedantul deceniu” precedent. În prefața intitulată *Un poet al certitudinilor viitorului*, E. Simion scria: „Cu *Ulise* (1928), Voronca își ordonează poemele după criterii mai riguroase. Apare în lirică preocuparea de a înregistra ecurile vieții din jur, notațiile sînt mai precise. Valoroase sînt în acest volum cele cîteva imnuri intercalate: imnul ceaiului, imnul cartofului, imnul oglinzilor și unele descripții de panou, în maniera realistă a lui Fundoianu, ca, de pildă, prezentarea legumelor”.

Pentru Nicolae Manolescu (în *Metamorfozele poeziei*, 1968), „în *Ulise* (ecou îndepărtat din Joyce), poetul alcătuiește un lung reportaj, trecînd prin dimineața orașului, străzile, tramvaiul, piața, sălătîrînd pe Valea Prahovei pînă la Brașov și sfîrșind la Paris. În toată discursivitatea și haosul percepției răsăr imagini scînteietoare și insule de poezie foarte frumoase, cum ar fi descrierea Pieței [...]”.

Un pas mai departe în reevaluarea poemului îl face Ovid S. Crohmălniceanu, care, în *Literatura română între cele două răz-*

boai mondiale, II (1974), estimează că: „Poemul *Ulise*, scris cu pribejul unei călătorii la Paris, nu mai lasă nici o îndoială asupra neobișnuitului talent al lui Voronca. Aceleași avalanșe de imagini sînt stîrnite acum de splendorile și mizeriile marelui oraș” Reîntînd comparația, avansată de Perpessicius, cu poemul *Zone* al lui Apollinaire, criticul observă că „Voronca adoptă însă mai mult o atitudine retractivă față de universul civilizației moderne. Poemul debutează chiar cu o ascendență reacțivă...”. „Gustul pentru natură”, dar și „atmosfera exaltantă a peisajului citadin, prinsă în filme cu o desfășurare rapidă de imagini caleidoscopice, percutante” sînt ilustrate cu exemple semnificative.

În nota obișnuită a comentariilor anterioare, se menține Ion Rotaru (v. *O istorie a literaturii române*, II, Minerva, 1972, pp. 248—351), care, dincolo de „ermetismul [?] din *Colomba și Ulise*”, vede încă o dată în autorul acestor poeme „un voluptuos cu simțurile ascuțite la maximum și multiplicat în mii de antene”. Iar în poezia sa „un soi de reportaj în imagini dintre cele mai neprevăzute, debitate cu plăcerea unui Ionel Teodorescu în delir, elipșice, sincopate”. În mult comentata secvență a „pietii de legume”, se identifică un „tablou de bulgărie, antonpannescă la origine, dar pictată cu penelul unui Picasso tumultuos”.

Un *Ilarie Voronca sub pecete barocă* propune Ion Vartic în volumul de eseuri *Spectacol interior*, Cluj, Ed. Dacia, 1977, vorbind despre un „barochist citadin, cu grații extravagante, într-o manieră teatrală”, cu decor ostentativ prevestindu-l pe Emil Botta. „Există — notează eseistul — un adevărat univers baroc, un amestec imponderabil de real și ireal, demistificat adeseori de cîte o notație prozaică, voit terestră. Sînt nenumărate simboluri ale fragilității și transparenței (aerul, fumul, marea, aburul, spuma, oglinda, ceața, zăpezile, cenușa, frunzele) ori ale prețiozității (păunii, centaaurii, nimfele)”. *Ulise* — „frenetic reportaj liric, în care se relevă toate trăsăturile definitorii ale poeziei lui Voronca” — e, în acest context, un punct central de referință.

Barochismul — văzut ca atribut fundamental al întregii opere a poetului — constituie și axul central al interpretării lui Gheorghe Grigurecu, *Poezia lui Ilarie Voronca*, în *Steaua*, 1978, nr. 4, pp. 32—33: „Dacă barocul are un sens compensatoriu, ilustrînd sub contorsiunile sale voluptuoase, sub strălucirile sale ostentative, o secretă lipsă de vigoare, atunci Ilarie Voronca [...] e un baroc reprezentativ. Vocația temperamentală și-a găsit expresia convenabilă în ornamentația excesivă, în acea erupție imagistică ce transpune o nesigurantă funciară, o gamă frenetică a echivalențelor [...]”

PLANTE ȘI ANIMALE. TERASE

Pregătirea volumului cu acest titlu este anunțată în revista *unu*, nr. 8, din decembrie 1928: „*Plante și animale — Ilarie Voronca*, un volum de poeme inedite, va apare în primăvara 1929”. Din numărul următor al revistei dirijată de Sașa Pană, aflăm deja că volumul a fost tipărit: „Poetul și prietenul Ilarie Voronca a scos de sub tipar noul său volum de poeme. Prietenia lui Constantin Brâncuși e în succesul ilustrațiilor pe care acesta i le-a lăsat cu dăruie pentru noua sa carte: **PLANTE ȘI ANIMALE** (colecția „Integral”)”.

Titlul complet al cărții este *Plante și animale. Terasa*, numind cele două cicluri din sumar. Noile poeme s-au tipărit la Paris, „Imprimerie Union” (ca și *Colomba* și *Ulise*, ori plachetele lui Ștefan Roll — *Poeme în aer liber*, 1929 — și Geo Bogza, *Jurnal de sex*, 1929), pe când autorul lor mai lucra ca funcționar la asociația societate de asigurări pariziană, „Abeille”.

Nu cunoaștem, pînă acum, nici un manuscris al poemelor. Dintre acestea, numai o parte au fost publicate mai întîi în reviste

p. 143—144. PAUNI CULORILE NAVALESCE ÎN PRIVIRI

A fost publicată în revista *unu*, nr. 7, noiembrie 1928, sub titlul *Aquarium*. În volum, primul vers al poeziei a fost transformat în titlu. Textul din revistă este însoțit, în subsol, de următoarea mențiune: „Din volumul *Plante și animale*, care va apare”.

p. 145—146. BALUL CORALILOR

A apărut în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928. Reluat fără modificări în volum.

p. 146—147. GLASUL DESPICA SOMNUL NORILOR

Publicată în *unu*, nr. 8, decembrie 1928. Text identic cu cel din volum.

p. 147—148. FRUNTARIILE VORBELOR

S-a tipărit în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928, într-o versiune identică cu cea apărută în volum.

p. 148—149. PRIVEȘTE

A apărut în revista *unu*, nr. 10, februarie 1929, la rubrica *Antologie*, fiind reluată din volumul care tocmai ieșise de sub tipar.

p. 155—156. COTNAR

Publicată mai întîi sub titlul *Paralel*, în revista *Integral*, nr. 10, ianuarie 1927, p. 6, cu dedicația C. S. (Colombei Spirt?). În volum, textul din revistă a fost reprodus fără alte modificări:

p. 156—157. GOLF

A apărut inițial sub titlul *St. Nazaire*, în revista *Integral*, nr. 5, iulie 1925, p. 10. Față de versiunea definitivă, textul din periodic prezintă următoarele variante:

- v. 1: „Simona panoplie în amurg plajă”;
- v. 4: „ca iepuri de câmp, spuma valurilor înserează”;
- v. 5: „Albumină vîntul în pulpe coagulat”;
- v. 7: „...prin aerul rarificat”;
- v. 11: „stele naturale și-au întins rufe pe nisip”;
- v. 20: „tăcerea pulsează precum gîtul tău Simona”.

p. 157. TEKIRGHIOL

Publicată în revista *unu*, nr. 5, septembrie 1928. În raport cu textul tipărit în volum, apar următoarele diferențe:

- v. 6: „oasele chiuie (ce cor) genunchiu-amar”;
- v. 14: „cum sufletul ne leagă cordonu-ombilical”.

p. 157—158. DOAMNEI LINA PASCAL

Tipărită în revista *Integral*, nr. 12, aprilie 1927, sub titlul *Juan Les Pins* și cu subtitlul-dedicație *Doamnei Lina Pascal* (E. vorba

de o soră a lui B. Fundoianu, căsătorită cu regizorul Armand Pascal). Diferențe față de versiunea ultimă:

- v. 7: „Clopote de strădania umbrelor se tremură“;
- v. 11: „Ce rar album de timbre marea (mediterană)“;
- v. 17: „Singurătatea-și rupe covoare mări din ceasul“;
- v. 19: „...cerul gurii-n aramă; glasul“.

p. 158.

NOTAR

A apărut în revista *Integral*, nr. 10, ianuarie 1927, p. 6, sub titlul *Fontainebleau*. În chip de dedicație, apar inițialele C. S. (Columbei Spirt). Varianta din revistă prezintă următoarele diferențe față de versiunea definitivă:

- v. 6: „fagii (răriți) cu mușchi și ferigi în glas“;
- v. 7: „această privire va reține(ziua) în declin ca-n lat. Cuvântul ziua nu apare în text; e, desigur, o eroare de tipar.“

Recenzia lui N. Crevedia *Ilarie Voronca, „Plante și animale“*, (în *Viața literară*, IV, nr. 105, din 16—30 martie 1929) pornește de la o atitudine net defavorabilă mișcării de avangardă. Tonul minimalizant capătă și accente xenofobe: „Formulele literare de avangardă fermentate după război în Apus: dadaism, cubism, constructivism, suprarealism, integralism etc. parte și-au anunțat falimentul [...], mai toate au avut la noi sucursale și continuă să epateze burghezia literelor române, cu fituici ce răsar săpătâlnal din urbele țării. [...] În afară de acel *ism*, pe toate le polarizează câteva caractere comune: sunt internaționaliste, dau precădere motivului exotic, sunt inițiate de străini, «cu o libertate saturnalică de sclav beat» (citatul e din E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. III — n.n. I.P.). Animate de un spirit frondeur, lipsite de o metafizică a creației, afară de aceea a absurdului total, împart timpul literar în pre-istorie și istorie” (Ultima parte a frazei face aluzie la unele afirmații ale lui Mihail Cosma, din articolul *De la futurism la integralism*, publicat în revista *Integral*, 1925, nr. 6—7 — n.n. I.P.). În acest context, recenzentul consideră că: „Arta d-lui Ilarie Voronca optine ordinei sintetice cea mai perfectă sinteză a dezordinei, încununată cu înlăturarea voită a semnelor de punctuație. Se ilustrează elocvent însușirile de descripție ale autorului, imagismul cronic legat de obiect prin fatale conjuncții (*ca, așa cum, precum* etc.), apro-

pieri baroce (*taratul vinelor*), rima imperfecță (*creste-creste*) ori de-a dreptul pretioasă (*potirnichile, rinichii le*) ca și o dispoziție sufletească incertă, amestec de umbre și luminișuri”. Concluziile rămân rezervate, în așteptarea unor schimbări de formulă lirică: „Mărginindu-și reale posibilități de creație la *peisaj*, realizat cu supărătoare pletură de imagini și obsedat de anumite maniere, dacă I. Voroncă și-ar adînci și simplifica obiectul, ar trece în linia poezilor curenți”.

Citind volumul în lumina unor considerații teoretice din *Primum manifest suprarealist* de André Breton (care vorbea despre — traduce cronicarul — „lumina de imagini”, „valoarea imaginii în raport cu frumusețea scintei obținută” ori despre „cea mai puternică imagine” ca fiind „acea care prezintă gradul cel mai înalt de arbitrar”), Perpessicius scrie (v. *Cuvîntul*, V, nr. 1419, din 5 aprilie 1929) că, într-o atare perspectivă, „poemele d-lui Ilarie Voronca cîștigă, desigur, în contemporaneitate, atîtea din ele apar drept o strălucită justificare a suprarealismului”. Criticul se simte însă obligat să adauge, ca și în cazul poemului *Ulise* că: „poezia suferă și se resimte de atmosfera aceasta de răscruce în care vînturile și ploile celor mai contradictorii imagini bat din toate părțile. Imaginea lui Breton, «noaptea fulgerelor», este desigur semnificativă, nu numai plastică, ea rămîne totuși mai mult o imagină [...], succesiunea de surprize luminoase nu e propice însă unei viziuni organice, stăruitoare, definite. N-ai apucat să distingi bine paradisurile pe care le despică paloșul de aur al unui fulger și oblonul de catran s-a și prăvălit peste dinsul. Ești mulțumit cu intervenția acestor splendori paradisiace? nimic de zis. Ele sunt, de altminteri, destule și destul de vii, și nu se poate spune că nu sunt impregnate de poezie. Este însă o poezie alta decît aceea care a alintat întotdeauna visurile umanității, din vechi și pînă azi. Este poezia care impresionează, dar nu vrăjește. Izbește, dar nu reține. Pentru că este o poezie fragmentară”. Pentru acest caracter fragmentar, cronicarul găsisse o formulă expresivă, în primele pasaje ale folieonului său, scriind că: „și *Plante și animale* e din aceeași sursă de *pointilism poetic* (s.n.) ca și *Colomba* și *Ulise*”, după ce remarcase „asemănarea evidentă dintre literatura suprarealistă și poezia sa fulgurantă, în care imaginile sar ca scinteile și destramă viziunea unitară a lumii și peisajelor”. Comparată, sub unghiul unității de concepție, cu *Ulise*, noia carte i se pare a fi inferioară acestui poem, chiar dacă și în ea „mijeste o concepție unitară”. Aceasta este însă, după opinia sa, „asfixiată de ermetismul atîtor poeme, de transgresiuni misterioase, de un symbolism neclarificat îndeajuns și eclipsată, mai cu seamă, de

strălucirea autonomă a imaginilor". Din cele „două poeme, care, fără să neglijeze imaginea, pregnantă, plastică, senzațională, o subordonă unui peisaj de o frăgezime și de un ton așa de definit" încît crede a vedea în ele „aproape o renegare a poeticii pointiliste sau suprarealiste, aplicată în majoritatea versurilor din *Plante și animale*", numește însă doar unul, *Zăpadă floare a acului*, pe care-l citează aproape integral. Poezia e caracterizată drept o „poemă în care strofele duc imnul și peisajul din treaptă în treaptă, poemă de desăvîrșită culoare, și în contradicere oarecum cu noul alexandrinism al pointilismului imagist, pe care-l practică cu mare predilecție d-l Ilarie Voronca, poemă amintind strofele pentru elementele naturii ale d-lui Ion Minulescu".

În revista dirijată de Camil Baltazar, *Tiparnița literară*, Mihail Sebastian (v. „*Plante și animale*" de Ilarie Voronca, în nr. 4, aprilie 1929, p. 98—99) situează poezia lui Voronca sub semnul „violentei platitudinii" și al „efortului penibil de eliberare din influențe și mijlociu". După *Restriști*, apreciat doar ca „un volum de pastişe" după Bacovia și A. Maniu, ar fi avut loc în creația sa doar o „eliberare... în sensul sintaxei", al unei „maniere stridente de compoziție", artificială și cu „construcții care nu sunt numai ridicul de neromânești, dar mai ales profund dizgrațioase și antiartistice". Sînt evidențiate, astfel, prezentarea imaginii „într-o apozitie exclamativă", „obscură" și „plată", expresiile „eliptice", „nedibăcia surprinzătoare pentru un atît de abil inițiator de revoluții". Voronca s-ar situa în descendența *Alcoolurilor* lui Apollinaire, îndgosebi pe latura elegiacă, a acestora, raportabilă și la H. Heine sau Fr. Jammes. Refuzîndu-i poetului capacitatea de a atinge „momente mari" ale lirismului, îi recunoaște, doar „sunete mici de fluier și, alteori, rezonanțe înguste de miserere", la care se adaugă aptitudinile creatorului de imagini: „Această sensibilitate cu înrudiri certe și reminiscențe care terorizează, e servită în opera poetului de o reală calitate și de o diversă aptitudine în jocul imaginii. Scrisul d-lui Voronca are o cursivitate a notației și un debit al metaforei care poate să fie o moștenire din vîrsta simbolistă, dar nu e mai puțin o aprecieabilă proprietate. [...] D-l Voronca se exprimă în echivalențe și pricepe numai prin termen de comparație. [...] Este incontestabil, în acest contact nedistinct și fremătător cu viața, ceva din visul și trezia unei minți și a unei inimi de copil". Imagismul, afirmă în concluzie M. Sebastian, cade repede în manieră, amenințînd unitatea poemului: „Un poem al său e un mozaic: cite versuri, atîtea bucăți diferite colorate și prinse artificial unul de altul, asemeni unor frunze ținute, pe o pagină de ierbar, la întimplare [...]. *Plante și animale* e — în ter-

meni proprii — o colecție de expresii ce urmează să fie utilizate pentru un eventual volum de poeme".

Constatînd că „la limita extremă a modernismului a rămas pe poziții d-l Ilarie Voronca, înconjurat de o grupare bizară de continuatori ai dadaismului și de suprarealiști", Șerban Cioculescu remarcă în autorul volumului *Plante și animale* un poet „pe cale de a se impune" (v. foiletonul critic *Ilarie Voronca*, „*Plante și animale*" și „*Brăzara nopților*", în *Adevărul*, XLII, nr. 14096, din 4 dec. 1929, p. 1—2). După ce observă că poetul pare „un debutant permanent", ce „se complace în publicări alternative de reușite și ireușite poetice" (se exemplifică prin placheta *Colomba*, „aproape ilizibilă" și „poemul *Ulise*, o frumoasă realizare de notații impresioniste"), Șerban Cioculescu „însemnează" în *Plante și animale*, „nu fără o impaciență intristată", unele „ticuri" și „defecte" din volumul de debut, *Restriști*: „stridența unui eliptism în conflict cu limba și gramatica", sau „conjunția supărător obsesivă din *Restriști*".

O poziție violent negativistă se exprimă în recenzia semnată de Constantin Orăscu în revista *Falanga literară și artistică* (seria II, nr. 56, din 1 iunie 1929, p. 2), sub titlul *Hipermodernismul: „Plante și animale" de Ilarie Voronca*. Ilustrînd atitudinea consecvent antiavangardistă a publicației, autorul recenziei respinge într-un stil trivial volumul comentat: „Printre corifeii hipermodernismului din țara noastră se înnumără și autorul actualului volum de hîrtii calitative, închinat diverselor rațe, maimuțe, vaci, brotăncei etc. și ierburilor digerate de respectivele dobitoace". Vorbînd despre „spiritul diabolic" al curentelor moderniste, al căror suprem atribut ar fi „incoerența", „tendința... de a transforma producția literară într-un haos de cuvinte", înlăturînd „cerințele limbii și legile gramaticii", C. Orăscu crede că „hipermodernismul capătă aspectul celei mai sinistre farse literare", acoperită de „ridicol" și producînd o „ilaritate sigură". „Actualul volum al lui Ilarie Voronca — conchide recenzentul — concentrează toate caracteristicile ultramodernismului: demență simulată, anarhism formal, dezechilibru intelectual, spirit destructiv și o exasperantă platitudine în expresie".

Cu trecerea timpului, perspectiva asupra acestei cărți a lui Voronca s-a mai nuanțat, fără să schimbe datele fundamentale oferite de critica interbelică. Dintre contribuțiile mai recente, sînt de notat astfel în primul rînd cele ale lui N. Manolescu și Ovid S. Crohmălniceanu. Pentru autorul *Metamorfozelor poeziei*, „*Plante și animale* și *Zodiac* sînt volumele cele mai unitare ale lui Ilarie Voronca. Acum se vede mai bine nu numai tehnica poetului (care

constă în alăturare și lipsă de centru vital al poeziei), dar și natura lui. Ilarie Voronca e un descriptiv, un vizual. Peisajele lui sint stilizate, purificate pînă la abstracție, picturi pe aer, pe vapori, pe fîm, pe cerul translucid și pe ape clare [...]. Imaginile sint adesea extraordinare, chiar dacă poeziile nu se încheagă, scurgîndu-se la nesfîrșit prin pagini, în mii de pîrîlase" (p. 62—63).

În sinteza deja citată, Ovid S. Crohălniceanu scrie: „In volumul *Plante și animale*, după cum arată și titlul, Voronca ține să-și exprime direct dragostea sa de natură. N-avem însă de-a face cu niște pasteluri; ierburile, florile, vietățile participă iarăși la fastuoase baleturi pe care le regizează o imaginație dezlăntită, îmbătută de frumusețile firii, [...] Nici acum poetul nu «descie», ci se lasă mai degrabă invadat de natură. Asistăm la o vastă osmoză între plante, animale, și sufletul omenesc“. În acest sens, criticul remarcă și el „o intenție a autorului de a imprima elogiului naturii o fervoare franciscană“ și, pe urmele lui Francis Jammes, „o tandrețe specială în celebrarea frumuseșilor umile“ (ilustrată prin poezia *Privește*).

Un alt istoric literar, Ion Rotaru (v. *O istorie a literaturii române*, II, 1972, pp. 348—351) reia asemenea caracterizări („Poezie a naturii este și *Plante și animale*, [...] Cu drept cuvînt, poetul se pune sub protecția lui Francesco d'Assisi [...] și sub aceea a lui Odobescu“), considerînd totuși că la Voronca „compunerea e mai încilcită, dar cite o exclamație surprinde iarăși“. Cu J. Rotaru se revine la obiecțiile de tip „tradiționalist“ mai vechi, remarcîndu-se, bunăoară, „lipsa punctuației, a acordului, și cîteva trucuri teribiliste [care] sint făcute anume pentru a șoca“. Trimiteri la acest volum face, într-un context relativ la bărochismul viziunii lui Voronca, și Gheorghe Grigurcu, în consistentul eseu critic *Poezia lui Ilarie Voronca* (în *Steaua*, 1978, nr. 4, p. 33), observînd, de pildă, că într-un poem ca *Bucurii îngăduite* „natura devine un eden estetizat“, iar în *Privește*, „asinul se mișcă gongoric între elemente studiat-muzicale“.

Dacă lăsăm la o parte reacțiile „extremiste“, precum cea din *Falanșa literară și artistică*, imaginea critică despre *Plante și animale* e mai degrabă una „moderată“. Între *Ulise* și *Brățara nopților*, considerate drept creațiile cele mai organic articulate ale creației poetului, acest volum pare a primi semnificația unui moment de tranziție, în care se întîlnesc cu pondere egală calitățile imagisticii de performanță recunoscute pînă acum, cu deficiențele țînînd de caracterul „mozaical“ și „fragmentarist“ al viziunii.

BRĂȚARA NOPTILOR

Volumul a apărut în toamna anului 1929, la București, „Tipografia Capitalei“ (80 p.), cu ilustrații de Victor Brauner. O notă din revista *unu*, nr. 18 din octombrie 1929, anunța că: „Va apare și se va pune în vânzare la 15 octombrie 1929 cartea de poeme a lui Ilarie Voronca, *Brățara nopților*, ilustrațiile de Victor Brauner“.

Pînă acum, n-am reușit să descoperim nici un manuscris al poemelor. Diverse fragmente au fost publicate în revistele *unu* și *XX — literatură contemporană*, în următoarea ordine cronologică:

Sub titlul *Fragment din „Brățara nopților“* (*unu*, nr. 12, aprilie 1929), s-a tipărit secțiunea V a poemului, urmată de o noță de subsol, ce precizează locul și data scrierii: „St. Martin-Vesulie, septembrie 1928“. Față de versiunea finală, din volum, textul din revistă prezintă următoarele particularități: în versul 2 * lipsește verbul *zbirnie* (probabilă eroare tipografică); versul 4 are forma: „plumburile țintașilor în bilciuri“; versul 5: „Omidă, tuberculoza urcă pe frunze plămîinii atîtor prieteni“; versul 11: „Și tușea scrișnea ca în dinții dulăilor oasele“; versul 14: „șpuma vînturilor aluneca...“; versul 29: „Cum pui o panglică de lumină întemnițaților“; în volum: „...întemnițaților din birouri“.

În revista ieșeană de avangardă, *XX — literatură contemporană*, nr. 7, din 15 mai 1929, a fost publicată, fără deosebiri în raport cu versiunea definitivă, secvența a VI-a a poemului, sub titlul *Printre lămpile de cîneapă*.

Secvențele II și XX au apărut în revista *unu*, nr. 17, octombrie 1929. În secvența II, versul 45 apare astfel: „Se joacă rostogolind ca arșice înecații pe bărcile de valuri“. În secvența XX, v. 24: „Dăruit de marinarul șchiop prostituatului“; în volum, forma incorectă: „marinarul șchiop al prostituatului“. Versul 32: „...arpeggiul rupt din harfele marilor orașe“.

La rubrica *Antologie* a revistei *unu* (nr. 20, decembrie 1929) se reproduce, după volumul recent apărut, secvența XVIII a poemului.

Comparativ cu volumele precedente, *Brățara nopților* a avut în critică un ecou mult mai larg. O primă recenzie semnificativă a fost publicată de Dan Botta în ziarul *Rampa*, nr. 3522, din 17 oct. 1929. Notînd „îngemănarea bizară de colosal și detaliu, de

masiv și dantelă”, un „dar prodigios al trecerilor, al saltului inspirat, o rară vivacitate a gândului, care evocă pe Victor Hugo”, recenzentul o face totuși sub rezerva că: „Domnul Ilarie Voronca nu are însă patetica revărsare de forță, elanul primordial din opera demiurgului, acela care adună opera, o încordează și o face vie”. Raportată la „climatul nostru literar placid și favorabil putrezirii”, poezia lui Voronca e considerată totuși ca „un mare semnal atmosferic, vestire a unei înnoiri. Sînt în ea — într-un bric-à-brac și o tumultuoasă confuzie — prețioase pietre din cele mai rare, suncte din cele mai caste. Ele ni se par revelatorii”. Un alt reper semnificativ ar fi poezia lui Paul Eluard, de care l-ar apropia prezența unor „ecuațiuni de poezie și vis”. În contextul operei lui Voronca volumul e apreciat ca fiind realizarea cea mai autentică, depășind experiențele considerate sterile ale începuturilor sale de factură dadaistă, pentru a se reorienta spre marea tradiție lirică: „*Brățara nopților* este mai ales, din toate cărțile pe care ni le-a dăruit, aceea care cuprinde sensul adevărat al poeziei. Este întoarcerea către izvoarele ei dintotdeauna, acelea umane, acelea cari sînt ale durerii, ale bucuriei, ale încântării, ale visului uman. Și formula căreia în van încerca să i se încorporeze poezia lui Ilarie Voronca — cea mai sterilă, cea mai lipsită de rezonanță — devine așadar caducă și desuetă. Unde sînt și frenezia și oroarea ei verbală? [...] De la delirul declamatoriu din cărțile *dada* și pînă aici, cărările spiritului duc greu. Ele implică ordine și simetrie, constelare admirabilă a mijloacelor închinmate artei. [...] Dar cîntecul nou pe care Ilarie Voronca îl aduce nu este numai imagine impetuoasă și lirică revărsare; ci este și viziune proprie”. Evidențind secvența construită pe „motivul cărților, al bibliotecii”, comentatorul vede în astfel de versuri „semnul întoarcerii [...] la cultul tradiției, la izvoarele poeziei celei mai pure”.

La scurtă vreme după Dan Botta, despre *Brățara nopților* se exprimă și G. Călinescu (v. *Ilarie Voronca*, „*Brățara nopților*”, în *Viața literară*, IV, nr. 114, 19 oct. 1929). Caracterizările sale depășesc cadrul unei simple cronici, pentru a se constitui într-un portret critic mai cuprinzător: Această parte introductivă a textului va fi de altfel reluată, cu minime modificări, în capitolul dedicat lui Voronca în *Istoria literaturii române...* din 1941. Unele propoziții vor fi puse acolo în relație cu poemul anterior, *Ulise*, altele, eliminînd referința directă la *Brățara nopților*, vor participa la caracterizarea ansamblului operei: „Dl. Ilarie Voronca scrie un fel de poezie pentru care declararea școlii literare ar

fi o ușurință făcută cititorului. E futurism, dadaism sau suprarealism? Sunt toate și nici una”...

Trecînd la analiza cărții, G. Călinescu îi remarcă labilitatea structurală, tehnica asociativă a realizării imaginilor, inegalitatea valorică a rezultatelor: „Lirica volumului nu are început și sfîrșit, suie și coboară. Cartea se poate citi din toate părțile [...]. Căci singura rulenție între cuvînte este virtutea lor (îndepărtată de altfel) asociativă, pe o latură cu totul externă, expusă mereu contradicției. Oriunde am tăia pagina, găsim același paralelism metaforic radical”. Fără să-l numească în chip expres, cronicarul descrie de fapt principalele caracteristici ale „dicteului automat” suprarealist. Dacă manifestase dubii în privința coerenței structurale a întregului, pune în evidență totuși reușita unor imagini izolate („Sunt frumoase, uneori admirabile, unele imagini. Și s-ar putea încerca o antologie a lor, profitabilă. Și pentru prestigiul autorului, și pentru cititor”) sau a unor fragmente, precum cel „închinat tipografiei, unde imaginația este alimentată de un suflu intern solemn și elevat”, ori a versurilor „care cîntă bibliotecă” — remarcate și de Dan Botta. Concluzia este împărțită între aprecierea calităților „temperamentului liric” al autorului și rezervele față de nepăsarea cu care aceste calități sînt risipite: „Convîngerea mea este că ne aflăm în fața unui temperament poetic fericit ce se autodistruge cu voință, dîndu-ne, ca în cazul de față, un spectacol de sinucidere literară amabilă”.

Tot din octombrie 1929 datează și recenzia semnată de Octav Șuluțiu în revista *Vreemea* (II, nr. 87, 31 oct. 1929). Spre deosebire de comentatorii amintiți pînă acum, Octav Șuluțiu reliefează îndeosebi calitățile poeziei lui Voronca, insistînd — după ce o apără împotriva acuzației de „lipsă de sens” — asupra motivațiilor de ordin formal pe care le aduce: „Revolutionară a formei, poezia această s-a eliberat de canoane quasi-scolastice, de dogme stupide, fiindcă nu le poate umple. E o poezie de romantism frenetic, neputîndu-se complăce în constrîngerea de crustă tare a formei consacrate. Poezia această sparge forma consacrată și se revărsă liberată. [...] Imaginile sînt răsturnate în planuri întretăiate, precum sînt descompuse mișcările în tablourile artei noi”. Finalul recenziei prezintă în termeni pozitivi și imagismul acestei poezii, refuzînd opinia după care o astfel de tehnică ar impieța asupra „sensului”: „Ceea ce nedumcrește pe mulți este abundența imaginilor din aceste poezii: imaginile sugrumă sensul. Sau așa pare. Sensul rămîne, pentru cine citește cu atenție. Unii mi-au mărturisit că după cîteva pagini lasă cartea, obosiți și exaspe-

rati. Nu văd unde ar sta exasperarea într-o poezie unde totul este frumos, fiindcă totul e nou“.

Cititor fidel al scrisului lui Voronca, Perpessicius consacră și *Brățării nopților* o recenzie (în *Cuvîntul*, V, nr. 1628, 1 nov. 1929). După ce situează volumul „pe linia poemelor salé ciclice“, criticul pune noua carte în legătură cu „admirabilul poem *Ulise*, aceea frescă bine conturată deși ținută tot timpul, sub grindina imaginilor“, cu observația că — spre deosebire de *Plante și animale ori* („mai ales“) *Colomba*, care „duceau prea departe destrămarea, mai corect procesul de sciziparitate al imaginilor“ — „*Brățara nopților* își joacă focurile de artificii sub bōlți de cristal limitate“, structurate de „concepția unitară care ordonă, cu abilitate și prestantă, cortegiile“. Comparativ cu cartea de debut, a cărei unitate era asigurată de sentimentalismul adolescentin, cea de acum s-ar caracteriza prin imbinarea „incursiunii reflexive“, „centripetale“, cu „imaginea în serie și-n libertate — un material [...] de natură centrifugală“. Părerea sa e că: „Acordarea acestor contrarii, așa cum o izbuteste d-l Ilarie Voronca în *Brățara nopților*, este dovada unei reale virtuozități și autorul lui *Ulise* se dovedește a fi un astfel de virtuos. *Brățara nopților* vădește o orchestrație savantă, în care desenul concepției stăruie neîntrerupt și se ascute de-a lungul tuturor sonorităților în aparență divergente“.

Raportarea la poemul *Ulise*, pe temeiul unui plus de organizare față de restul operei, o face și Șerban Cioculescu, în dubla sa cronică la *Plante și animale și Brățara nopților* (*Adevărul*, XLII, nr. 14096, 4 dec. 1929): „*Brățara nopților* e o culegere mai organică, în felul lui *Ulise*, poema cetății moderne, Parisul“. Judecata de valoare este însă mai rezervată: în „betia de imagini“, criticul amendează „repetările“ și „manierismul“, unele preluări din versurile volumului imediat precedent, *Plante și animale*, — dovadă, după părerea sa, de „deficit imagistic vădit“. Este subliniată totuși „originalitatea“ poetului, care ar consta în „energetica unei pubertăți explozive, care trebuie controlată și stăpinită“. Prin „percepția sa intuitivă și instantanee, poetul — crede Ș. Cioculescu — amintește însă notațiile de suprarealism *avant la lettre* ale lui Jules Renard“. Apreciind că „totuși d. Ilarie Voronca e un poet autentic“, citează în sprijin secvența XI a poemului — „acel imn puternic al tipografiei, de natură a spulbera îndoielile celor mai sceptici judecători literari“; și adaugă, în finalul notelor sale de lectură, această convingere, care e și o recomandare de disciplinare și concentrare clasică a versului: „din ziua în care d-se va ajunge, după o experiență negativă, la convingerea că versul clasic, alexandrinul, include posibilități mai trainice decît versul

alb, cînd se va întoarce la rimă și la ritm, ne va da realizările sale definitive“.

Mai puțin comentat în critica ultimilor ani, poemul lui Voronca a comportat evaluări contradictorii. E. Simion sesiza aici (în prefața la ediția citată, din 1961), „afirmarea unei sensibilități neliniștite“. „Poetul — notează prefațatorul — începe să-și pună întrebări asupra rostului poemelor, a soartei semenilor săi. Este schițat și gestul de fraternizare cu năpăstuiții victii [...], dar o grea și veche neîncredere îl ține încă încătușat de solitudine și scepticism“. Abia amintit; într-un context negativ, este volumul și de către N. Manolescu, în *Metamorfozele poeziei*: „Cu timpul, poetul cade într-un delir verbal fără nici o justificare estetică (*Brățara nopților, Incantații*)“. În fine, în sinteza sa din 1974, Ovid S. Crohmălniceanu remarcă în *Brățara nopților* o simțitoare apropiere a poetului de suprarealism: „Sînt cîntate somnul, visul, te-nebrele, care scot la suprafață zăcămintul obscur al sufletului... Cu citate adecvate, e susținută și ideea — evidentiată încă de E. Simion — că „tema socială începe să-și facă [...] tot mai mult loc în lirica lui Voronca, evocînd universul muncii istovitoare, exploatării și mizeriei“.

ZODIAC

Volumul a fost publicat la Editura „Unu“ în anul 1930 (92 p.) cu coperta și un desen de M. H. Maxy.

Citeva dintre secvențele ciclului au apărut mai înainte în revista *unu*, după cum urmează:

Secvențele I și II au fost tipărite în revista *unu*, nr. 23, martie 1930, sub titlul *Din „Zodiac“*. În varianta din revistă a părții I, în versul 1, apare următoarea formă: „...la dreapta echinocțiului“. Pentru secvența II, sînt de notat două diferențe, în versul 13 („Voi, armășarii fugăriți...“) și 16: „...grădina bătrînească și cu răcoarea din trecut“.

Manușerisul cu același titlu, aflat în arhiva Sașa Pană, cuprinde 5 coli ministeriale, numerotate de poet, scrise caligrafic cu cerneală albastră. Textul din revistă reproduce exact manușerisul.

Partea a III-a a poemului s-a tipărit mai întîi în revista *unu*, nr. 24, aprilie 1930, sub titlul *Zodiac, III*. Ultimul vers al textului sună astfel: „Cînd pe-nălțimi copacii se strîmbă ca vrăjitorii“.

Zodiac IV a apărut în revista *unu*, nr. 28, august 1930, cu dedicația: „lui Mielușon“ (B. Fundoianu). Textul e datat: *Slănic-Moldova, 1929*.

Zodiac V a fost publicat în *unu*, nr. 29, septembrie 1930. Text datat 1929. *Versul 21* are forma: „...cu un gest să se deschiză“. Manuscrisul se află în colecția Sașa Pană: două coli format mare, scris foarte îngrijit, cu cerneală; foaia a II-a poartă antetul „Președinția Consiliului de Miniștri. Direcția Presei și a Informațiilor“.

Zodiac X s-a tipărit în *unu*, nr. 31, noiembrie 1930. Reluat fără modificări în volum.

Zodiac XVI a fost publicat în revista *unu*, nr. 33, februarie 1931. Reluat identic în volum.

Secvențele XXI—XXII—XXIII—XXIV au apărut grupate în revista *unu*, nr. 32, decembrie 1930, și au fost reluate fără modificări în volum.

Despre *Zodiac* s-au emis opinii foarte asemănătoare cu cele înregistrate la apariția cărților precedente, remarcându-se, printre altele, inventivitatea și îndrăzneala asociațiilor imagistice, dar și slaba coordonare a întregului. Sub acest ultim unghi, părerile nu sînt unanime: mai unitară structural i se pare cartea lui Șerban Cioculescu, care o așează în seria *Ulise—Brățara nopților*, în timp ce restul recenzenților rămîne la notarea mai vechilor deficiențe, compensate de recunoașterea înzestrării de excepție a creatorului de *imagini*.

În ziarul *Ordinea*, III, nr. 606, din 9 dec. 1930, Lucian Boz își axează recenzia la volum tocmai pe cele două direcții amintite. „Poezia d-lui Voronca — observă criticul — este ca o ploaie de stele: încandescente pe fundalul nopții, dar prea grăbită stingere; sau un foc de artificii la un carnaval unde-și dau întâlnire efemeră cavalcade. Contactul cu poezia volumului *Zodiac*: magnifice desfășurări dezordonate, viziuni de caleidoscop, scuturat tocmai în clipa cînd o imagine prindea consistentă“. După opinia lui Lucian Boz, *Zodiac* ilustrează „aproape efortul unic și neîntrecut în literele noastre de-a exprima lucrurile prin imagini, de suprapunerii cascade de vaste acorduri metaforice“. O remarcă intere-

santă este cea privitoare la absența *dinamismului* real al acestei poezii: „Nu este desfășurare în adîncime, ci în suprafață. Ceea ce descrie nu este o acțiune, un extaz, ci numai privirea prin mai multe ochelari, unghiuri, perspective și simțuri ale aceleiași sentiment și peisaj“. De aici, senzația de saturație, de absență a omogenității, de monotonie: „Poezia d-lui Ilarie Voronca nu este organic legată, nici orientată spre o stea polară. Este o manifestare primară de bucurie lirică juvenilă, fără disciplină, fără îndiguirea izvoarelor“. În final, recenzentul pune această întrebare-reproș: „Pentru ce nu-și strunește roibii vedeniilor și rămîne în aceeași atitudine de așteptare, dospire, fermentare, și nu ne dăruiește o rodnică naștere a unei poezii rotunde și limpezi?“

Nu altele sînt, în esență, remarcile lui Pompiliu Constantinescu în cronică sa, *Ilarie Voronca, „Zodiac“*, publicată în *Vremea*, nr. 162, din 25 ianuarie 1931. „D. Voronca — se notează aici — trăiește prin bogăția excesivă a imaginilor, prin acumularea lor nelstovită dar dispartă, în poezii care iau proporții nuvelistice.

Printre versurile sale te poți plimba ca printr-un hățîș nesfîrșit, poți schimba direcția, fără teamă de a pierde firul călăuzitor, te poți întoarce sau ești liber să sări de la sfîrșit la început și de-aici la mijloc. Ca într-o paște de luxuriantă vegetație, te pleci să culegi o floare, o pui la butonieră sau o azvîrli, culegi alta sau renunți, căci n-ai ispita să iei un buchet întreg. Nici în *Zodiac* nu surprindem disciplina interioară a poemelor acestui virtuoz de metafore și excesiv amator de personificări. Printre grindina de imagini a acestui volum străbate și o nedezmîntită aspirație poetică, un fel de apel cosmic, de cufundare în ritmul interior al elementelor naturii“. Se rețin de asemenea „un freamăt de sensibilitate înăbușit în risipa imaginilor“, tehnica predilectă a „notației“, un „autentic fantezism“, existența unui „nedisciplinat material cosmic, într-o virtuozitate imagistă care devine o primejdie lirică“.

O opinie oarecum diferită are, cum avertizăm la început, Șerban Cioculescu, în ziarul *Adevărul* (XLIV, nr. 14486, 20 martie 1931). Recapitulîndu-și atitudinile exprimate față de creația „originalului poet“ aflat „în permanentă ebulliție și efervescentă“, de la *Restriști* pînă la ultimele cărți, criticul scrie: „Mi-am exprimat totdeauna prețuirea față de noutatea de expresie a tinărului poet, și rezervele categorice, referitoare la sintaxa, punctuația, greșelile de limbă, petia de imagini, ticurile și reminiscentele persistente. Placheta ultimă a d-sale marchează un pas decis în definitivarea sa poetică, dorită și prevăzută în foiletonul despre *Plante și animale și Brățara nopților*, apărute în 1929. Constat, înții, cu satis-

factic, o putere de organizare remarcabilă a energiei sale dinamice pînă mai ieri cu totul nestăpinită, afară de rare excepții. Poemele d-lui Voronca încep a se vertebra și a intra în ordinea artistică disciplinată, fără de care nu există, în cel mai bun caz, decît monștri interesați, dar neviabili. Versurile imense, amorfice, acumulări în mase de imagini, de cele mai multe ori neordonate, discontinue, contradictorii, anulate prin exces, unde intuițiile poetice se înecau în noianul banalului adesea pretentios; violentările inutile și ostentative, de confuze idealuri literare; impuritățile, zgura unui material poetic, unde ardeau la temperatură mare, dar totdeauna egală, valori inegale; toate acestea par a fi lepădate, ca zestrea unui trecut, pe cale de lichidare. Forma către care a evoluat, în sfîrșit, poetul, e versul precis conturat, cu simpla alternare a alexandrinului specific românesc, de patrușprezece silabe, a cărui mijloc am salutat-o în articolul din 1929, cu versul învecinat precedentului, dar nefixat încă în tiparul alexandrin. Poetul nu s-a decis încă pentru rimă, probabil rezervîndu-și o etapă în palinodica revenire la matca versului tradițional. În orice caz, puntea de împăcare e aruncată și restul va veni, armonios și natural, cu timpul și, sper, foarte curînd. După cum am mai spus, constrîngerea exterioară a versului clasic e cea mai bună garanție de libertate interioară a expresiei". În continuare, cronicarul citează diverse fragmente ale ciclului, remarcînd în ele „o desăvîrșită economie verbală, o puternică desfășurare de forțe poetice, o armonie amplă, o energie de expresie, o gravare în material dur a versului bine cizelat, cu mîna de făurar. Absența rimei nu poate fi socotită aici ca o deficiență. [...]". Pe linia unei continuități cu „virtuțile poetice din trecut”, reține „notațiile scurte, impresioniste”, vădînd „un ochi ager îndreptat asupra concretului” și adaugă că „poezia d-lui Voronca e străbătută de curenții de înaltă tensiune al dinamismului cosmic”. Nu este însă trecută cu vederea nici prezența unor „involtare repețiri, foarte reduse de altfel”, ca și „o predilectie contestabilă, pentru derivate de imagini, din *Plante și animale și Brătara nopților*, nu totdeauna bine alese”. Finalul cronicii atrage atenția asupra „energicului îndemn pe care [poetul] îl rosteste contemporanilor” în secvența care debutează cu versul: „Să vă scutur din somnul vostru”...

În termeni pozitivi comentează cartea și Alexandru Sahia, în recenzia sa din *Rampa* (XVI, nr. 3951, din 23 martie 1931), în care apreciază că *Zodiac* confirmă „posibilitățile de necontestat ale unui talent viguros”. „Din școala nouă — continuă jurnalistul — Voronca se desprinde ca un definitiv și fecund poet. Și s-ar putea spune că nimeni pînă la el (indiferent de acoperămintul școlii în care a

lucrat) n-a avut bogăția în imagini, jocul contrastelor pînă la impresionare și versul acesta frînt într-o simetrie plăcută”. Spre deosebire de alți recenzenți, „lipsa de coordonare și sistematizare a versului” nu e considerată de Al. Sahia drept o deficiență: „tocmai această dezordine, această răvășire în sacul cu diamante este plăcută, această masă de vers fără sfîrșit, că o apă albastră în salturi neașteptate — uimește. Ilarie Voronca nu trebuie să revină niciodată la rima silită. Viltoarea imaginilor s-ar potoli, ar deveni domoală, fiind nevoit să-și închină gîndul slobod, pentru sunetul sterp al vocalelor din coada versului”. Ceea ce găsește „mai izbitor” la Voronca este „dinamismul continuu, efortul de depășire, o atitudine nietzscheană care încearcă să-nfrunte cu trupul nevolnic tenacitatea și adîncurile naturii. [...] Ilarie Voronca rămîne stăpînul imaginilor în poezia noastră românească, poetul răzvrătit care, pentru frumusețea gîndului exprimat, înțelege să calce fixitatea ridicolă a formei impuse”. Depășind spațiul problematic al volumului, Sahia se referă, în final, la respingerea cererii poetului de a fi primit în Societatea Scriitorilor Români, respingere nemotivată nici de numărul cărților, nici de calitatea talentului său, și încheie cu semnificativa întrebare: „D-le Voronca, și la drept vorbind, ce-ți trebuie d-tale înregimentarea în S.S.R.?” Reacțiile, ceva mai tirzii, ale camarazilor de la unu, au fost, cum se știe, de altă natură, ducînd la rîptura dintre poet și gruparea avangardistă...

În acord cu majoritatea gloselor precedente pe marginea cărții (și a poeziei) lui Voronca, Al. Philippide insistă, în recenzia sa din *Adevărul literar și artistic* (seria II, nr. 540, din 12 aprilie 1931) asupra unor aspecte evidențiate constant de către critică. În primul rînd, *imagistica* abundentă, crescînd pe o substanță poetică „viguroasă, bogată, vrednică de a fi prețuită”; în al doilea rînd, *precaritatea structurală* a discursului liric. Al. Philippide mărturisește asifel, la început, „impresia unei desfrunziri. O desfrunzire vijelioasă și continuă de imagini, fără răgaz, fără întrerupere. Poemele lui au un ritm de mitralieră: o ploaie răpăitoare de imagini, tăcînd, vers după vers, la intervale egale”. În ce privește „principala acuzație ce se poate aduce poeziei lui Voronca (reprezentativă pentru o întreagă mentalitate poetică, numită — destul de arbitrar — modernistă)”, ea ar consta în „ignorarea, voită sau nu, a cititorului” și în faptul că poetul „neglijează cu desăvîrșire compoziția. Poemele lui apar ca o înșirare de versuri pline de imagini, unele din ele de o adîncă rezonanță, puternice, sugestive, — însă mereu izolate, avînd aerul să fie crîmpeie, neîntegrate într-un tot. Cu toate acestea, știm că Voronca este ca-

pabil să construiască. Ne-aducem aminte de *Ulise*, în care Voronca dădea dovadă că știe meșteșugul construirii unui poem". În versurile lui Voronca, Philippide vede doar „un imens rezervoriu de material poetic, imagini (mai ales), interpretare nouă și proaspătă a naturii, simțire, elan tinăr — material care, însă, e încă în stare de disponibilitate. Am putea cita zeci de versuri admirabile, însă nici un poem întreg". Al. Philippide exprimă bănuiala „că Voronca nu va întârzia să facă eforturile de a-și organiza imaginile. E ultima efortare de care mai are nevoie pentru a-și pune în valoare talentul real pe care îl are”.

Tendința de apropiere către „un scris mai puțin extravagant și oarecare limpezime” e observată, în *Zodiac*, și într-o recenzie din *Viola literară*, nr. 134, 12 aprilie 1931, semnată de G. Preda. „Dacă ne oprim o clipă asupra acestui autor — adăugă recenzorul — o facem din convingerea că este singurul din pleiada modernistă care aduce talent și bunăcredință”. Tot din aprilie 1931 jatează și nota critică a lui Alexandru Talex (*Harie Voronca*, „*Zodiac*”) din revista *X.Y.*, nr. 2, ce respinge condamnarea „poeziei noi” de către „așa-ziii esteticieni ai criticii literare”, care s-au datat la „aprecieri hilare și superficiale”, definind această poezie drept o „calamitate”, iar pe poeți drept „hermetici”. După Al. Talex, „poezia lui Voronca este o cavalcadă de imagini, poezia în care poetul pictează cu imaginea starea sa sufletească, aidoma pictorului. E pictopoezia”. Formula lansată de Voronca și V. Brauner la 75 *H.P.* își găsește astfel o neașteptată actualizare în această etapă a creației poetului.

După ce apreciază drept „regretabil” faptul că „dezbaterile stîrnite de acordarea premiilor de ăst an, ale societății scriitorilor români, n-au înregistrat, în nici un fel, numele d-lui Voronca, autor a 6 volume de poezie și poet de nobilă formație și susținută ascensiune”, Perpessicius scrie următoarele, în „mențiunea critică” dedicată volumului în ziarul *Cuvîntul*, din 17 mai 1931: „*Zodiac*-ul este, în opera lirică a d-lui Harie Voronca, cel de al doilea moment al suitei panteiste, ale cărei întîie acorduri sunt a se ceti în volumul său anterior: *Brățara nopților*. [...] *Zodiac*-ul este în întregime orchestrat, dacă se poate spune, în zodia Șoimului [...]. Din zenitul acesta vecin cu astrii, spectacolele lumii se văd într-o lumină necruțătoare. E ca un joc de zaruri sau de horoscoape, pe fildeşul și pe pergamentul cărera punctele negre și literele de foc nu se vor șterge niciodată”. Criticul citează apoi fragmente în care crede că „se întîlnesc toate însușirile proprii liricii d-lui Harie Voronca: elan cosmic, arborescență imagistă și pină și briza, cînd expansivă și cînd potolită, a imurilor de extensie umanitară din

poemele «firelor de iarbă» ale lui Walt Whitman” — însușiri înrudite cu ale lui Tristan Tzara din poemul *Omul aproximativ*, remarcate în lectura critică a lui Jean Cassou”.

Dincolo de momentul apariției, cartea lui Harie Voronca își prelungește ecoul — destul de superficial receptat — în *Istoria...* lui G. Călinescu, pentru care „în *Zodiac* (1930), în *Incantații* mai ales, care sub înfuzirea lui Ion Barbu și a noilor formule poetice insuficient înțelese, întesc exprimarea «neliniștii față de necunoscut» prin «așteptarea întru incantația care va veni la ora necesară» confuzia e din ce în ce mai mare, ceea ce se poate reține nefiind din «plimbarea în memorie», ci din evocarea voluptuoasă a unor colori și mirosuri de alimente”...

Mai aproape de noi în timp, Ovid S. Crohmălniceanu reține (în sinteza sa din 1974) îndeosebi întoarcerea poetului spre prospețimea peisajului natural: „În *Zodiac* revin izvoarele, pădurea, răcoarea ferigilor și acru ozonat al munților. E ca și cum, după fiecare contact cu furnicarul citadin, Voronca simte nevoia unei băi de sălbăticie naturală”. Constatînd că „poemul nu aduce, sub raportul facturii, nimic nou”, istoricul literar înregistrează „doar o vagă tendință de autohtonizare a fcericii imagistice, prin particularizarea peisajului” și „preocuparea de a da versurilor, nu o dată, cristalizări memorabile, ce-i apare, „oarecum inedită”.

GUPRINS

PREFAȚA (Marie Voronca — un poet al metamorfozelor)	5
Notă asupra ediției	67

POEZII

DIN VOLUME

RESTRIȘTI (1923)

Sfârșiri în amurg

Tristeți	73
Balcon vechi	74
Nelinisti	74
Sfârșiri	75
Sfârșieri	76

Cheluri stinse

Preambulări	77
Preambulări bolnave	79
Panorame	80
Prințesă tristă	81

Elegii în amintirea poetului

Elegie	83
Rătăcire	83

Vedenii de seară

Insemnări	85
Amurguri	86
Amintire	87
Restriști	88
Desfrunziri	89

Lumini

Gânduri pentru Soveja	90
Desen	91
Amurg în munți	92

Soveja

Soveja	92
Casa copilăriei	93

Parcuri vechi

Arătări	94
Toamnă târzie	96
Parcuri vechi	97
Despărțiri	98

Erian

Sonata	99
Inceput de toamnă	100
Încă o toamnă	102

COLOMBA (1927)

1. [Inima duce-n codru]	107
2. [Rochia ta cu iederi]	108
3. [Te scrii în amintire]	109
4. [Te cauți în sărutul]	111
5. [Cu frunțile ca zboruri]	113

ULISE (1928)

1. [Ți închin un inn]	117
2. [Dar se ascut zgomotele]	117
3. [Acum strada te primește]	121
4. [[In sînge nu cad fructele putrede]	122
5. [Te oprești la vinzătoarea]	123
6. [Ca un golf spitafu]	125
7. [De aici trenurile]	126
8. [Te-ai îmbăiat în părul blond]	127
9. [Bulevardele se rumenesc]	129
10. [Ochii]	130
11. [Funicularul zilelor]	131
12. [Imi place răcoarea lucioasă]	133
13. [Iată și oglinzi]	134
14. [Te regăsești în atlasul]	135
15. [Iată-te la Brașov]	136
16. [La fotograf încremenesc]	137
17. [Dar iată marsele se sărută]	138
18. [Inotătoarele cu dantele de ape]	138
19. [Și peste diagonală singelui]	138

PLANTE ȘI ANIMALE. TERASE (1929)

Plante și animale

Păuni culorile năvălesc în priviri	143
Sapte seara	144
În grădini apele trupului	144
Balul coraliilor	145
Apusul îți dăruie culorile prin frunzișul de slove	146
Glasul despică somnul norilor	146
Un semn pînă unde	147
Fruntariile vorbelor	147
Alaiul tăcerii	148
Privește	148
Acvarium acvarium	149
Frontierele văzduhului	149
Bucurii îngăduite	149
Păsări împart somnul în înălțime	150
Zborul vulturului	150
Mai târziu	151

În oglinzi plântele	151
Zăpadă floare a aerului	151
Cocoșul sălbatec	153
Steagul singurătății	154
Cite statui tulpina ta apleacă	154

Terase

Cotnar	155
Golf	156
Tekirghiol	157
Doamnei Lina Pascal	157
Hotar	158

BRĂTARA NOPTILOR (1929)

I. [În ochii noștri apele cresc...]	163
II. [Noptile trec din mină în mină...]	167
III. [Ascute grezia vântului...]	169
IV. [Aruncă în văgăuni săbiile indoteli...]	171
V. [Șoim, ochiul, răscolește somnul...]	172
VI. [Am aruncat năvodul...]	173
VII. [La poarta amurgului...]	174
VIII. [Ce scrumieră noaptea...]	174
IX. [Uncori văzoarele...]	175
X. [Noaptea e o fundă...]	176
XI. [Acum în tipografil...]	177
XII. [Te plimbi în căluseii singelui...]	179
XIII. [Ca o mină osoasă...]	180
XIV. [Unde sînteți corăbii...]	184
XV. [Auziți, lipătul meu...]	185
XVI. [Se dilată ca o pupilă risul...]	185
XVII. [Cascadă prin mâinile torcînd...]	187
XVIII. [Noaptea e înaltă...]	189
XIX. [O suferință suie...]	190
XX. [Măgelele stelilor...]	191
XXI. [În rădăcini și-n zvonuri...]	192
XXII. [În cutia glasului...]	193
XXIII. [Furtunile apleacă balanța...]	194
XXIV. [Din frunte nu rămîne...]	195
XXV. [Sprincenele se îmbină ca arpegiile...]	195
XXVI. [Ca bărcile alunecă...]	196

XXVII. [O iedără de liniști...]	197
XXVIII. [Prin mîini ne trec izvoare...]	198
XXIX. [Gesturile trec ca urzici...]	200
XXX. [Ridică vioară fruntea...]	200
XXXI. [Întristarea e un spital...]	201

ZODIAC (1930)

I. [În frunte un stigmat...]	205
II. [Prin frumusețea cărnii...]	206
III. [Cu inima în fruinză...]	208
IV. [O ploaie ca o fereastră...]	210
V. [Înaltă cupa furtunii...]	211
VI. [Să întirzii în aroma acestei zile...]	213
VII. [Mai sus de dantela fulgerelor...]	214
VIII. [Prin buzele pietrelor...]	215
IX. [Un oraș trece prin frunte...]	217
X. [În fîntina opacă a nopții...]	219
XI. [E un viitor de culori...]	221
XII. [Atîtea lucruri în-asteptă...]	222
XIII. [În alunii plecați sub povara de lumină...]	225
XIV. [Nufărul unui șarpe...]	227
XV. [E-o treaptă năruită...]	228
XVI. [Cu peisajul păstrat în ochi...]	230
XVII. [În os e-o diademă de fosfor...]	231
XVIII. [Dispari atît de dulce...]	232
XIX. [La Nord e-o frunză tristă...]	233
XX. [În somn primești păstaia...]	234
XXI. [Cristalul răsuflării...]	235
XXII. [Prin frunte trec corali...]	237
XXIII. [Laptele ierburilor se umflă în suvenir...]	238
XXIV. [Totuși să sorbi din palme viața...]	239

NOTE ȘI COMENTARII

